

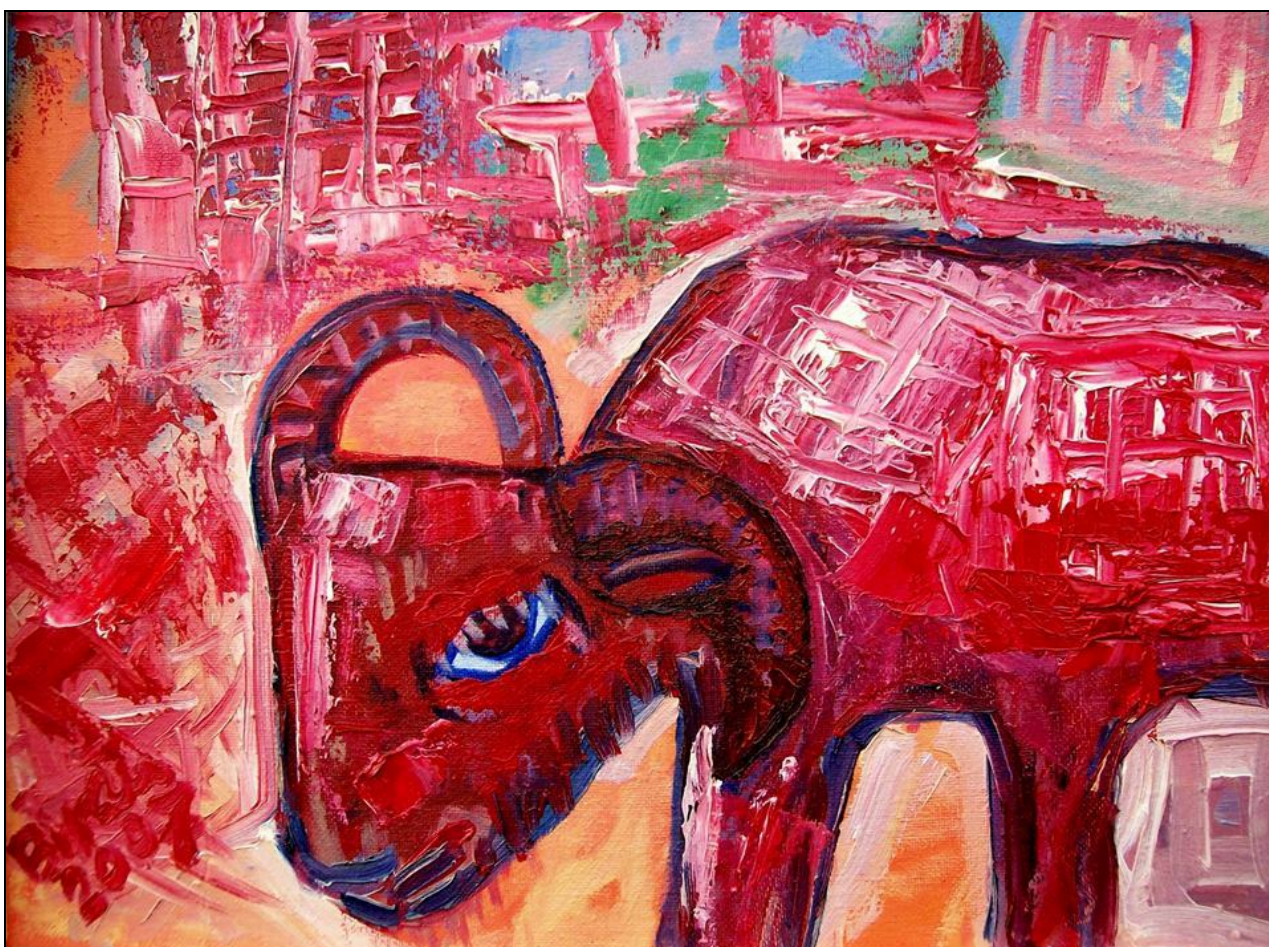
Vatra veche

Vatra veche

10

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul V, nr. 10(70), octombrie 2014 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

PETRU BIRĂU, „ȚAPUL ISPĂȘITOR”, ULEI PE PÂNZĂ, 46X38

PLECAREA ANOTIMPURILOR

Nu știu ce-a mai rămas
din toamnă,
ce anotimp va mai veni,
când iarna nu-i decât lucarnă
prin care nu te pot privi.

Nu știu ce-a mai rămas
din iarnă,

cât alb ne va mai înveli,
ce pol va-ncepe să se-aștearnă,
când iarba nu va înverzi.

Nu știu ce altă primăvară
o să se-ascundă în semințe,
de-o fi să mă retrag în flori,
când doar copacii mai rămân ființe.

Și câtă vară, Doamne, câtă vară

își va întinde țărmlul peste noi,
câte castele din nisipuri
o să ne-ncapă pe-amândoi.

Să punem, Doamne,
anotimpurilor punct
și-n locul lor să vină un adjunct.

20 septembrie 2014

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog cu Dimitrie Păcuraru

SUMAR

Plecarea anotimpurilor, poem de Nicolae Băciut/1
Nichita Stănescu inedit, poeme din arhiva M.N. Rusu/3
Texte inedite, de Nicolae Băciut/3
Asterisc. Mihai Sin sau șansa izbăvirii, de Nicolae Băciut/4
Vatra veche dialog cu Dimitrie Păcuraru, de Marin Iancu/5
Vatra veche dialog cu Gerôme Clement, de Ecaterina Țărâlungă/7
Vatra veche dialog cu Florin Gheorghiu, de Ben Todică/8
Scrisoare către generația mea, de Petru Pârvescu/9
Eseu. Friedrich Nietzsche – filosoful poet, de George Popa/10
Un mare erudit: Tudor Vianu, de Marin Iancu/13
Idei din mers. Despre un planificator literar săptămânal, de Mircea M. Pop/14
Nicolae Balotă. Surâsul favorabil al zeilor, de Maria Chețan/15
Poeme de George Anca/17
Virtuțile unei prietenii atipice (Marian Barbu), de Nicolae Cărlan/18
Colțul negativist, de Dărie Ducan/19
Dimensiuni ale eminescologiei (Stan V. Cristea), de Iulian Chivu/20
Bibliomania. De ce e mai bine să ne oprim la 5?, de Valeriu Gherghel/21
Universitas. Neomodernismul și Generația 60. Context ideologic și cultural, de Alina-Iuliana Popescu/22
Poetul sub zodia limbajului precar (Ana Blandiana), de Viorel Chirilă/24
Poeme de Luca Cipolla/26
Mit și simbol în proza scurtă a lui Varujan Vosganian, de Nicolae Suciu/27
Întrebând poetul de ce moare frunza de tei, de Suzana Fântânariu-Baia/30
Poeme de George Nimigeanu/31
Dumitru Ichim la 70 de ani. Rătăcind..., de Muguraș Maria Petrescu/32
Teologie și artă literară în proza lui Mihail Diaconescu, de Mihaela Varga/35
Poeme de Ioan Negru/37
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/38
Cronica literară. Război à trois (Flavia Cosma), de Dan H. Popescu/39
Exodul (Daniel Drăgan), de Adrian Lesenciu/40
Cu singurătatea pe umăr (Victoria Milescu), de Ioan VasIU/41
Târziu în cuvinte (Ioan VasIU), de Ioan Barb/42
O mie și una de zile ale poeziei (Constantin Bihara), de Mircea Doreanu/42
„pe drumul oaselor” (Stejărel Ionescu), de Andrei Pogány/43
Poezia, univers... (Ioan P. Iacob), de Persida Rugu/44
Pe Rio Costa – balade erotice (Dorin N. Uritescu), de Răzvan Ducan/46
„Fenomenul Traianus” (Traian Vasilcău), de Marin Iancu/47
Sfeșnic în rugăciune (Traian Vasilcău) de Răzvan Ducan/48
Aproape transă, Vasilca (Traian Vasilcău), de George Anca/48
În Picasso, din Bocșa spre oriunde (Titus Suciu), de Codruța Băciut/49
Din Văianu la Toronto (Ion C. Gociu), de Gheorghe Gorun/50
Ecolul tăcerii (Katalin Cadar), de Diana Mircea/51
Misterul „bolii” lui Avram Iancu (Valentin Hossu-Longin), de Gabriel Pleșea/52
Tortura, cartea mișcărilor studențești, nu-i o carte de răs... (Florin Constantin Pavlovici), de Ion N. Oprea/54
O nouă carte de Cioran în germană, de Mircea M. Pop/55
Paideea (Florea Dudiță), de A.I. Brumar/56
Poeme de Adrian Botez/57
Sensuri logice și istorice ale monarhiei române, de Tudor Petcu/58
Poeme de Nicolae Cabel/59
Poeme de Andrei Fischhof/59
Mit și simbol în *Povestea lui Dănilă Prepeleac*, de Cristina Ciobanu/60
Festivalul-Concurs Național de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor”/62
Documentele continuuității. Alexandru Zub – Instituție Culturală Națională, de Gică Manole/63
Scară la cer. Sfântul Mare Mucenic Mina, de Nicolae Gheorghe Șincan/64
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan, Arhiepiscopul Munților, de Luminița Cornea/65
Cărți noi. Pe cărarea Raiului (Î.P.S. Selejan), de L.C./65
Asterisc. Lucrarea Sfințirii (Emil Pop, Valeria Pop), de Luminița Cornea/66
Ancheta „Vatra veche”. Casa Dosoftei, de Luminița Cornea/67
Poeme de Elisabeta Boțan/69
Ochean întors. Locul nostru, de Daniel Mureșan/69
Oameni pe care i-am cunoscut. Adriana Bittel, de Veronica Pavel Lerner/70
Biblioteca Babel. Vicente Alexandre, Octavio Paz, traducere de Anca Tănase/71
Biblioteca Babel. Paul-Jean Toulet, traducere de Ion Roșioru/71
Jurnal de călătorie. Am văzut sfârșitul lumii. Ușuaia, de Alexander Bibac/72
Starea prozei. Plecarea berzelor, de Decebal Alexandru Seul/73
O mână, o privire, Magdalena Orghidan/73
Poeme de Maria Mânzală/74
Poeme de Mihaela Aionesci/74
Curier/75
Excelsior. Luciana Lăpușneanu, de Angela Olaru/76
Copilărie cu chip de copil blând, de Luciana Lăpușneanu/76
Scriitori copii. Nota 6: Demolarea, de Septimiu Moldovan/77
Afiș cultural/79
Pagina lui Vasile Larco/80
Expo. Lumile lui Maximilian Tomozei. Texte de Cleopatra Lorințiu, Nicolae Băciut, Daniel Drăgan/81
Grigorescu și impactul picturii sale asupra istoriei artei, de Cosmina Marcela Oltean/82
Lecturi și zile. Floarea, de Iulian Dămăcuș/83
Petru Birău. Artă și literatură, de Dorina Brândușa-Landen/84
Vatra veche dialog cu pictorul Petru Birău, de Dorina Brândușa-Landen/85
Literatură și film. Cruising, de Alexandru Jurcan/88

Petru Birău, „Dimineața Vărsătorului”, ulei pe pânză,
50x42cm, 2007

Petru Birău, „Entropie I (Focul)”, ulei pe pânză, 100x
120cm, 2010

Petru Birău, „Entropie II (Noaptea)”, ulei pe pânză,
2014, 50 x 70 cm

Ilustrația numărului PETRU BIRĂU

Nichita Stănescu inedit

MADRIGAL

Și-atunci, la inimă mi-am pus
contoar,
Ca să se vadă cât nor, câtă ploaie,
dacă e vreun penat sau vreun lar
nemărturisit și ascunși în odaie,
Dacă vorba ne-o trage în urmă vreun
trup
adevărat și neatins, de femeie,
dacă sunt câine, dacă sunt lup,
mușcând din ce nu-i și din ce e,
Dacă merit, să se vadă,
Dacă mi se cuvine
Pâine, apă și sare,
Dacă eu te am Gabriela, pe tine,
și dacă tu ești într-adevăr
și nu ești visare.

INIMA

Când te iau în brațe,
tu devii ușoară sau
grea,
după voie, asemenea
păsărilor.

Oho, dar umbrele
păsărilor în zbor
îmi lovesc umbra
și inima ta îmi lovește
inima,
care devine grea
fără voia ei și mereu.

ALBĂ ȘI NEURĂ

Mutră dată-n zahăr tos
extrem de pupată,
mirosită sus și jos,
foarte bosumflată,
ca să intru-n voia ta,
eu, nenorocitul,
mi-am pus ochi de acadea
și-am halit tot chitul
ferestrei la care stai
albă și neutră,
lasă-mă, te rog eu, hai
să-ți pup geamul, mutră.

Nichita Stănescu

*Texte comunicate de criticul și
istoricul literar M.N. Rusu (New
York).*

*A se vedea și numerele anterioare din
Vartra veche, respectiv, 7 și 9.*

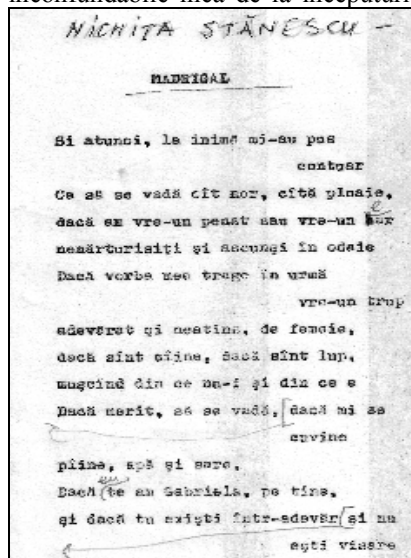
TEXTE INEDITE

E cât se poate de legitimă întrebarea „Ce așteptăm de la textele ineditate ale unui scriitor”. Mi-am pus-o încă o dată, având șansa, onoarea, de a putea găzdui texte ineditate de Nichita Stănescu, puse la dispoziție cu generozitate de criticul și istoricul literar M.N. Rusu, stabilit de ceva vreme în New York, dar care nu a lăsat să se piardă multe dintre mărturiile învolburate ale vremilor în care a trăit în țară, luând ce s-a putut chiar cu el.

Apariția unor texte ineditate de Nichita Stănescu la peste treizeci de ani de la dispariția poetului nu face decât, înainte de toate, să sporească patrimoniul unei opere care și-a pus amprenta pe devenirea poeziei unei jumătăți de veac, continuându-și posteritatea la o altă amploare decât a multor altor poeți cu care acesta a fost contemporan.

Te-ntrebi, totodată, cum de au fost ținute sub tăcere aceste texte ineditate? Vor mai fi existând și altele? Pentru că poetul era risipitor, dedica poeme cu generozitate în stânga și-n dreapta, aproape convins că darurile lui vor fi păstrate ca niște odoare de preț. Pe unde or fi ajuns însă? Rătăcite, uitate, pierdute,... ascunse? Vor mai apărea de undeva? Texte noi ori variante la textele publicate? Din tinerețe, de la maturitate! De la prieteni și iubite?

Prima reacție la lectura ineditelor stănesciene a fost de recunoaștere a unui stil, a unui fel de respirație poetică, de rostire de indiscutabilă originalitate și distincție, de identificare a unei mărci poetice inconfundabile încă de la începuturi.

Nicio clipă nu era alt Nichita cel de la începuturi. Am simțit vocea lui, inflexiunile ei, reverberațiile ei.

Cu siguranță, nu schimbă recențele ineditate ale lui Nichita Stănescu (din 1964) percepția de ansamblu a operei sale, dar aduce accente noi biografice și dimensiuni întregitoare ale unui sentiment pe care poetul l-a ridicat cel mai adesea la rang de mare poezie. Era poezia prin care Nichita Stănescu redescoperea sensul iubirii, sintagmă devenită titlul cărții de debut, din 1960, pe care, într-un interviu, l-a considerat „ca și primul sărut, într-un fel... absolut stângaci și fără consecințe”, deși el anunța mari elanuri. Regăsite chiar în acea perioadă, în care poetul propunea editorial „O viziune a sentimentelor” (1964), „Dreptul la timp” (1965), consolidate în volumul emblematic nu doar pentru autor, ci și pentru o întreagă generație: „11 elegii” (1966).

După cum se știe, Nichita Stănescu a fost căsătorit de trei ori, cu Magdalena Petrescu, Doina Ciurea și Tudorica Tarata (Dora), dar iubirea lui neîmplinită, cu poeta Gabriela Melinescu, i-a inspirat poeme tulburătoare. Despre soarta poemelor dedicate acesteia vom afla, cu siguranță, adevărul, de la criticul și istoricul literar M.N. Rusu, care pregătește pentru tipar un volum de ineditate din anii iubirii dintre cei doi. O iubire, cum s-ar spune azi, cu năbădăi, solicitantă, dintre doi poeți cu personalitate, care a durat zece ani, dar care nu s-a consumat într-o căsătorie, în toată acea perioadă poetul fiind căsătorit cu Doina Ciurea.

Într-un „Recurs la memorie”, carte de convorbiri cu Gabriela Melinescu, purtate de Daniel Cristea-Enache, sunt evocate trăirile provocate de obiceiul lui Nichita de „a picta” poeme: „Era atât de solicitat de prietenii lui, încât se întorcea copleșit acasă. Atunci nu mai putea să scrie și îmi picta mie poeme, de care uita apoi”.

Poemele erau ulterior dactilografiate de cineva de la „România literară”. Se spune că a fost o perioadă foarte productivă pentru Nichita, dovadă sunt cărțile tipărite, dovadă și... ineditate care, cu certitudine, sunt așteptate cu interes, de cei care i-au parcurs opera „poetului necuvintelor”.

NICOLAE BĂCIUȚ

Asterisc

MIHAI SIN SAU ȘANSA IZBĂVIRII

Ierarhiile de azi se fac în bezmeticia unei lumi care pare mai degrabă că și-a pierdut orizonturile. Ba poate s-a pierdut și pe sine. Când Mihai Sin își intitula o carte „Ierarhii”, credea în salvarea lumii prin armonie în ierarhii, spera în recuperarea ideii de valoare ca vamă obligatorie pentru intrarea în normalitate.

Tema, obsedantă nu în raport cu sine, avea să își ia ca sursă și propriul destin, bulversat de arbitrar și circumstanțe, în mecanismele de funcționare în adaptare din mers la un alt sistem care avea pretenția că înlătură dezordinea lumii pentru a o pune într-o altă ordine, bazată pe criterii nu de morală creștină neapărat, cât de demnitate umană.

Mihai Sin a fost învins de sistem, ca și unele din personajele sale, atât în cel de proximitate, cât și în cel de anvergură, dincolo de geografii și timp.

Mihai Sin a fost respins în propria casă literară, pe care a construit-o și el în parte și pe care a adus-o la o prestață referențială.

I-am fost „Insoțitor(ul)”, (cum ar spune un alt mare prozator ignorat, uitat) în anii literari buni, dar în care a avut parte nu doar de recunoaștere națională, ci și de sancțiuni administrative extraliterare, consecința nealinierii ideologice, dar i-am urmărit și impulsurile angajamentului public și atunci când entuziasmul crea iluzia reabilitării locului intelectualului în structurile de decizie la toate nivelurile.

Mihai Sin a avut o *Mare Miză*, și la propriu și la figurat, dar n-a găsit calea izbăvirii nici pentru sine, nici pentru ceilalți, resemnându-se a fi observator și, totodată, judecător, deși de era convins că de sentințele sale nu se va ține seama într-o lume care nu a mai vrut să țină seama nici de logica și imperativul ierarhiilor, nu ca structuri de comandă, ci ca mecanisme ale competenței.

Când publica romanul „Schimbarea la față” (1985), nu era în circulație „Schimbarea la față a României”, a lui Emil Cioran, dar exista obsesia nevoii de schimbare la față, dincolo de sensurile religioase, dar și de schimbarea radicală a mersului istoriei. *Quo Vadis, Domine?*, 2 vol., 1993-1996, Editura Nemira, 2007, nu face decât să evalueze starea societății românești în acei ani, altfel decât în tiparele încrâncenate, lipsite de detașare și de... obiectivitate. Întrebarea vine dinspre trecut: ce ne lipsește – un Tabor sau un Mesia? Poate că modul în care au fost receptate cele două volume a fost Marea Dezamăgire

a lui Mihai Sin, la care s-au adăugat și deziluziile și dezamăgirile demersurilor sale politice, care au și dus la retragerea din viața publică, la resemnare poate și la asumarea unei vieți retrase, discrete, cu tot mai puține contingente sociale.

Nici viața literară nu i-a mai oferit nimic din ceea ce ar fi intrat în rezonanță cu principiile sale, cu exigențele sale. Poate că această ruptură a avut impact și asupra modului în care a fost receptat Mihai Sin la nivelul întregii sale opere literare, care nu a beneficiat încă de o recuperare din perspectiva integralității, a unei cuprinderi monografice. E trist, neverosimil că nici măcar revista la ridicarea căreia și-a pus umărul, *Vatra*, nu i-a mai acordat nicio atenție de mai bine de două decenii, și niciun argument nu va putea rămâne în picioare în fața acestei sfidări ori judecăți prin omisiune, cum ar spune cineva. Ceea ce nu e doar revoltător, ci și scandalos, pentru că nu există nicio legătură, nici cu valoarea, nici cu... minima morală, demonstrând o dată în plus că viața literară din România este apanajul găștilor sordide și-al manevrelor de culise, mănate în luptă de interese meschine, extraliterare.

Nu e nicio consolare că nici despre Romulus Guga, Ioan Radin-Peianov ori Anton Cosma, Serafim Duicu, vetriști de bază ai anilor optzeci, plecați azi dintre noi, nu se mai scrie aproape deloc, nici măcar în revista LOR. Acest soi de ingratitudine ar trebui să ne pună serios pe gânduri. Avem în vedere un fenomen mi larg, care a pus la index mai rău decât comuniștii multe nume importante ale literaturii române contemporane, acuzate de vini mai mult sau mai puțin imaginare, ori de afilierea la alte direcții decât acelea care, vremelnice, exclusiviste, ca și în politică, stau în fruntea bucatelor, nemailăsând osul de ros din mâini.

Parcă nu deranjează pe nimeni că au dispărut din manuale, dicționare, compendii scriitori care nu pot fi ușor trecuți cu vederea, de la Eugen Jebeleanu la Geo Bogza, de la Geo Dumitrescu la Ioan Alexandru, de la Mihai Ursachi la Cezar Ivănescu, ca să iau, la întâmplare, doar câteva nume.

Putem coborî mai mult în istoria literaturii și să ne întrebăm ce se mai

întâmplă cu Rebreanu, cu Sadoveanu, cu Zaharia Stancu, cu Marin Preda, ca apoi să trecem în revistă autori despre care critica de dinainte de decembrie '89 se bătea în adjective: D.R. Popescu, Augustin Buzura, Constantin Ţoiu, Dinu Săraru, chiar și Eugen Barbu, despre ale cărui cărți – *Principele, Groapa, Săptămâna nebunilor*, N. Steinhartd afirma că sunt... capodopere.

Sigur, va veni o vreme când nu se vor mai citi decât cărți și nu se vor da note după biografii. Dar, până atunci...

N-am auzit ca să fie preocupat cineva de recuperarea și reincluderea în orizontul de așteptare a unor scriitori importanți, de la Nichita Stănescu la Marin Sorescu...

„Mihai Sin, scrie Cornel Ungureanu, și el intrigat de prea multa tăcere care s-a așternut peste numeroase nume ale literaturii contemporane (*România literară*, nr. 22/2014), se află, așa cum vor scrie și alți critici de seamă ai perioadei care se încheie în decembrie '89, în vârful ierarhiilor. E, trag concluziile criticii actualității literare antedecembriste, un mare prozator”.

Ispita izbăvirii a fost cartea din urmă, cea în care Mihai Sin a adunat toate frământările unei vieți, cu așteptările și dezamăgirile sale, toate întrebările și răspunsurile căutărilor sale. Un roman al condiției umane, cu cuprinderi geografice extinse dincolo de un teritoriu identitar. Roman social, dar și roman politic, *Ispita izbăvirii* reabilitează clipa, un roman de actualitate, unul al unui prezent continuu, care se derulează sub ochii noștri, în consecințele lui imediate, dar și în cele cu impact pe termen lung, în care ne regăsim și ca personaje și ca martori.

Mihai Sin a recuperat secvențe de biografii apropiate, dar vocea e mereu a autorului, oricare ar fi personajele cărora le inoculează trăiri și atitudini personale, revolte proprii cărora nu le-a mai dat glas, atunci când a decis să nu mai fie o prezență publică angajată nici măcar prin articole de presă. Deși verbul lui conta, reprezenta acea autoritate incontestabilă, într-o Siberie a angajamentului literar, cultural. Conta eleganța polemicilor sale, mai ales cordiale, judecata sa aspră, dar dreaptă.

Personajele cărții intră într-un soi de melting pot, cu viețile lor împlinite sau ratate, deturnate de la un curs firesc de istorie, ca de un Dumnezeu laic.

Oricum, izbăvirea, în cartea lui Mihai Sin este treapta mai înaltă, mântuirea. Trimiterile la textul biblic ne dezvăluie un alt Mihai Sin, care redă credinței șansa... izbăvirii.

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog

Dimitrie Păcuraru

„... Dacă cineva comite acte de trădare o dată, îi va fi ușor să o facă din nou”

(I)

„Nicăieri, pe tot pământul românesc, nu se află atâta bogăție de istorie românească.”

(D. Onciul)

S-a născut la 9 martie 1925, în comuna Scheia, jud. Suceava. Liceul la Suceava și București; Facultatea de Filologie la Cluj (1945-1949). Doctoratul la București (1962), cu Tudor Vianu, Perpessicius și G.C. Nicolescu; doctor docent în științe (1971), având în comisie pe acad. prof. Șerban Cioculescu, prof. dr. doc. Al. Dima, membru corespondent al Academiei, prof. dr. doc. Liviu Rusu, prof. dr. doc. Al. Piru și prof. dr. doc. Iosif Pervain. Profesor la Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj (1949), bibliotecar la Biblioteca Academiei (1951), asistent universitar (1953), apoi, după parcurgerea celorlalte trepte ale ierarhiei universitare, din 1969, profesor la catedra de literatură română a Facultății de Filologie de la Universitatea din București. A funcționat ca lector (1963-1964) la Universitatea din Paris (Sorbona) și Gastprofesor (1965-1967) la Universitatea din Viena (1965-1967). A ținut conferințe la Universitățile din Amsterdam, Belgrad, Napoli, Praga.

A participat, prezentând comunicări, la colocvii și congrese internaționale, la Paris, Amsterdam, Freiburg, Leipzig, București.

Șef de catedră (1968-1979) și decan al Facultății de Limbă și Literatură Română a Universității din București (1967-1975). Membru al

Uniunii Scriitorilor (din 1966). Debut editorial în 1959, cu volumul *Ion Ghica. Documente literare inedite*. I-au urmat câteva monografii despre Bolintineanu (1962, nouă ediție, amplificată în 1969), Ion Ghica (1965), Al. Odobescu (1966), *Clasicismul românesc* (1971), *Clasicism și tendințe clasice în literatura română* (1979), precum și câteva volume de studii și eseuri privind literatura română și literatura comparată: *Clasicism și romantism* (1973), *Studii și evocări* (1974), *O carte și șapte personaje* (în colaborare cu istoricul literar francez Claude Pichois, 1976), *Teme, motive, mituri și metamorfoze* (1990), *Despre timp și spațiu în literatură* (1994). A fost coordonator al unui *Dicționar de literatură română. Cărți, reviste, curente* (1978).

A organizat Facultatea de Filologie la Universitatea „Hyperion”, facultate pe care a condus-o din 1990, până la dispariția sa din viață, survenită în 2002.

A coordonat seria *Comunicărilor „Hyperion”* (5 volume).

*

– **Localizările zonei în care v-ați născut sunt cunoscute de mare al oamenilor care s-au impus în cultura română prin valoarea lor științifică.**

– Și faptul e explicabil, pentru că aici a fost centrul de putere și de cultură a statului Moldav, în epoca cea mai glorioasă a existenței sale, de la întemeiere și până târziu, după domnia lui Ștefan cel Mare și a lui Petru Rareș. Din Suceava pornea Ștefan cel Mare cu oștenii săi să-i înfrunte pe năvălitori și să apere libertatea Moldovei. Și poporul l-a nemurit în cântece pe marele voievod:

Ștefan, Ștefan, domn cel Mare,

Din Suceava când el sare

Pune pieptul la hotare

Ca un zid de apărare.

Țara-i mică, țara-i tare

Și dușmanul spor nu are.

Și voievodul cel Mare și Sfânt ridică, după fiecare bătălie, un lăcaș de mulțumire Stăpânului ceresc, ocrotitor al neamului său. Satul în care m-am născut se află la mai puțin de un kilometru de marginea Sucevei, la poalele dealului Zamca, și amintirile istorice erau foarte vii, cu deosebire în perioada adolescenței, când, elev fiind la Liceul „Ștefan cel Mare” din oraș, am început să citesc

cu pasiune cărți de istorie. Profesorul Gassaner, doctor în arheologie, ne făcea istoricul orașului și al ctitoriilor voievodale, căutând să ne facem o idee despre mărimea orașului, capitală în vremea lui Ștefan. Avea peste o sută de mii populația, ne spunea el, ceea ce, pentru vremea aceea, era un oraș la nivel european.

Dar amintirile istorice erau prezentate peste tot în regiune. În satele Sântilie și Pătrăuți, vecine cu satul nostru, unde mergeam în copilărie cu părinții la hram de Sfântul Ilie (20 iulie) și de ziua Crucii (14 septembrie), bisericile și parohiile erau ctitoriile lui Ștefan voievod. Lângă Mitocul Dragomirnei, la zece kilometri de satul nostru, unde trăia sora mai mare a tatei, Mătușa Niculina, se afla Mănăstirea Dragomirna, superbă ctorie a Mitropolitului Anastasie Crimca, unde mergeam de Rusalii la hramul mănăstirii și la hora care avea loc între brazii, horă la care veneau flăcăi și fete din toate satele din jur. Ca elev la liceul sucevean, am locuit tot timpul în sat, la părinți, urcând în fiecare dimineață, spre școală, cărările dealului Zamca, trecând pe lângă mănăstirea – cetate Zamca, aflată pe coasta dealului, la câteva sute de metri de satul nostru. De pe înălțimea dealului, priveam toată valea Sucevei, drumul cu tei bătrâni, ce pornea din Ițcani, azi cartier al orașului, drum ducând spre Dărmănești și mai departe, spre Rădăuți și Cernăuți, bătut de multe ori de adolescentul Eminescu, și mă întreb dacă prezența obsedantă a teilor în viziunea poetului nu i-a fost stimulată și de aceste frumoase drumuri cu tei pornind din Suceava către Dărmănești și Dragomirna. Când am terminat clasa a doua, liceul a organizat o excursie la Mănăstirea Humorului și la Voroneț, și îmi amintesc cu emoții de acele zile.

Tradițiile istoriei naționale erau cultivate permanent la liceul din Suceava. În 1942, doctorul Nicolae Crășmarul din Iacobi, om îndrăgostit de istorie, fost elev al liceului, a înființat un premiu de Istoria Românilor, pentru elevii ultimelor două clase. Premiul, constând într-o sumă deloc neglijabilă de bani, se hotăra de către o comisie de profesori în timpul concursului, fiind înmănat →

MARIN IANCU

caștigătorului de către fondator în cadrul unei ceremonii la care asistau toți profesorii și elevii liceului, precum și autoritățile orașului, în frunte cu prefectul județului. În primul an, premiul a fost desemnat elevului Vasile Neamțu, devenit mai târziu profesor de istorie la Universitatea din Iași.

În al doilea an (1943), premiul mi-a revenit mie, cu teza „Bucovina, leagănul Moldovei”, în care susțineam această idee cu argumente istorice și cultural-artistice.

Păstrez, de la acest concurs, o frumoasă ediție, legată în piele, a romanului *Frații Jderi* de Sadoveanu, trimisă, o lună mai târziu, de sărbătorile Crăciunului, de doctorul Crășmaru din Iacobenii.

– Ar fi interesant să ne vorbiți, pentru început, despre spiritul bucovinean, despre pitorescul și fama căruia istoricul Dimitrie Onciul scria următoarele: „Nicăieri, pe tot pământul românesc nu se află, pe un spațiu atât de mic, atâta bogăție de istorie românească, atâta bogăție de amintiri ale trecutului...”

– Dimitrie Onciul a fost un mare istoric, profesor la facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, decan al acestei facultăți și membru al Academiei Române. El a lăsat studii de bază privind istoria epocii feudale a României, cu deosebire despre formarea poporului român, combătând argumentat teoria migraționistă neștiințifică a lui Roessler. În satul meu, există mai multe familii cu numele Onciul.

Ideea lui Onciul cu privire la bogăția tradițiilor istorice în spațiul bucovinean poate fi extinsă și la alte tradiții. Cele cultural-artistice, de pildă.

Aici au fost ridicate bisericile cu celebrele fresce exterioare, de la Voroneț, Moldovița, Sucevița, Mănăstirea Humorului, Arbore ș.a., de aici sau din vecinătatea imediată au pornit mari creatori în domeniul literaturii, în folclorică sau în muzică, precum M. Eminescu, George Enescu, E. Lovinescu, Simion Florea Marian, Ciprian Porumbescu ș.a., la care se pot adăuga mulți oameni de știință, precum N. Iorga, D. Onciul, Ion Nistor ș.a.

– Ce aspecte ale acestei perioade au fost în măsură să marcheze oarecum destinul dvs. de cărturar?

– Liceul din Suceava, de exemplu, avea profesori foarte buni, unii cu doctorat ori cu stagii de specialitate în străinătate. Aș aminti pe excelenții profesori de limba română Ștefan Pavelescu și Ilarion Berezenițchi, pe Vasile Ienceanu, profesor de limba latină și director, pe entuziastul Adrian Pietroaie, la franceză, pe Dimitrie Loghin, la desen, pictor și poet, și Mihai Cărăușu la matematică, amândoi deschiși către umanism, ultimul ginere al folcloristului Simion Florea Marian ș.a. În liceu, funcționa un cerc literar al elevilor din cursul superior, îndrumat de profesorul Ilarion Berezenițchi, la care veneau regulat și directorul școlii, profesorul Vasile Ienceanu, care se angajau în discuții cu elevii.

– Care era atmosfera culturală a orașului?

– În oraș venea, mai rar, e drept, câte o trupă de teatru, de la București sau Iași. Îmi amintesc, în această privință, de un spectacol cu George Vraca, de altul cu actori celebri ai scenei ieșene (în piesa *Acolo departe*, de Mircea Ștefănescu). Mi-amintesc și de un concert al basului de la Opera Română, Ștefănescu-Goangă, de un recital de poezie cu scriitorii Ion Mironescu, Victor Eftimiu și cu actrița Eugenia Macri, cei doi scriitori excelând deopotrivă, în întrecerea cu actrița, și prin talentul actoricesc de recitatori. Din când în când veneau să dea recitaluri literare și scriitorii bucovineni, colaboratori la revistele cernăuțene. Atari manifestări, din păcate sporadice, erau departe de a produce o adevărată înviore în atmosfera culturală a unui oraș mic, cu vechi și atâtea bogate tradiții istorice. Într-o vreme, câțiva adolescenți ambițioși ne gândeam la înființarea unei reviste de cultură la Suceava, dar ne-am dat seama îndată de lipsa de realism a acestui plan, fiindcă pentru realizarea lui ne trebuiau bani. Sub impresia unui puternic sentiment al zădărniciiei și a unei iminente ratări a oricărui ideal, am scris atunci poezii străbătute de pesimism, precum atari versuri publicate în pagina literară a ziarului *Bucovina* din Cernăuți: *Tăcerile de prin unghere se desprind / Și timpul se deșiră de pe veac; / Tristețile și pâcla tot mai mult se-ntind... / În cripte negre voievozii tac. // Privim hipnotici anii ce dispar, / Ni-i zarea un ocean de pâclă și tristeți. /*

Strigăm, nebuni, peste ruine în zadar... / Ne-nvăluie uitarea-n dimineți. (Răvaș sucevean) sau: Sub aspre zodii trist să rătăcești / Mănat de-același gânduri de revoltă... / În zări de fum cu pumnii să izbești / Și niciun fulger să n-aprinzi pe boltă. (Blestem)

– Când și unde ați debutat ca poet?

– În luna noiembrie 1942, la ziarul *Viața*, al cărui director era Liviu Rebreanu. De pagina literară a ziarului se îngrijea poetul Ernest Verzac și prozatoarea Anișoara Odeanu, care în *Viața* semna cu numele ei adevărat, Doina Peteanu. Aici am publicat două poezii, între care un sonet. În lunile următoare, am început să public în pagina literară a ziarului *Bucovina* (vreo șapte poezii și șase lucrări de proză scurtă), apoi din august 1943, am început colaborarea la *Bucovina literară*, cu versuri și proză.

Revista apărea, din decembrie 1942, ca supliment duminical al ziarului *Bucovina*, la început în patru pagini, apoi, constant, în opt pagini, frumos ilustrată cu desene în tuș negru și albastru, având ca prim-redactor, pe poetul George Drumur. Alături de scriitorii mai în vârstă, precum George Voievodica, N. Albu, Constantin Loghin, Leca Morariu, semnau în paginile noii reviste foștii iconari Mircea Streinu, Iulian Vesper, E. Ar. Zaharia, Traian Chelariu, George Drumur, Teofil Lianu, la care se adăugau mai tinerii Dragoș Vicol, Nicolae Tăutu, D. Loghin, Traian Cantemir, Aug. Z.N. Pop, Adelina Cârdei ș.a., între care numeroși debutanți, aflați, unii dintre ei la vârsta adolescenței. Revista aducea în peisajul cultural al Bucovinei, în plin război, un suflu tânăr, înviorător, de primăvară literară. Colaborau, din când în când, și scriitorii bucureșteni de prim plan, precum M. Sadoveanu (cu un fragment din ultimul volum al romanului *Frații Jderi*, aflat atunci în curs de tipărire), Tudor Arghezi, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, aceștia cu interviuri. Până la 19 martie, când revista își încetează apariția, din cauza frontului care se apropia de nordul Bucovinei, în *Bucovina literară* am publicat patru poezii și trei povestiri. Eram elev în penultima clasă la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava.

București, 2001-2002

Inedit

Vatra veche dialog

Gerôme Clement
Președinte al Canalului ARTE,
Franța

– Domnule președinte, am venit de la Televiziunea Română, lucrez pentru Canalul Cultural și aș vrea să vă întreb cum faceți programele pentru partea franceză a Canalului, acordurile culturale cu partea germană pentru emisie, dacă vă raportați la cultura Europei Unite, ori numai la cultura Franței și Germaniei.

– ARTE e un Canal cultural european, creat la inițiativa Franței și Germaniei în 1992, prin voința lui François Mitterand și Helmut Kohl, și cred că această voință s-a tradus prin formarea echipelor, a direcției Canalului, a organizării muncii și prin asta e franco-german. Dar prin conținut, este european. Putem spune că în jur de 30% din programe sunt franceze, 30% germane, 30% din restul Europei și 10% din restul lumii. Vedeți deci că avem o adevărată vocație europeană.

– Produceți chiar dumneavoastră toate aceste programe, ori le cumpărați?

– Producem în jur de 70% din programele noastre și cumpărăm 30%.

– Și cum cumpărați? Folosii Canalele naționale, cele private?

– Avem pentru fiecare profil: documentar, ficțiune, responsabili pentru achiziție care cunosc piața, au relații cu producătorii, circulă în toată lumea și cumpără ceea ce li se pare interesant cu prilejul festivalurilor, al întâlnirilor internaționale, ori sunt contactați de unul sau altul.

Achiziția se face de pe o piață specializată, care este cunoscută la nivel mondial.

– Dar există o proporție păstrată între actualitatea culturală, eveni-

mente din toată Europa și ceea ce este clasic, documentarele etc.?

– Da, credem că, după deviza noastră, „să trăim curioși!”, putem fi deschiși spre tot, iar acesta este cuvântul de ordine atunci când abordăm lumea. Prin urmare actualitatea internațională, actualitatea politică, actualitatea culturală fac parte din modul nostru de a privi lumea și de a informa asupra ei. Avem un Jurnal cultural în fiecare zi la ora 17.

– Dar emisiunea *Thèmes*, de pildă, care este făcută din multe subiecte, cum se construiește? Cum face fiecare realizator ca să-și aducă partea lui la emisiune? Există un coordonator, echipa?

– Există o conferință de programe care se reunește lunar la Strassbourg, unde se reunesc francezii și germanii și analizează împreună ce poate aduce fiecare dintre cei doi poli.

Și selecționează, fie producând, fie cumpărând ceea ce se propune.

– Un realizator ce face spre a-și construi programul? Se ocupă de producție el însuși, vorbește cu invitații, ori cum?

– Un realizator de ce anume? De documentar, de știri sau ce?

– De documentar, să zicem.

– Realizatorul își face munca lui de realizator.

– Adică se duce cu echipele, face interviurile, exterioarele...

– Oricare ar fi subiectul, el îl realizează. E meseria lui. Face ceea ce i-a comandat producătorul.

– Iar producătorul e cel care plătește.

– Puțin mai mult decât asta. El e cel care are responsabilitatea producției: el păstrează legătura cu realizatorii, cu regizorii, găsește banii. Munca lui e una de concepție în realizare, el produce deci. Producătorul e responsabil pentru program. Și la difuzare este prezent producătorul, cel care cumpără e și co-producător. Producătorul păstrează legătura cu realizatorul care îi face filmul.

– Finanțarea Canalului ARTE cum se face: prin buget venit de la Ministerul Culturii, de Externe ori...

– Nu, nu. Bugetul vine de la ARTE France și ARTE Deutschland și este integral alimentat de taxe. E vorba de taxele plătite de toți deținătorii de televizoare. Fiecare deținător de televizor plătește o taxă, care, însumată, e apoi repartizată între toate Canalele publice. ARTE este un

Canal alimentat de taxe. Sunt bani publici, care ne revin din aceste taxe.

– E confortabil pentru dumneavoastră ca să realizați toate programele, ori trebuie să căutați și alte surse de finanțare?

– Nu putem face asta, fiindcă nu avem publicitate. E o televiziune gratuită. Deci banii sunt limitați. Există puțină sponsorizare, mici donații, dar foarte, foarte marginal.

– Bun. Dar programele de actualitate culturală cum se fac? Cum știți unde sunt evenimente?

– Avem jurnaliști, corespondenți care nu țin numai de ARTE, ci de Canalele publice franceze, germane: RDE, ZDF, France Télévision și care urmăresc actualitatea internațională, se interesează și acești jurnaliști fac actualitatea culturală.

– Publicitatea Canalului o faceți în ziare, la alte Canale de televiziune, ori doar la ARTE?

– Jurnalele conțin multe informații asupra programelor, așa cum fac toate Canalele, asta e o muncă redacțională, e o muncă de jurnalist, dar avem și publicitate în ziare, la radio.

– Plătită?

– Plătită de noi la ziare, la radio, prin afișe și, evident, avem propria noastră publicitate.

– E adevărat că ARTE e pe cale să încheie un contract cu Televiziunea Română? Cu TVR 2?

– A încheiat un contract.

– Cu Canalul 2?

– Da.

– Canalul Cultural al TVR, care are un program de 24 de ore din 24, ar dori de asemenea să încheie un contract cu dumneavoastră. Cum ar putea face?

– Care Canal?

– Canalul Cultural. România este singura țară din Est care are un asemenea Canal în întregime cultural.

– A, da? Trebuie să ia legătura cu noi și să începem discuțiile. Avem un serviciu internațional care e disponibil, poate să discute ceea ce e de discutat cu noi. Se poate și cu o scrisoare, un telefon.

– A, mulțumesc. În cadrul unui astfel de contract, putem face schimb de programe?

– Asta depinde de calitatea programelor, de subiect. În cazul schimbului trebuie văzut.

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ
martie 2005

Ben Todică: De ce ați plecat din țară?

Florin Gheorghiu: Am plecat din țară, deoarece soția mea era cetățean străin și am decis să ne continuăm viața în patria ei.

B.T.: Care a fost obstacolul cel mare pe care l-ați înfruntat ca emigrant, la început și după aceea? Ce a fost cel mai greu?

F.G.: Cel mai mare obstacol înfruntat ca emigrant a fost învățarea limbii țării. Din fericire, m-am adaptat foarte repede. După 6 luni, vorbeam destul de fluent limba greacă.

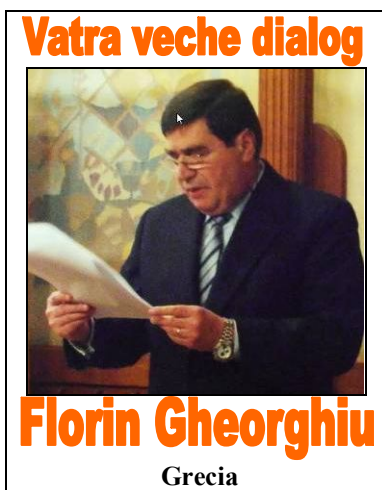
B.T.: Ce simțiți pentru România, acum și de-a lungul anilor?

F.G.: România este și va fi patria mea etenă, iar Grecia, cealaltă patrie!

B.T.: Ce faceți sau ați făcut pentru România (în România și-n străinătate), pentru schimbarea imaginii)?

F.G.: În anul 1992, am fondat prima revistă care a apărut în Grecia în limba română și greacă. Revista se numea *Ateneul Eleno-Român*, apoi, împreună cu un grup de entuziaști, am fondat prima comunitate românească din Grecia, Comunitatea *Ștefan cel Mare și Sfânt*, fiind ales și primul președinte al comunității. Deoarece sunt din Moldova, municipiul Huși, județul Vaslui, am „botezat” comunitatea cu numele marelui voievod, unul din cei mai mari români ai tuturor timpurilor! Am propus d-lui ambasador de atunci, (după 2008), prof. dr. Caius Traian Dragomir să facă demersurile necesare, pentru ca Aeroportul Internațional Otopeni să se numească *Henri Coandă*. Aceasta, pentru a se crea o imagine luminoasă în întreaga lume, despre România. Din fericire, acest deziderat al meu, s-a îndeplinit. Împreună cu un grup de susținători, în frunte cu d-na Monica Săvulescu-Voudouri, cea care a fost promotora și președinta, am înființat *Societatea Culturală Balkania Contemporană*, la care se desfășoară foarte multe activități culturale (cenaclu, lansări de carte, echipă de teatru, invitați din țară, din Grecia și din țările balcanice, pentru promovarea unei imagini corecte a României, traduceri de carte a unor scriitori români (Caragiale, Panait Istrate, Gelu Naum, Marin Sorescu, Nichita Stănescu).

În 1994, la *Teatrul Antic Epidaur*, unde se desfășoară un prestigios festival internațional de artă, pentru prima dată a fost invitată să dea

un spectacol, o trupă din România. Este vorba despre Teatrul *Bulandra*. Meritul îi aparține lui Ion Caramitru, care în acea vreme era ministrul culturii. Ambasada de la Atena a sprijinit această manifestare, ca și Comunitatea noastră. Am închiriat un autocar și am asistat la un spectacol de excepție cu *Antigona* lui Sofocle, în limba română. În rolurile principale erau, regretata Irina Petrescu, Caramitru, Besoiu, regretatul Dan Tufaru.

În anul 1995, în luna iunie, am organizat și sponsorizat ca persoană particulară o expoziție de artă plastică la Centrul Cultural al Primăriei Paleo Psihico. Acesta este unul din cele mai selecte cartiere ale Atenei. La această expoziție, am invitat pe regretatul mare grafician Marcel Chirnoagă, care m-a onorat cu prietenia sa. Maestrul Chirnoagă a prezentat ciclul *Apocalipsa*, care e o capodoperă a gravurii române din secolul XX. De asemenea, în expoziție erau lucrări ale designerului Alexandru Ghilduș și picturi ale arhitectei Mara Kukula, care locuiește în Atena. Expoziția s-a bucurat de un mare succes.

B.T.: Sunteți mulți artiști români în Atena?

F.G.: La ora actuală, există în Atena un grup prestigios de oameni de cultură și artă. Aceștia contribuie prin operele și activitatea lor, la activitatea bogată a Societății Culturale Balkania Contemporană. Astfel, dna Monica Săvulescu-Voudouri e un romancier de seamă, care a publicat în România, Olanda, Belgia, Danemarca, Peru, Grecia. Este sufletul acestei societăți. Tot în Atena, locuiește soprana Marina Krilovici, prof. dr. Victor Ivanovici, un scriitor, critic de artă și traducător de greacă, spaniolă, română, recunoscut pe plan internațional. Există și un grup de

muzicieni de valoare ca: violoncelistul Marcel Spinei, pianista Sanda Spinei, violonistul Sergiu Năstase, harpista Maria Năstase, bizantinologul și istoricul Florin Marinescu, care studiază manuscrise românești de la Muntele Athos și a scris mai multe cărți de istorie și relații eleno-române. Avem o foarte bună legătură cu Editura Omonia din București, condusă de apreciată doamnă Elena Lazăr care publică traduceri din literatura greacă în limba română și din literatura română în limba greacă. Tot aici trăiește și un sculptor talentat, Gabriel Grama.

B.T.: Dacă ați avea mulți bani, cum ați ajuta România?

F.G.: Dacă aș avea mulți bani, aș ajuta pe elevii meritoși să-și continue studiile. De altfel, am publicat două volume de poezii *Sentimente în chihlimbar* și *Pe urma zborului*, iar banii din vânzarea cărților au fost donați pentru elevi merituosi din Iași, care nu au posibilități materiale.

B.T.: Neavând mulți bani, ce faceți pentru România?

F.G.: Pentru a face ceva bun pentru România, nu este nevoie neapărat să ai mulți bani. În primul rând, trebuie să fii corect, acolo unde te afli (omul sfințește locul), să te consideri mereu un reprezentant al patriei tale, care face cinste locului de unde a pornit. De asemenea, niște idei bune pot să contribuie la îmbunătățirea imaginii țării de origine.

B.T.: Dați-mi un exemplu! O idee foarte bună este mai importantă decât banii.

F.G.: Se pare că am avut o asemenea idee, chiar imediat după 1990, dar din păcate, deși ideea era sublimă, punerea ei în practică a lipsit cu desăvârșire (cum spunea Caragiale!). Deoarece la vremea respectivă eram bombardat prin intermediul televiziunii numai de imagini și reportaje terifiante referitoare la țara noastră (vezi copiii cu Sida și cei handicapați), m-am gândit că un răspuns adecvat s-ar fi putut da chiar prin intermediul televiziunii. Acest proiect, nerealizat din păcate, dar care nu ar fi rău să se realizeze acum, l-am denumit *Proiectul Madrigal*. Iată despre ce este vorba: După modelul Concertului de Anul nou, de la Viena, să fie transmis din România (în cât mai multe țări, încetul cu încetul), un concert care să prezinte Colinde de Crăciun, interpretate de Corul →

BEN TODICĂ

**scrisoare către generația mea
sau gloria oricărei victorii**

așa
gândeam fiecare pe atunci
lupi tineri vânam mai mult în haită
pe la colțurile gurii cu urechile ciulite
în nopțile albe fără frontiere
prin orașe somnambulice așteptam
cutremurați zorile

departe
în provincia memoriei
trecea G L O R I A pe bulevardul
victoriei mas-
turbându-și fesele (două felinare de
aur potcovite
în noaptea adâncă de ceară)

nOi
o priveam cu ciudă
libidinos din spate (fața
o avea mai mereu în reparație
capitală)
trecută în revistele de gală eczema
unei cicatrice vulgare pe
ochii minții noastre-nfierbântate

N U

pentru vOi
ziceau bătrânii lupi copti în
chesoanele marilor naufragii
a a Ă Ă e e I I o o U U
e această splendidă arătare
b e l i ț i l o r și
rând pe rând își înfingeau lacomi ochii
lor putrezi adânc între
țâțele ei mari grele rotunde

uuuRaaa
trecea G L O R I A
pe b u l e v a r d u l v i c t o r i e i
mireasa morții în sărbătoare
nurlie zăludă și cheală
cu surle și tobe
mirosind a lingoare
a lăptucă tânără
a busuioc deocheat Ne
venea rău
amețeala
D o a m n e Ne
venea să ne-aruncăm cu T O Ț I I
(k a m i k a z e) la
picioarele ei rotitoare
crescute direct din cerul înalt

aveam frisoane
aveam păreri oarecum indecente
aveam idealuri
în fiecare anotimp Ne zvârcoleam
spasmodic cu fiecare generație
umpleam sufletul noduros cu năduf
ca pe un hârdău lepros

AH
(ne ziceam)

mândri și liberi în bantustanele
fericirii va
veni EA z i u a a c e e a în care o
să-L întorcem pe dos
cu J O S U L în S U S (să urle
steaua lui umedă mică lucitoare) și o
să-L bem
până la O S

dar
ziua a c e e A
venea prea târziu obosită
stoarsă
cră-că-na-tă
ca o mârtoagă leșinată puturoasă
muncită și grea
nOi
rămâneam pironiți mai departe în
poarta norocului cu ochii holbați pe
U L I Ț Ă

trecea G L O R I A pe bulevardul
oricărei victorii
muncindu-și în scârbă
fesele
iepele
două felinare de ceară în noaptea
adâncă

h a u u u
H a u – H a u u u
vuia pădurea tânără
turme de glasuri trăgând după ea
ecouri lichide răstălmăcind alese
geometrii!

PETRUȚ PÂRVESCU

→Madrigal. Adevărul este că la acest capitol, la vremea respectivă (trăia regretatul Marin Constantin), eram imbatabili pe plan internațional. Se putea amenaja o sală de concert frumos ornată la Ateneu, cu sprijinul Orchestrei Simfonice radio-tv și al câtorva mari soliști de operă (Angela Gheorghiu, Nely Miricioiu, Mariana Nicolesco și mulți alții), cu un regizor talentat se putea organiza un spectacol fără egal, pe care l-ar fi preluat la început câteva televiziuni străine (Republica Moldova, alte țări vecine), în timpul pauzei se puteau proiecta imagini cu ce este mai frumos în România (mănăstirile din Bucovina, Complexul sculptural Brâncuși de la Tg. Jiu și avionul lui Coandă etc. etc.)

Fiind o fire optimistă, m-am adresat la Ambasada noastră din Atena, unde ideea a fost apreciată, dar nu și sprijinită. Atunci, am făcut un drum la București și am încercat să susțin proiectul, care încetul cu încetul ar fi adus și bani, pentru că sponsorii aș-

teaptă niște manifestări de anvergură pentru a li se face publicitate. M-am adresat presei, am susținut ideea la Forumul Românilor organizat de Fundația Culturală Română, l-am vizitat acasă pe Marin Constantin, care a fost încântat de idee și s-a oferit să susțină gratuit concertul, dar cu condiția ca un for (un minister, o fundație) să se implice în organizare. Am scris un articol și în Ateneul Eleno-Român, referitor la acest proiect, dar totul a rămas un vis frumos. Mă gândesc că nu este târziu nici acum, ca ideea să prindă viață. Poate ar fi mai bine dacă totul ar porni din Iași, unde Teatrul Național e o adevărată bijuterie arhitectonică, există Opera din Iași care are un manager inimos (dna Beatrice Rancea) și există un cor extraordinar al studenților de la Conservator, condus de prof. dr. Nicolae Gîscă, care a fost premiat pe multe meridiane ale lumii și cântă în mai multe limbi străine. Credeți că am putea să plecăm împreună, în căutarea

timpului pierdut și să se realizeze acest vis al meu? Cred că România merită o asemenea promovare!

B.T.: România merită mult mai mult! Am putea să ne alăturăm noi, toți românii care simțim la fel. Credeți că românul emigrant după '89 simte diferit pentru România?

F.G.: Nu știu ce simt cei veniți după 89 din România, dar un om de calitate trebuie să-și iubească țara.

B.T.: Despre atitudinea pentru limbă?

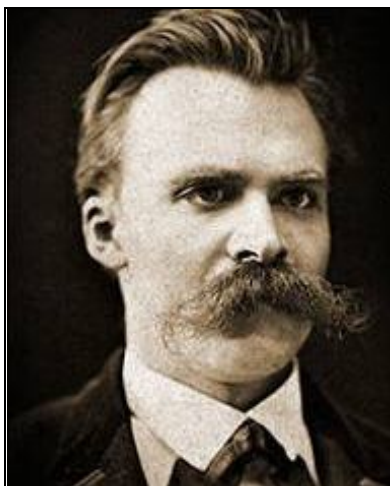
F.G.: În legătură cu limba, îmi permit să vă citez câteva versuri din poezia mea *Limba Vorbită* care a fost publicată în volumul *Pe urma zborului: Fratele meu geamăn, poetul / Când amintea despre limba vorbită /... Îmi spunea c-o respiră tot timpul ca aerul! / Eu mă imaginam un scafandru aflat în adânc / În oceanul de vise, din ea, cer cu nesaț respirând.*

Friedrich Nietzsche - filozoful poet

Martin Heidegger vorbea de *poetii-gânditori*, precum Pindar, Giordano Bruno, Hölderlin și de *gânditori-poetii*, precum presocraticii, Platon, Nietzsche. Marea, veritabila poezie este metafizică. Este pasiunea intelectuală de care vorbea Leonardo da Vinci. Or, tocmai aceasta a fost Nietzsche: un filozof gândind în mare tensiune poetică, mergând până la celebra aserțiune formând titlul unei poezii: „*Nur Narr! Nur Dichter!*” – Numai nebun! Numai poet! Căci Zarathustra poartă în sângele său pe Orfeu. El ne oferă „o carte orfică – explicația orfică a Pământului”.

Nietzsche adoptă tonul poetic, așa cum au făcut-o și presocraticii, pe care îi consideră, pe drept cuvânt, cei mai profunzi dintre gânditorii europeni, din ale căror idei sau născut sistemele filozofice ulterioare, începând cu Platon și Aristotel. În versuri a scris, între alții, Empedocle despre esența eterică a lumii (5.000 de versuri din care ne-au parvenit doar 500) și în elan poetic a vorbit Parmenide despre Ființă, așa cum nimeni nu a mai făcut-o ulterior, afirma Heidegger. „*Filozofia e expresia unei stări sufletești extraordinar de înalte*”, iar acest lucru are loc în suflu poetic, Căci scrie autorul lui Zarathustra: „*Vai! sunt atâtea lucruri între cer și pământ, pe care doar poezii le-au visat. Și mai mult încă, deasupra cerului; căci zeii sunt toți simboluri poetice, închipuiri poetice*”. Despre depășirea cerurilor vorbise și Giordano Bruno, precum și Eminescu.

Also sprach Zarathustra – Așa vorbit-a Zarathustra – opera nietzscheană capitală, este un vast poem filozofic cu elanuri vizionare, profetice. Nietzsche și-a ales drept simbol al gândirii sale pe profetul iranian, momente importante, definitorii ale mitului său fiind preluate după șapte veacuri de mitologia cristică, (pe de altă parte, în legenda profetului persan intraseră momente din mitul egiptean al lui Osiris, din urmă cu șapte sute de ani). De asemenea, filozoful german a publicat și poeme (*Poezii, Sentințe Căntecele lui Zarathustra, Ditirambe către Dionysos*) toate polarizând în jurul ideilor din poemul filozofic amintit.

reația lui Nietzsche, e total diferită față de structura sistemelor filozofice anterioare – nu numai prin noutatea concepțiilor, dar și prin forma de concretizare, și anume, prin aforisme – („un aforism poate spune mai mult decât un filozof într-o carte”). Ea a constituit o comutare radicală în istoria gândirii europene, exercitând o fascinație particulară asupra intelectualității cu mari deschideri metafizice. Fiecare maximă nietzscheană este un mugure din care dă în floare o altă imagine a vieții, o deschidere spre un superior mod de a fi; un atom supra-încărcat energetic, inductor de un nou văz, alt zbor, altă uimire. „*Cel care scrie cu sângele său și în maxime, nu vrea să fie citit, ci învățat pe din afară*”.

Ca filozof, nu trebuie să devii tributarul unor viziuni anterioare, un epigon mai mult sau mai puțin inovator al sistemelor onto-axiologice istorice, ci să gândești prin tine însuși, să ai propriile intuiții metafizice. Iar pentru a depăși „tot ce a mai fost, tot ce este la fel” și care devine la un moment dat de prisos, trebuie să ai aripi. Iar aripile nu ni le poate da decât elanul poetic dus până la o tensiune care pare a fi „nebunie” în raport cu modul comun sau sistemic de a gândi, dar care induce o schimbare radicală a înțelegerii lumii.

*

Viziunea supremă, revelația de aur privind Zarathustra a avut loc pe înălțimi de munte, la Sils-Maria, Elveția, „*Căci Înălțimea e Patria: e la noi acasă... Stăteam acolo în așteptare – așteptare fără obiect – dincolo de bine și rău, gustând când Lumină, când umbră, totul joc, totul amiază. Și dintr-odată. Unul a devenit Doi – și Zarathustra se afla în fața mea*”.

Also Sprach Zarathustra este evanghelia umanului, a depășirii umanului, a Supraumanului, aici pe pământ, căci omul este creatura care nu există decât pentru a se depăși.

Filozofia poetică a lui Nietzsche e cea a unui intelect „eroic”, care planează luând pe aripile sale Viața, Natura ridicându-le la un *Da* absolut, veșnicul *Da* al Ființei, înțelegând prin aceasta că, dacă Dumnezeu a murit în conștiința omului modern, atunci omul trebuie să se înalțe deasupra sa pentru ca, prin el, lumea Devenirii să se apropie cât mai mult de Eterna Ființă.

Religia lui Nietzsche e „*extraordinarul sentiment al Fericirii și al Înălțării*”. Să facem una cu imensa *Bucurie* primordială a existenței. În încântarea dionisiacă, noi presimțim că această bucurie este indestructibilă și veșnică... nu atât ca indivizi, ci identificați cu Viul unic, în beția creatoare din care noi ne întemeiem. „*De când omul este om, el a cunoscut prea puțin bucuria. Iată, frații mei, păcatul nostru original*”.

Dionysos, simbol fundamental în gândirea poetică nietzscheană, constituie personificarea eternei Creației de sine și eternei Distrugerii de sine ale universului în mersul către absolutul Ființei. El e Geniul inimii, adică mijlocitorul dintre Dumnezeu și sufletul omului. Este Eternul-Activ, purtând umanul sub toate formele sale către Dumnezeu. E Servitorul care iubește pe Dumnezeu și dușmanul dușmanului lui Dumnezeu, „*Spiritul de Greutate*”, care e împotriva lui Dumnezeu, entitate identificată de Nietzsche cu Ahriman, care ar însemna „ucigaș” (principiul răului la vechii itanieni). Sufletului dionisiac îi e accesibil tărâmul eternei Lumini și a divinului pur, precum și Adevărurile și Valorile ideale, încă din această viață, prin „*încântare extatică*” Dionisiacul e nevoia de unitate și de depășirea eului, panteismul simpatetic al bucuriei și al suferinței sanctificate, eterna voință de renaștere, de eternă întoarcere.

*

Așa cum afirmă în autobiografia sa, *Ecce homo* – esența cărții *Așa vorbit-a Zarathustra*, e ceea ce Nietzsche consideră marea sa descoperire, *Eterna întoarcere*. Ideea revenirii, a renașterii iterative de-a lungul veșniciei, e de origine indiană. Omul revine în aceeași formulă ontică, iar pentru Eminescu, în același spațiu și →

GEORGE POPA

același timp. Dar dacă pentru Eminescu eterna întoarcere e forma supremă a tragicului, omul, care confiscând întreaga posibilitate de a fi, totalitatea Ființei, este condamnat la reluarea sisifică a aceeași formule existențiale a durerii, răului și morții – Nietzsche aduce o inovație radicală acestui concept. Opera sa fiind un imn adus vieții umane, dusă la cea mai înaltă frumusețe și puritate spirituală, consideră că se vor întoarce mereu și mereu *numai cei care au meritat viața* pentru că au afirmat-o, au slăvit-o, au iubit-o la înalt patos sufletesc. Ceilalți, oamenii fără idealul de a se ridica deasupra lor înșiși, vor muri fără întoarcere.

Prin urmare, trăim de fiecare dată un *Azi etern*. Pentru că: „*Toate lucrurile vor reveni pururi și noi cu ele: și noi am existat deja de o înfinitate de ori, și toate lucrurile odată cu noi. În fiecare clipă începe Existența; în jurul fiecărui aici se rotește sfera pe pământ. Centrul e pretutindeni. Curb e drumul Veșniciei!*” Pentru Nietzsche, Eternitatea e cea a Devenirii prin care viața se perfectează neîncetat, o muzică infinită ce renaște mereu din ea însăși purtând existența la cea mai de sus frumusețe, la transfigurare. „Vreau să dau eternitate celui mai umil lucru”. „*Denn alle Lust will Ewigkeit, will tiefe, tiefe Ewigkeit*” – Căci orice bucurie vrea Eternitatea, vrea adâncă, adâncă Eternitate. Iar această eternitate este un prezent absolut și inefabil, o stare extatică a unei vieți superioare. Moartea nu este decât un interludiu ce ne desparte de următoarea „Întoarcere”.

Pentru Nietzsche, nu există transcendență, totul e aici, imanent. Din acest motiv, nu trebuie să amânăm bucuria de a trăi într-un dincolo inexistent. Imanența este în același timp Devenire, Viață, Natură. Unica realitate e Devenirea și aceasta e Veșnicia. Viața e o continuă devenire creatoare, o ridicare mai sus de ea însăși.

„Această viață prezentă, este viața ta prezentă”. *Haec vita, non aliam sempiterna*. Imanentul este acea bucurie și acea eternitate în care încap tot ce este, a fost și va fi. „*A trăi multe, reînsuflând multe din lucrurile trecute, a simți unitatea din propria experiență cu cea a celorlalți, iată ceea ce face pe om superior; îl numesc o culme*”.

O Amiază eternă este viața. Și Nietzsche-Zarathustra se întrebă

privitor la destinul său : „*Când, o, Cerule, vei bea acest strop de rouă, căzut din toate lucrurile pământului – când vei bea acest suflet singular ! Când Fântâna a Eternității, senin și teribil abis al Amiezii, când îmi vei resorbi acest suflet în tine?*”

*

Confuzii grave s-au făcut privind viziuni fundamentale nietzscheene, și anume, „moartea lui Dumnezeu”, voința de putere, Supraomul. Când el scria „*Gott ist tot*”, el nu decreta un deces real, ci moartea lui Dumnezeu în conștiința oamenilor și profetește dezastrele morale, crimele inimaginabile care vor urma acestei sincope spirituale a omului. În aceeași perioadă scria și Eminescu: „*E apus de zeitate ș'asfințire de idei... Nimeni nu poate opri apunerea lui Dumnezeu de pe cerul cugetării*”. În ce privește divinitatea, Nietzsche opune concepției iudeo-creștine al unui Dumnezeu cu sentimente umane, precum milă, îndurare, ură, răzbunare - un Dumnezeu al nobleței și purității absolute, dincolo de bine și rău”. Dumnezeu e Ființa ființelor, Universul spiritual, O ființă supremă care trece prin stări intermediare spre forma sa perfectă, absolută - concepție a unui Dumnezeu-Devenire, prezentă și la Empedocle, Eckhart, Boehme, Schelling.

În ce privește voința spre putere, *Wille zur Macht*, Nietzsche scrie : „*A imprima Devenirii caracterul Ființei aceasta este suprema Voință de Putere*.” Iar această devenire este supraomul, depășirea de sine.

Voința de putere însemnează să ai puterea de a te ridica mai sus de tine, pentru a deveni Supraom, în sensul de a acționa dincolo de bine și rău, etica noastră „astrală” trebuind să fie afirmarea vieții aici în imanent înțelegând că marea realitate e Devenirea autocreatoare, ca o voință a Naturii de a perfecta mereu și mereu viața acționând prin fapta noastră vizionară. „*Căci Supraomul este sensul pe pământ, depășirea noroiului, a mizeriei, a jalnicei suficiențe. Omul este o coardă întinsă între bestie și Supraom – o coardă deasupra prăpăstiei. Măreția omului este de a fi o punte, și nu un capăt*”.

Artistul, Poetul (orice artist e poet) e înainte de toate voință spre putere. E acea artă a cărei perfecțiune ne împiedică să murim de adevărul comun, pentru că veritabila artă e „un monolog sau un dialog cu Dumnezeu”.

Petru Birău, „Finalitate VI”, 2008, tehnică mixtă, 155x58cm

Între arte, muzica este o eflorescență de stări inefabile al căror ecou este misticismul. Este „împăcarea dintre antinomiile interne la interiorul unei sinteze noi, *nașterea unei a treia realități*”. Muzica e devenirea, „eternitatea în mișcare” (Platon), ea e marea eliberatoare, principiul ei se află dincolo de orice individualitate. În ce privește arta dansului, Nietzsche nu crede decât într-un zeu care știe să danseze. Pentru că dansul are multiplă încărcătură, el e nu doar un simbol, ci este viață, devenire, muzică.

Zarathustra este profetul depășirii umanului, profetul Supraomului. Acesta ne conduce către marea Amiază a cunoașterii sau la marea Miez de Noapte al revelației mistice și al absorbției în bucuria universală. Triada predicată și profetită de el – *Supraumanitatea, Eterna Întoarcere, Voința de putere* - sunt liniile de forță care se intercondiționează, se interpotențiază, constituind mesajul care cheamă omul la măreție, la afirmarea nobilă de sine, la înălțare și puritate. Iată Morala nietzscheană: „*Predestinat căilor astrale, / Astrule, ce importă umbra? / În fericirea ta străbate acest timp. / Mizeria sa să-ți fie străină și departe! / Tu nu ai decât o datorie: să fii pur*”. Și vorbind despre forma supremă a Supraomului – geniu: „*Totdeauna vei fi străin printre oameni... Trebuie să trăiești pe Munți*”. *Ești un vizionar. Nu căuta să înveți adevărul acolo unde se gândește josnic. Vocația noastră dispune de noi, chiar când noi nu o cunoaștem; viitorul este cel care ne determină ziua de azi a noastră*”.

La Nietzsche, totul e seducție: ideile rostite și purtând în *apex mentis*, noutatea deschiderilor sufletești și spirituale, stilul ritualic înaripat răsunând în templul universului devenit un infinit sanctuar mistic – un univers pur omenesc, omul fiind propria sa divinitate, cu excluderea oricărei dependențe.

Pentru Nietzsche, problema valorilor e mai fundamentală decât a →

certitudinii. Unul din criteriile ce duc spre certitudinea unei valori este gradul de intensitate al accepției noastre. Sufletul este un sistem de judecări de valoare și de *emoții de valoare*.

O idee profundă nietzscheană este comuniunea, întrepătrunderea universală. Omul e un grup de atomi absolut dependent de mișcările cosmice, de toate energiile universale, printr-un proces impredictibil, transformând atomul într-o ființă în sine. O altă idee conexă constă în aceea că „*nimic nu se întoarce în neant în ordinea spiritului*”.

Marii educatori ai intelectualului ales sunt marii filozofi. De la ei învățăm ce suntem și ce am putea fi, ei ne deschid porțile metafizice către adevărurile vieții și ale lumii și ne induc elanul pentru idealitățile prin care ne depășim spre a atinge forme ontice superioare.

„Ultimul filozof, afirmă Karl Jaspers, care ne arată drumul spre cea mai înaltă măreție a ființei e Nietzsche”. Educația nietzscheană are loc prin inducerea *sensibilității pentru valori*, mai precis pentru transvaluarea vieții. Dar gândirea sa nu ne înalță până la ele prin raționamente rigide, ci prin infuzarea unui *patetism al minții*.

Prin educația nietzscheană, ne auto-descoperim ca adevăr al ființei și înariparea de a ne depăși. Acest lucru nu prin precepte, „prescripții”, ci prin „*sentimentul intelectual*” care nu se află decât într-o sensibilitate filozofică deschisă spre adevăruri ultime, prin intuiția metafizică de care vorbea Eminescu. Gândirea lui Nietzsche ne menține într-o tensiune continuă, poetică, străbătând prin apofantic și apofatic, prin afirmații și negații, nu ca un joc speculativ, ci ca înțelegerea că totul este contradictoriu, astfel că, scrie Jaspers, se poate ca negarea să ne înalțe, iar ceea ce credeam în mod curent că este pozitiv, să ne coboare

Fugind de dogmatismul unor sisteme filozofice, Nietzsche ne cere să nu-l dogmatizăm, ci ne învățăm cum să ne creăm propriile deschideri, drumuri spre a realiza supraomul, să ne purificăm de ceea ce este de rând, să ne reînnoim spiritual mereu sinele, acest lucru în devenire, în proces continuu de transvaluare, de înălțare, de renaștere perpetuă a propriului arheu, al supraomului care am putea deveni, al propriul zeu lăuntric. „*Căci*

toate ființele sunt divine și toate zilele trebuie să ne fie sacre”.

Astfel, alături de presocratici, Platon, Spinoza, Kant, marele impuls, marea înaripare vine de la Nietzsche. Parcurgerea scrierilor sale e o sublimă sărbătoare a inimii, a sufletului, a spiritului – cei trei magi rimbaldieni. Omul trebuie să fie propriul său creator, iar creator este solitarul, căruia îi spune: „*Din cei șapte demoni ai tăi, încearcă să faci un dumnezeu... Iubesc pe omul care vrea să creeze ceea ce îl depășește și care prin aceasta moare*”... devenind acel zeu. Neînțelegând acest lucru, este ca și cum „*ai constrânge stelele să nu graviteze în jurul tău*”.

Dar dacă ieși din tine, caută un prieten. Un prieten care „*să fie pentru tine sărbătoarea pământului și presimțirea supraomului*”. Este, poate, cea mai înaltă concepție despre prietenie. „*Căci Tu este mai vechi decât Eu; Tu trece drept sfânt. Eu nu încă*”. Într-un poem dedicat prieteniei, Nietzsche scrie : „*Slăvire fie, prietenie, / Primă auroră, / A celor mai înalte dintre speranțele mele. / De două aș vrea să trăiesc / Acum când văd în ochii tăi, / Licărirea dimineții și a victoriei, / Tu, cea mai îndrăgită dintre zei!*”

*

Conștiința nouății revelațiilor sale, a singularității l-a făcut pe Nietzsche să scrie: „*Sunt acel om predestinat care fixează valorile pentru milenii*” Acest lucru îl împlinește în ton profetic, elan poetic, zbor metafizic – eliberarea dincolo de cotidian, de omul comun aptic, pur digestiv – *homo manducans* („mâncăul”), după propria sa expresie. Iar vorbind despre propriul său destin: „*Ești tu o Stea? Atunci resemnează-te să rățești fără Patrie!*”... „*Unde este Patria mea? O cer, o caut, nu am găsit-o. O Veșnic Pretutideni, Etern Niciunde!*”

Nietzsche caracterizează modernitatea ca un haos al judecăților de valoare contradictorii, precum și lașitatea înaintea consecințelor. „Un secol de barbarie începe, iar științele vor fi în serviciul său”. El vorbește de dezgustul care maschează cabotinajul artelor, lipsa de probitate a învățământului, lipsa filozofiei veritabile cu excesul de literatură, idealurile învinse: sfântul, înțeleptul, profetul.

*

Două mari afinități spirituale au fost evocate de Nietzsche în versuri –

Hafiz și Spinoza. Despre Hafiz, cântat pentru pasiunea sa față de viață, simbolizată de vin, scrie: „*Pasărea care a fost odată phoenixul, / este oaspetele casei tale / Tu ești phoenix și munte. / ... Veșnic te cufunzi în tine / și îți iei zborul dincolo de tine. / Tu ești profunzimea tuturor creștelor*”.

De Spinoza îl apropie cuvântul primordial al acestuia: *Deus sive Natura* – panteismul – în sensul confundării lui Dumnezeu cu întreaga Fire și excluderea oricărui transcendent; totul se află aici, totul este imanent. De asemenea, tonul ritualic și profetic al *Ethicei* spinoziste. Iată un fragment din poemul *Lui Spinoza: Înclinat către „Totul în Unul”*, / Amor dei, *fericit prin rațiune* – / *Scoateți-vă sandalele! / Pământul este de trei ori sfânt! / Solitare, – Te-am recunoscut?*

Evident, Nietzsche s-a recunoscut în Spinoza prin ideea de *amor intellectualis Dei* – iubirea intelectuală de Dumnezeu și a înțeles puritatea cuvântului său aflat dincolo de bine și rău : „*Non ridere, non lugere, necque detestari, sed intellegere!*” – Să nu râzi, să nu plângi, să nu detești, ci să înțelegi; de asemenea, a fost corezonant cu puritatea simțirii: „Sufletul poate face în așa fel încât toate simțirile trupului, care sunt imagini ale lucrurilor, să fie viețuite în Dumnezeu”. Și a trăit din plin sublimul final al *Ethicei*: „*Sed omnia praeclara tam difficilia quam rara sunt*” – dar toate lucrurile minunate sunt tot atât de dificile, pe cât sunt de rare.

Acesta este destinul pe care și l-a asumat Nietzsche: *Nur Narr! Nur Dichter!* „*Cum aș suporta să fiu om, dacă omul nu ar fi de asemenea poet și dezlegător de enigme? ... Să nu mai voiesc, și să nu mai institui valori, și să nu mai creez! O, această mare sminteală să rămână departe de mine!*” Și referindu-se la clipa sacră a dicteului, a revelației care vine dintr-odată, „fulgeră și se impune”, Nietzsche scrie în poezia *Pinul și fulgerul*: „*Am crescut mai înalt decât omul și sălbăticiunile / Și când vorbește – nimeni nu îmi răspunde. // Am crescut prea singuratec și prea sus – / Aștept, ce aștept oare? // Norii alunecă foarte aproape de mine – / Aștept primul fulger*”.

Schiller afirma că, alături de un poet, filozoful este o caricatură. Nietzsche rămâne princiar atât ca filozof, cât și ca poet.

Un mare erudit: Tudor Vianu

Împlinirea în primăvara acestui an, la 21 mai, a unei jumătăți de secol de la trecerea în neființă a lui Tudor Vianu, cu mult înainte de a fi împlinit 67 de ani, a trecut, din nefericire, aproape neobservată. Întruchipând modelul dascălului, în sensul strict etimologic al cuvântului, cultivat și de o exemplară sobrietate, Tudor Vianu se impune în planul culturii noastre ca unul dintre cei mai profunzi cercetători ai fenomenului literar românesc și universal, „un om multiplu, dacă nu un om total”, după cum îl descria Mihai Ralea. S-a născut în 27 septembrie 1897 la Giurgiu. A făcut studiile gimnaziale și liceale la Giurgiu și București, din 1915 urmând cursurile Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București și, în paralel, ale Facultății de Drept. Debutază cu articole de critică și poezii în revista „Flacăra” din 1916, devine redactor la „Literatorul”, frecventează cenaclul lui Al. Macedonski și susține o cronică a ideilor la „Sburătorul.” În anii 1922 – 1923 urmează o specializare în Austria și în Germania, luându-și doctoratul în filosofie la Universitatea din București. Colaborează cu studii de estetică și de critică literară la „Viața Românească”, „Arhiva” și „Ideea europeană”. Editează opera lui Al. Macedonski, discută problema maioreșianismului, comentează stilistic evoluția prozei românești (*Arta prozatorilor români*), traduce din Goethe, Shakeaspeare, Michelangelo și Victor Hugo. În 28 mai 1935 e ales membru corespondent al Academiei Române, devenind membru titular al acesteia din 2 iulie 1955, odată cu Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Camil Ressu, Mihail Jora, Duiliu Marcu și Iosif Iser, în urma raportului întocmit de Mihai Ralea. Se stinge din viață la București, în ziua de 21 mai 1964, în urma unui infarct miocardic.

Prin aria de preocupări (literatură, artă, estetică, filosofie, stilistică, sociologie, comparatism) și prin intervalul cultural pe care l-a traversat (1916 – 1964), Tudor Vianu a reprezentat în cultura românească un *spirit sintetic*, de înaltă clasă umanistă, situat alături de Maiorescu, Lovinescu, Ibrăileanu și Călinescu prin studiile dedicate literaturii universale, literaturii comparate și literaturii române,

în sistemul estetic și artistic al marilor culturi europene. Deși nu a scris, propriu-zis o istorie a literaturii române (cu excepția celei din 1944, în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, în care se ocupă de „Junimea”), în activitatea sa de critic, istoric literar, eseist și filosof al culturii, Tudor Vianu a studiat însă aproape toate marile epoci și personalități ale literaturii noastre, în studii impunătoare atât prin dimensiuni, cât și prin substanța lor superioară. După debutul în volum cu *Dualismul artei* (1925), urmat, în același an, de *Fragmente moderne* și, în 1926, de *Masca timpului*, culegere de articole din *Mișcarea literară*, Tudor Vianu publică în 1930 *Poezia lui Eminescu*, care îl consacră, alături de capodopera sa *Estetica* (vol. I – 1934, vol. II – 1936), drept esteticianul generației sale. Preluând tendința către disocierea esteticului prezentă la Maiorescu și Lovinescu, depășind schematismul teoriei capodoperei lui Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu introduce o *optică axiologică* punând în centrul sistemului său *categoria de operă*. Pentru Tudor Vianu, obiectul esteticii e constituit din frumosul artistic, înțeles ca valoare estetică. Opera literară este produsul unui proces viu, activ, căruia scriitorul ca factor esențial îi imprimă dinamismul propriei sale personalități creatoare, aflate într-un permanent proces de transformare și sublimare a realității. Comparabilă cu lucrările similare elaborate de B. Croce, N. Hartmann, G. Lucács, *Estetica* lui Tudor Vianu demonstrează valoarea universală a operei sale în efortul de a evidenția realizări specifice a creativității românești. În acest sens, Tudor Vianu s-a sprijinit, în egală măsură, atât pe cercetările concrete de istorie literară românească și universală, cât și pe lucrările de stilistică și de critică literară sau de artă.

Intervențiile lui Tudor Vianu în dezbaterile literaturii române încep cu articole despre Alexandru Macedonski și Alexandru Vlahuță, referințele criticului îndreptându-se treptat înspre marile valori ale literaturii române, dintre acestea, opera lui Eminescu constituind, cu deosebire, prilej de permanentă meditație. În preocupările lui Tudor Vianu, Titu Maiorescu este personalitatea care, după Eminescu, ocupă locul principal. Studiile *Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu (Fragmente moderne, 1925)*, *Titu Maiorescu, estetician și critic literar*, *Noi izvoare ale esteticii lui Maiorescu (Trei critici, 1940)*, *Titu Maiorescu (Istoria literaturii române moderne)* constituie, înainte de monografia lui E. Lovinescu, contribuția de bază despre primul mare critic român. Receptiv la valorile clasice, dar și la arta modernă, cu formele ei novatoare, Tudor Vianu a analizat cu mare interes opera unor poeți români moderni, precum Ion Barbu și Tudor Arghezi, în monografia în care criticul își afirmă virtuțile certe de analist. Judecăți și caracterizări fundamentale au fost formulate și despre alți scriitori: Anton Pann, N. Bălcescu, Al. Odobescu, I. L. Caragiale, Mateiu Caragiale, Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu, Blaga, O. Goga, Ion Pillat, Ion Minulescu ș.a. Sugestii din cele mai fecunde oferă studiile de sinteză în care criticul și omul de cultură deschide perspective inedite spre cercetarea literară, de mare interes prin modul înnoitor de a înțelege literatura prin stilistică. *Arta prozatorilor români* (1941) se dovedește, în acest sens, o lucrare de mare importanță, în realitate o originală istorie a stilurilor epice ale literaturii române. Prezente în toate momentele activității sale, profesiunile de credință clasice acoperă într-un plan de profunzime ansamblul operei lui Vianu. *Idealul clasic* e înțeles ca un model uman permanent, iar repertoriul de teme, principii și referințe clasice prezent în esul *Idealul clasic al omului* (1934) susține semnificativ modul în care esteticianul își reprezintă spațiul artistic.

Exactitatea și noutatea observațiilor lui Tudor Vianu sintetizează o documentare îndelung elaborată, o cultură greu de egalat, din care nu lipsea nici una din marile cuceriri ale sensibilității și spiritualității →

MARIN IANCU

umane. În lucrările de stilistică și de literatură comparată și universală, această erudiție îi conferă capacitatea de a încadra, cu mare precizie, un scriitor sau altul în familia de spirite de care aparține. În acest context, Eminescu, a cărui operă o consideră produsul „unei imense munci de laborator”, e comentat în contextul romantismului european german, Creangă e asociat marilor artiști din familia figurilor tradiționale ale umanismului în felul lui Rabelais, pe Ioan Slavici îl așază printre „marii creatori”, iar dintre scriitorii de tip erudit, Odobescu răspunde cel mai mult opțiunii clasiciste a lui Tudor Vianu, pe când Delavrancea, ca dramaturg, să fie considerat, cel puțin la nivelul expresiei, îndatorat lui Odobescu cel din „scene istorice”. În comentariile de literatură universală, filiațiile stabilite de Tudor Vianu, „interpretul neumanist”, cum l-a definit Ș. Cioculescu, impresionează prin aceleași corelații savante, punctele de vedere personale asupra operelor literare comentate dobândind profunzime și expresivitate. În Dostoievski, bunăoară, Tudor Vianu interpretează efortul de purificare umană prin suferință și umilință, la Sofocle și Shakespeare distinge patosul cunoașterii adevărului, iar Balzac e apreciat ca anatomist al istoriei epocii sale.

O asemenea curiozitate uriașă în materie de cultură umanistă, dublată de o pledoarie pentru rigoare și de o atitudine rațională, îl va situa pe Tudor Vianu printre spiritele exemplare ale culturii noastre, ceea ce îl va determina pe E. Lovinescu să recunoască sistemul său estetic flexibil și deschis, lipsit de orice rigiditate, după cum P. Constantinescu va vedea în Tudor Vianu, un „suflet hrănit cu o nobilă substanță filosofică”, în măsură să păstreze „relațiuni cu critica numai în stricta funcțiune de a-și extrage fapte pentru o rețea de sistematizare”. În același sens, încă din 1932, Lucian Blaga scria despre Tudor Vianu ca despre „unul dintre cei mai pătrunzători și subtili esteticieni.” Personalitate complexă, un umanist clasic, „cel mai armonios, unind bunătatea cu inteligența, alternând contemplarea cu activitatea” (Geo Bogza), Tudor Vianu se înscrie în lunga serie a cărturarilor români, prezent ca *model ideal* în cultura noastră prin erudiție, rigoare și demnitate a expresiei.

Idei din mers

Despre un planificator literar săptămânal

Editura Aufbau/Construire din Berlin a realizat un frumos planificator săptămânal 2014 de dimensiunile 30 cm/11 cm.

Este vorba despre un calendar de birou, pe fiecare pagină de jos sunt șapte zile trecute, deci în total 52 pagini, iar pe partea de sus apare portretul unui scriitor și e redat un citat dintr-o operă a acestuia (titlul fiind indicat), deci în total 52 de scriitori.

În fiecare zi sunt consemnate fie data nașterii, fie data morții a trei scriitori, deci 1095 astfel de date.

Incluși sunt toți scriitorii considerați importanți. Cel mai vârstnic autor este persanul Dschalal ad-Din Rumi (n. la 30 septembrie 1207, mort la 17 decembrie 1273), urmat de Dante Alighieri (mort la 14 septembrie 1321), Francesco Petrarca (mort la 18 iulie 1374), Ludovico Ariosto (n. la 8 septembrie 1474, mort la 6 iulie 1533), Pietro Aretino (n. la 20 aprilie 1492), Hans Sachs (n. la 5 noiembrie 1494, mort la 19 ianuarie 1576), Michel de Montaigne (n. la 28 februarie 1533, mort la 13 septembrie 1562), Torquato Tasso (n. la 11 martie 1544), Miguel de Cervantes (n. la 29 septembrie 1547, mort la 23 aprilie 1616), Luis de Gongora (n. la 11 iulie 1561), Galileo Galilei (n. la 15 februarie 1564, mort la 8 ianuarie 1642), William Shakespeare (n. la 23 aprilie 1564), Ben Jonson (n. la 11 iunie 1572) și Martin Opitz (n. la 23 decembrie 1592, mort la 20 august 1639).

Cei mai tineri autori incluși sunt Jeffrey Eugenides (n. la 8 martie 1960), Kerstin Hensel (n. la 29 mai 1961), Jeny Erpenbeck (n. la 12 martie 1967), Elif Şafak din Turcia (n. la 25 octombrie 1971), Juli Zeh (n. la 30 iunie 1974) și Sabrina Janesch (n. la 20 aprilie 1985), din opera căreia e redat și un citat dintr-un roman apărut în 2011: „Ura și frica, zicea bunicul, își au, ca și dragostea, logica lor”.

Din literatura noastră semnalăm cu bucurie pe: Mihai Eminescu (mort la

Petru Birău, „Finalitate II”, ulei pe pânză, 148x62

15 iunie 1889), Mihail Sadoveanu (n. la 5 noiembrie 1880), apoi Panait Istrati (mort la 26 aprilie 1935), Eugene Ionesco (n. la 26 noiembrie 1909). I-am mai aminti pe Nikolaus Lenau (n. la 13 august 1802), pe Herta Müller (n. la 17 august 1953), precum și pe Paul Celan (n. la 23 noiembrie 1921, mort la 20 aprilie 1970).

Un mare neajuns al acestui calendar l-ar constitui faptul că străduindu-se realizatorii să treacă doar trei nume pentru o zi, la unii autori – după cum s-a putut vedea – apare doar data nașterii, la alții doar cea a morții și destul de rar amândouă, după cum ar fi fost firesc.

De remarcă că pe coperta exterioară apare portretul lui Mark Twain și următorul citat: „Nu sunt interesat să duc ceva până la capăt”. Citate interesante ar mai fi următoarele: „Cine știe multe e înțelept și o carte este mai tare decât zece cai” (danezul Martin Anderson Nexø, „Amintiri”).

„Ar trebui să ajungem cel puțin până la două sute de ani. Eu mi-aș împărți viața. Într-o viață doar aș citi, într-o alta doar aș scrie și în cealaltă aș călători numai. Atunci mi-ar mai trebui una ca să învăț mai multe limbi. Asta mi-aș dori-o. S-ar putea împărți totul așa de frumos” (Friederike Mayröcker într-un interviu).

„Încetează să alergi după valuri. Lasă marea să vină la tine” (Elif Şafak, „Ca mamă nu sunt îndeajuns”).

Am scris toate acestea în speranța că vreun editor mai întreprinzător de la noi va încerca să realizeze un asemenea calendar planificator literar de birou, atât cu scriitorii din țară cât și din afară.

MIRCEA M. POP

Nicolae Balotă

Surâsul favorabil al zeilor

Membrii Cercului literar de la Sibiu s-au portretizat ori s-au caracterizat reciproc în memorii, jurnale, mărturisiri, cărți de evocare a trecutului cerchist comun, lăsând pagini literare deosebit de valoroase ca document literar ori din punct de vedere artistic, exemple foarte cunoscute în acest sens fiind *Un roman epistolar* (corespondența I. Negoïtescu – Radu Stanca), *Caietul albastru* (Nicolae Balotă), *Evocări* (Ștefan Aug. Doinaș), *Templul memoriei. Ștefan Aug. Doinaș în dialog cu Emil Șimăndan*, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (I. D. Sîrbu) sau *Cartea prietenilor mei* (Deliu Petroiu), cărora li se adaugă fragmentele risipite în interviurile ori articolele din periodice.

Câteva portrete pe care Nicolae Balotă le conturează unor prieteni cerchiști încă din anul 1955 au pregnanță caracterologică și surprind prin complexitatea lor, spre exemplu, în ce-l privește pe Radu Stanca („acest Ariel, insesizabil ca un duh aerian, imaginativ, subtil, spiritual”¹), i se pare că totul în jurul lui este minat, este șubred, în ciuda familiei frumoase (soția și copilul) pe care acesta o are, a clanului Stanca, ce este lângă el cu solidaritate fraternală, a slujbei, a existenței asigurate și a faptului că a început să publice, iar temerile pe care și le exprimă merg în sensul că Radu Stanca va rămâne doar un precursor al doritului teatru Euphorion, prin care se urmărea întemeierea unei alte epoci în cultura noastră².

Însă la capitolul „precursori”, în viziunea lui Balotă, rolul decisiv îl joacă Negoïtescu, deoarece acesta are talentul de a face educație, alături de acela de a coordona acțiunile grupului, fiind în permanență animat de ideea formării lui Euphorion. Orientat în mod instinctiv spre *paideia* și gândind mereu prospectiv, Negoïtescu configurează planuri pentru el și pentru ceilalți cerchiști. Forța sa morală constă în optimismul

ce îl caracterizează, în credința că operele din diferite zone ale culturii nu vor întârzia să demonstreze valoarea membrilor, iar succesele vor apărea și ele, neocolind viața socială. Nu lipsesc din viața lui Negoïtescu greutatea de tot felul, refuzurile pe care le întâmpină atunci când încearcă să publice, umiliința de a avea slujbe modeste și prost plătite, locuințele schimbate des, depresiile, dar toate acestea nu izbutesc să-i zdruncine încrederea în reușita Cercului literar Euphorion, forța care îl susține fiind tocmai această convingere a sa în succesul proiectului: „Puterea lui Nego rezidă în această credință. Cei în care o investește (cum suntem noi, cei patru de azi), se bucură, în ochii săi, de surâsul favorabil al zeilor. Râsul său însuși are ceva din râsul celor din Olimp. Azi s-a întrecut pe sine, antrenându-ne în hohote homerice, pe străzile acestei capitale a morocănelii [...]”³.

Tot din 3 octombrie 1955, datează o prezentare uimitor de sintetică, un fel de „fotografie la moment”, dar și cu precise detalii psihologice, vizând ansamblul personalității celui „radiografiat”, făcută de Balotă autorului *Mistrefului cu colți de argint* în urma unei întâlniri avute cu Negoïtescu, Stanca și Doinaș. Reuniunea a avut loc într-o dimineață solară („euphorionică”, zice Balotă), când erau toți în mare vervă și se adunaseră pentru a fi fotografiați de maestrul Mureșan, făcând, cu această ocazie, un periplu prin București. Dintre ei, Doinaș era cel mai reținut, înnegurat, calculând mereu ce șanse avea să rămână definitiv în capitală, deoarece, la momentul respectiv, situația lui nu era încă limpezită. În rarele momente când reușea să se elibereze de povara gândurilor, se producea, pentru foarte scurt timp, o schimbare evidentă de atitudine, ce era însă destul de repede înlocuită de starea obișnuită: „Mi se pare că preocupările legate de slujbă, locuință, bani etc. sunt mai degrabă un pretext. Doinaș nu este un sociabil (cum nu prea sunt nici eu, dar într-o altă manieră). Este, aș spune, înodat în sinea lui și se deznodă greu. Îi trebuie un efort pentru a ieși din sine, un efort pe care nu-l prea face, căci nu are (ceea ce, în schimb, am eu) o sensibilitate vie, o emotivitate în

Ion Vartic și Nicolae Balotă

alarmă, o viață sentimentală cu un mai larg registru. Îmi face impresia că este un bloc solid. Marele său talent slujit și de inteligență se susține pe o rocă dură, din care extrage minereuri de preț, dar nu este străbătut de izvoarele vii ale afectivității. Oare omul acesta poate iubi? Nego mi-a dat câteva din ultimele sale poezii, trimise încă înainte de venirea lui de la Gurahonț: sunt foarte făcute, dar foarte bine făcute. Cred că va reuși în tot ce va întreprinde.”⁴

Multe din liniile de forță ale personalității tânărului Doinaș sunt metaforic prezentate în acest tablou, de la inteligența dublată de talent autentic, până la caracterul introvertit, sociabilitatea redusă, afectivitatea aparent întrecută de luciditate, precum și aspirația spre „poeta artifex”, care, consideră Balotă, se constituie într-o garanție a succesului viitor.

Mărturiile dintr-o perioadă a frământărilor (ianuarie 1955) constituie și paginile din *Caietul albastru*, în care memorialistul consemnează insistențele sale pe lângă Negoïtescu, pentru a găsi modalități de reîntregire a formulei cerchiste de odinioară, prin apeluri energice către Doinaș, Stanca, Regman, Sîrbu, Todoran, Enescu. Splendidă este imaginea avansată de eseist, prin care el învederează un deziderat, alături de finalitatea activității lor: „Ar fi minunat să ne putem citi unii altora «producțiile». Cercul ar avea o justificare perfectă: aceea a circularității, calitate esențială a scrisului și cititului. Să ne creăm →

prof. dr. MARIA CHEȚAN

¹ Nicolae Balotă, *Caietul albastru*, 2, *Timp mort 1954-1955. Remember 1991-1998*, Ideea Europeană, București, 2007, p. 424.

² *Idem, ibidem*, pp. 424-425.

³ *Ibidem*, p. 425.

⁴ *Ibidem*, pp. 423-424.

o insulă rotundă a literelor, artelor și gândirii, ce vis!⁵

Nicolae Balotă admitea că relația sa cu cerchiștii a fost una sinuoasă, dar cel mai pregnant omagiu adus de el Cercului Literar a fost tocmai emblema sub care și-a publicat prima carte după eliberarea din pușcărie: *Euphorion*. Perioada numită de el „faza *Euphorion* a Cercului literar” (1949-1955), o consideră a fi pentru sine aceea în care a fost „cu adevărat «cerchist» sau mai bine zis euphorionist. Căci împreună cu Nego am făurit proiectul «Euphorion», care era o fază nouă a «cerchismului».”⁶ Deși a fost atras de aceste personalități, naturi înzestrate, el mărturisește că a refuzat doctrina și solidaritatea obligatorie a unei grupări; fiind printre ultimii primiți în cerc, mândria nu-i permitea să se considere inferiorul nimănuși și îl reținea teama de a se pierde într-o colectivitate unde ar fi trebuit să accepte și o ierarhie prestabilită. În septembrie 1955, chiar dacă era foarte apropiat de membrii Cercului, nu se socotea cu adevărat unul dintre ei, constatând că există o anumită ambiguitate în aceste relații: „Deși de câțiva ani, Nego (în fond animatorul și, mai mult chiar, anima Cercului literar), mă socotește un autentic purtător al spiritului euphorionic, eu însumi sunt îndoit în această privință. Aceasta, înainte de toate, pentru că euphorionicul nu mă definește în întregime. Rămâne și va rămâne în mine întotdeauna un rest, și încă unul esențial, ireductibil la «cerchism».”⁷ O posibilă cauză a deosebirelor putea fi diferența de concepții în ceea ce privește religia, precum și acțiunile preconizate la acea dată (Balotă îi vorbise lui Negoșescu despre memoriul în care, împreună cu prietenii săi, denunțau încălcarea libertăților religioase și cetățenești de către regimul comunist, iar cerchistul s-a declarat împotriva acțiunii. Celorlalți cerchiști nici nu le

mai aduce la cunoștință nimic din cele preconizate, pe considerentul că: „Cred că nici n-ar înțelege sensul, rostul unui asemenea gest, chiar dacă, cu cele scrise ar fi, ca și Nego, perfect de acord”⁸). Din cauza acestui Memoriu cu caracter politic, cu implicații de ordin religios, bisericesc (scris cu intenția de a-l trimite în străinătate pentru a fi publicat) ce conținea o critică a politicii generale a regimului și a celei eclesiastice a acestuia, ca urmare a unui denunț, Balotă va fi arestat la 3 ianuarie 1956.

Comentarii despre conceptul de *euphorionism*, nu numai avizate, dar venite chiar din „interiorul” laboratorului cerchist, oferă Nicolae Balotă în eseu *Moartea și transfigurarea lui Euphorion*, unde autorul pornește de la câteva considerații despre schimbarea paradigmei literare, fenomen ușor de observat în universul artelor, în care tiparele se modifică mereu. Amintind modul cum Eminescu îl prezintă pe Orfeu care, în poemul *Memento mori* întruchipează însăși Căderea (fiind o umbră aflată la hotarul dintre viață și moarte, a cărui liră determină prăbușirea lumii), Balotă precizează că versurile „trădează conștiința modernă a crizei, a ipostazierii morții Artei ca o cădere metafizică și ca sursă a unei arte noi.”⁹ Autorul insistă apoi asupra celebrului fragment din actul III al părții a doua din *Faust* de Goethe, unde Euphorion este „o întrupare a Geniului, apariție efemeră căutând să evadeze dintr-o lume profană în cea sacră a originilor și destinului său. El este o întrupare a Poeziei eterne, victorie (prin chiar moartea sa) asupra celor trecătoare.”¹⁰ În opinia lui Nicolae Balotă, fiul lui Faust și al Elenei, născut într-o peșteră, este marcat, în scurta sa existență, de *semnul tainei*; el nu este creatorul, ci o creație, o ființă ambiguă, geniu lipsit de aripi¹¹ ce

răvnește să zboare. *Saltul*¹², un concept al evoluționismului goethean, precede ideea mutației: „Atât natura cât și artele fac salturi subite dar îndelung pregătite printr-o evoluție larvară. Latențele irump la suprafață, potențialitățile trec dintr-o dată în actualitate. [...] În pur spirit faustic, geniul nu se acordă *de sus*, printr-un har ce coboară *de dincolo*, ci e pregătit prin rodirea elementelor, se hrănește la sânul *Mumelor*, își are *fenomenul originar* (*Urphänomen*). [...] Euphorion se naște din conjugarea lui Faust cu Elena, din conjuncția spiritului antic cu cel modern.”¹³

Ca și Icar, Euphorion încearcă să ajungă în văzduh, dar nici acest simbol, al zburătorului cu aripi de ceară, nici cel al lui Orfeu, cântărețul cu lira fermecată, nu acoperă în mod deplin complexul de conotații al figurii goetheene. Unele elemente din descrierea personajului din tragedia lui Goethe trimit spre ideea de geniu („Un tânăr frumos se prăbușește la picioarele părinților; cel mort pare o figură cunoscută; dar trupescul dispare numaidecât, aureola se ridică la ceruri, asemenea unei comete, veșmântul și lira rămân pe loc”¹⁴), în notele de subsol ale traducerii blagiene precizându-se faptul că „figura cunoscută” este o aluzie la poetul Byron, iar „aureola” reprezintă „geniul” lui Euphorion, anticii făcând deosebire între „spirit” și „suflet”, în timp ce alte indicații conduc spre chipul lui Orfeu („Ce-i lucește-așa pe creștet? Greu rămâne de ghicit. // E podoabă aurie? Sau e flacăra de duh? / Astfel el în neastâmpăr mișcă încă de copil, / Anunțând pe viitorul Mândru maistru al frumșeții, / Căruia prin mădulare-i curg eterne melodii”¹⁵), dar definitorie pentru destinul lui Euphorion este transfigurarea sa: „Misterul în care ne →

⁵ Nicolae Balotă, *Caietul albastru, 1, Timp mort 1954-1955. Remember 1991-1998*, Ediția a treia adăugită, Ideea Europeană, București, 2007, p. 276.

⁶ Nicolae Balotă: *Peregrin prin patria cuvintelor mele* (interviu realizat de Iulian Boldea), în Nicolae Balotă, *Peregrin prin patria cuvintelor*. Ediție alcătuită, coordonată și îngrijită de Iulian Boldea, Ed. Europress Group, București, 2009, p. 66.

⁷ Nicolae Balotă, *Caietul albastru, 2, Timp mort 1954-1955. Remember 1991-1998*, ed. cit., p. 394.

⁸ *Ibidem*, p. 398.

⁹ Nicolae Balotă, *Moartea și transfigurarea lui Euphorion în Euphorion*. Eseuri, EPL, București, 1969, p. 214.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 219-220.

¹¹ „Gol, un geniu fără aripi, faunesc neanimalic, / Sare pe pământul tare: dar pământul îl respinge / Repezindu-l sus în aer, încă-o dată, iar când sare-a / Treia oară-atinge bolta.” (Goethe, *Faust. Partea I și Partea II*. Traducere, introducere, tabel cronologic, note și comentarii de Ștefan Aug. Doinaș; cap. „Goethe despre Faust”. Traducere de Horia Stanca, Ed. Univers, București, 1982, p. 315).

¹² „Speriată, mama strigă: Sări întruna, cât îți place, / Dar să zbori să nu te-ncumeți, zborul liber ți-e oprit. / Pe când tata-l sfătuiește: În pământ se-ascunde forța / Ce te-aruncă-n sus; c-un deget numai, dacă-atingi pământul, / Ca Anteu, fiul țărâniei, brusc te simți învigorat. / Astfel topăie de-a lungu-acestor țarcuri, de pe-o dungă / Pe-alta, ca o minge care-a fost lovită sare-n sus.” (*Ibidem*).

¹³ Nicolae Balotă, *Moartea și transfigurarea lui Euphorion în op. cit.*, ed. cit., p. 222.

¹⁴ Goethe, Johann Wolfgang, *Faust*, Tragedie. În românește de Lucian Blaga, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955, p. 445.

¹⁵ *Ibidem*, 444.

inițiază el, conducându-ne ca un tânăr teopomp, ni se revelează în combustia sa și în înălțarea sa la cer sub forma flăcărilor.”¹⁶

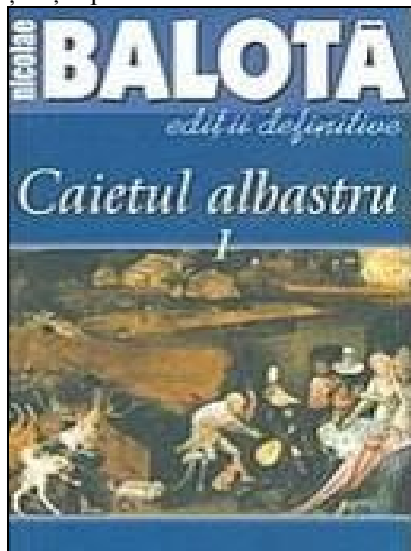
În deplin consens cu viziunea goetheeană, eseu lui Nicolae Balotă evidențiază ideea că Euphorion este o epifanie a Poeziei și, în acest context, mergând pe linia ideii de *metamorfoză* subliniate chiar din titlul lucrării, este amintită legenda medievală a lui Parsifal, cel sărac cu duhul, dar bogat în har: Regele Pescar este bolnav de moarte și regatul său agonizează, cantonat într-o interminabilă descompunere. Singurul care știe locul unde se află prețiosul potir Graal este suveranul în al cărui castel sosesc cavalerii Occidentului; însă aceștia din urmă, încercând să găsească remedii la flagelul din ținut, ajung și ei să fie loviți de amnezie și uită să întrebe despre soarta potirului pentru care veniseră. Cel care pune întrebarea esențială este Parsifal și totul se mântuiește prin intervenția lui, totul se metamorfozează, viața se reîntoarce. Parabola aceasta, explică Nicolae Balotă, se pliază foarte bine pe esența lirismului: „Poezia este întrebarea esențială, e sfera care se rotește, se dilată, se comprimă în jurul Ființei, care asediază Ființa, păstrând ambiguitatea și inocența ludică a unei întrebări în gol.”¹⁷

Iată așadar cum se conjugă în viziunea eseistului mai multe repere esențiale, precum mitul lui Orfeu, destinul lui Icar, simbolistica genului, cumulate toate în *metamorfoza creatoare*, deoarece funcția vitală a limbajului este aceea de a instaura și de a destrăma universul, iar „Poezia nu e, cu toată forma enunțiativă, răspuns. Ca și metafizica, ea pune mai curând întrebări decât răspunde. Răspunsul poate fi un rod, dar întrebarea e cea care regenerează și fertilizează. Poezia e drum spre centru, întrebare care vizează inima lucrurilor.”¹⁸

Istoria „muschetarilor” (ca să folosim un termen al lui Ion Vartic) reuniți după douăzeci de ani, este formulată memorabil, din „interior”, de către Nicolae Balotă: „Ceea ce a urmat după anul de grație 1964, în care ne-am reîntâlnit în

pseudolibertate la București a fost o altă poveste diferită de aceea a Cercului literar din vechii ani sibieni. Ca și avangarda literar-artistică care, cu toate curente și grupările sale din primele decenii ale secolului al XX-lea, nu s-a predat până în cele din urmă, dar a murit, tot astfel și Cercul literar de la Sibiu a rămas ca un cerc de prieteni (cu inevitabilele, uman preamanele hârjoneli lăuntrice), dar nu ca un conventicul literar. Cum spuneam, fiecare dintre noi și-a urmat calea, și-a creat sau construit opera, personalitatea, în afara referinței la Cerc, dar păstrând, cu o anume deferență, un dram de nostalgie nu lipsită de surâzătoare melancolie, o legătură de fidelitate cu propriul nostru trecut cerchist.”¹⁹ O utopie așadar, însă una creatoare: euphorionismul a reprezentat un proiect cultural care nu a putut fi realizat în tiparele gândite inițial de către cerchiști, dar a rămas să influențeze în subsidiar creațiile literare ale membrilor Cercului Literar, trăind până la urmă altfel decât a fost preconizat și dovedindu-și viabilitatea estetică și etică, prin racordarea la marea și generoasa familie a spiritualității europene.

Un destin în care nimic din ce este omenesc nu i-a fost străin și un vis - acela al unei Insule rotunde a literelor și a gândirii, urmărit cu devoțiune toată viața; fiindcă în 20 august 2014 Nicolae Balotă a trecut hotarul spre altă lume, zeii să îl întâmpine acolo cu surâsul lor blând și înțelept.

¹⁶ Nicolae Balotă, *Moartea și transfigurarea lui Euphorion* în *op. cit.*, ed. cit., p. 224.

¹⁷ *Ibidem*, p. 231.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Nicolae Balotă: *Peregrin prin patria cuvintelor mele* (interviu realizat de Iulian Boldea), în Nicolae Balotă, *Peregrin prin patria cuvintelor*, ed. cit., p. 66.

scriptura schimbă

scriptura schimbă timpurile
trece sub tăcere nume
înfieră cea după har
smochinul blestemat să se usuce

cei ce se bucură nu se bucură
neamuri tăiate netăiate
propovăduite prin pânzătură
cetatea se află la malul mării

în sine minte necunoscută
cu cine stă de vorbă
nu grăiește nu se lasă grăit
să amescăm limbile lor

yes I'll write

yes I'll write your sayings
mesteci mesteceni ceceni
pe caldul trecerii nasadya
repredicând sat asat au mm

hai haită păcate văratice
glonț netras luându-și viața
andrea la pământ cu fața
în spânzurătoare ața

fie fier fiere-nfiere
arnici tocila băilor în sânge
cercetată întunecată rezonanță
entorsă praștia triumghi

zis ceas

zis ceas trecută revelație
neașteptând nimic deseară
nici piesa de data trecută
stai să vezi mai departe

să fi alergat mă depărtam
acum nu vezi că e fără un sfert
actorii în propriile roluri
umbrela nepierdută

pe zi culoare cerului
ochii creșcătorului
care mai veniți
reptio reproductionis

ultim ciumat

ultim ciumat în Castalia
Thyeste ți-ai mâncat copiii
pruncilor mei mormânt
întreit gât al paznicului

fata-mi poartă prunc ascuns
incesturi senecane
geții rătăcesc pe umbre
triplă Hecate Diana

GEORGE ANCA

VIRTUȚILE UNEI PRIETENII... ATIPICE

De profesorul doctor și scriitorul (critic și istoric literar, prozator, poet, jurnalist) **Marian Barbu**, „un oltean pur-sânge”, cum băgasem de seamă cu aproape două decenii în urmă, mă leagă o veche și statornică prietenie, cu atât mai trainică cu cât, paradoxal, nu am stat niciodată „de taină” față către față. Nu s-a ivit prilejul și nici nu ne-am prea străduit în mod special să-l provocăm cu tot dinadinsul. Re prezentăm, probabil, o pildă peremptorie a realității faptice conform căreia atunci când spiritele se întâlnesc pe aceeași lungime de undă a simțirii sau/și a cugetării, legăturile interumane nu numai că se stabilesc instantaneu, dar se și consolidează pe zi ce trece, devenind tot mai durabile și mai benefice. Ca provocare externă trebuie că la baza acestei relații stă intermedierea, (întâmplătoare?), venită din partea bunului nostru profesor comun (în momente diferite) de la Filologia bucureșteană – eruditul critic și istoric literar, poet și prozator – Dim. Păcurariu, originar din Șcheia Sucevei, cel care va fi imprimat primul impuls întru conturarea amicitiei noastre.

În acest sens, îmi amintesc bine că odată dl Profesor m-a întrebat dacă-l știu pe Marian Barbu și n-a mai trebuit să trecă multă vreme până să primesc de la cel vizat o carte cu un autograf măgulitor (rețeta casei, pe cât mi-am dat seama pe parcursul anilor și al cărților personale implicate la schimb) pe care m-am și învrednicit să o semnez într-o cronică publicată în revista „Convorbiri literare” (de la Iași, se înțelege), cu abia reținută bucurie, dacă mai țin bine minte. Este vorba despre eseul critic *Simbolistica poeziei lui Ion Barbu* (Craiova, 1997), așadar o exegeză despre un mare poet „dificil” din zona auriferă a literaturii române din vremea interbelicului românesc, poet aflat, și el, aproape de sufletul meu. Acesta cred că este primul reper fix și controlabil (antecedentele nu mai au decât importanță de amănunt) al începuturilor acestei prietenii cu atât mai durabile cu cât există și subzistă, slavă Domnului, pe temelia relațiilor întreținute de schimbul de cărți, de scrisori, prin convorbiri telefonice...

Îmi amintesc că, în una din scrisorile de mai demult, ferventul meu prieten mă soma imperativ: „Cărți, cărți!”, în vreme ce eu căutam cu disperare (și fără speranță de mare izbândă): „Sponsori, sponsori!”, în condițiile în care o lege în domeniu, așa cum se înfățișează aceea de la noi, are mai degrabă menirea „sacră” de a descuraja activitatea scriitoricească, de cercetare, de creație... În fine, fără a putea ajunge la paritate – e amar de iute, la condei, bravul nostru Oltean! –, cred că voi fi izbutit în cele din urmă să-l liniștesc în această privință, căci, la un moment dat, într-o scrisoare, și-a exteriorizat bucuria că n-a strigat chiar în zadar. Acum, fie vorba numai între noi, un lucru nu-mi este mie foarte limpede: strigătul său (care – pentru mine nu mai încapă îndoială – va fi fost adresat și altor împricinăți) are doar o semnificație/motivare emulativă sau izvorâște (și) dintr-un „interes” egoist – acela de a-și asigura baza de materia primă strict necesară (supra) viețuirii proprii? Căci, judecând numai după titulatura celor vreo jumătate de duzină de tomuri care încorporează „studii, articole, cronici, eseuri, recenzii, convorbiri, interviuri, evaluări critice” – în fine, o întreagă nomenclatură de specii literare din zona publicisticii de specialitate –, rezultă indubitabil că acest om care, iată, a parcurs deja trei sferturi de veac de tinerețe creatoare (dar cuvântul din poveste mai are destule de spus și de scris până să ajungă la rostirea finală!), nu poate exista decât *Trăind printre cărți*. Ale lui și mai ales ale altora (între care și câteva ale subsemnatului), pe care le iscodește cu neostoiită curiozitate (și răspundere) critică și cu îngăduitoare

rigoare, aducându-le astfel la cunoștința tuturor, în volume însumând nu mai puțin de 2260 de pagini! Acestea este musai să le mai adăugăm un alt opus, la fel de impozant (730 pagini), „despre scrieri din literatura lumii”, cu reflexe comparatiste, intitulat *Universală*. Pe scurt, ne aflăm în fața unui exeget foarte fecund, preocupat nu numai de mișcarea literelor din arealul literaturii noastre naționale, ci și de pe alte meridiane ale umanității, înțelegând domnia sa suficient de bine (de pe la Nicolae Iorga, de pe la G. Călinescu...) că un spirit care nu a străbătut și alte spații spirituale are mai puține șanse de a înțelege complet și a explicita adecvat aportul creator produs în propria-i băătăură.

Desigur, până la această vastă panoramă a prezentului literar românesc (și a unei generoase falii din cel universal), veșnic neastâmpăratul nostru prieten a sondat în adâncul literaturii noastre, fiind interesat de anumite începuturi, misterioase, ale prozei românești, sondaje în urma cărora a dat la iveală o lucrare originală, de sinteză, despre *Romanul de mistere în literatura română* (în două ediții: Craiova, 1981, 250 p. și, respectiv, 2003, 380 p.), o carte de un interes și o factură mai „speciale”, dovadă și faptul că unii caracudiști de pe lângă istoria literaturii cred că autorul a scris despre ceva care nu se poate pentru ca să existe, de vreme ce ei, săracii cu duhul, n-au idee despre așa ceva. Nebănuite mai sunt și misterele istoriei literare românești! Cât despre „Grădina Domnului”, mult răbdătoare și mult îngăduitoare..., ar trebui, totuși, să fie dotată, la intrare, cu o inscripție purtând indicativul rostit adesea, ferm, de Profesorul nostru Al. Piru: LA CARTE, CALIBANE! În fine, să revenim la... cărțile noastre, adică ale prolificului generos Marian Barbu, pe care dacă le-ai citit și le-ai înțeles adecvat, este – vorba lui Nicolae Iorga – aproape ca și cum le-ai fi scris tu însuși.

Prin urmare, odată începută explorarea romanului românesc, era în firea lucrurilor ca să fie continuată și, în aceste condiții, n-a mai putut surprinde pe nimeni apariția masivei investigații intitulate, cu modestie cărturărească, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, două →

NICOLAE CÂRLAN

volum apărute, unde în altă parte dacă nu în capitala marelui imperiu literar oltenesc, adică la Craiova, în 1993 și 1995, însumând 264 și, respectiv, 338 pagini. Este o lucrare masivă care, după părerea noastră, clarifică și ajută la pătrunderea și luminarea multor „mistere” ale marelui roman românesc din zilele noastre, lucrare indispensabilă pentru cei interesați de acest resort al vieții noastre literare.

La o mențiune cu totul și cu totul nu numai deosebită dar și interesată, ne obligă activitatea de istoric literar documentarist la care „s-a dat” Dl Marian Barbu prin lucrarea *Ipostaze și metastaze ale discursului oficial (Note și impresii de lectură despre lucrările Primului Congres al Scriitorilor din R. P. R., 18-23 iunie 1956)*, Craiova, Editura „Sitech”, 2000, 241 p., contribuție esențială, nu numai pentru mine, care m-a ajutat să delimitiez cu precizie ipostaza de prim și tranșant disident din literatura română a lui Nicolae Labiș (vezi Nicolae Cărlan, *Lupta cu inerția la timpul prezent*, Timișoara, Editura Augusta, 2001, în special p. 135-142, cap. *Disidența în contextul luptei cu inerția*), lucru pentru care nu-i pot fi recunoscător și nici nu-i pot mulțumi după merit, cu atât mai mult că, știind d-sa cât mă preocupă această chestiune, mi-a trimis cartea imediat ce a ieșit de sub tipar. Altfel, dată fiind haotica (ne)distribuire a cărților din 1990 încoace, cine știe când (și dacă) aș fi putut beneficia de acest aport informațional atât de exact și incontestabil.

O altă mare și perenă bucurie mi-a procurat prietenul Marian Barbu cu romanul său *Colonelul de la Ghiol*, din 1996, nu atât prin subiect și acțiune (importante, desigur, și acestea măcar ca suport sine qua non al scriiturii) cât prin complexitatea mijloacelor expresive și prin abilitatea mâinilor lor într-un demers creator caleidoscopic, nu o dată polemic și, bineînțeles, ironic, care parcă ar fi ținut să încorporeze toată experiența construcției romanești de la noi, dintru începuturi și până la zi. (Aviz, în acest sens, tuturor „experimentatorilor”, postmoderniști – sic! –, cărora autorul le face cu ochiul, hâtru complice, în semn că „toate erau fumate deja”.)

M-am oprit, deliberat parcimonios, doar la aceste titluri (din cele

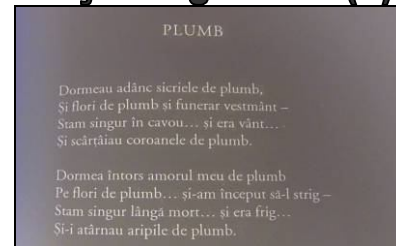
peste 30) și domenii (din cele vreo 5) din vasta activitate literară, de cercetare și creație, a distinsului meu prieten oltean – un român intransigent față de orice compromis național – pentru că acestea s-au sedimentat prioritar în mintea și sufletul meu și le cred benefice pentru temelia unei construcții spirituale care aspiră la duranță și fertilitate. De neignorată, pentru completitudinea portretistică a acestui oltean tipic, în egală măsură cercetător științific și artist al cuvântului, rămân, desigur, și volumele sale de poezii, alături de activitatea de editor, de autor de scrieri didactice, de îndrumător și susținător de talente literare, ca să nu mai vorbim de aceea de om al catedrei exemplar și pasionat până la exces..

Acum, când prietenul meu rotunjește (ca și mine, de altfel) trei sferturi de veac de viețuire prin necurmată osârdie spirituală cu roduri multiple și folositoare pentru semenii săi de azi și de mai târziu, ce aș putea să rețin esențial, mai mult, din complexitatea și profunzimea relației noastre biunivoce, decât că trebuie să credem și într-un DUMNEZEU AL PRIETENIILOR, fie ele și (mai) atipice, Dumnezeu care cu siguranță se va milostivi să ne blagoslovească cu încă alte și alte bucurii din perimetrul muncii intelectuale, adăugate celor de toate zilele. Amin!

Îi doresc, așadar, din toată inima, ca astfel de întâmplări mirabile să-l însoțească pe bravul meu prieten de la Oltenia, spre bucuria tuturor, întru Mulți Ani tot mai însenați și-l asigur că nu pot fi decât mândru de prietenia lui !

Colțul negativist (5)

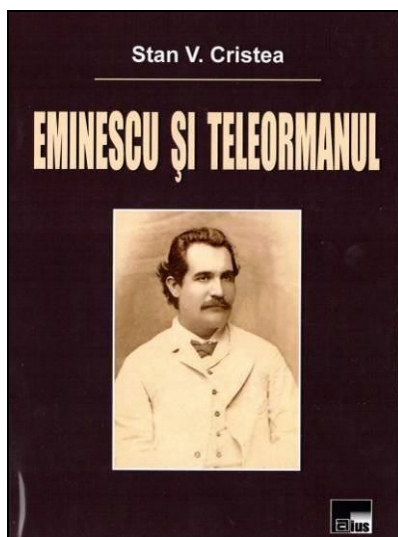
Exegeza poemului *Plumb* de G. Bacovia, publicat în volumul cu același nume din 1916, e inegalabilă și devansează poemul, de o fragilitate a croielii și de o propensiune spre instrumentarul simbolist care îl subminează, înrolându-l acestei armate de stil, mediocre și fără mari nume în literatura română. Negativismul aduce acestui poem o contradicție și un salt din simbolism în baroc. *Dormeau adânc sicriele de plumb*. Negativul le aduce (*sicriele*) puțin mai în față, nu de tot însă, marja, aici, e susceptibilă de geniu. Mai jos, apare versul *Dormea întors amorul meu de plumb*. Aici, *Întors* e dat peste cap de viziunea negativistă care îi provoacă o rotație inversă. Inversul întorsului e inițialul. Ne aflăm în fața unui barochism care amplifică în formă și simplifică în fond. Tăietura și retroversia optimizează poemul. Un plan de raporturi în poem se stabilește fînțial între *dormea întors* și *-i atârnavau*. Greul în spațiu și greul în plan devin, în corolar, axele de analiză. Întorsul întorsului e o procesualitate, un itinerar, dar nu alchimic, cum s-ar putea crede, ci vizual, optic, dantesc. Inițierea la care se dispune poemul e toată aici, întrucât are un contrapunct pe măsură. Aici se află și marele optimism bacovian, până să ajungă la realism. Nu vom reveni asupra optimismului, am evidențiat acest aspect în *Spațiul bacovian*. Extraordinara polifonie bacoviană se devoalează aici. Maximele, opozițiile de ton, se văd aici prin atârnavare, prin greu, prin somnol răsucit. Între ele există categoria armonizantă a florilor (chiar și lexical armonizantă, lexical după vizual), a funerarului veșmânt, a coroanelor, elemente-moderatori între aceste opoziții deloc simboliste în substanță, ci numai ca instrument. Iar dacă simbolismul se bazează numai pe instrumente în a-și aroga un scriitor, avem aici și explicația faptului că în literatura română simbolismul e mai degrabă o impotență de nivel uman decât o realizare pe plan artistic. Poate că de aici i-am putea ierta un oarecare spirit sublim. Nici el foarte îndepărtat de o anumită umoare barocă.

DARIE DUCAN

Dimensiuni ale eminescologiei

După o firească eminescologie a profunzimilor, exegetic atributivă, deci una strict axiologică, a sinelui poetic (Maiorescu, Lovinescu, Călinescu, Vianu, Perpessiciu, Noica, Vatamaniuc etc.), preocupările s-au extins în arealul contingentelor și factualității eminesciene (Ilarie Chendi, Augustin Z.N. Pop, D. Murărașu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga etc.) instituind în contiguitate o alta; eminescologia dimensională a experiențialului sau a ființei (Iacob Negruzzi, G. Galaction, N. Iorga, Gh. Cunescu, G. Gană). Acestor din urmă contribuții li se adaugă cu insistență o eminescologie a ființării adiacente, a prelungirii documentare și a receptării în diacronie (G. Panu, N. Georgescu, Letiția Gâțză, Z. Cârlogea, Jean Dumitrașcu, Stan V. Cristea etc.), restituind și adăugând atât încât se zăresc limitele oricăror alte eforturi. Într-un astfel de context, prin revizuire și adăugiri succesive, lucrarea lui Stan V. Cristea *Eminescu și Teleormanul* (Ed. Aius PrintEd, Craiova, 2014) a ajuns la o a treia ediție alăturându-se insistențios unor titluri de genul *București, pe urmele lui Mihai Eminescu* (V. Teodorescu), *Eminescu și Giurgiu* (E. Talianu), *Eminescu și Argeșul* (J. Dumitrașcu) etc. Cercetare arhivistică consistentă, riguroasă întocmită, lucrarea lui Stan V. Cristea vine din același spațiu muntenesc de unde, în 1904, D. Teleor propunea un *Eminescu intim*. Cea de a treia ediție a lucrării se justifică printr-un sumar îmbogățit nu atât în adăugiri esențiale privitoare la trecerea lui Eminescu prin acest județ dunărean, cât prin importante și utile dimensiuni ale receptării într-o sociologie a dăinuirii eminesciene. Autorul lucrării are luciditatea întreprinderii sale într-un areal iluminat spiritual altfel decât în extraculturalul consecuțiilor nestatornice, grevate efemer pe psihologia precarității. Cartea s-a dorit inițial un omagiu în *Anul Eminescu* (2000), când apărea în prima ei ediție, mai apoi se constituie într-o aprofundare documentară cu focusări peste timp în diacroniile receptării: „cum ne raportăm noi și cei care vor veni în urma noastră la ceea ce înseamnă Eminescu, în corelație cu arealul

nostru referențial, determinat geografic și spiritual” (p.6). Cristea este un documentarist conștiincios, perseverent, capabil să se angajeze în proiecte pe care să le finalizeze mai apoi cu înaltă responsabilitate, așa cum a dovedit-o în cazul lui C. Noica (*Constantin Noica. Repere bibliografice*; Ed. RCR Editorial, Buc., 2009) ori în cel al lui Marin Preda (*Marin Preda. Repere bibliografice*; Ed. RCR Editorial, Buc., 2012) lăsând convingerea lucrului desăvârșit, pentru lungă vreme încheiat. Dacă parcurgem analitic cuprinsul cărții lui Stan V. Cristea, se observă pertinența și onestitatea ordonării bogatului material bibliografic, citit și recitat fără îndoială și apoi selectat riguros în capitole ce conduc singure dinspre esențial spre tangențial fără a diminua însă interesul cititorului, ci, din contra, conducându-l cu abilitate și din toate direcțiile spre ideea exprimată din titlu. În fond, nu se poate vorbi despre exclusivism eminesciene, ci despre *Eminescu, omul deplin al culturii românești*, cum strălucit îl definea într-o conferință Constantin Noica. Efectiv, cu *Teleormanul*, Eminescu a avut doar două prilejuri de întâlnire; cele din timpul turneelor lui teatrale, respectiv cea din vara lui 1867, cu trupa lui Iorgu Caragiale, și cea din vara anului următor, de data aceasta cu trupa lui Mihail Pascaly – mai mult este încă supoziție. În legătură cu acestea, Stan V. Cristea răscolește arhivele și readuce la lumină o serie de documente care vorbesc despre o bogată activitate culturală la Turnu Măgurele, la Roșiorii de Vede și la Alexandria, unde, în secolul al XIX-lea, edilii dispuneau de săli de

spectacole și se interesau de viața culturală a localităților teleormănene de la Dunăre. Or lucrul acesta se întâmpla mai peste tot la acea vreme, iar cu teleormănenii Eminescu se întâlnea mai târziu doar după criteriile dictate de munca gazetărească, avea amici dintre ei după criterii generale ori preferențiale doar de el stabilite, în timp ce receptarea lui în acest spațiu se face după criteriul asumării valorice într-o continuitate ce nu cunoștea sincope nici aici și nici prin alte locuri, sau, iată, după criteriul angajării în proiecte laudabile, așa cum o face însuși autorul cărții în discuție. Volumul, destul de consistent (561 p + XXIV planșe foto), își poartă cititorii inclusiv printre variante folclorice locale ale unor texte din culegerile poetului (cu 30 de trimiteri la surse), printre numele unor cărturari teleormăneni prezenți în publicistica eminesciană, printre semne ale prețurii poetului în Teleorman (nu mai puțin de 1145 de trimiteri la surse), ca în final să ni se ofere o bibliografie a operei lui Eminescu, a corespondenței sale, a lucrărilor biografice eminesciene, a unor enciclopedii și dicționare de interes general. Cartea ar putea fi socotită ca de interes eminescologic local și poate că așa au socotit-o dintru început și cei îndreptățiți cu o apreciere instituțională din moment ce a fost *omisă* de pe lista premierilor, judecând-o probabil după mențiunea restrictivă din titlu. Prin această a treia ediție a lucrării, dar și prin alte preocupări mai vechi, este, desigur, evident că Stan V. Cristea își ridică astfel județul în care trăiește și scrie la locul cuvenit (a se vedea și lucrările despre Noica și Marin Preda, amintite mai sus, dar și dicționarele sale de interes județean cu contextualizări naționale) prin evocarea tradițiilor sale culturale, prin oamenii de înaltă simțire românească originari de pe acele meleaguri aflate la răscrucea unor intensificări extraculturale mai vechi sau mai noi, însă o face cel puțin în interesul larg al eminescologiei care nu trebuie să excludă și nici să minimalizeze nimic din ceea ce este legat de omul Eminescu și cu atât mai mult de Poetul Național (de aici opiniile se împart între eminescologi). →

IULIAN CHIVU

Bibliomania, Bibliophilia, Bibliophobia De ce e mai bine să ne oprim la 5?

Consider că este suspect (și dăunător) să citești de mai mult de cinci ori o carte (fie ea și *Lumină de August* de Faulkner), fiindcă nu-mi plac / detest / abhor: rutina (este semnul luminos al senilității), fetișismul de orice fel (este un fetișism să citești de peste 50 de ori *Craii de Curtea-Veche*, un entuziasm pueril), lipsa de elasticitate a minții, bătrânețea (numai când o

pomenesc, mă ia cu frig), lipsa de curiozitate, refuzul noului (cum mi-ar sta să nu fi citit, recent, *Zătul*, de Tatiana Tolstaia, *Teatrul lui Sabbath*, de Philip Roth, doar pentru că aș fi recitat – pentru a douăzecea oară - *Doamna Bovary* sau *Război și pace?*), monotonia, tendința de a sacraliza un autor (un titlu, o scriere), paseismul, ideile fixe, obsesiile, lenea, moartea...

Cunosc o sumedenie de critici literari, de esești, de literatori, care după o anumită vârstă n-au mai vrut să citească și să priceapă literatura cu care erau concomitenți. Îmi amintesc chiar acum cazul lui Șerban Cioculescu, al cărui gust poetic se oprise la Arghezi, scrisese o introducere vestită la poezia lui Arghezi (făcuse efortul să-l înțeleagă), dar refuza cu încăpățănare să-i citească pe Nichita Stănescu, pe Mihai Ursachi, pe Mircea Ivănescu etc. Nu spunea că nu-i mai pricepe,

sau că nu-i gustă, susținea pur și simplu că, după Blaga, Bacovia, Barbu, Arghezi, poezia decăzuse. Era, îmi pare, o reacție de om obosit, care-și acceptă cu bucurie bătrânețea.

Nu-i iubesc deloc pe scriitorii celebri, care declară cu emfază că nu-și citesc contemporanii. Am întâlnit această afirmație și la Faulkner (care citea în fiecare an *Don Quijote*, dar nu voia să audă de Hermann Hesse, de pildă, și ignora întreaga literatură interbelică, al cărei părtaș izolat era), și la Borges (cazul lui Borges e unul special, totuși). Lui William Faulkner, de altfel, bibliofob înveterat, i-ar fi prins oricum mai bine să bea mai puțin și să citească mai mult. Disprețul unui scriitor față de lectură mi-l face profund antipatic.

VALERIU GHERGHEL

→
Eminescu și Teleormanul este fără tăgadă o contribuție de un angajament ce nu se onorează doar prin numele poetului, ci și prin eforturile documentare demonstrate, de care nici colective redacționale largite nu se pot achita totdeauna cu conștiinciozitatea lui Stan V. Cristea. Amenințările sau riscurile unei documentări individuale de o asemenea anvergură, fără a ne situa prin observația noastră nici măcar la intersecția opiniilor contradictorii ale eminescologilor, vin însă dinspre posibile efecte ce conduc către colateralul distorsionat de adnotări la granița lucrurilor comune, mai degrabă de interes mediatic („Asemenea manifestări cultural-artistice s-au desfășurat la Școala Gimnazială *Mihai Viteazul* din Alexandria, cu sprijinul Primăriei Municipiului Alexandria și al Inspectoratului Școlar Județean, la Școala Gimnazială nr. 2 Videle, la Școala Gimnazială Lița, iar Școala Gimnazială nr.7 din Alexandria l-a celebrat pe Eminescu într-un spațiu mai puțin convențional, respectiv într-un centru comercial, în mijlocul oamenilor”, p. 324). De aici și întrebarea: Cât Eminescu și cât Teleorman? Sau, cu alte cuvinte, câtă intensiune și câtă extensiune? Stan V. Cristea, dacă va fi riscat în

intensiune, cum s-ar putea spune, în extensiune va fi avut totuși permanent în vedere aceste amenințări deși se duce în avalul documentelor până la detaliul de al doilea sau al treilea rang ce nu își excede totuși: „În muzică, însă, câțiva compozitori legați într-un fel sau altul de Teleorman, și-au arătat, la rândul-le, prețuirea față de Eminescu, prin compoziții pe versurile sale. Datorăm asemenea creații lui Ioan Scărlătescu (1872-1922), compozitor, poet și publicist care și-a petrecut copilăria în casa părinților, de la Atârnați, astăzi satul Cernetu, comuna Mărzănești (aceeași localitate unde se născuse și Dimitrie Teleor); el este autorul unui lied pe versurile poeziei *Doina* (La mijloc de codru des...), pentru voce și pian, această compoziție bucurându-se de succes în concertul prezentat la București, la 5 septembrie 1902, fiind apoi inclusă într-un *caiet de compoziții*, tipărit în anul următor la Viena sub titlul *Wier Lieder*” (p. 299). În numele motivației care a condus la cea de a treia ediție, autorul mărturisește (p. 327) că „în anul în care se împlinesc 164 de ani de la nașterea sa (a lui M. Eminescu, n.n.) și 125 de ani de nemurire a geniului său”, omagiul acesta se susține mai întâi prin aceea că „Teleormanul trebuie așezat, definitiv, atunci când vine vorba despre Eminescu și despre

opera sa, alături de celelalte provincii cu care, într-un fel sau altul, acesta și-a îngemănat existența și spiritul” (p. 325) și își argumentează această convingere cât se poate de persuasiv prin aceea că „de la Dimitrie Teleor la Gala Galaction, ca biografi, de la Gabriel Robin la Traian Lăzărescu, ca traducători, de la Grigore G. Păucescu la George Gană, ca editori, de la Anghel Demetrescu și N.I. Apostolescu la Mircea Scarlat și Ion Ungureanu, de la Constantin Noica la George Bălan și Marin Tarangul, ori de la George Gană la Anișoara Anghel Mija și Geanina Maria-Cristina Picioruș, ca exegeți” (p. 326), teleormănenii au înscris între eminescologi nume de referință printre care, iată, și Stan V. Cristea, cu munca lui remarcabilă, închinată tocmai acestor contribuții. Altfel decât nedrept e greu de trecut sub tăcere tenacitatea neobosită a acestuia după ce a văzut și a valorificat nu mai puțin de 3485 de surse la care face trimiteri judicioase și pe temeiul cărora își conturează și își susține această a treia ediție a lucrării *Eminescu și Teleormanul*, reușită, cred, demnă de a intra în atenția unui premiu academic sau al Uniunii Scriitorilor.

Neomodernismul și Generația '60

Context ideologic și cultural

(I)

Definind generația *Labiș*, într-un interviu acordat la *Junimea* 116, din 27 mai 1983, Marin Sorescu face următoarea mărturisire: „Eu cred că este o generație reală, chiar dacă, luându-i separat sau în grupuri de doi-trei, vedem că nu se-mpacă-ntre ei... acești exponenți ai generației”²⁰. Completarea pe care, ulterior, o face Iulian Boldea, cu privire la poezia șazecistă, vine să confirme valoarea acestui grup ideologic: „În literatura română contemporană, anii '60 sunt marcați, fără îndoială, de o revigorare a lirismului *pur*, după o perioadă aridă, în care dogmatismul lozincard impusese o poezie didacticistă, materializată în simple reportaje lipsite de fior afectiv ori de profunzime ideatică.”²¹

Șansa de a se face remarcată a Generației '60 o constituie revista „*Luceafărul*”, mulți dintre scriitorii acestui grup ideologic debutând aici sau publicându-și, în paginile ei, unele dintre cele mai bune scrieri. „În contextul epocii, «*Luceafărul*» se adresează, în primul rând, tinerilor scriitori, atât titlul publicației, cât și al uneia dintre rubricile importante («Dintre sute de catarge»), care se ocupa exclusiv de autorii începători) expunând manifest intenția de a așeza revista sub egida geniului eminescian. Printre autorii publicației aici, se numără șazeciștii: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ioan Alexandru, Leonid Dimov, D.

²⁰Sursa:

www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=9760 accesat martie 2012. „Dar, relația a fost atât de pregnantă și pentru că venea la un moment de ruptură și prima care ieșea oarecum în față, făcând o legătură cu poezia dintre cele două războaie. Există multe talente în această generație și talente destul de diferite. S-au bucurat și de atenția publicului și de atenția criticii. Nu toți au evoluat în mod egal, unii cred că au avut o involuție, s-au manifestat și în alte genuri, dar, în orice caz, a rămas ca o generație de poezie.”

²¹Iulian Boldea, *art. cit.*, p. 56.

Țepeneag ș.a.”²² Cu alte cuvinte, este vorba despre acei autori care „s-au născut cu puțin înainte de al Doilea Război Mondial, sau în timpul lui, și au început să publice în anii '58, '59, '60 ai veacului trecut, întâi prin reviste și ieșind apoi cu primele volume”²³.

²²Sursa:

<http://www.revistaluceafarul.ro/istoric.html> accesat martie 2012: „Primul număr al *Luceafărului*, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, a apărut în București, la 15 iulie 1958. Printre colaboratorii revistei s-au numărat deopotrivă mai toți scriitorii importanți ai literaturii române de după război. La conducerea publicației s-au perindat, de-a lungul anilor, scriitori remarcabili, precum Eugen Barbu, Virgil Teodorescu, Ștefan Bănuțescu, dar, după 1977, și activiști ideologici, impuși direct de partid, ca Nicolae Dragoș sau Nicolae Dan Frunteletă. După 1989, revista *Luceafărul* a apărut într-o serie nouă, inițiată de Laurențiu Ulici, devenit între timp și președinte al Uniunii Scriitorilor. După dispariția acestuia, publicația a fost condusă, până în noiembrie 2007, de prozatorul Marius Tupan. La ora actuală, când așa-zisele programe au devenit niște instrumente îndeajuns de desuete, revista *Luceafărul*, revistă literar-culturală, își propune, mai presus de orice, menținerea unei ținute distincte, de echilibru critic și intelectual, cu față atât la scriitor, cât și la publicul cititor. Publicația trebuie să conștientizeze faptul că are șansa de a avea alături pe cei peste o mie de membri ai Asociației Scriitorilor din București.”

²³Gabriel Dimisianu, *Generația mea în anii '60*, în „România literară”, nr. 13 (2008), p. 7. Cu privire la membrii reali ai acestei generații, același autor redă o întregă listă de nume, precizând următoarele: „Când este să exemplificăm ne vin îndată în minte Nichita Stănescu, Petre Stoica, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Ion Gheorghe, G. Tomozei,

Desigur, vorbim despre „o generație gata de ecloziune, după o perioadă aridă, generația numită pe bună dreptate, generația '60, găsim toate porțile deschise”²⁴, cel puțin, la debutul acesteia²⁵. „Cei care le deschiseseră nu erau activiștii, ci scriitorii și, îndeosebi, criticii literari ai generației anterioare, dogmaticii anilor '50. Aflați în posturi de conducere la reviste și edituri, ei au spart lacătele și colegii mei de generație, odată acceptați, s-au văzut încurajați prin toate mijloacele. Ei le-au prefațat cărțile de debut, le-au remarcat fiecare articol sau carte, le-au sărit în ajutor de câte ori i-au simțit periclițați”²⁶.

Din păcate, însă, aceste semne timide de dezgheț nu vor avea viață lungă, întrucât insurecția anticomunistă din Ungaria, a cărei înăbușire Bucureștiul a sprijinit-o prompt, →

DR. ALINA-IULIANA POPESCU

Ana Blandiana, Florin Mugur, Constanța Buzea, Marin Sorescu, dintre poeți, Ștefan Bănuțescu, Nicolae Velea, N. Breban, G. Bălăiță, D. R. Popescu, Sorin Titel, Augustin Buzura, dintre prozatori, Lucian Raicu, Eugen Simion, Matei Călinescu, Gheorghe Grigurcu, Valeriu Cristea, N. Manolescu, dintre critici. O cămine de aproximație trebuie admisă în plasarea acestor nume pe amintitele coordonate temporale. Tomozei, Mugur, Ion Gheorghe, ca și Bănuțescu sau Raicu au publicat ceva mai înainte de 1958, iar N. Manolescu ceva mai târziu (primul articol în 1961, în «*Viața Românească*»). Toți ilustrează însă, în percepția comună, categoria «șazeciștilor». Și așa spune că și Labiș, deși a murit în 1956, o ilustrează, ca deschizător de pârție. Nu l-a numit Eugen Simion, în *Scriitori români de azi*, «buzduganul unei generații»? Al cărei generații decât al aceleia din care au făcut parte L. Raicu, Tomozei, Florin Mugur, Ion Gheorghe, confrăii săi cu care a pornit în literatură în același timp?”

²⁴Vezi Nicolae Manolescu, *Cum se debuta la începutul anilor '60*, în „Adevărul literar și artistic”, august 2011, p. 45.

²⁵*Generația '60* debutează cu aproximativ 20 de ani înainte, anii '60 constituind doar apogeul, momentul de maximă prolificitate.

²⁶*Ibidem*, p. 45. „Era o epocă nemaipomenită din toate punctele de vedere. Relaxarea devenise evidentă după ce conducerea PCR se asigurase că nu se vor petrece și în România evenimente precum cele din Polonia, unde Gomulka fusese înscăunat prim-secretar, după ce fusese eliberat din închisoare, sau din Ungaria, unde avusese loc o adevărată revoluție, ambele pe fondul destalinizării inițiate de Hrușciiov la congresul al XX-lea al PCUS din 1956. Mai mult, rămas, printre puținii lideri din Est, în fruntea partidului, Dej pregătea despărțirea de sovietici, care va avea loc în aprilie 1964”.

a creat „premisele revenirii la îngheț, ceea ce s-a și întâmplat chiar dacă nu brusc. Anul 1957 nu schimbă prea multe, dar 1958, 1959, 1960 reintroduc în România represiunea politică pe scară mare, cu arestări și procese ale intelectualilor, soldate cu ani mulți de închisoare, cu o dură campanie «antirevizionistă» și anticommopolită. Cenzura, controlul de partid redevin drastice. (...) I-a fost dat generației mele să-și înceapă drumul literar tocmai atunci, în climatul revenirii brutale la îngheț ideologic, nevoită să se supună, pentru a se putea manifesta, rigorilor acestuia. Peste ani, rememorându-și începuturile poetice, Cezar Baltag va reflecta în termeni dramatici la cedările de atunci: «A fost prețul nemilos și pe care n-am încetat să-l regret niciodată, pe care a trebuit să-l plătesc, ca să-mi pot face auzită vocea»²⁷.

Fie că este considerată de către unii o *falsă generație*, ea „nefiind o generație biologică, ci, mai degrabă, o generație estetică”²⁸, care a avut ocazia să se afirme, la începutul

²⁷Gabriel Dimisianu, *art. cit.*, p. 8: „Marele nou val de represiune politică îl explică unii istorici prin dorința lui Dej de a-i asigura pe sovietici că nu se va repeta în România ce fusese în Ungaria și pot de aceea să-și retragă trupele liniștiți. Ceea ce Hrușciiov a și făcut în 1958”.

²⁸Vezi *O generație de creatori fără critici nu e posibilă*. Dialog cu Nicolae Breban, în „Convorbiri literare”, decembrie, 2007, p. 5. „Am spus, mereu, că nu cred și nu am crezut, niciodată, în generații. Eu am făcut parte dintr-un grup literar pe care l-am construit cu Matei Călinescu, Nichita Stănescu și Cezar Baltag. Mai târziu am aflat că suntem înghesuiți într-o generație. Mai ales că atunci când ne-am lansat noi, generația 60, era o falsă generație, nu era o generație biologică, era o generație estetică. Când noi ne-am afirmat la începutul anilor 60, aveam în jur de treizeci de ani. Odată cu noi s-au afirmat mai tinerii Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Constanta Buzea, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana. Deci s-au „lipit” de noi sau mai bine spus ne-am lipit unii de alții, și tot cu noi s-au lipit cerchiștii de la Sibiu, foștii deținuți Ovidiu Cotruș, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Negoieșcu, Nicolae Balotă, Ioanichie Olteanu și Cornel Regman. Am fost, iată, trei promoții estetice, și noi am creat ceea ce se numește generația 60. În plus, ca să vedeți ce falsă este denominația de generație, cu noi erau câțiva inși care debutaseră cu zece ani mai devreme, sub faldurile „Scânteii Tineretului”, printre care au fost câteva nume care au intrat apoi în istoria literaturii: Nicolae Labiș, Nicolae Tic, Teodor Mazilu, Radu Cosașu, congeneri cu noi, dar deja „bătrâni” în literatură”.

anilor 60, cert este că acest grup ideologic reușește să își traseze anumite principii solide și datorită criticilor, pentru că, să nu uităm, „optzeciștii nu au mari critici literari. Noi, șizecești, am avut vreo șapte și îi enumăr, încă o dată, aici: Ion Negoieșcu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mircea Martin și au mai fost. Iată explicația generației noastre și a produselor noastre”²⁹.

Așa cum „și în pictură și în muzică și în literatură, o generație de creatori fără critici nu e posibilă, toată literatura mare românească începe cu un mare critic, cu Maiorescu, trece prin Ibrăileanu la Iași, trece prin Lovinescu la București, Cioculescu și alții. Nu ar fi fost posibilă marea literatură modernă română, fără acești mari critici, fără acești evaluatori, chiar și formatori, vorbeam de Lovinescu ca formator al grupului de la «Zburătorul». Deci o carență gravă a generației 80 este că nu au profilat doi sau trei critici, cu excepția lui Cărtărescu erijat în critic”³⁰.

Și, dacă pentru o literatură de calitate e nevoie de critici, atunci, cu siguranță, tot criticii sunt cei care organizează și sistematizează coordonatele unei epoci literare, stabilind ceea ce numim generic, *canonul*: „...o literatură fără constructe teoretice nu este numai cu neputință de studiat, dar și cu neputință de produs. Curente artistice nu sunt căsuțe taxonomice în care, ca într-un insectar, sunt ținuiți autorii [...], ci dominante umane, psihice și artistice având un

²⁹Dacă optzeciștii sunt reprezentați prin roman, șizecești sunt reprezentați prin poezie. Întrebat fiind de ce romanul optzecist nu a egalat, nici pe departe, performanțele poeziei șizeciste, care „a ridicat ștacheta”, Nicolae Breban face următoarea aserțiune: „E greu de spus, dar este o explicație. Optzeciștii nu au mari critici literari. Noi, șizecești, am avut vreo șapte și îi enumăr încă o dată aici: Ion Negoieșcu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mircea Martin și au mai fost. Iată explicația generației noastre și a produselor noastre”. (*Ibidem*, p. 6).

³⁰*Ibidem*, p. 6: „de fapt, eu cred că Mircea Cărtărescu este mai mult ideolog decât critic, pentru că ceea ce face el nu este o evaluare obiectivă, calmă, critică a ceea ce se produce în generația sa, care este generația cea mai activă încă astăzi, și este un fel de ideolog estetic”.

dinamism propriu. [...] Curente furnizează autorilor nu numai atitudinea filozofică și estetică, ci și o ideologie, un instrumentar tehnic, un sistem de valori”³¹.

Adevărate mecanisme de reglaj și de autoreglaj, prin care literatura își asigură propria evoluție, curente artistice impun canoane, iar dacă pornim de la premisa că literatura înseamnă în primul rând expresie, formă, o anumită modelare a viziunii asupra lumii a scriitorilor, putem constata că „orice schimbare de canon e sinonimă cu o modificare substanțială a paradigmei formale a unei epoci, a posibilităților sale de reacție la stimulii realului. Evoluția literaturii române nu e, în consecință, decât o evoluție a modalităților expresive, o reînnoire a tiparelor formale în uz la un moment dat. Fiecare epocă literară ne propune, simplificând oarecum lucrurile, o anumită paradigmă stilistică, ce se pliază, evident, pe un anumit orizont de așteptare al cititorului. E cert că există întotdeauna un decalaj sensibil între așteptările publicului receptor și oferta scriitorilor dintr-o anumită perioadă istorică dată, astfel încât orizontul de așteptare al publicului e mereu depășit, surclasat de proiectele estetice mai mult ori mai puțin novatoare”³².

Alina-Iuliana Popescu este doctor în Filologie din anul 2012, absolventă în cadrul Universității de Vest din Timișoara. Printre lucrările publicate se regăsesc: *Conceptul de „text” în viziune deconstructivistă*, în „Philologica Banatica”, revista Societății de Științe Filologice din România, filiala Timișoara, Vol. 2, nr. 3 (2012), Timișoara, (ISSN 1843 - 4088). *Pescărușii teatrului cehovian*, în revista „Școală și Societate”, Timișoara, Excelsior Art, 2011. *Ana Blandiana și deconstrucția canonului. Poezia interzisă din perioada comunistă*, în revista online „Cultură și comunicare”, Publicație a Comisiei de Comunicare și Jurnalism, Academia Română, Filiala Timișoara, Anul V, 2011, nr. 5. *O poetică a deconstrucției*, în „Philologica Banatica”, revista Societății de Științe Filologice din România, filiala Timișoara, Vol. I, nr. 1 (2012), Timișoara, (ISSN 1843 - 4088).

³¹Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, București, Editura Humanitas, 1999, p. 309-310.

³²Vezi Iulian Boldea, *Canonul literar. Limite și ierarhii*, în *Sursa*: http://www.viataromaneasca.eu/ahiva/58_viataromaneasca-3-4-2009/34_ancheta/282_canonul-literar-limite-si-ierarhii.html/ accesat iunie 2010.

Poetul sub zodia limbajului precar

(II)

Alteori exprimarea artistică e minată de tragice îngrădiri exterioare, de vehemența unei autorități intolerabile pentru care arta e un delict. Atunci libertatea spiritului creator e vizată direct. Poeta sugerează faptul că există și o dramă a creatorului captiv, ce nu se poate exprima liber. O sugerează parabola artistului medieval, din poemul *Torquato Tasso*, veritabilă dramă a artistului ratat din lașitate. Monologul e al artistului ce nu are curajul de a scrie ceea ce gândește. Îi lipsește puterea morală de a spune adevărul său existențial, mai bine adoptă masca nebuniei pentru a fi absolvit de urmași pentru gravele compromisuri făcute. Numai că fantasma scriitorului italian se dovedește a fi un alter ego al eului poetic, o mască a conștiinței poetice răscolite de remușcări pentru că nu s-a exprimat până la capăt: „«Tu trebuie să înțelegi...» Și cu degetu-nțins / Îmi arăta în trupul meu poezia, / Poezia nescrisă... / Dar eu am țipat: Pleacă de-aici!” Eul liric se vede în oglinda lui Tasso, conștientizează faptul că și el trăiește aceeași dramă a pervertirii adevărului artistic. Condiția degradată a artistului e reluată și în parabola satirică *Până la stele*. Textul pune în opoziție breasla condeierilor aserviți cu artistul disident. În timp ce „Toți câinii din țară erau credincioși”, „mușcau numai pe dușmanii stăpânilor”, își purtau „lanțul cu eleganță”, iar uneori își permiteau chiar capriciul „să urle la lună”, artistul disident evită înregimentarea, își apără libertatea, refuză să-și hulească propria natură, „Pentru că luna era chiar inima lui / Pe care trebuia să și-o așeze în piept / Sau să moară?”. În ciuda avertismentelor că va fi prins și pedepsit, disidentul urcă spre stele, urmează drumul astral al poeziei adevărate: „El n-a fost prins, căci nu puteau ajunge / Până la stele – urmele lui”. În poemul intitulat *Flux*, eul liric (poetul opozant) este un apărător al luminii poetice amenințate de aorgicul social. Poezia în degradare e figurată printr-o viziune de apocalipsă, un fluviu de lumină ce curge la canal, fără ca cineva s-o oprească. Eternul mitic și poetic e surprins în această pângărire a luminii, absorbire a sacrului în sordid:

Gabriela Vasiliu, Nicolae Băciuț,
Ana Blandiana, Braïla, 2014

„Doamne, ce lumină curge pe canal! / Ne lungim în stradă s-o oprim cu trupul, / Valurile ei să se sfârșim noi, / Să ne erodeze ca pe-un țarm lumina”. Destrămarea mitului poetic coincide cu retragerea luminii paradisiace din lume. Singurii care înțeleg sensul tragicului moment sunt iubitorii de frumos, poeții îngroziți de excluderea esteticului din societate. Doar ei decid să se opună, sunt dispuși să se sacrifice pentru a păstra lumina artei în lume. Poeta crede, iluzionându-se, într-o solidaritate a creatorilor ce încă mai pot salva prin sacrificiul lor sublim inefabilul poetic: „O, va fi atunci lumină mult mai multă – / Tot ce-a fost înainte de-a ne fi adaos/ Noi, plus trupul nostru – și-o să fie bine, / Și-o să ne aștepte zeci de mii de trupuri / Pur îmbrățișate pe asfaltul rece / Ca să ne oprească mersul spre canal”.

Neîncrederea în cuvântul mistificator se va extinde și poemele denunțării alinării prin limbaj se vor multiplica. Săgeți și contestații împotriva inautenticului, a mistificării literare auzim mereu: „Doamne, câtă literatură conținem! / Sentimentele – vă amintiți – le-am învățat la școală” (*Călcâiul vulnerabil*); „Se iau cuvintele proaspete și se vorbesc / Până când rămân lustruite, egale / Și nimeni nu-și mai amintește / Ce formă aveau și ce sens” (*A treia taină*); „Oh, trupul tău îl văd printre cerneală, / Cerneala-nămolindu-ne și-n somn / Ca o sudoare acră, animală” (*Octombrie, noiembrie, decembrie*); „Cuvintele trec strada / ca șirul de orfani / De la Casa Copilului”; „Și nu mai au umbră / Cuvintele care și-au vândut sufletul” (*Ochiul de greier*); „Durerea, în vidul căreia / Toate literalele mele, / Ca să îl umple, se-aruncă, / Dar, mai reală decât istoria /

Literaturilor lumii” (*Stea de pradă*). Un sistem de comunicare pervertit este denunțat în poezia *Dans* din ultimul volum menționat: „Trădează litera / Tăcerea minții / Semnul e-ambiguu / Țipătul fals / Șoapta nesigură / Ochiul dublice/ Îmbrățișarea / Numai un dans”. Acum întregul sistem de semne al unei societăți e incriminat de alienare. În dosul acestor coduri, eul identifică pervertiri, mesaje mincinoase, atitudini inautentice, un mental degradat. Aici toate formele de comunicare sunt duplicitate, chiar și „ochiul” receptor este „dublice”, falsifică imaginea realului, pierzându-și intransigența și luciditatea. Transcendența limbajului mitic ascunde sub măștile cerului prezența neantului: „Cerule albastru / E doar adâncimea / Stratului gros / De neant”. Magia cântecului orfic e păstrată doar în amintire, forța lui de îmblânzire a fiarelor, reală cândva”, nu mai e credibilă, nu se mai împlinește în prezent, poeta ajunge să creadă că un astfel de cântec magic nu s-a realizat din cuvinte de rând: „Ce grosolană eroare să crezi / Că îmblânzitorul cântec / A putut fi topit de Orfeu / Din cuvinte...” (*Îmblânzitorul cântec*). Printre definițiile memorabile ale poeziei, din *Stea de pradă*, figurează și poezia-țipăt sugrumat generată de infernul mundan, cea care rămâne necomunicată lumii. Intenția simbolicului aparat fonator, redus de expresioniști la o gură îngrozită, de a-și comunica fondul de disperare eșuează. Poeta surprinde magistral modul cum tensiunea poetică se acumulează în fibrele pieptului, clocoțește, urcă spre organul fonator, se pregătește de explozie, dar sucombă în „tăcerea fără sfârșit”, rămânând doar o tragică expresie a revoltei interioare: „Țipătul / Încercând să se agațe cu unghiile / Și lunecând înapoi / Pe pereții de sticlă, / Încercând să urce / Rupt în bucăți / Clădite una peste alte, / Echilibru nesigur, / Până la dinții / Încelești cu îndărătnicie” (*Țipătul*). În alte texte, aflăm că vocația poetică nu mai este un privilegiu, ci sursă de suferință, aservire dureroasă unei „stele aduse de vânt”, unei stele-vampir ce-și înfige cu sălbăticie rădăcinile în creierul victimei și se hrănește cu materia și emanațiile acestuia (*Stea adusă de vânt*). În poemul *Gramatică (Arhitectura valurilor)*, →

VIOREL CHIRILĂ

→cuvântul degradat devine limbaj de lemn, cod de semne mortificate. Ironic, poeta ne avertizează că expresia „limbaj de lemn” e o jignire adusă lemnului dacă numim prin ea: „Această hecatombă / De vorbe ucise / Și lăsate să putrezească / În creierul nostru, / Acest wax museum al sintaxei / Și morfologiei”. Ca și în *Darul*, limbajul social degradat, impus de putere, mimează ființa, interzice accesul la adevărul existențial. E un muzeu de cuvinte moarte: „În care adevăruri împăiate / Sunt așezate în poziție de drepți / Și făcute să umble / (Un pas înainte, doi înapoi) ?” Suntem într-o fază în care credința în forța limbajului de a modela lumea e în tragic declin. Cuvintele se înscriu și ele în vulnerabilitatea generală a elementelor poetice ce configurează un întreg univers infernal. Spiritul poemului, vraja sa asupra lumii, starea poetică se materializează încă o dată în lumină vulnerabilă ca în *Flux*, într-un fel de aureolă plutind deasupra cuvintelor, palpabilă dar și inconsistentă, trecătoare, ce poate fi agresată, biciuită, mutilată sau se poate stinge „După ce și-a făcut datoria, / După ce a luminat ca un semn, / Ca o flacără deasupra comorii” (*Trup*).

Începând cu volumul *Soarele de apoi*, vocea lirică reia tema locului precar al poetului și al poeziei în societate. Într-un text, zeul *Apollo* este invocat pentru a vedea declinul poeziei în lume: „Vino, Doamne, să vezi poezia săracă / Și poeții căzuți sub istorie blestem, / Vino, gol și frumos, și, de ți-e frig, îmbracă / Haina strâmt-a acestui poem”. În alt loc, ca-n mitul occidental al corabiei nebunilor, poeții se îmbarcă pe o corabie donquijotescă spre a trece mările timpului spre eternitate: „Poeții așteaptă, refuză să doarmă, / Refuză să moară, / Ca să nu piardă clipa din urmă / Când corabia se va desprinde de țăr”. Relicve ale unei dispărute specii de visători, doar poeții mai cred în mitul eternității. Poezia rămâne sublima „corabie” a credinței și fidelității față de vis și ideal. Cei ce urcă pe puntea ei au forța de a visa călătorii pe valurile „timpului”, chiar dacă ea rămâne mereu ținută la țăr. Poeta își asumă și ea tragica ipostază de visătoare anacronică: „Lăsați-mă să mă urc pe corabia cu poeți / Înaintând pe valurile timpului / Fără să-și

clatine catargul / Și fără să aibă nevoie să se miște din loc / (Pentru că timpul se mișcă / În jurul ei tot mai repede)” (*Corabia cu poeți*). Misia poetului este aceea de acreditare a visului împotriva realului aberant, de a pune timpul să se învârtă „tot mai repede” în jurul existenței sale insularizate. Implicarea în social în volumul *Soarele de apoi* suferă o diminuare de tonus, s-au adunat prea multe eșecuri pentru ca eul să mai creadă în urgența și necesitatea ei. Ingratitudinea mulțimii, invidia,

lingușirea artistului aservit de putere etc. lasă acestuia un gust amar (*Fericită mi se spune*). Este evocat dilematicul raport dintre „supraviețuire și viață”, în fața căruia conștiințele amână să dea un răspuns sau dezertează (*Răspunsul*). Deznădejdea inculcă apăsător ca o vinovăție, chiar gândul dezangajării („Să nu mai lupt, să las să curgă / Istoria fără să m-atingă”) în fața unei societăți în pragul destrucției, ce a ajuns doar un fel de „cadavru” devorat, la dreapta, (politică, se înțelege) de „uriașe păsări”, la stânga, de „plante carnivore”. În fața eșecului, eul poetic misionar depune armele: „Să nu mai lupt, să nu mai dor, să-mi fiu / Preasuficientă mie în sicriu” (*Vis*). Ca spirit creator, eul se descoperă exasperat și obosit de obligația de a renaște mereu în ipostaze cuceritoare, proaspete, energizate de elanul visării. De la un punct, spiritul creator e sceptic cu privire la rostul acestor metamorfoze obiectivate în creație, mai ales că „decenii întregi” a fost nevoit să se

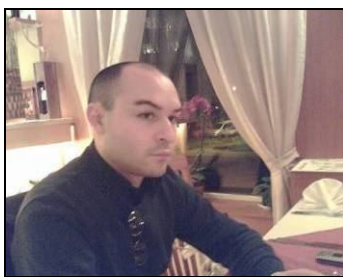
ascundă în dosul unui imaginar subversiv, care să nu bată la ochi. Eul nu ezită să-și poetizeze momentele de criză, de deziluzie, legate de efortul creator. Apare obosit de numeroasele metamorfoze ale imaginarului trecut prin furcile caudine ale cenzurii: „Să mai nasc / [...] / După ce decenii întregi / Tot ce eram / S-a concentrat, s-a chircit / În sâmburii câtorva litere oarecare?” (*De la capăt*). Un sentiment de saturație însoțește aventura scrisului, după ce decenii a făcut eforturi de a se „chirci” „în sâmburii câtorva litere”. Abulia, indiferența, lipsa speranței definesc starea de spirit a eului ajuns să nu mai creadă în rostul creatorului și al artei sale: „Și dacă nu, la ce bun / Să mă tot nasc, / Să mă tot scriu / Și citesc / Din mereu aceleași silabe?” În noul context, poezia („oglină din ușa dulapului”) e definită ca un melanj de frumusețe și urățenie, așa cum e și epoca de tranziție, în care eul nu-și mai găsește puncte stabile. Pusă în fața unei lumi pendulând „între viață și moarte”, definită prin „Întorcerea și plecarea / Pe același loc”, oglinda poeziei, imaginea lumii poetice, nu poate fi decât amestec de frumos și urât: „Uneori aproape urât, / Alteori minunat de frumoasă” (*Tangaj*). E adusă în context și relația artistului cu publicul receptor, sentimentul acestuia față de victimele care nu-i înțeleg implicarea, angajamentul misionar, sacrificiile. Eul dezamăgit are în față o colectivitate dezorientată, incapabilă să înțeleagă că-i vrea binele. Alienarea, o gândire schizoidă fac ca aceasta să răspundă iubirii cu ură, să considere că sacrificiile artistului pentru emanciparea victimelor sunt semnul unei vinovății, ascund o „culpă”. Raportul artist-colectivitate derapează în grotesc: „Măști transpirate / Încercând să transforme / Umilința în ură, / Degete groase, încheștate, / Irigate cu hârnicie de un sânge / Negru de roșu: / Atâta violență și atâta durere, / O forță a bolii / Pe care sănătatea n-a avut-o nîcînd” (*Motiv*). Sufletul poetului e mereu un receptacul universal al durerii: „Când totul mă doare / Ca mierea în stup, / Ca sarea pe mare / Și totul e pus să omoare / Copilul care eram”. Într-o superbă poezie intitulată *Definiție*, mizând pe trăsături opuse, asociate paradoxal, poeta conturează figura spiritului creator ce izbuteste să se înalțe deasupra circumstanțelor →

Doar o viață

Peste nori de ghips,
Îsvara mă stăpânește din vis,
sunt materia pură
astăzi
dar sub ce formă?
Am condus care pline de tinichea
sau poate le-am tras, respirația mea
pe iarba strivită,
ceața mayei.
Am făcut jurământ de tăcere,
îmi amintesc
când încă o energie subtilă
ghiceam în cărți viitorul meu,
jocul acesta unde e greu să vezi
luminița.
Nu mai contează unde și când
statura mea să proiecteze o umbră..

Imperfectă

Colinzi pierdută
printre boabele de ienupăr
și semințe de lună curată;
mireasma iasomei
mângâie părul tău,
parcă ești cam serioasă
în timiditate
și lumea te confundă,
frumoasă și imperfectă.
Taci în surâsul

aurorii boreale,
e viață nouă datorită ție.

Suntem singuri în boală

Singuri suntem în boală,
cine se delectează cu numărătoarea
inversă,
cine pariază
ori fuge,
cine interpretează și subliniază,
cine traduce
și povestește, proaspeți redactori..
și Dumnezeu veghează din înălțime,
senin în pactul
parafat de om,
moartea apoi ce nu există,
doar un nume
și
o etichetă banală
de secole aplicată
pe jurnalul timpului

și cel al spațiului.

Migrațiuni

Și te pierdeai în țara făgăduinței,
fugind la căi
fără sfârșit
prin coardele oudului;
iubeai pădurile
și formele meditației,
piatră de temelie
a templului din Ierusalim.
Cu ce avânt ajunseși la mal...

Fereastra cealaltă

Nu puteam să înțeleg,
erau acolo - pauză - să mă așteaptă
în felul lor de predat
și de glumit.
Vaza pe pervaz
și ce candoare,
soarele nu părea niciodată să fi apus.
O peliculă
suflată de ne-timp,
mămăliga fumegând pe masa
pregătită
și o serbare, istorie sau lecție
de povestit
și de învățat.

LUCA CIPOLLA

→pregătite să-i muteleze zborul:
„Prea frumos / Pentru a nu fi cucerit, /
Prea tânăr / Pentru a nu fi stăpânit, /
Prea bogat / Pentru a-și aparține”.
Ființa poetului rămâne o sumă de
contraste: „Prea înfrânt / Pentru a nu
fi liber, / Prea liber / Pentru a nu fi
umilit, / Prea umilit / Pentru a muri”.
Poetul e obosit nu mai are forța să
anuleze „dezvrăjirea lumii” prin
gândirea mitopoetică: „Dar, mai ales,
mi-e frică și mi-e greu / Să-l car napoi
în cer / Pe Dumnezeu”. În aceeași
dialectică a declinului poeziei și a
împușinării frumosului din orizontul
prezentului se înscrie scenariul liric
din *Rezervație (Refluxul sensurilor)*.
Asocierea unor seminiții simbolice pe
cale de dispariție, cum sunt poezii și
caili, devine emblematică pentru a
sugera despiritualizarea într-o
societatea alienată de materialitate.
Poeta le percepe tragica excludere din
armonia lumii, impusă de
raționalismul excesiv în care
necesitatea sacrifică esteticul.
Pragmatismul tehnic exclude reveria
poetică: „Cai și poezi, / Frumusețe a
unei lumi / Învase de tehnică, / Ființe

pe care timpul / Le lasă în urmă
încarcerându-le / În propriile
aureole”. O lume fără poezi și cai
aproape că își pierde sensul de a
exista, aceasta își anulează șansa de a
avea un viitor. Sortiți dispariției, caili
și poezii devin „Din ce în ce mai rari /
Mai fără de preț / [...] / Din ce în ce
mai albi, / Apoi transparent, /
invizibili / Într-un viitor / Fără ei /
Invizibil el însuși”. Ieșirea din zona
previzibilului, imaginarea unui viitor
fără frumusețe poetică se înscrie în
aceeași dinamică a sensurilor în
reflux. Mitul cuvântului pervertit
revine și în volumul *Patria mea A4*.
Și aici inflația de cuvinte împiedică
contactul direct cu realul, pervertește
cunoașterea. Acum întreaga ființă este
anihilată de limbajul mistificator,
acesta face imposibilă aproape orice
tentativă perceptivă. Lumea își pierde
astfel orice urmă de sens. Rămâne
doar șansa celui mediat de clipele de
iluminare interioară: „O lume din care
înțeleg atât de puțin: / Cuvintele mă
îmbracă / În ceață și nori / Din care
rar câte un luceafăr / Cu margini
zdrențuite / Încearcă să strecoare o

rază de sens” (*Pe suprafața
universului*).

În concluzie, problematizarea
relației cu limbajul face parte din
tropismele definatorii ale poeziei
moderniste. Drama inadecvării
limbajului justifică actul inovator,
nevoia unui limbaj propriu care să
poată codifica adecvat structurile
interiorității și viziunea sa asupra
lumii. Poemele construite pe această
temă nasc o coordonată elegiacă ce
atenuează vehemența din poemele
prea tranșante în denunțarea inerțiilor
lumii. Lirica limbajului precar este în
același timp o formă de disidență față
de demagogia limbajului oficial, un
mod de a contesta foarte rafinat o
dictatură. Poeta însă reușește să
depășească accidentalul istoric într-o
lirică foarte profundă a alienării
ființei prin valențele mistificatoare ale
limbajului. E o poezie ce invită la
„trezire” jaspersiană, la luciditate, la
găsirea unui sens și la asumarea
autenticității existențiale. Dincolo de
această coordonată a liricii blandiene
se va întregi mitul cuvântului
recuperat.

MIT ȘI SIMBOL ÎN PROZA SCURTĂ A LUI VARUJAN VOSGANIAN

Noul volum de proză al lui Varujan Vosganian, *Jocul celor o sută de frunze*, apărut anul acesta, la editura Polirom, pare a se încadra, prin năzuința autorului de a descoperi arhetipuri esențiale, alături de *Cartea Șoaptelor*, într-un continuum artistic. Această descoperire a arhetipurilor, naratorul o face, așa cum o cere Stagiritul, prin participarea personajelor la o realitate necesară, universală, mai caracteristică decât cea contingentă, printr-o înfățișare a realității „așa cum trebuie să fie” (1), care presupune, desigur, scoaterea din stereotip.

De altfel, prin tematica lor, cele șase proze care alcătuiesc volumul de față, concretizează ideea și a lui Varujan Vosganian, de a căuta umanul dincolo de simplele lucruri ale acestei lumi, undeva într-o altă dimensiune a acestei vieți, cea a *jocului secund* al artei.

La prima vedere, dintre cele șase proze din volumul *Jocul celor o sută de frunze*, cu toate că poartă același stindard-temă și par simple fresce ale societății românești actuale, singurele care s-ar evidenția prin inserția mitului și a simbolului ar fi *La Judecata de Apoi a statuilor* și *Dincolo de dincolo de lume* în care punctul de sosire este ceremonialul prohodului din Vinerea Mare. La o privire mai atentă însă, se observă că și în celelalte proze, protagoniștii reușesc, prin comunicare, să se înalțe sufletește sub semnul *mitului*. (2)

Așa cum Petrache, solitarul, fără excursul zilnic pe drumul inițierii, înspre cetate, unde îl așteaptă statuia cavalerului medieval, n-ar putea scăpa de rutina orașului, tot așa și protagoniștii celorlalte proze nu s-ar putea autodepăși fără *realitatea miturilor*. În fiecare din cele șase proze se petrec minuni. Fiecare stă sub zodia cel puțin a unui mit.

În *La Judecata de Apoi a statuilor* și în *Dincolo de lumea de dincolo*, protagoniștii văd în celebrarea prohodului din Vinerea Mare una dintre cele mai decisive trepte în urcușul spre arhetip. Dacă învie până și statuile, atunci cum să

nu trăiască chiar și cel mai păcătos om cu speranța în Înviere?

În *Jacob, fiul lui Zevedei*, una dintre cele mai complexe proze ale volumului, se intersectează o serie de virtuți ale vieții creștine: smerenia, iertarea, adevărata iubire – glosate, mai apoi, toate în cele opt fericiri din final.

Dacă a treia fericire: „*Fericii cei care urcă și coboară în timp, ca pe un stâlp de lumină*”, este un veritabil ecou pentru *La Judecata de Apoi a statuilor*, a patra fericire: „*Fericii cei care, pe măsură ce se lecuiesc, se vatămă și, pe măsură ce se vatămă, se lecuiesc*” deschide cartea destinelor din *Legătura de leuștean*. Remușcarea îl macină atât de mult pe Pavel Avădanei, încât simte că n-ar mai putea trăi fără s-o întâlnească pe fata pe care a bătut-o, fără să fi fost vinovată, pe parcursul uneia dintre mineriade. Rada e capabilă să-și calce pe orice fel de mândrie și să-l invite pe fostul *călău* acasă la ea și să-l ospăteze. Așadar Rada este unul din personajele cărții, care dobândește dăruind.

Un loc aparte îl ocupă *Când lumea era întregă*, ale cărei lumi stau sub zodia milosteniei. Ar putea fi un fel de ecou al celei de-a doua fericiri din *Jacob, fiul lui Zevedei*: „*Fericii cei care se fac auziți, vorbind cu buzele strânse*”. Așa cum *Jacob, fiul lui Zevedei* ar putea folosi oricărui cititor, drept un glosar al fericirilor, tot așa *Când lumea era întregă* ar putea fi un bun îndreptar al intențiilor, gândurilor și faptelor omului de pretutindeni. Ascultându-i pe protagoniștii boscorodind, flecărind de multe ori a pagubă, de altfel ca eroii lui Ion Creangă sau ai lui Marin Preda, cititorul riscă să incline a crede că *altruismul* nici n-ar exista cu adevărat în relațiile interumane, din moment ce trecătorii – „*clienți*” îi miluiesc pe cei necăjiți numai ca să se simtă ei „*mai liberi*”, adică dau numai ca să primească. Cuvintele Ologului pot fi o luare aminte la falsă sinceritate a lumii, uneori, în ceea ce privește actul milosteniei: „*Îți dau firfircile din milă de ei, nu de tine (...)* Asta pentru ăia care te văd, că cei mai mulți, când se uită la tine, sunt mai chiori decât boșorogul ăsta de Fane (...) Așa că bucură-te, nu-i nimănui milă de tine”. Răspunsul Chiorului

este pe măsură: „*La urma urmei, nici nu știi cine e mai vrednic de milă. Ți-a care dă sau ăl' de cerșește...?*”

Ce-ar putea face cititorul în fața unor astfel de replici, decât, pe de o parte, să vadă în milostenie un act pur exterior, așa cum reiese din spusese Ologului: „*Ei ne dau bani sau te miri ce, am primit odată un bec de lanternă, iar noi le dăm, la schimb liniște (...)* Eu cred că tot obleții ăia necăjiți cred la alți necăjiți ca noi (...)”, iar pe de altă parte, să constate că însăși lumea cerșetorilor se scindează la rândul ei, în mai multe categorii. Este vorba despre cerșetorii pe care propriul lor handicap îi mână în stradă, în mod iremediabil, la cerșit. La rândul ei, această categorie a cerșetorilor handicapați, cuprinde două subcategorii diferite: una a celor care cerșesc oficial, adică cei care funcționează, chipurile, cu acte în regulă, fiind salariații unei firme și având permisiunea de a *munci* numai pe un anumit spațiu, al lor. Cealaltă subcategorie e a acelor handicapați, cei de izbeliște, care cerșesc ilegal, adică fără să aibă *spatele* asigurat de vreun patron căruia trebuie să-i predea monetarul. Coltuc, din *Dincolo de lumea de dincolo*, cel născut fără mâini și picioare, este un astfel de cerșetor. Când află că pe Coltuc îl aduce soră-sa la cerșit, domnul inginer – „patron” îi răspunde: „*Iar tu spune-i soră-tii să te care de-aici. Asta e locul meu. Aicea numai eu n-am din ce trăi. Eu și oamenii mei... N-ai din ce să n-ai din ce trăi unde vezi cu ochii. Ai înțeles, bândăganie?*” și-l depozitează de bruma de bani adunată.

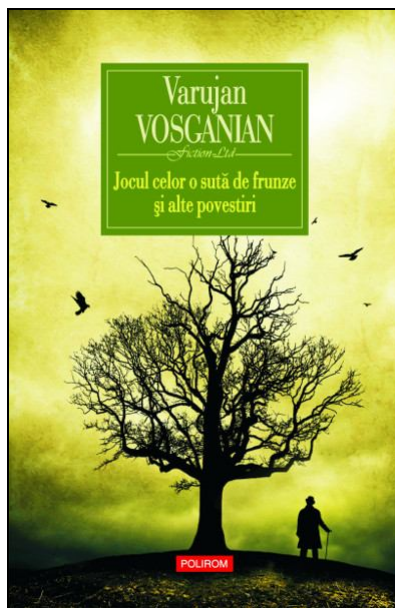
De fapt, în *Când lumea era întregă*, înseși lumile cerșetorilor →

NICOLAE SUCIUC

se confundă cu cele ale trecătorilor – „clienți”. Pe bună dreptate, cititorul, bulversat asemenea personajului Efrim din *Jacob, fiul lui Zevedei*, care are senzația că cea mai mare parte a vieții lui „se petrece într-o criptă”, iar când iese din acea criptă, în loc de cer, vede, ca în teatrul absurdului (3), o altă criptă, și-apoi alta: „Ca niște matrioști, criptă peste criptă”, constată că lumea cerșetorilor propriu-zisă nu-i altceva decât o matrioșcă inclusă într-o altă matrioșcă, adică tot o lume a cerșetorilor, iar aceasta, la rândul ei, aparținând altei matrioști imense care este însăși societatea – o lume de cerșetori de diferite grade – și așa mai departe. Așadar totul ar depinde de perspectiva din care este văzută societatea. Replici ale perspectivismului din *Când lumea era întregă* pot fi reflecțiile lui Coltuc, cel care nepierzându-și „miracolul privirii”, vede în trecătorii de pe strada Viitorului, „oameni-păsări”, „oameni-animale”, „oameni-flori”, aflate parcă într-un permanent dialog cu replica lui Bunelu din *Dincolo de lumea de dincolo*: „Depinde cum o iei. Adică de unde te uiți” și cu cea a lui Tili din *Jocul celor o sută de frunze*: „Depinde din ce parte te uiți”.

De acolo, din lumea de jos, de pe trotuar, orgoliul, fanfaronada, ipocrizia, îngâmfarea, prostia prind un alt contur. Ele pot fi mai bine observate, cântărite și evaluate. Cu cât este mai promiscuă lumea cerșetorilor, cu atât ea este mai capabilă să înțeleagă, să fotografieze ceea ce nu se vede cu ochiul liber: sufletul. Grăitoare e viziunea lor asupra societății. Iată o radiografie a societății actuale dedusă din replica Ologului: „Aicea e altfel de negoț, mai cu curu-n sus: cu cât mai mulți cerșetori în vitrine și pe trotuare, cu atât mai multă sărăcie pe rafturi și ticăloșie pe tejghea. E destul să ne numeri pe noi, betegii și pomanagiii, nu-ți mai trebuie metru de croitorie ca să măsoari cu cât s-a înrăit lumea (...) Pe lumea asta, chiar și fără cerșetori, cerșetoria merge abtîr înaintea...”, pe care Orbul o completează: „Fiecare lume are cerșetorii pe care și-i merită.”

Un loc aparte îl ocupă proza *Dincolo de lumea de dincolo* al cărei ecou îl găsim în a șaptea fericire: „Fericii cei care pot privi în

sufletul lor, fără a ști de care parte a privirii suni” din *Jacob, fiul lui Zevedei*.

Tot așa, aparent, cititorul crede că această proză este doar o frescă obiectivă a societății lumpenproletariatului, o frescă a lumii de jos. Îl îndreptățește limbajul frust, ușor argotic, asemănător cu cel al borfașilor din *Groapa* lui Eugen Barbu. Că este și o frescă a societății, a mediului, este cu totul adevărat. O demonstrează pe de o parte toposul cu totul diferit, personajele prefigurate de căutătorul prin tomberoane din *Jacob, fiul lui Zevedei*, viziunea asupra vieții etc.

Ceea ce aduce nou această proză este însă interceptarea a două realități distincte. Una aparține lumii concrete, exterioare, iar cealaltă se înfiripă pe marginea jocului *de-a prohodul*, pe parcursul acțiunii. În prima este înfățișată o banală movilă de gunoi, ridicată pe o fostă groapă creată la rândul ei, de ultima bombă care „a explodat acum vreo douăzeci de ani”. În jurul acestei movile s-au aciuat oameni fără căpătâi, căutători prin tomberoane, aurolaci, foști pușcăriași, borfași, într-un cuvânt, oameni fără Dumnezeu. Aspectul impunător al mormanului de gunoaie trădează gradul de civilizație al societății orașului, așa cum se poate înțelege din cuvintele Bunelului: „Da’ acum-a-i degeaba, oamenii s-au obișnuit să le care și gunoaiele se adună mai rău ca înainte.” Tot din cuvintele Bunelului deducem în ce fel de stare prosperă se află movila: „Au trecut de

dimineață haitele de câini, nu mai rămâne nimic după ei. De când s-anchis abatoru’, nu mai ai loc de cotarle...”

Movila este „un fel de al doilea” oraș» subliniază naratorul, iar cel mai în vârstă dintre protagoniști, Bunelu, observă discrepanțele dintre lumea orașului și cea unde se află ei: „Ba chiar, asta ar fi orașul de-adevăratelea. Celălalt e prefăcut, oamenii își ascund păcatele prin dulapuri, lustruiesc ferestrele, să sclipească și să nu se vadă înăuntru. Aicea nimica nu se ascunde și nu se înfrumusețează. Nicio prefăcătorie, adevărul gol-goluț. Aicea e viața, celălalt e ca la muzeu’ cu statui de ceară.” – cuvinte care prefigurează întâmplările ieșite din comun ce se vor derula pe parcursul acțiunii.

Ei bine, înaintea unei cine pe potrivă, din ce au găsit prin gunoaie, acești pripășiți dintre care unii nici măcar nu-și cunosc părinții sau chiar numele de botez, iar alții n-au habar de rugăciunile elementare și nici să-și facă măcar semnul crucii. Cu toate acestea, ei își amintesc totuși câte ceva despre importanța zilei de duminică și de Isus care duminica „moare pentru noi pe altar”.

Acest moment al acțiunii, cel de dinaintea prânzului, reprezintă punctul de fuziune al celor două realități. După cină, Calu vede lumini dubioase deasupra orașului. Chisăliță compară luminile cu lumânările, iar Isaia, nume de prooroc biblic, își amintește că e Vinerea Mare, după care începe *jocul de-a prohodul*. Acest joc înfiripat aiurea, fără tipic și fără un statut anume, cu urcușul pe movilă, cu opririle necesare, rememorează atmosfera aceea a morții, a îngropării, și a învierii lui Isus. Trăirea la cote maxime, de către acești pripășiți, a prohodirii Domnului, cu adevărata smerenie, dezbrăcați de haina putredă a prejudecăților, a mândriei și a răutății, conduce la înălțarea lor spirituală.

Prin urmare, odată cu înfiriparea jocului, personajele par a intra într-un alt ritm de viață și totodată într-un alt timp. Conștiințiozitatea cu care pregătesc obiectele de cult, și cu care respectă parcursul prohodului, face ca acești indivizi decăzuți să păsească într-o realitate secundă, proprie jocului, în care se revelă mistere. Întreg parcursul jocului →

improvizat instantaneu, le deschide sufleteste, un alt timp care dispune, la rândul lui, de un alt spațiu. Un univers fictiv, bineînțeles, cu legi diferite de cele specifice realității cotidiene. În ciuda decăderii lor morale, a atmosferei famate, și cu toată neputința lui Calu, a lui Puțică și a lui Mierlă de a renunța definitiv la jumătatea lor animalică, revelarea sacrului, imposibil de înțeles prin recursul la logica rațiunii, pare a se face, dacă nu prin transformarea unor obiecte banale în obiecte de cult: epitaful, prapurii, lumânările, racla cu timpul mort, cupola bisericii, măcar prin sinceritatea trăirii smereniei și a iertării. Motivul sicriului în care „*timpul murise*”, pe lângă că ar putea semnifica trupul mort, prohodit, al Mântuitorului, ar putea da senzația unei hierofanii, reprezentând unul din lucrurile-cheie ale unicului *ritual*, lucru pe care numai ei, cei umili, îl pot vedea (și atunci acel lucru dobândește virtuți care depășesc firescul), așa cum precizează Bunelu: „*Nu e nimic ce amărății ăia din oraș să aibă și noi să n-avem. Nu e nimic pe lumea asta care să nu fie și în lumea de apoi. Adică asta de-aicea (...) Depinde cum o iei. Adică de unde te uiți. De-o pildă, pentru noi, orașul e lumea de dincolo. S-ar zice atunci că noi suntem ăia viii, câtă vreme vedem și lucruri care nu sunt.*”

Ei știu că participanții la prohodul Domnului trebuie să moară în spirit, împreună cu Isus, și să învie a treia zi în spirit, tot împreună cu Isus: „*S-ar zice atunci că noi suntem ăia viii, câtă vreme vedem și lucruri care nu sunt.*”, silogism care ar pune în penumbră reversul: câtă vreme oamenii din oraș, ducând o viață îndestulată, luxoasă, muiată în ură și în căpătuială, nu văd „*lucruri care nu sunt*”, înseamnă că ei nu sunt „*ăia viii*”, ceea ce ar lăsa să se înțeleagă că nici celebrarea de către aceștia, a prohodirii Domnului nu ar putea fi trăită cu adevărat; că prohodirea însăși nu ar depinde numai de bunăstarea materială și de existența obiectelor de cult originale. Prohodirea nu ar depinde așadar, numai de exteriorul vieții omului. Ea depinde de focul trăirii.

Gesturile, faptele, vechile metehne subumane sunt abandonate, în semn de lepădare de *grija cea lumească*. Calu, un fel de centaur

care, „*dacă-l priveai dintr-o parte era om, dacă-l priveai din cealaltă, era cal*”, nu mai „*nechează sălbatic*” ca mai-nainte, nu mai „*fornăie*”, nu mai „*rânjește*”, nu mai „*răscolește cu copita*”. Omul-pasăre nu-și mai înalță „*ciripitul aprobator*” și nu-și mai „*agită aripile*”. Isaia „*gâlgâi ultima dușcă, aruncă sticla cu dispreț, laolaltă cu cele lumești*”, dobândind „*glas nou, lipsit de urmele seci ale tutunului și de alunecările cleioase ale tuicii*”, ca dovadă că momentul crucial, cel al schimbării, era aproape: „*cortegiul tresări*”; „*și îndreptă spinările și-și netezi veșmintele*”; „*Calu se schimbase, nu mai avea coama zbârlită și botul alungit din orice parte l-ai fi privit. Nu mai căutau unii la alții cu dușmănie...*” De asemenea, Puțică „*agită prapurii*”, apoi „*și păstrară drept și neclintii*”.

Că lucrurile banale căpătaseră o schimbare, că urma să se petreacă cu adevărat un miracol, o spune convingerea care reiese din cuvintele lui Isaia: „*Noi suntem ăia necăjiți. Dumnezeu ne înțelege din prima...*” și mai puțin naivitatea lui Chisăliță de a înțelege pasaje din *Tatăl nostru*: „*– Ce-i aia ispită? șopti Chisăliță către ladeș. / – Nu știu... Da nu cred că-i de bine când te duce... / – Pe mine ultima oară m-au săltat astă-iarnă...*”

Smerenia pare că-i unește pe toți într-un glas: „*Isaia făcu semn cu palmele spre pământ*”, iar, la rugăciunea lui, ceilalți „*îngenunchează*”. Surprinzătoare este evoluția lui Calu, umanizarea lui: „*Calu redeveni centaur și se lăsă în coate și genunchi*”. Acum vom asista la adevărata afirmare a stării de prosternare sinceră, prin care omul este capabil să schimbe natura: „*Cerurile zvâcniră, coborî o boare de vânt. În dreptul clopotniței, niște table ruginite se loviră una de alta, ca niște chepenguri săltate.*”, iar banalele „*lucruri*”, obiecte izolate, ireale, efemere, devin „*emblème sau vehicule ale principiilor metafizice*” (4): „*Sub arcadele catedralei celei mari, puteai vedea cum lumea se mistuie, cum măruntaiele ei dau viață și moarte în același timp.*”

Convoiul înțelege că „*această biserică nu avea uși și fereste, iar deasupra, pe brâul ei, nu erau pictate viețile sfinților, ci, de-a valma,*

din frânturi, viețile noastre.”; „*Cutia lungă a pendulului se făcu, parcă, mai grea. Pelerinii se înmulțiseră, porțile cele mari, împărătești se deschiseră, po-poarele care până atunci colcăiseră când lumea adormea, se alăturau convoiului ce se îndrepta către întâ-ia oprire (...) Parcă începuseră să bată clopotele, deși nu știau care dintre ei ar fi putut urca până în vârful macaralei ca să tragă de funie, de vreme ce nu lipsea, ba chiar se înmulțiseră (...) Cerurile zvâcniră (...) Cerul coborî pe pământ.*”

Urcușul convoiului urmând-o pe Magdalena, pe povârnișul movilei de gunoi, până la un banal stâlp „*al cărui vârf se înălța pe povârniș*”, smulgerea lui, prăbușirea și, mai apoi reluarea urcușului, simbol al calvarului, reprezintă o reiterare atât materială cât și spirituală, a *Drumului Crucii*. Convoiul o urmează fidel, Magdalena îngenunche sub povara celor trei brațe ale lemnului, care „*erau ale ei*”, în timp ce al patrulea era „*al luminii*”, apoi se ridică, se prăbușește și iar pornește spre vârf, în timp ce „*aproape trăgându-se, lemnul o purta pe ea, femeia de lemn era mai vie decât femeia de carne.*” Momentul este de-a dreptul cutremurător din moment ce Calu „*și întoarse spre ceilalți partea omenească*”. Prin reala suferință care nu poate fi împărțită cu altul, cu cel apropiat: „*Oricât de mult m-ai iubi, nu poți să mori în locul meu...*”, femeia se identifică cu stâlpul de lemn devenit cruce izbăvitoare: „*Magdalena îl cuprinse, plângând, cu ochii la cer, și rămase așa, până ce lacrimile îi secătură. Părea că murise, doar lemnul trăia, acoperit de broboanele plânsului ei.*”

Dacă în *Când lumea era întreagă* neajunsurile umane sunt văzute pe viu, pe străzile orașului, acolo unde trecătorii, fie venind dinspre Universitate spre Piața Unirii, fie dinspre Piața Unirii spre Universitate, cred mai mult în aparențele vieții, în *Dincolo de lumea de dincolo*, aceste neajunsuri care copleșesc orașul, sunt deduse din dialogul pripășiților. Dacă în *Când lumea era întreagă* smerenia celor cu handicap aduce după sine înălțarea sinceră, însuși cerșitul fiind o ispășire în sine, a păcatelor, aduce smerenia necesară a iertării și →

înălțării, în *Dincolo de lumea de dincolo*, jocul celor fără căpătâi izvoarăște din inconștient, ca o concretizare a unui vis, în măsura în care cei săraci cu duhul nu conștientizează că activitatea lor este o simplă improvizație, un joc de copii și nici că cei din urmă ar putea fi cei dintâi:

Motivul visului din următorul pasaj sugerează starea de înălțare sufletească la care au ajuns cei aciuți în jurul movilei de gunoi: „Cum visele sunt atât de ușoare, încât nici măcar moartea nu le poate atinge, ele se ridicau ca niște aburi, adunându-se într-un vis mult mai mare ce acoperea tot, ca un fel de carapace translucidă care creștea, pe măsură ce ei respirau și se adânceau în somn.”

În sfârșit, ultima proză din volum, *Jocul celor o sută de frunze*, care ar putea fi considerată ecoul celei de-a șasea fericiri din *Jacob, fiul lui 1. Zevedei*: „Feriți cei a căror² lacrimă nu-i împiedică să vadă lacrima din ochiul celuilalt”, în ciuda vitregiei sorții protagoniștilor, este și ea guvernată de *constelațiile mitului*. Și în această proză, naratorul³ surprinde prăpastia dintre lumea cotidiană și lumea jocului patronată de Magul frunzelor. Surprinde prăpastia dintre vitregia trecutului, cu moartea lui Luca, și lumina jocului celor o sută de frunze. Și viața acestor eroi este dominată de lumini și umbre. Luminile țin de frumusețea copilăriei și a ritualului jocului, iar umbrele de vitregia sorții. Omul se înalță spiritual în măsura în care imită prin joc, arhetipul.

Pe vremea când așezau frunze lărgind lumea sau când desenau portretul Magului frunzelor, cei trei prieteni, Maca, Tili și Jenică, nu știau că va veni o vreme când vor fi mai multe cuvinte decât frunze și că omenirea va ajunge o „*uriașă groapă comună*”. Nu știau că pe această lume, cel mai mare ucigaș e cuvântul, iar într-o altă lume⁴, nevinovatele nume „o iau înaintea *lucrurilor*.”⁵

Dialogul pe tema lumilor paralele, dintre bătrânul Coropciuc și Tili, pare a fi o transpunere în proză a reflecțiilor poetului *Necuvintelor* din eseu *Aripa și roata*, despre raportul dintre aripă și roată, dintre necuvânt⁶ și cuvânt: „*În exercitarea poeziei e ceva care se poate învăța și ceva*

care nu se poate învăța. Aripa o ai sau nu o ai. Poți să zbori sau să nu zbori cu ea (...) Aripa nu poate fi învățată, însă roata poate fi învățată.” (5) Așa cum lumea meșteșugită a *cuvântului* n-ar fi fost posibilă fără lumea *necuvântului*, tot așa lumea aceasta exterioară, a *lucrurilor* și a *cuvintelor*, n-ar fi fost posibilă fără lumea ascunsă a *numelor*.

Așa cum „*literatura nu devine posibilă decât în măsura în care devine imposibilă*” (6) – tot așa proza scurtă a lui Varujan Vosganian devine posibilă în măsura în care devine imposibilă, adică în măsura în care naratorul rămâne, ca în *Cartea Șoptelor*, un neînfricat căutător de *arhetipuri esențiale*.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

- Aristotel, *Poetica*, 1460b 32-34.
Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, ed. Univers, 1978 p. 18: „...trăind miturile ieșim din timpul profan, cronologic, și pătrundem într-un timp calitativ diferit, un timp *sacru*, deopotrivă primordial și recuperabil la infinit.”
Vezi proliferarea oglinzilor în *Balconul* lui Jean Genet sau a burților de pește din Iona lui marin Sorescu » reflectate în *Galeria de stampe* a artistului plastic M.C. Escher în eseu lui Nicolae Suci, „Iona lui Sorescu și arta abstractă” din *Între coperțile școlii*, vol III, *Calitate și modernitate în învățământul de azi*, Editura Fundației Alfa, 2013, p 149. „În *Expoziție de stampe* – o alegorie a teoremei incompletitudinii a lui Gödel – așa cum o numește P. Magnin, bărbatul care privește un tablou în care se află un oraș în care se află un muzeu în care se află expoziția propriu-zisă, în care se află tabloul pe care bărbatul îl privește, adică tabloul în care se vede el însuși reprezentat în așa fel, încât cel care lecturează tabloul lui Escher, nu va mai putea sesiza cine anume pe cine implică: bărbatul care privește tabloul în care este și el reprezentat sau tabloul care îl conține pe bărbat și-l reprezintă cum privește tabloul?”
Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p.70.
Mircea Eliade, *Eseuri, Mitul eternei reînnoiri, Mituri vise și mistere*, ed. Științifică, 1991, p. 13: „Un obiect sau o acțiune dobândesc o *valoare* și devin în același timp *reale* numai pentru că participă într-un fel sau altul la o realitate care le transcende.”
Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, ed. Univers, 1973, p. 201.

Întrebând poetul, de ce moare frunza de tei?

Lui Ștefan Călărășanu

Pre-timpuriu desprinsă de ram
cu rană și sânge curgând,
șiroind, plânge frunza verde de câmpie
frunza neagră de pământ...

Încă, firișoarele aurii supurează
desprinderea de viață,
ram-frate, rădăcină-mamă
întrebând poetul, vântul,
de ce moare frunza de tei?

De sub cupola verde – arbore cosmic
rânduind frunze în șir Fibonacci,
și nervuri înțesate sub epidermă,
fragilă, rotesc privirea
subscrisă *numărului de aur*,
proportia divină,
ordinea și haosul primordial,
căutând,
rătăcind, mă regăsesc laconic
îmbrățișată de timp
pe o bancă albă de lemn
lângă frunza-epavă de tei

Așadar:

Pe banca de lemn din Piața Traian
lângă *Clopotul* lui Ștefan
protejat de biserica albă și pură,
o frunză uscată de tei
ca o femeie petrecută,
aplecată, acoperă vâlul morții,
prescris...

Două mâini, răsucite de timp,
rugătoare ca valorile lui Hokusai
mângâind muntele Fujiyama,
supra-dimensionează corpul
scheletic,
găurit ca urma unui glonte ucigaș...

Arsă, ca Pasărea Phoenix, scrum,
durerea desprinsă timpuriu
din corola teiului preatânăr - tată,
verde-crom și miros a flori de cer
frunza de tei, construiește iluzoriu,
Arca lui Noe, călătorind în vânt
spre Ștefan....

Cu un singur picior curbat,
frunza îngenuncheată de clipă,
rugăciunea plânsă de ploaia din cer
adună în coaja timpului,
dezastrul, marea iubire,
melancolia lumii întregi,
abisul, veșnicia
în frunza microscopală
uscată de Zei.

SUZANA FÂNTÂNARIU-BAIA

Duminică, 27 iulie 2014, orele 11,
Timișoara

BISERICUȚA DIN MUNTE

Sedona – Arizona

Sedona – cea din suflete și tâlcuri –
nu cea din pământeste ademeniri:
poveste... în poveste... migălită
dumnezeiește-n piatra Veșnicei
Zidiri...

Sus, în „castele”, piatra tace... arși!
Dar... zveltele făpturi de împărați
poartă pe umeri veacurile Firii,
de-o lege neștiută-mpovărați!...

Cu ochii mântui zarea... Hăt...
departe...
valea deschide drum, tăiat adânc,
spre care, printr-un ciob de cer,
privește
o mamă... ocrotind la sân un țănc,

de parc-ar fi, cumva, Sfânta Fecioară
purtându-L pe Iisus... Și-alături, drept
și dârz, veghează mândru un
arhanghel,
cărui-a-i arde soarele în piept...

Și, la cerești minuni luând aminte,
ne rânduim către lăcașul sfânt –
cel dintre stânci – spre care drumul
suie
de parcă s-ar desprinde de pământ,

spre pisc semeț, greu încărcat de har
și-nvăluit în tainică lumină...
speranță dându-i celui oropsit
spre... Cel-ce-n-lume-iarăși-va-să-
vină...

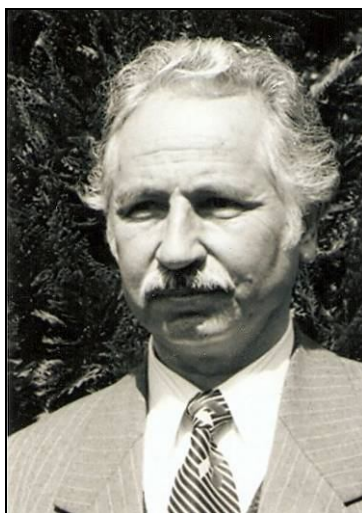
Sedona... o poveste fără vârstă,
asemenea poveștilor din jur...
săpate-n piatră roșie... ori... scrise,
cu tâlc de taină, pe albastrul pur...
lumii să-i dea un... nelumesc contur...

VORBE DESPRE VORBĂ

Destăinuindu-și spinul, vorba doare,
durerea... a trădare... cârtitoare,
în rana celui care plânge-râde,
„întăinuindu-se”... în rol... de găde...

nutrind - și-n gura mare și-ntr-ascuns –
un gând întălcuit... sieși de-ajuns...
cel care cântă vorba să nu știe
că-i simbriaș întru... părelnicie...

Dar... cum ar fi o viață „pe muțește”?
Ce noimă ar da floare „omenește”,
cu cei de lângă tine, nelegând
un „înțeles” pe sfoara unui gând, în
care să dai seama că exiști ?...

De-ai fi de piatră, fi-va... să te miști,
și-n clipă... și, cu ea, și-n veșnicie...
cum muntele se-așterne-n veci...
câmpie...

Când ți s-a dat cuvântul... cum să taci ?
Altfel..., în Noimă, cum să te îmbraci,
celui de-alături să îi fii pe plac,
bogat „în floare”... și... „în spini”
sărac?...

Că vorba, după rosturi și pricină,
e casă... cu ferestre de lumină,
în care nimeni nu e singur... doară,
cel ce, cu sine,-n vorbe... se măsoară !...

UMBRA CLIPEI

Părelnicia-n Adevăr zidește –
spre-aducere aminte – câte-s... toate !...
De-aceea, poate, gândul încolțește
mărturisind... de-aceea, poate,

ea – printre întrebări lunecătoarea -
doldora de-ntrebări și... de cuvinte...
și, lângă pâinea vieții noastre, sarea...
ea – umbra clipei noastre – ține minte !...

Noi – cum ne stingem unul după altul –
mijim în vama unui tâlc aparte...
Și, când ne vine rândul, facem „saltul”
spre dincolo... întocmai cum se-mparte –

pe zile, ore, clipe-ntreg șiragul
de gânduri, fapte, vorbe... și pricina
care-a-nsoțit, cu viața, rămășagul
umbrei fără de nume... cu lumina

numelui nostru... tâlcuit... anume...
de pasul clipei... drămuț... pe Cale,
cătred... cealaltă margine de lume,
prin munții vieții... care-i sui... la vale!..

Copilărind... în viețile trăite,
lumina clipei noastre face riduri...

Ferestrele spre mâine-s oblonite...
și-n urmă... toate... ușile-s zidite!...

Umbra... rămâne!... rostuind sub
cheie
dovada c-am săpat... în vis...
fântână...
și că am viețuit... într-o scânteie...
Taina Luminii... care... ne îngână...

DEALUL – VALEA

Dealul-valea sufletului meu
leagănă în mine depărtarea
gândului care-nconjoară Marea...
pe obrazul cărei Dumnezeu

a pășit... umblând cu pas domol...
dându-mi de-nțeles că, prin credință,
te înveșnicești întru Ființă...
vieții împlinindu-i... sfânt ocol...

Te întorci... de unde ai plecat...
parcă... să te alegi... să iei aminte,
dintre câte-s, drept – la cele sfinte...
dumirit și... ne-împovărat

de a umbrei sufletești povară...
care cumpănește-n firav gând
inima-ndoită... clătinând
Noima Sfântă... care te-nconjoară.

Ești, anume... cel ce-n tine... suie
Muntele... spre Veșnicia Lui!...
Mersului... smerit... i te supui...
Altă Cale... pe alături... nu e!...

SOLITUDINE

Adaos pur... la vechea însumare -
clipa... clipa noastră... Dar...
tu mă vrei nelocuit de cețuri...
ochii mei, însă, plimbă ghețarii
pe apele Nordului...

Rar, prea rar, în mine,
fantomel unoz iluzii... dansând...
fata morgana... dansând mi te-arată...
în pustiurile unui zâmbet...
întâlcuind... noima... iar eu
nu găsesc cuvintele în care să cred
cu toată viața mea... Și... pietrele...

putrezesc între cuvintele noastre...
și putrezesc mările...
și râurile ni se întorc în izvoare...
și tu... și eu... alături... tot singuri...

amândoi... cu vechea întrebare
a Prințului... pe buze...
hamletizând...

GEORGE L. NIMIGEANU

DUMITRU ICHIM LA 70 DE ANI RĂTĂCIND DIN OARE-N OARE, CA SĂ PORT RANA TA POEZIE!

Câte cărți a citit, dar și câte versuri a scris acest preot, poet, un om cu un har desăvârșit, dat de Dumnezeu! Dacă cineva nu crede în divinitate este de ajuns să-l cunoască pe Dumitru Ichim și să se convingă că într-adevăr Dumnezeu l-a făcut pe om, după chipul și asemănarea Lui. Iar dacă nici atunci „Toma” nu crede, nu-i rămâne decât să citească din opera preotului și scriitorului Dumitru Ichim și să se convingă, pentru că despre opera lui se pot scrie tratate întregi de critică literară, filosofie, literatură comparată, teologie, semantică și semiotică etc. Cu ușurință, opera lui Dumitru Ichim șlefuită perfect asemenea unui diamant cu multe fațete este o permanentă sursă de inspirație pentru cei ce vor să citească, să-și primenească sufletul și să se clarifice cu sinele lor. Opera lui este întrebarea delicat pusă în permanență cu privire la cine este el omul/preotul/poetul creator, transpusă într-un mod firesc spre aceleași margini nemărginite în sufletul cititorilor ei.

Nenumărate sunt cărțile scrise de preotul Dumitru Ichim, dar și mai multe sunt poeziile nepublicate până acum. Păcat că literatura română contemporană din țară sau din străinătate nu are timp să se ocupe de editarea integrală a operelor unor scriitori contemporani uriași, pentru că astfel ar fi reușit să-i impună atât în țară cât și în afara ei, dar nu cu forța, ci prin valoarea incontestabilă a scrisului lor.

Ca un fir roșu ce o străbate de la începuturile ei, din anii 1960 sau poate chiar și mai devreme, când *băietu'* Mitrel hoinărea pe dealurile Dărmăneștiului, căutând să-și găsească menirea și firea și starea și locul pe malul apei adânci, limpezi și curate a Lacului Bălătău, unde singurătatea și sălbăticia naturii se împreună cu taina facerii lumii, a cerului, acela, cred eu, va fi fost locul („piciorul de plai”) care l-a pecetluit pentru totdeauna pe Dumitru Ichim, cel care avea mai târziu să fie purtat prin Munții Neamțului la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț, la Facultatea de Teologie de la București, pentru ca mai apoi să se stabilească tot într-un loc muntos și curat: Kitchner, Ontario, Canada. Iată deci, că nu este de mirare faptul că luând „drumul lui Cain” (*Înăluntru de spirală*) poetul se explică și se

Poetul Dumitru Ichim și soția sa,
poeta Florica Bațu

auto-explică „Prea mă mint în patru zări / Și-n măsurile aceste” (*Șoptire gotică*), se definește și se auto-definește cu fiecare poezie pe care o scrie iară și iară, „Rătăcind din oare-n oare” și întrebându-se în permanență cine este el în raport cu cerul, pământul și cuvântul (*Binecuvântează-mi cerbii*), introducându-ne în această pace „în forme altfelului altfel” (*Înăluntru de spirală*) – o construcție specifică ce revine și se regăsește în foarte multe din poeziile lui.

La această manieră de a scrie, se adaugă în completare, regionalisme sau, mai bine zis moldovenisme cu un pronunțat caracter local (dește, prispă, bagdadie, clempuș, colbăit, culbeci, curechi, obială, huște, Frăsâna, șiștar, Osoi, țol, Stărpărița), cuvinte inventate (spunătorule, nuntitorule, iconit, înlogosizare, reîntulpinare, atotdemult – un cuvânt care te face să te gândești că nu poți să scrii sau să exiți în Dumnezeu decât în tăcerea Lui absolută, sau versul „Necunoașterii cuprins” – *Catavasie*, care seamănă la fel de bine cu versul din aceeași poezie „Mi-a fost scris atotdemult”, sau „Viorindu-mi rând pe rând” – *Catavasie*), cuvinte cu iz de arhaic, unde practica inversiunii verbului cu auxiliarul acestuia din perfectul compus este predilect folosită pentru rațiuni de ritm, așezare, stabilitate a versului, a exprimării sau de căldură ce iese din însăși topica folosită „Fostu-am ursit – cocor” (*Cenușa de frică*), cuvinte care odinioară începeau pe un ton așezat, tihnit și calm poveștile „a fost odată ca niciodată...”, care nu fac decât să adâncească și mai mult tonul poetic, de litanie, de liniște sufletească, de calm și de bine interior, de care cititorul de astăzi, mai ales, are atâta nevoie: „Și iar te rog *altcume* cu vântul în câmpie: / Nu mă opri-n cuvinte și în așa să fie”

(*Înăluntru de spirală*), sau de exemplu „cetluit” în loc de pecetluit, sau „Sihăstrească-mă stejarul!” (*Cerșind la poarta logosului*). Toate acestea creează acea atmosferă completă de pace interioară, dar și exterioară în care pare că până și tăcerile asurzesc.

Spuneam că fiecare vers îl (auto-)explică pe el omul, el proiectat față în față cu el însuși, el cel care se desprinde uneori de propriul lui trup, detașându-se de el însuși, devenind alt personaj „Eu am plecat de mine” (*Înăluntru de spirală*) și care într-o bună zi se va prezenta în fața lui Dumnezeu (cea mai frumoasă și mai pură realitate) cu frică și cutremur „De-nchid în luturi geana, trezește-mă în crin, / Și dacă tac în piatră înalțe-mă alunul, / Eu sunt în două corpuri și totuși sunt în unul, / Mi-e frică, mă cutremur de marea întâlnire/ Când s-o resoarbe spațiul în propria-i zidire, / Când sta-vom față-n față ca ramura pe ape / Și nu va fi departe și nu va fi aproape” (*Înăluntru de spirală*). Acest om își preia cu seninătate corvoada poeziei, aceea de a căuta și șlefui mereu cuvântul, dar nu poate ajunge la perfecțiunea Cuvântului întrupat și zidit „Niciodată pentru Tine/ N-am găsit cuvântul rar” (*Iarba îngerilor*). Zbateră este un dat permanent de a ieși din sine, de a evada prin cuvânt „Celui zăvorât în sine// Cum să fac să te desferic?” (*Iarba îngerilor*), este căutarea perpetuă a Cuvântului primordial transpus mai apoi din Cuvântul ziditor, în Cuvântul scris. Ca o concuzie, aceasta este condiția umană a poetului față de măreția divinității creatoare, de necuprins cu mintea. Altfel spus, Dumitru Ichim este Zaheul zilelor noastre care ascultă porunca ce i s-a dat o singură dată pentru toată viața lui, anume aceea de a coborî din „frunzarul migratoarelor cuvinte” (*Zaheu*, p. 54).

Fiecare vers scris de Dumitru Ichim este un univers care se deschide în progresie geometrică spre alte universuri sau multiversuri. Astfel, timpul pe care dorim să-l avem pare că este la îndemâna noastră, dar în mod paradoxal ne precede mereu, fiindu-ne cu un pas înainte, el pare că ne aparține, dar nu este niciodată al nostru. Singurul căruia îi aparține pe deplin și care l-a stăpânit și-l va stăpâni atât cât vor fi veacurile, este doar „nemitarnic olar” (*Nemitarnic de olar*) care a luat „țărână din pământ, l-a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață” (*Biblia*, „Facerea, Întâia carte a lui Moise” Cap. 2 : 7). Tot El îi va da, →

MUGURĂȘ MARIA PETRESCU

în final ca o recompensă pentru rugăciunea și nădejdea transmise cu sfială din suflet, și poezia mult așteptată și râvnită „ În ulcior e somn de gol / Plăsmuire de olar. / Înflorște-mi în cântar / Un cuvânt peste nămol” (*Catavasie*, p. 17). *Vis-à-vis* de timp, sentimentul care devine aproape o certitudine, este că ceasul precis al acestuia este ronțait mărunț, ros în sensul distrugerii ireversibile de anotimp (ca un fel de categorie opusă), adică de însuși timpul care se îndreaptă împotriva lui însuși. Acest lucru se repetă la nesfârșit cu fiecare om care se naște pe acest pământ; acum este rândul lui Dumitru Ichim „Limpezește spre izvoare, / *Iarul* meu spre-astfel de iar” (*Nemitarinic de olar*).

Filosofia paradoxală a lui Dumitru Ichim de a descoperi neînțelesul din înțeles „Ne-nțeles e înțelesul” (*Presentiment*) se manifestă prin aceea că rămânem tot în interiorul acestui univers sferic și misterios, tăcut și de nepătruns, ceva care amintește de versurile lui Mihai Eminescu „Deși vorbești pe înțeles / Eu nu te pot pricepe” (*Luceafărul*). Fără însă a-l copia pe acesta, Dumitru Ichim se lasă antrenat de jocul influenței, dar și de plăcerea de a se scufunda deliberat, jucându-se cu versurile, cuvântul și noțiunile filosofice „Pretutindeni și în toate / În nicicând și în niciunde, / Ora fostă mă pătrunde... / E în nufăr, e în poate?” (*Presentiment*). Dar aceste realități de care poetul însuși se îndoiește cer firesc demonstrarea teoriei existenței, a ciclurilor de viață care se repetă „Timpuri și spații se repetă iar / ... / Mereu a fost îl soarbe pe a fi” (*Doare, doare timpul*), haosul (dar nu în sens de dezordine) va fi înghițit cu o sete nepotolită de repaosul atoate-stăpânitor, cu putere absolută, tăcut și misterios „Ca sămbure de zi în anotimp de seară” repetat în fraza care aproape a devenit un leit-motiv biblic „și a fost seară și a fost dimineață”. Paradoxal, timpul însuși își trăiește propria lui dramă, fiind înghițit și absorbit cu un nesaț amețitor de propria-i pâlnie a eclipsei/a lipsei de timp. Aceste două perioade bine stabilite nu trebuie interpretate în niciunul din ambele cazuri ca fiind limitate strict la 12 ore, ele au sensul nedefinit al măreției orelor cosmice, al ciclurilor existențiale ale universului, pentru ca apoi, convingeri sau dubii exprimate prin zvrăcoliri, „Negări de răsărit și de apus”, să fie toate raportate la o singură entitate deplină „În dreapta e cuvântul tău nespus” (*Doare, doare timpul*). În i-

mensitatea existenței aceste unități de măsură nu înseamnă nimic, deoarece „ Mințit pe hârtie / De timpul stăpân, / Nici anul nu este / De-ajuns de bătrân” (*Eclipsa de timp*).

Cu o formație de preot dar și de poet, Dumitru Ichim își permite ca pe lângă explicații date unor categorii teologice gen Sfânta Treime, să dea acesteia una dintre cele mai clare și mai frumoase definiții lirice, plecând tot de la Cuvântul ziditor, creator „Întreit în formă, cugetat în stâncă / Mai presus de grâne sinele se-naltă” (*Prea torsul de liniști*) pentru ca pe de altă parte, același poet să-și permită în aceeași poezie să facă jocuri de cuvintele, să creeze cuvinte noi pentru rațiuni de prozodie, dar și pentru frumusețea, căldura și inefabilul textului.

Transpare din scrisul lui o anumită sfială și curățenie sufletească moștenite de la părinții lui de la țară. Dintotdeauna, din pioșenie, credință profundă și respect față de cele sfinte, țăranel român a pus icoanele mai sus pe perete, ca să-și ridice ochii la ele cu o anumită evlavie considerând cele sfinte mult mai presus de el, ca om și ca muritor, într-un loc absolut curat, oarecum mai greu accesibil. Icoanele au fost întotdeauna încadrate de ștergere albe, țesute în casă de mâini pricepute și cusute frumos cu ațe viu colorate, cruciulițe sau în diverse alte stiluri „Din patru-mpunsături de ac / S-au născut fluturii verzi pe prosop. / Aliniați aripă de aripă, mă opresc parcă / Să merg în codrul de arnic” (*Prosop țărănesc*). Acesta a fost sufletul curat al adolescentului de douăzeci de ani, care atunci când a plecat de acasă a luat cu el „de sub grindă”, păstrând viu în amintire pentru toată viața lui, „ Prosopul țesut din razele lunii” (*Prosop țărănesc*). Cine își mai permite astăzi să mai scrie într-o astfel de manieră? Cu siguranță numai un poet cu mare har cum este Dumitru Ichim, dar și un cunoscător perfect al limbii române „Unu-ndătinat în har / Întomna adus aminte. // Ipostas mințea în ape / Cel adânc și nepătruns / Și mereu ne-am tot ascuns / Și-n departe și-n aproape” (*De-a v-ați cuvintele*) care, așa ca în joacă, se folosește, firesc și natural, de categorii filosofice „Ne strigam încetișor / Numai melcii să ne-asculte. // Am ajuns în cel ce minte/ Codrul jocului ce-a fost; Ne strigăm fără de rost / Și-ntre noi numai cuvinte.” (*De-a v-ați cuvintele*). Iar de aici, până la peisajele cu iz de patriarhal și pace moldavă ce amintesc de liniștea pe care ți-o inspiră *Sara pe deal* a lui Mihail

Eminescu, „Mugurii treziți pe creangă / Erau slove de minei, / Sfinte sub altar de tei / Ca în munte o talangă” (*Seara cuvântului*), de „codrii lui de aramă” din *Călin* (*File din poveste*), „Nu e semn de aramă / Însă prin frunzarul crud / În departe mă aud / Clipei foste să cer vamă” (*Seara cuvântului*), până la localizarea într-un timp ancestral al *Mioriței* ce aduce în fața ochilor mitul cosmic al mirelui și miresei (înlănțuirea copacului – gândul – cu pădurea – psaltirea) „Acea vreme-avuse mire / Pe niciunde sau nicicând, / Un copac era un gând/ Și pădurea o psaltire.” (*Seara cuvântului*) și al Măicuței bătrâne, cu brâul de lână, descrisă sau evocată cu finețea firului de borangic „Pietre-i smuls-am stea, / Iar din lacrimi slabe / I-am țesut podoabe, / Dorul din rărunchi, / Uite-i scris în unghi” (*Meșterul Manole*), nu e decât distanța unei clipe cosmice între un prezent dubitativ, dar palpabil „ Și era și nu era... / Sălcii îți domneau pe păr” și un trecut exprimat în viitor, descris cu sensibilitate în inefabilul credinței în cuvântul existent din veacul veacurilor „Peste tot atotțârziu / S-a-nserat demult cuvântul” (*Seara cuvântului*). În umila lui condiție de poet „rămas fără cuvinte / Când glasul orb te bănuie” (*Hieroglifă din înflorirea dintâi*) rugăciunea permanentă e „Ajută regăsirii mele” (*Hieroglifă din înflorirea dintâi*) „ Și dă-mi vederea-n schimb măcar” (*Adânc din-spre nume*), pentru „jocul de-a v-ați ascunselea prin cuvinte” (*Joc de cuburi*).

Dar în ciuda acestei încercări permanente de găsire și regăsire, de a-și răspunde la întrebări fundamentale care, în pofida unor studii aprofundate, rămân tot la nivelul întrebării „Din ce zero-ncepe a?” (*Din ce zero-ncepe a*), din ce tăceri s-a născut *umu*, de unde a apărut el ca om, deși nu a cerut acest lucru nimănui, din „a fi sau a nu fi?”, Dumitru Ichim ajunge la concluzia că și el însuși ca ins în sine este tot un punct de pornire, asemenea tuturor oamenilor care s-au născut înaintea →

lui și a celor ce se vor mai naște și de acum încolo, el contopindu-se cu acel *a* originar, care inițiază mișcarea de rotație a mimicii imuabil înspre un neant, pentru a ajunge la cuvântul care este singurul ce poate să treacă lin de la o stare evolutivă la alta, în veacul veacurilor, până „când omega va-nnopta” (*Din ce zero-ncepe a*), iar cele nouă cifre vor fi din nou înghițite de zero, intrând în trupul alfei. Cel ce va rămâne până la sfârșit va fi ca și la începutul veacurilor tot *cuvântul* plutitor peste abisuri, care se va întoarce în sinea prea-adâncului și a prea-înaltului lui, oferindu-i poetului punctul de sprijin, fără de care el ar înceta să mai poată pași în sine, neputându-se regăsi niciodată în măreția *cuvântului alfa*.

Pornind de la aceste considerații, Dumitru Ichim părăsește tonul grav al genezei, preferând auto-proiectarea în oglinzi paralele care îi multiplică imaginea într-un joc serios de negare completă „Nicio dată lângă este” preferat unei îndoieli permanente „Totdeauna lângă oare / Un alt eu de lângă mine // ... // Și sunt doi care se luptă / Eu cu *eu*, mine cu *mine*” (*Binomul oglinzilor*). Episoadele de viață și personajele încep să defileze unul câte unul: icoana sfântă a *bunicii*, inocența primei iubiri cu *fata* care i-a zâmbit pentru prima oară și căreia i-a trimis flori tot din grădina *bunicii*, moartea acesteia din urmă și practicile locului în astfel de momente, părerile de rău pentru cei dragi și plecați dintre noi care au tras obloanele peste ei, nemaiputându-ne auzi și vedea vreodată, moartea tatălui său, jocurile copilăriei, amurgurile încărcate de mister „Cu basme de cetini și grai de rășină” (*Ora căprioarelor*), primele încercări serioase de debut în poezie de la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț, visurile lui de adolescent, ochii mirați cu care redescoperea preschimbarea naturii cu cireșul înflorit, florile și seva căruia ar fi vrut să se contopească într-o aspirație de viață nouă ce mai târziu avea să ia locul unei flori preferate întruchipată în delicata orhidee, tăcerile ascunse în frunzișul toamnei, colindele cu stele dintr-un târg uitat de lume, cu case mici, așteptarea veștii că Fecioara l-a adus pe lume pe Iisus „Scriind glas de prooroc: / Că Fecioară / Stea pogoară, / Că prin Maică-o să coboare / Prin Prea Sfânta Născătoare, / Ca prin norul / Unde rază meșteră / A-nflorit o peșteră / Iisus Mântuitorul. // ... Pruncul meu și-al Domnului/ Dormi tot raiul somnului. /

Nani, nani, Prunc al meu / Lumina din curcubeu! / Luna-și strânge penele, / Dormi și-nchide genele. / După ce-a trecut chindia / Astăzi s-a născut Mesia.” (*Cântec de leagăn în noaptea de Crăciun*), sărbătoarea Paștelui cu sfințenia Vinerii Mari, sălcii, denii, ouă roșii, pască, ghiocci, hăinuțe noi, „începutul nelumit de ființă” (*Ou de Paște*). Amintirile continuă cu imaginile propriilor lui copii (Matei, Elu, Victorița, Theo) în așteptarea febrilă a lui Moș Crăciun sau cu amintirile în care el, Mitrel tatăl, își ținea copii pe genunchi, asemenea bunicului din basm, jucându-se cu ei. Veselia aceasta este molipsitoare, are

Pr. Dumitru Ichim - în mijlocul Consiliului Asociației Culturale Române „Banatul”, din Kitchener, Canada

un ton de nostalgie, de copilărie trecută, niciodată uitată. Copilul Mitrel, tată acum, se vede ca un altfel de Nică Apetrei, care cățărât prin pruni sau meri în floare, auzea, din vale, vocea mamei lui care-l striga îngrijorată. Altădată copii se jucau simplu, doar că acum, adult fiind, Dumitru Ichim își vede mirarea aceea a lui de copil, la ceea ce nu-și putea explica pe atunci. Toate acestea împreună cu uimirile lui i-au rămas vii în amintiri, până în momentul în care a scris aceste versuri, ce-i vor rămâne, cu siguranță, mereu în suflet. Ochii privesc departe și poate chiar o lacrimă alunecă, fără de voie, pe obraz. „Și erai acasă așteptând colindele, Irozii, cântecele de stea și atâtea și atâtea datini și obiceiuri” (*Din vremea așteptărilor*). Elocventă în acest sens și plină de puritate este amintirea Crăciunului pregătit minuțios, așteptat în casa părintească „Perdelele miroseau a ger, casa era primentă, masa plină de bunătați” (*Din vremea așteptărilor*). Fie că sunt scrise în vers sau în proză, aceste amintiri sfinte, pe care Dumitru Ichim le păstrează cu mare grijă și nealterate, nu sunt decât miniaturile lui de suflet, pe care el le va ține cu

sfințenie și neprihănire în toată ființa lui.

Vorbim deja de viața de dincolo de ocean, din Canada, dar constatăm că rădăcinile românești, credințele și eresurile cum este cel cu broasca urâtă și bătrână (discuția se cam evită în comparație cu Maica Precista ca mamă a lui Iisus), mitul morții oprit doar de taina botezului vin în versurile cu influență clar folclorică la Dumitru Ichim din faptul că el vede și percepe totul în jurul lui cu sensibilitatea sufletului de poet și curățenia omului născut la țară, nedistorsionat de civilizație și care a rămas și va rămâne până la sfârșitul zilelor lui cu bunătatea și smerenia preotului care a fost hărăzit de Dumnezeu. Dumitru Ichim înțelege lumea cu alți ochi decât noi ceilalți pământeni și ne propune, fără a fi invaziv, percepția lui curată pe care noi, cei de azi nu mai avem timp să o realizăm „Maica Domnului ca iasca. / Și atunci apare broasca: Sunt urâtă și bătrână / Ca o părăsită stână. / Văd că frica te îngaimă/ Și te zbați din spaimă-n spaimă / Pentru leac ca să te scape – / Taina ce-i ascunsă-n ape./ Moartea e ca titirezul / Ce-l oprește doar botezul. / Ascultă bătrâna broască: / El se naște să ne nască / Și-o să moară spre chindie, / Moartea Lui să ne învie. / Și eu-s mamă și am prunci / Hoinărind prin smârc de lunci / Sau pe unde luna stă, / Dar tu Maică Precistă / O să naști când trece norul, / Lumii pe Mântuitorul. / În freamăt de brazi și fagi / Vor veni păstori și magi / Și toți îngeri din genunea / Care-a odrăslit minunea, / Lerui, Doamne, Ierului / Tu ești taina cerului – / Diamant de adevăr: / Floare dalbă-n flori de măr. // Și-i răspunse Maica-n graiul / Ce păstra-n mireasmă raiul: / Azi în noaptea de Crăciun / Lacrima mi-ai șters și-ți spun / Binecuvântată broască / Trupul tău nu putrezească” (*Colindul Maicii Domnului*).

Ca o încheiere, am putea spune că citindu-i opera, poezia lui Dumitru Ichim este înnăscută, iar nu făcută pentru că în ruga lui permanentă, în dialogul lui zilnic cu Dumnezeu, „cu îndrăzneire și fără de osândă”, el este cel ce poartă cu sine, cu frică și smerenie „Nu vorba, ci spusul / ce Tu l-ai pus în mine” (*La poarta lui Omega*).

(Gândurile acestea au fost așternute de mine pe hârtie ca urmare a lecturii cărții lui Dumitru Ichim, *Cerșetorul porților de rouă*, Editura Albatros, București, 2001, 273 pp.).

TEOLOGIE ȘI ARTĂ LITERARĂ ÎN PROZA LUI MIHAIL DIACONESCU

(I)

O carte cu totul aparte în seria masivelor volume monografice dedicate operei lui Mihail Diaconescu este cea semnată de părintele prof. univ. dr. Dumitru Radu și intitulată *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narrative*.

Cartea, de dimensiuni impresionante (are 544 de pagini), a apărut la Editura Arhiepiscopiei Tomisului în 2005.

Este o carte care interpretează vasta operă epică a romancierului, esteticianului, istoricului medievist și criticului de artă Mihail Diaconescu din perspectivele oferite de teologia dogmatică, teologia liturgică, teologia patristică, teologia morală și teologia misionară ortodoxă.

Prin demonstrațiile, exemplificările și concluziile la care ajunge este o carte unică în cultura română și europeană. Este o carte incitantă, care ne atrage în actul lecturii, ne uimește și ne cucerește sufletește definitiv.

Fapt semnificativ, debaterile de o înaltă ținută speculativă dedicate cărții semnate de părintele prof. Dumitru Radu se amplifică și se diversifică de la o etapă la alta.

Sistemul speculativ și analizele concrete pe texte pe care ea le oferă lectorului au o severă rigoare logică și dogmatică ortodoxă, un *modus procedendi* puțin obișnuit și, îndeosebi, o mare forță revelatoare. Mihail Diaconescu poate fi mulțumit de faptul că romanelor sale, care laolaltă formează *fenomenologia narativă a spiritului românesc*, le-a fost dedicat un volum monografic de o înaltă ținută teologică, filosofică și exegetică, cum este cel semnat de părintele prof. Dumitru Radu.

De altfel, personalitatea și opera părintelui Dumitru Radu sunt bine cunoscute în cercurile teologilor și filosofilor culturii, ale iubitorilor de literatură, în general.

Părintele profesor Dumitru Radu s-a impus ca teolog de mare autoritate dedicat unor probleme fundamentale de dogmatică, morală, ecleziologie, sociologie, soteriologie, misterioologie și spiritualitate ortodoxă. Faptul că

are, în egală măsură, formație filologică (a absolvit în 1963 Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București) și teologică (doctoratul său în teologie dogmatică a fost obținut în 1977) și că a studiat ulterior la Facultatea de Teologie Catolică din Strasbourg (unde, între 1976-1977, a aprofundat probleme de misterioologie și de ecumenism contemporan) i-a oferit părintelui Dumitru Radu o bază fermă de abordare a unor probleme legate de relația fundamentală cult – cultură. Nu întâmplător este considerat cel mai important discipol al părintelui Dumitru Stăniloae.

Ca profesor la Institutul Teologic Universitar din București și, ulterior, la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Pitești, Târgoviște și Constanța, el a avut o contribuție decisivă la pregătirea a zeci de generații de preoți ortodocși care azi slujesc în întreaga Țară și în comunitățile românești de pe toate continentele.

Între lucrările sale științifice, cele intitulate *Structura actului religios după doctrina ortodoxă* (1954), *Semnificația soteriologică a Botezului Domnului* (1959), *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problematica intercomuniunii* (teză de doctorat, 1978), *Învățătura de credință ortodoxă* (coautor, 1978), *Taina preoției* (1979), *Sfintele Taine ale Bisericii după tradiția apostolică din punct de vedere ortodox* (1980), *Hotărârile dogmatice ale Sinodului II Ecumenic – sinteza învățăturii de credință în spiritualitatea ortodoxă* (1981), *Autoritate și conciliere în practica actuală a Bisericii: convergențe și tensiuni* (1988), *Repere morale pentru omul*

contemporan (2007), *Despre înnoirea și îndumnezeirea omului în Hristos* (2007) și altele ocupă un loc deosebit.

Autoritatea sa teologică a contribuit la buna desfășurare a unor importante întâlniri cu caracter ecumenic: *A șaptea Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene* (Engelberg, 1974), *Congresul profesorilor de teologie ortodoxă de la Atena* (1976), numeroase reuniuni oficiale ale Comisiei Române de Dialog cu Biserica Luterană din Germania și ale Comisiei Mixte Internaționale pentru Dialog Teologic între Bisericile Ortodoxe și Romano-Catolică.

În acest sens, lucrările și acțiunile părintelui profesor Dumitru Radu au contribuit activ, alături de eforturile altor reputați teologi români, la pregătirea vizitei istorice a papei Ioan Paul al II-lea în țara noastră. A fost prima vizită a unui episcop al Romei într-o țară ortodoxă. Consecințele întâlnirii în Duh și în dragoste frățească a Fericitului întru pomenire Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române cu Papa Ioan Paul al II-lea sunt definitive pentru evoluția credinței creștine în lumea de azi și de mâine.

În scrierile Părintelui profesor Dumitru Radu rigoarea teologică ortodoxă și erudiția filosofică, filologică și istorică susțin demersurile multidisciplinare de tip hermeneutic orientate de o puternică vocație duhovnicească.

Nu întâmplător, despre volumul *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narrative* părintele dr. Teodosie Petrescu Arhiepiscopul Tomisului scria: „*Teologia, filosofia, lingvistica teoretică și aplicată, psihologia, sugestiile oferite de sociologia culturii și minuțioasele analize literare pe texte conlucrează în această carte, într-un demers pluridisciplinar de mare rafinament intelectual și de o severă rigoare științifică, pentru a lumina dintr-o mare varietate de perspective, dar totdeauna în mod convergent, creația epică, istorică și teoretică a scriitorului, savantului și gânditorului Mihail Diaconescu (...). Întâlnirea în duh a marelui teolog și profesor Dumitru Radu cu scriitorul, istoricul și esteticianul Mihail Diaconescu este rodnică pentru evoluția culturii române. Este o →*

MIHAELA VARGA

întâlnire semnificativă pentru actualele prefaceri din societatea românească și europeană. Pe un plan mai larg, această întâlnire ilustrează relația străveche și inextricabilă dintre cultul Bisericii Ortodoxe Române și cultură. Înțelegem astfel mai bine de ce cultura demnă de acest nume nu poate fi decât teonomă.”

Pentru cititorul operelor epice ale scriitorului Mihail Diaconescu, filonul lor fideist este evident, romancierul fiind preocupat, în mod consecvent, de a contura trăirile religioase din diferite epoci istorice, pornind de la precreștinism și până în contemporaneitate.

Sunt trăiri ale unor personaje pentru care gândirea despre ordinea divină a lumii este o temă care îi însoțește permanent, dar nu una scutită de dileme.

Ca atare, nu este de mirare că un reputat universitar ca părintele profesor Dumitru Radu se oprește sistematic asupra complexelor și savantelor dezbateri cu semnificație religioasă din romanele scriitorului.

Abordarea exegetică a unor aspecte religioase evidențiate de opera diaconesciană este realizată de părintele profesor Dumitru Radu din variate perspective teologice: istoria dogmelor, patrologie, teologia morală, istoria Bisericii române, istoria Bisericii universale, antropologia creștină, soteriologie, sociologia creștină (în special în lumina teoriilor despre elite).

Unul dintre domeniile teologiei dogmatice în care părintele profesor Dumitru Radu are contribuții importante îi conferă o sensibilitate deosebită în receptarea operei literare diaconesciene. E vorba de preocupările părintelui profesor în domeniul misterologiei, parte a teologiei dogmatice care discută Sfintele Taine ale credinței creștine ortodoxe.

Sunt numeroase momentele în care prozatorul Mihail Diaconescu creează acea atmosferă epică în care trăirea religioasă profundă și disponibilitatea contemplativă se reunesc sub semnul rugăciunii și al misterului. Este o atmosferă înrudită cu ceea ce atât de poetic și totodată de profund a exprimat Lucian Blaga în versul „Eu nu distrug corola de minuni a lumii”.

La începutul cărții sale, părintele Dumitru Radu mărturisește că întâlnirea sa cu proza lui Mihail Diaconescu s-a petrecut din întâmplare, atunci când în vitrina unei librării bucureștene a văzut romanul *Călătoria spre zei*. Teologul recunoaște că a fost atras totdeauna de „proza de erudiție și subtilitate filosofică”, ceea ce s-a dovedit a fi și *Călătoria spre zei*.

În acest roman, teologul a remarcat „îmbinarea unor elemente mitice, religioase, legendare, morale și istorice într-o riguroasă desfășurare epică, suprasaturată de momente și detalii simbolice, într-o atmosferă patriarhală, dar și eroică”. Găsim aici o pertinentă caracterizare a prozei lui Mihail Diaconescu, în general.

Teologul observă, de asemenea, că romanele lui Mihail Diaconescu sunt cu totul singulare în cuprinsul literaturii noastre inspirate de trecut. Ele evocă, în primul rând, „realitățile noastre spirituale”. De fapt, aceasta este însăși esența demersului teoretic inițiat de fenomenologie.

Relația dintre fenomene și esențe este principalul țel al preocupărilor fenomenologice.

Fenomenologia aspiră, între altele, să surprindă modul cum ființa umană preia în conștiința sa aspectele fundamentale și esențiale ale realului, în general, și ale vieții, în special.

Modul cum omul conștientizează faptul că religia ocupă un loc decisiv în viața sa îi preocupă, de asemenea, pe fenomenologi.

Descoperind de timpuriu preocupările fenomenologice, ilustrate strălucit în primul rând de Hegel, scriitorul și-a propus să ilustreze prin romanele sale realitatea misterioasă, dar și fascinantă, a esenței care susține și orientează spiritualitatea românească.

De aceea, el s-a preocupat să îmbrace în haina unor narațiuni parabile desfășurarea istorică a realităților spirituale românești, îndeosebi a modului cum au fost asimilate, la nivelul trăirilor subiective, ideile religioase și morale. Pentru aceasta, el s-a bazat nu numai pe sugestiile oferite de fenomenologie, ci și pe o uluitoare cercetare istorică de tip enciclopedic. În mod deosebit, s-a interesat de acele surse documentare care puteau răspunde cerințelor sale speculative.

Dar nu numai din acest motiv scriitorul a atras atenția reputatului teolog Dumitru Radu.

Teologul Dumitru Radu este și un strălucit filolog, întregit de un erudit latinist. Așa că nu este de mirare că romanul *Călătoria spre zei*, pe care l-a considerat de la bun început o capodoperă, l-a entuziasmat într-atât încât i-a dedicat o amplă recenzie publicată în revista *Biserica Ortodoxă Română* (nr. 1-2, ianuarie-februarie 1984, pag. 145-150).

Consecința a fost că scriitorul a dorit să-l cunoască și, mai mult, au început să conlucreze, între altele, la fondarea Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Pitești. La această Facultate, Mihail Diaconescu a inițiat și susținut un curs pentru anul terminal intitulat *Prelegeri de Estetica Ortodoxiei*. Acest curs a devenit ulterior un tratat în două volume, distins cu Premiul *Mircea Florian* pentru Filosofie al Academiei Române.

Inițierea acestui curs a fost cu atât mai dificilă cu cât studiile în acest domeniu sunt rare. În afara contribuțiilor lui Nichifor Crainic și, mai târziu, ale Mitropolitului Nicolae Corneanu, titularul cursului nu avea cu ce porni la drum.

Părintele Dumitru Radu apreciază că *Prelegeri de Estetica Ortodoxiei* este un tratat fundamental.

E însă demn de menționat faptul că, înainte de a-l publica, Mihail Diaconescu l-a rugat pe părintele Dumitru Radu să parcurgă manuscrisul.

nici cerul nu-i sfânt
l-am văzut ieri
pe pământ

1. când se stinge o lumânare
nu-ți pasă
nici când se stinge focul
nici când se duce iarba
și mesteacănul

nici când se duce drumul în voia lui
nu-ți pasă

dar când se duce mama
dar când se duce tata
rămâi orb și mut
fără cărare

te duci încolo
ca să te duci

moartea este fără păcat

2. moartea nu are păcat
merge pe cărare

fără pași
fără ochi

se lovește de un fag
de un prun
de un om

merge pe cărare
pe cărarea ei

moartea este fără păcat

3. mâncam cireșe amare
negre cărnoase
sălbatic
nu sunt amare
sunt dulci

cosirăm
se făcu seară
se făcu de rouă

veni cu câte două beri
pentru fiecare

povestirăm
nu mare lucru
nu mare ceea

plecă

moartea este fără păcat

4. plecă
câtă cale să aibă ea în om?
câtă viață să-i dea?
plecă
nu se duse

veni înapoi la prânz
la o pălincă

n-a fost bai
că aveam pălincă

adormi pe o brazdă uscată

dormi până pe la ujină

moartea este fără păcat

5. și stătu cu noi la masă
frumoasă
vărtoasă

și stătui cu ea în pat
și o-am astâmpărat

stătui cu bucuria la masă
cu lacrima cea mai aleasă

moartea este fără păcat

6. moartea nu e eternă
este aici și acum
ca și omul

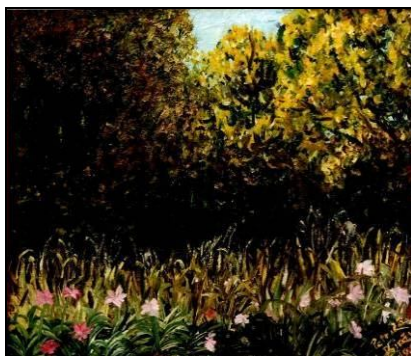
am pupat-o o dată
o dată bine
să mă țină minte

s-a dus
a venit alta
la fel de hăbăucă

s-a dus
acum aștept o doamnă
să-mi închidă gura
și ochii
să mă cosească cu țâțele

moartea nu e eternă
e în brațele tale
în cele vânjoase
în cele uscate
spălate în rouă

tu o duci în sicriu

Petru Birău, „Baltă la marginea crângului,” ulei pe pânză, 45x40

moartea este fără păcat

7. stă cu mine
îmi gătește de prânz și de cină
primenește lutul din casă
gătește patul din tindă

ciugulește din palmă
o boabă de rouă
una seara
alta dimineața

n-are cum să fie doar în gând
e aevea

mai umblă aiurea
că e a mea

moartea este fără păcat

8. dacă n-ar fi ea atunci cine?
cine mi-ar sta în brațe
cine m-ar mângâia
cine mi-ar întinde patul să mă culce
cu cine-aș dormi?

o ascult cum respiră
ușor
uneori sforăie

o ascult cum umblă prin mine

noaptea-i apusă
zorii-s înrouate
înverzești

moartea este fără păcat

9. umblă prin rouă și i se văd pașii
pășesc după ea
să o ajung din urmă

cât păcat să fie în pașii pășiți?
ea n-are pas
o duc în brațe

n-are gură să spună
ce și cum
spun vorbesc
scriu
deși cine mai poate ști

moartea este fără păcat

IOAN NEGRU
(Din volumul în curs de apariție:
Moartea este fără păcat)

AMURGUL IUBIRII

(XXIV)

Aici, „dăruind vei dobândi” ajunge la subtilitatea manipulativă maximă, pentru că devine „a dăruia din ceea ce nu ai”... în formulă pozitivă inversă, ipocrizia constă în a-ți masca dorința proprie. De obicei, doamnele și domnișoarele care vor să fie în centrul atenției, să fie des invitate la dans la o petrecere, nu obțin acest lucru. Soluția este mascarea dorinței, practicarea unui fals ascetism: celălalt trebuie convins, indirect și cu naturalețe, într-o manieră verosimilă, că dorințele noastre sunt altele, mai mult, că ele au o direcție contrară. Cei din jur, conform dorinței triumfiulare, se vor dovedi gata să dorească ceea ce cred că doriți și să vă cedeze ca neinteresant, neapetitiv, ceea ce aparent nu vă doriți. Soluția este, prin urmare, mascarea dorințelor, aparenta inversare a sensului dorinței, practicarea ascetismului din dorință, asemănător ascetismului din mistica iubirii-pasiune, dar în același timp diferit.

Asemănător, prin consecință: câștigătorul nu ia niciodată nimic pentru că situația de câștigător se definește prin imposibilitatea de a obține ceva împreună cu sentimentul deplin al acestei posesii.¹

În mistica iubirii-pasiune, asceza pentru dorință împiedică posesarea să distrugă intensitatea sentimentului. În formula triumfiulară a dorinței, trăirea sentimentului – și, implicit, exprimarea lui - împiedică posesarea.

După debutul iubirii, urmează cuprinsul iubirii, miezul poveștii de iubire. Deja de la început situația instalată este cea a ricșei chinezești, vehiculul cu două roți tras de un om care aleargă: întotdeauna unul din cuplu trage trăsura și cineva stă în

trăsură. Cel instalat confortabil în structura iubirii a primit din moștenirea divinității mai mult decât are eul ușor masochist, „înhamat” la „trăsură”. În ochii „robului”, cel purtat este mereu vesel, stenic, plin de energie, nu are insuccese, nu i se întâmplă nimic dezagreabil, totul îi merge din plin, hainele îi vin minunate, este mereu invitat la dans, este în centrul atenției, este mereu fericit... este chiar divinitatea. Cel care trage ricșa, în schimb, se desconsideră în adâncul ființei sale sau chiar se disprețuiește, pentru că se crede desconsiderat sau chiar disprețuit, e adesea trist sau chiar disperat, iar în majoritatea timpului se plictisește singur. Dacă ceva nu este perfect, este desigur din vina eului masochist, care, prin imperfecțiunile sale, împiedică totala desfășurare a „divinității” celuilalt.

Aceasta este maniera în care oamenii devin zei unii pentru alții, în iubire. Puterea cuiva asupra noastră este puterea sentimentului nostru asupra noastră. Dar același tip de dorință metafizică îl regăsim fie într-o invidie excesivă față de cei din jurul nostru, fie într-o idolatrie față de cântăreți, adori sau alte VIP-uri: zeii negri sau sculptori, modelatori ai dorințelor, sunt tot niște mediatori. Desigur, în principiu, celălalt poate demisiona de la condiția de „divinitate” a dorinței metafizice. Dacă această demisie nu este luată drept prefăcătorie și este admisă, atunci subiectul dorinței metafizice constată singur că nu are de a face cu un moștenitor al divinității, ci tot cu un om, cu un seamăn. În nici unul

Petru Birău, „Fata în roșu”, ulei pe pânză, 40x33

dintre cazuri, dorința nu va fi afectată, subiectul ei căutându-și un nou obiect.

Dar iubirile mai degrabă romantice decât romanești evoluează mai puțin limpede, structurile lor sunt mai puțin pregnante. Adesea povestea de iubire este mai puțin stabilă, structura ei putând fi definită mai degrabă ca pulsantă, oscilantă, asemănătoare unui fel de balet, în care unul sau altul face un pas înapoi ori înainte. Numai că această mișcare este perfect reglată: are loc un fel de concomitență după sistemul monadelor leibniziene, un reglaj care pentru observatorul din afară pare a fi intern și simultan. Principiul este cel din Doi pe un balansoar. Într-un astfel de balet al iubirii, odată instalată, există o consistență a mediului relațiilor interumane în care mișcarea produce un fel de forță de aspersie. Când relațiile au devenit consistente, când mediul nu mai este aerian între cei doi și sistemul este ermetic închis, fără comunicare apetitivă cu exteriorul, cei doi se urmăresc unul pe altul într-un dans tot mai strâns, în pericolul de a deveni incomod. Pozițiile sadicului și masochistului în cuplu se pot schimba pe perioade de timp și jocul poate continua până când energia dorinței metafizice se epuizează. Dar chiar și atunci, după o fază de oscilații, se trece la ceea ce Stendhal numea iubirea-vanitate. Iubirile, asemeni soarelui, cunosc perioade de epuizare și de revitalizare: epuizarea energiei furnizate de fuziunea atomilor de hidrogen Soarelui va conduce după un interval de turbulențe la aprinderea heliului și va urma o fază a fuziunii atomilor de heliu...

Dar sistemul dorinței metafizice nu poate funcționa la nesfârșit. Timpul, care definește în modernitate dorința metafizică, ajunge să domine asupra ei. În iubirea-pasiune, obstacolul era unul spațial. În modernitate însă, timpul este cel mai mare dintre zei, dar răbdarea nu mai este cea mai divină – sau filosofică – dintre virtuți.

AUREL CODOBAN

¹⁾ În raport cu dorința, viața oricărui dintre noi este un dezastru: nu putem câștiga, pierdem întotdeauna, nu putem ieși niciodată din joc.

Război à trois

În urmă cu aproape trei ani, martor fiind la lansarea, în Oradea, a volumului de poezie *Cartierul Latin*, de Flavia Cosma, am amendat sintagma *lirică feminină*, utilizată de un bun prieten, a cărui opinie critică o prețuiesc, pentru că nu mi s-a părut, atunci și nici acum, o formulare adecvată pentru incipitul unei prezentări de carte. Consider că se poate vorbi despre o prezență a feminității, despre o latență sau o expresie a ei, dar cuvântul *lirică* angajează ipostaza persoanei care, conform spuselor lui T. S. Eliot „nu nădăjduiește în principiu să comunice nimic altcuiva”.

Tentativa ipostazierii afirmației lui Eliot nu e lipsită de riscuri, dar unul dintre corolarele posibile ar fi că acea persoană – sau de ce nu *persona*? –, se comunică pe sine sieși. Cu acest gând la purtător și ignorând delimitările/discriminările de *gen*, am dat la o parte dedicația ușor convențională a volumului *Zgârieturi pe fața oglinzii*, (Editura ARS LONGA, Iași 2013) nu fără a remarca ispitirea celor care li se adresează, altfel deprinși a învăța „în cădere/ Tainele zborului.” Am trecut repede peste cotidianul și domesticul din poemul „Gesturi” pentru a mă lăsa surprins de explozia din ultima strofă: „Abandonul, părăsirea, revenirea viclene./ Focul din pântec și norul de fulgi/ Smulși din aripa de aur a înțelepciunii.” Între oboseală și resemnare ca *modus vivendi*, am detectat, în „Somn de zi”, inserția animalierului, de factură aproape heraldică: „Animale cuprinse de mari slăbiciuni / Ne conduceau neștiutoare / Pe cărările pline de spini, / Înspre moar-te.” Iar tandemul pe care Thanatos începe să-l configureze cu Eros în *Patimi* nu presupune o senzualitate mor-bidă, chiar dacă „Sânii rotunzi tânjesc după îmbrățișarea / rece și moale a țărânei”. E mai degrabă o acomodare inedită – precum în „Vino acum...”, a pulsațiilor, uneori incandescente, ale iubirii, în cartea de căpătâi a naturii: „Am nevoie de zvâcnitul trupului tău / Sărind peste pietrele mari.”

Acestea fiind zise, mai că s-ar putea crede că libertatea pe care mi-am luat-o, de a trasa din curcile sau semicercurile lirice după pofta inimii cititorului, cu unul din capetele compasului, are un temei. Capătul ascuțit o fi înfipt undeva. Da, o fi,

pentru că nu există carte de poezie pe care s-o deschid care să nu mă facă să (mă) întreb: ce este poezia?

Rimă, mi-a răspuns o fetiță de clasa a V-a la o întâlnire recentă cu un poet al urbei. *Emoții*, a adăugat, fâstâcit, un coleg de-al ei. *Rimă*, a afirmat o studentă la un atelier de lucru de scriere creativă (pentru cei nefamiliarizați cu termenii, voi face traducerea: workshop de creative writing). *Sentimente*, a ținut să puncteze o altă studentă. „Pentru mine, poezia înseamnă, înainte de toate, *rimă*”, a subliniat îndrumătoarea studentelor, care mă asista în cadrul unui simpozion despre creativitate și al cărei conducător de doctorat fusese nemulțumit că teza ei nu obținuse decât *magna cum laude*. Din câte o cunosc, el avea dreptate. Ea merita *summa cum laude*, pentru inteligența și creativitatea ei teoretică, ceea ce n-o împiedica, la aproape o sută de ani de la publicarea *Cântecului de dragoste al lui J. Alfred Prufrock* – că tot îl pomeneșăm pe Eliot –, să creadă în ascendentul rimei în lumea globalizării.

La niciunul din nivelele de receptare menționate nu s-a vehiculat cuvântul *ritm*.

Cât despre *imagine*, conștiința acestei vertebre sacre a coloanei poemului era o mare absență. Putem, ce-i drept, să avem și poeme fără imagini de referință, poeme care se află acolo doar pentru a da un titlu bun și volumului, cum este cazul cu *Zgârieturi pe fața oglinzii*. *Imaginea* unei oglinzi zgâriate atrage totuși privirile, stârnind repulsie fără a fi respingătoare. Ne tulbură gândul că truda, migala șlefuirii acelei suprafețe, care erau secretul perfecțiunii reflectării (noastre, în primul rând) au fost în *van*.

Imaginile de referință sunt un bun de preț al ultimei cărți a Flaviei Cosma. Uneori, ele **deschid** poemul, ca în „Primăvară timpurie”: „Soarele pătrunde lacom / Prin epiderma lacului.”; după care dispar treptat, așa cum senzualitatea femeii, în același poem, parcurge traseul de la dorință la abandon; către final, se face loc altor procedee, aparent anti-retorice, menite să ilustreze necesitatea de a nu comunica decât esențialul: „Nu mai rosti vorbe lipsite de miez, / Nu spune povești, / Nu vreau să aud.”

Alteori drumul până la ele e presărat cu indicii care induc tensiunea – erotică în „Veni și ora...”. Astfel, țigăncile sunt „duplicare”, căldura „lunecoasă”, avem drumuri „șerpuind” și rădăcini „nerușinate” care pândesc, iar „ochelarii atenți ai portarului” sunt „suprapuși / Peste cutia toracică a liftului” – o primă implozie la nivel imagistic, esențialul se consumă în interior. În zona a cărei etanșizare – „Încuie înăuntru timpul fierbinte./ Și foamea” –, e precedată de sunetul telefonului, foșnetul rochiilor sau tactul nervos al degetelor pe ușa liftului. Pentru ca abordarea/implozia să fie, în același timp, directă și oblic metaforică: „Lasă-mă să-ți beau sarea din dreptul inimii”.

„Cutia cu șoareci” e un poem ciudat, cu imagini care nasc întrebări cu privire la obsesiile, traumele, interogațiile care o bântuie pe autoare. Sau, mai bine-zis, pe persoana responsabilă cu eul liric? Micul infern al locuinței, mutat în alte poeme în contextul demi-apocaliptic al străzii, e augmentat cu instantanee care trimit cu gândul la o povestire – sau mai multe? –, de Dino Buzzati, iar printre ele: „Mișcarea imortalizată suav ne arată că de fapt/ animalul nu a fost nicicând șoarece./ Ci doar un înger coborât din înalt”.

Construcția poemelor e un termen pe care, tot acum aproape o sută de ani, I. A. Richards îl respingea, împreună cu *ritm*, *compoziție*, *formă*, *unitate*, *expresie*, etc., considerându-le pe toate niște fapturi Mistice sau mai degrabă bazaconii ale vocabularului critic. Pentru Richards, conta experiența lecturii, ceea ce, în cazul meu și al cărții Flaviei Cosma, a însemnat, printre altele, tocmai sesizarea elementelor de *textură*, de plămădă arhitectonică. Există în volum cicluri de poeme, prefațate de câte →

DAN H. POPESCU

un epigraf în italice, organizate în jurul unei idei, dar construcția poetică nu înseamnă neapărat a înainta pas cu pas, a pune cărămidă peste cărămidă.

Astfel, „Elegii Urcând din treaptă în treaptă în treaptă până la etajul IX” contrariază prin absența etajelor cu numere pare. În schimb, etajului VII i se alocă trei poeme – a, b și c –, într-un ciclu dedicat despărțirii amanților și dispariției iubirii. Am putea vorbi – valabil și pentru alte poeme, independente, „O zi cu soare strălucitor”, de pildă –, despre o poezie a alcovului/iatacului, comprimat câteodată la modul sordid. Moartea dă târcoale, marile treceri sunt invocate, ochii de oțel ai partenerului grăbit sunt surprinși „amuzându-se de trecerea timpului prin părul meu”. Experiența de lectură a *cititorului* grăbit ar trece cu vederea legătura – primejdioasă? –, dintre caldarâmul, „camuflat/ Sub coame aurii, triste de toamnă”, din „Parter”, și fereastra care „te strigă ca o gură deschisă țipând”, din „Etajul VII a”. După cum ar ignora și relația subtilă între eul liric – atroce de gândit această sintagmă la genul feminin (!) –, care amână saltul în gol, coborând „treptele celor nouă etaje/ Una câte una”, în „Etajul IX”, și cei care, la începutul cărții, sunt adresați ca deprinzând „în cădere / Tainele zborului”.

În aceeași tonalitate, accente de melancolie, nesiguranță și regret străbat poeme precum „Gene de brazi”, „Mare răsturnată”... În penumbra lor, se conturează peisaje de stampă japoneză: „Norii-și schimbă forma, ies din peisaj/ Alții revin dintre hăuri / Neli-niștea apei / Se topește-n adânc.” Această îmblânzire a elementelor din exterior, în „Gene de brazi”, își găsește, în micro-universul interiorului din „Am adormit...”, un corespondent de o delicatețe nonșalant metafizică (sic!) în clipa identificării *persoanei* autoarei cu animalierul de sorginte domestică: „M-am lăsat să alunec pe-o parte / Precum o pisică pe care frica / A părăsit-o brusc, / Și care, dintr-o dată stăpână / Pe lume,/ Doarme cu laba moale / Sprijinită de cer”.

Un tablou constituit din cuvinte absolut obișnuite, fără așa-zisa încărcătură poetică. În alte circumstanțe, tabloul se construiește chiar din clișee, ceea ce demonstrează că sursa măiestriei poetice e și buna cunoaștere, de către *meșteșugar* – cum ar fi zis reprezentanții Formalismului Rus –, a locului pe raft al uneltelor: „Ceea ce îl

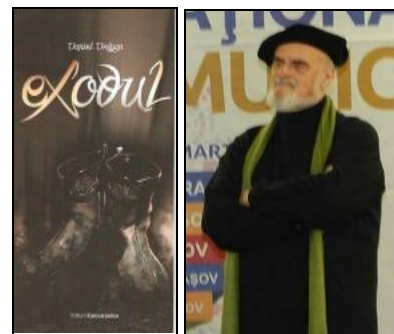
face frumos, ca pe o melodie divină, / E un amestec misterios de singurătate, / Crâmpoie de rugă, beția văzduhului, un extaz mistic, / O inimă tânjind după stele în zori, / O așteptare prelungă, neîmplinirea, / Transhumanța ascunsă în miezul fragil.” O mostră de echilibru al expresiei, în *E greu de crezut...*, inspirată de un simplu tril.

Alte argumente în favoarea caracterului *elaborat* al poemelor desprindem din ciclul „Sezonul ploilor”. Moartea ca motiv revine încă din epigraf, percepută ca un agent al justiției poetice: „Zâmbetu-i mare dezvelind / Dinții ascuțiți, caninii / Făcători de dreptate.” Starea de veghe e cuprinsă miraculos metaforic: „Somnul nesomn, sfâșiat pe la poale / Fuge țipând cu veverițe mici;” Se încearcă refacerea unității și armoniei cuplului, se proclamă refuzul resemnării în fața inevitabilului. Titlurile vorbesc de la sine: „Calea spre neființă”, „N-am răspunsuri”, în cel din urmă poem recomandându-se o retragere strategică în zone protejate, „În colțul cel mai întunecos al odăii, sub pături, / Și să cădem ore și ore, / În somn.”

Timpul e marele dușman, aliindu-se, în acest război *à trois* dintre moarte, artă și iubire, cu cea dinăi, desigur. Ambiguu, histrionic, polimorf, în „Tu, eu și timpul”, un „hermafrodit întins pe pat/ Între noi.”, el girează o senzualitate grotescă, cu inflexiuni horror, care practic nu le acordă amanților nici o șansă de scăpare: „Meduză preistorică / Cu ghearele adânc înfipte / În spinarea ta, / Tentaculele ei străbătându-mi sânii / Sugrumându-mă.” În strofa finală din „Strâmbe zile de repaus”, imaginea timpului se decupează, salvador dalian, prin contrast cu cea a păsărilor care se rotesc, peste drum, à la Rilke, deasupra unui așezământ spitalicesc: „Orele se desprind din cadrane, / Prelingându-se ca melcii, agale, / Pe suprafețele de aluminiu / Ale meselor mici de bistrouri, / Expuse la soare.”

Nimic ocultat, în cel mai recent volum de poezie al Flaviei Cosma. De la „Alunecări” se trece firesc la „Iubire pe marginea prăpastiei”, suportăm *calm plat* din „Peisaj urban” dar și agresiunea așteptării din „Așteptare din nou” și încercăm să realizăm că „Totul se va sfârși”, ca și pentru păianjenul din „Blesteme”, atunci „când altă mână / Îl va îndepărta de pe altă față.” Dar oare afacerea dintre poet și cititor fi-va vreodată încheiată?

Exodul

Scriitor important și complex al literaturii române contemporane, convingând pe deplin, ca prozator, opinie publică, dar fiind cel puțin la fel de valoros și ca poet, Daniel Drăgan este un nume de referință al spațiului cultural brașovean.

Exodul, un amplu poem inspirat din drama transilvănenilor de la începutul veacului trecut, din anii Primului Război Mondial, o epopee atipică structurată în 22 de cânturi, trasează un traiect epic complex, totodată o traiectorie narativă în jurul căreia se coagulează liricul. În clocotul Europei, încordarea Transilvaniei se destinde prin mișcarea roților carului, prin rescrierea lumii după această mișcare: „Roțile carului și roțile lumii se mișcă”. Spre deosebire de traiectul narativ al romanului *Pe urmele destinului. O goană în jur de sine însuși*, al lui Romulus Cioflec, identic și sursă de organizare a hărții epice a *Exodului*, arhitectura lirică a lui Daniel Drăgan dezvăluie durerea unui neam în căutarea sinelui mai larg, a unui neam căutându-și *casa*, cu drumul spre casă înțeles sub lumina adverbului călăuzitor *acasă*. Dacă e să mai adăugăm, la ingrediente, puterea de redare a măreției naturii, ca în opera lui Labiș, dar și cutremurătoarea și îngrijorător de actuala viziune: „Rusia nu se lasă liniștită”, vom vedea cum clocotul epocii se va exprima prin temperatura înaltă a lecturii.

Și este suficient, pentru a rezuma *Exodul*, să mă opresc asupra versurilor lui Daniel Drăgan: „Fugarii din propria țară plecând / din propria limbă / din propria casă / spre alte meleaguri dușmane și ele / dar încă demult învrăjbite / sub semne de stele / (stele necerești) și de cruci.”

ADRIAN LESENCIUC

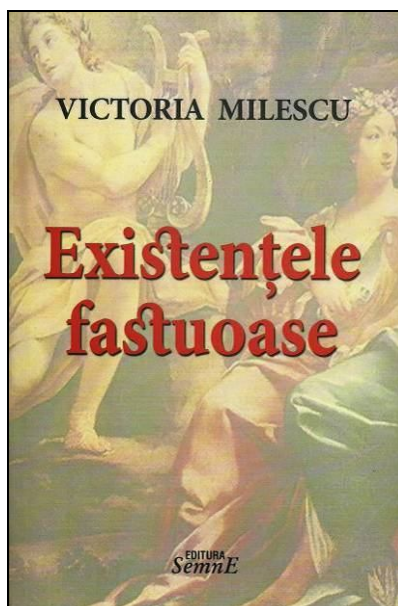

„Cu singurătatea pe umăr“

Născută în 1952, la Braïla, **Victoria Milescu** a debutat în 1978, în revista „Luceafărul“, iar editorial a debutat un an mai târziu, prin concurs, concomitent la Editura Cartea Românească din București și la Editura Facla din Timișoara. A publicat, în decursul anilor care au trecut de atunci și până în prezent, numeroase volume de poezie, cărți pentru copii, traduceri din limba engleză.

Am în față unul dintre ultimele sale volume de versuri, **„Existențele fastuoase“**, tipărit, în condiții grafice deosebite, la Editura SemnE, București, 2013, un volum care ne face cunoștință cu o poetă preocupată de originalitatea discursului liric, de permanenta meditație care dă un surplus de tandrețe universului poetic. Încă de la început, Victoria Milescu recunoaște că scrie **„cu singurătatea pe umăr...“**, **„...ca un învingător fără luptă / așteptând timpul gloriei...“**, scrie **„cu un trandafir / pe lemnul vechi de la poartă...“** (*În cetatea lui Jupiter*).

Împletind tonul colocvial cu izbucnirile afective, stările nostalgice cu cele de îngrijorare și disperare, poeta reușește să păstreze un echilibru între invocație și implorare. Lungile sale poeme lasă impresia unor secvențe de film, o înșiruire de metafore: **„stăm pe veranda noastră de oase / ciocnind pentru împăcare / cu bufnița albă pe umăr / pedepsită de orbi / să rămână-nțeleaptă...“** sau: **„tu strigi și strici lumea cuvintelor / în țara poemelor călduțe / spun criticii cu mânuțe la tâmpile putrezite / colectând lacrimi într-o cutie...“** (*Trupul de probă*). Victoria Milescu este o poetă sentimentală, dispusă să dezvăluie adeseori secretele „laboratorului“ său de creație: **„Când e înnorat / scriu poezii / cred că norii mi le dictează / ...când scriu mă simt mai bine / nu e nimeni și totuși / cineva butonează liftul / între copilul din mine / și cadavrul din taxi...“** (*Cadran, I*). Supraviețuind într-o prelungită epocă a experimentelor poetice, „navigând“ cu pricepere și îndemănare, cu talent și stăruință pe valurile unor mode dovedite pentru unii incomode,

autoarea acestui minunat volum de versuri a rămas credincioasă propriului stil, originală și remarcabilă... Ea scrie poezii frumoase și atunci când ne vorbește despre moarte: **„moartea face naveta între o lacrimă și alta / se uită în jur cu ochi de animal obosit, lihnit / ne caută, ne urmărește, ne numără / suntem încă destui.“** (*Locație*) sau: **„Premianții / mor cel mai spectaculos / fiecare ediție are un juriu select / și un judecător drastic / el are întotdeauna ultimul cuvânt / la fiecare ediție a festivalului morții...“** (*Festival*).

Chiar dacă moartea revine, ca un laitmotiv, în multe din poeziile incluse în acest volum, Victoria Milescu recunoaște, la un moment dat, că **„prea mult se vorbește de moarte / și ea nu scoate niciun cuvânt / prea mult i se premărește / chipul invizibil / pe care și ea și-l detestă / prea mult se plătește pentru moarte / când ea vine gratis / onestă, la datorie / nu întârzie pentru nimeni și nimic / călărind un ghepard îmblânzit...“** (*Trecerea prin cuvinte*).

Într-un excelent poem, ni se oferă o „definiție“ a poetului, ori poate o scurtă descriere a celui îndrăgostit de metafore și bun „slefuitor“ al cuvintelor: **„Poetul, bietul de el, / nici pe pământ / nici în cer, / inventează mulțimi de / puncte cardinale / și un altfel de soare / face din cuvinte barbare / spaime nemuritoare / simțindu-se ca acasă / între tenebre / poetul**

mereu sub coasă / și iubit și disprețuit / nici om / nici zeu / sub ochiul lui Dumnezeu.“ (*Poetul*).

Pentru Victoria Milescu **„și moartea zâmbește uneori / la o glumă bună / cum ar fi viața...“**, **„aerul țipă când îl respirăm / mierea nu mai suportă să fie dulce / apa a obosit să fie băută...“** (*Cu pieptul gol*).

Obsedată deopotrivă de problemele majore și minore ale lumii înconjurătoare, ale trecutului, prezentului și viitorului, obosită uneori de povara singurătății și insomniilor, dar atentă mereu cu cei apropiați sufletului său mărinimos, semnătura acestui volum surprinde și prin delicatul său spirit de observație, prin regizarea unor trăiri și întâmplări obișnuite, deloc miraculoase.

Poeziile Victoriei Milescu au un colorit aparte, îmbrăcând câte puțin din „haina“ melancoliei, fantasticului, elegiacului și nu în ultimul rând realității.

Citind și recitind acest recent volum oferit iubitorilor de poezie adevărată, pot să afirm că Victoria Milescu face parte din gruparea celor mai valoroși poeți care au apărut la noi după 1989 și care trimit **„cărți spre alte planete / necunoscute, necucerite încă / acolo vor fi în mai bună păstrare...“** (*Scriu, exist*).

Recunosc, în finalul acestor scurte comentarii, că ar fi multe de spus despre poezia scrisă de Victoria Milescu, o poetă care crede în steaua ei și care se străduiește (și reușește !) să se autodepășească prin fiecare nou volum tipărit.

Ea merge sigură, pe un drum inconfundabil, pe care și l-a croit și care îi permite să ajungă în „Templul Existențelor Fastuoase“.

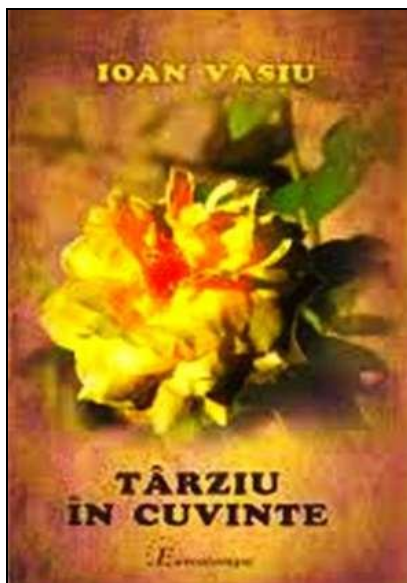
Despre versurile sale au scris critici literari și scriitori de renume, printre care Constantin Cubleșan, Romul Munteanu, Gheorghe Tomozei, Cezar Ivănescu, Radu Cârneli, Gabriel Dimiseanu, Octavian Soviany, Aureliu Goci, Florentin Popescu...

Și bine au făcut, pentru că elogiile lor au contribuit la așezarea cărților semnate de Victoria Milescu pe rafturile din față ale bibliotecilor și librăriilor.

IOAN VASIU

Târziu în cuvinte

Ioan VasIU este un romantic care nu se dezmințe de crezul său poetic. Pentru că poezia este chemată să rămână poezie, în orice circumstanță lirică poetul fiind conștient că fără crezul său nu poate exista poezie. Nu este vorba despre poezia unui însingurat, ci despre poezia unui îndrăgostit, condamnat să trăiască frumos, prin cuvântul care pune un zid de despărțire între dragoste și uitare.

Volumul de poeme **Târziu în cuvinte** a apărut la Editura Eurostampa, Timișoara, în anul 2014 – cu un cuvânt de întâmpinare semnat de Ion Dodu Bălan și de Ion Horea – este pariul cu cuvântul care dă rod, fiecare ciclu în care trăirile poetice germinează devin poeme iar poetul este mai bogat cu o carte care consemnează momentul când acesta a ajuns la maturitate, iar dragostea trăită și experimentată până la sfârșit îl recuperează din brațele singurătății: „**în dragoste sunt ca un exilat / aș evada dar tot mai mult îmi place / mă simt precum un înger botezat / de Dumnezeu patimii sărace.**“ (*Exilat de bunăvoie*).

Există o obsesie a trecerii timpului, dar există în același timp, în poetica lui Ioan VasIU și un remediu împotriva nimicniciei și a uitării, adică o terapie prin dragostea generată într-un proces interior deloc simplu, dar care ajunge la maturitate, iar această maturitate implică o legătură permanentă cu natura, cerul, lumina, anotimpurile, fără de care n-am putea exista: „**undeva se coace dragostea-n amiază / cerul și cu marea se îmbrățișează // undeva sub talpă iarba mai suspină / de pe munți**

coboară bulgări de lumină // undeva pe lume viața naște viață / dragostea iubitei iarăși mă răsfață” (*Undeva*). Volumul „Târziu în cuvinte” este o carte a dragostei, ca mod de viață cotidian, dar fără ca acest cotidian să-i umbrească sublimul, pentru că dragostea simplă ne îmbracă în Dumnezeu. De aceea sentimentul final al trecerii și al plecării în marea călătorie nu poate fi frustrant, deoarece moartea, privită prin ciobul aburit al dragostei nu este altceva decât un nou început: „**când voi muri va ninge cu petale / de trandafiri peste iubirea mea / și va ploua cu lacrimile tale / peste țărâna umedă și grea // eu voi pași pe un covor de stele / tu vei rămâne-n urmă tot mai tristă / și mă voi pierde-n nopțile rebele / cum lacrima se stinge-ntr-o batistă // când voi muri va bate-n catedrală / un clopot trist când vântu-abia adie / și va rămâne casa noastră goală / ca un poem de dragoste târzie**” (*Dragoste*).

IOAN BARB

O MIE ȘI UNA DE ZILE ALE POEZIEI

Nimeni nu poate spune despre Constantin Bihara că nu este în vârful poeziei care se face acum în România. Prolific, puternic, prin cartea lui „Totul în adevăr. Totul în iubire”, poetul își traversează vremea trăirilor poetice și nu numai. Opt cărți în doar una. Autoaprecierea este afișată pe bună dreptate: „Într-o zi am să ajung până sus / Unde n-a fost nimeni, niciodată, / Toate câte s-au spus, nu s-au spus / Am să le văd eu cu privirea mea însetată” („Drum spre stele”)

Parada rimei este una dintre cele mai inventive din poezia românească.

Această atitudine de tip macedonskian ar fi fost pe deplin

apreciată de un critic exigent și cu un temperament asemănător, așa cum a fost Adrian Marino. Poetul, prin definiție crucificat și clarvăzător, dar și clar văzut doar de stele, își află în cartea mii de imagini impunătoare. Credința își află modul ei de exprimare doar printr-o retorică adecvată, obligatoriu cantabilă: „O, floare, o, tu rege, o, tu, munte, / O, Doamne! Cum să pot să-ți mulțumesc, / Doar cu credința mea făcându-mi punte / Spre Tine! Doamne Sfinte, Te iubesc!” („Floarea reginei” din ciclul „Sevele aprinse”).

A scrie este pentru Constantin Bihara când o urcare pe cruce, când o coborâre pe rug.

„Miezul roșu al timpului” este un calendar liric, lună cu lună, încărcat de un patriotism descătușat, demn, un abecedar al anotimpurilor românești.

Desigur, fiecare secvență din cele opt cărți are personalitatea și congruența ei. Datarea textelor a fost o necesitate anamnezică. Ceea ce unifică această carte este dragostea pentru familie, pentru Dumnezeu, pentru Viață în general, mai presus de orice dragostea pentru Poezie.

Greu de crezut că poetul (încă o face) poate alterna, în „Darul poetului”, două poeme, unul copilăros și jucăuș ca „Băza” și unul ca „Veșnicia”, dedicat tatălui, unei vizite la cimitir, în același an 1983, dar poate tocmai aceasta este darul poetului, de a trece dintr-o stare în alta pentru a supraviețui.

Arma lui Constantin Bihara nu este metafora. Metoda lui constă într-un discriptivism superior, colorat, uneori îndatorat lui Serghei Esenin: „La mii de verste, ce multe stelele / Îți ies în cale arzându-ți, gândule!” („Tu, bucuria, strunele fă-mi-le”)

Poezia face parte din secvența de început, „Plecarea pe șantier”.

Cea mai bună și complexă cale a lui Constantin Bihara înclină poezia spre autobiograficul unei anecdote: „Vreau să mă duc la gară, să iau niște țigări. / Am patul alb, ce naiba de pat îmi arde-acum? / Îmi stau pe cap caiete de teză, nu mai pot / Să le parcurg, să stărui și stărui oarecum”. („Seara” – „Darul poetului”)

A scrie și a publica poezie este azi un act temerar. Dacă poezia are calitate, cum are aceasta, este de înțeles un fel de evadare a lui Papillon.

Constantin Bihara este și un montagnard. Bănuiesc că fiecare pas de urcuș sau coborâș coincide cu ivirea unui vers: „Călătoresc întruna. Mă tot călătoresc / Spre inima pădurii, pe-o apă curgătoare, / Am aer și prăpăstii, și

MIRCEA DOREANU

culmi. Sunt încărcat / Cu tihnă ca un pustnic. Nu știu să mai vorbesc.” („Vorbirea”)

„Nici un om n-a trăit în trecut și nimeni nu va trăi în viitor, numai prezentul este forma oricărei vieți, o proprietate asigurată pe care nimic nu i-o poate smulge.” Așa scria Schopenhauer. La fel gândește Constantin Bihara. De aceea își datează poeziile, pentru a încerca omniprezența prezentului, pentru a încerca să îl eternizeze (Din Schopenhauer am citat din „Die Welt als Wille un Vorstellung”, vol. I).

Poetul nu aproximează. Merge direct la țintă. Iată o poezie din 1983, de fapt finalul apoteotic al acesteia: „Când cucul se tot cheamă pădurea-nfiorînd, / Mă-ntr-o așa-ntr-o doară, nu-i mai cinstit să tac? / Dar în chemarea asta din nou simt că mă nasc/ Dezgândurat. Sunt altul. În cântec mă prefac.” („Cucul”, din „Darul poetului”).

Mircea Cărtărescu a scris o carte cu titlul orgolios „Totul”. Constantin Bihara procedează cum îi șade bine unui poet adevărat, cu modestie și explicit: „Totul în adevăr. Totul în iubire”.

Ca încheiere, vă spun că dacă veți fi o zi cu o poezie a lui Constantin Bihara, care vă place (și vă garantez că o să vă placă), acea zi va fi o zi a poeziei, iar dacă în o mie și una zile veți fi cu câte o poezie a lui Constantin Bihara care vă vor plăcea (și vă garantez că au să vă placă), atunci veți trăi o mie și una de zile ale poeziei.

„Pe drumul oaselor”

Pe Stejărel Ionescu îl cunosc din volumele sale anterioare și anume: „*Drumul sihaștrilor*”, care a apărut la Editura Ispirescu din Satu Mare în 2013, și din volumul „*Castelul de nisip*”, apărut la Editura Măiastră din Târgu-Jiu în 2013. Recent am primit spre contemplare volumul intitulat „*Pe drumul oaselor*” publicat tot la Editura Măiastră din Târgu-Jiu în acest an.

Parcurend textul celor 100 de poeme din acest ultim volum, grupate în trei capitole și anume: „*Călătoria*”, „*Privighetorile nopții*” și „*Zborul*”, am avut impresia că la poetul Stejărel Ionescu s-a petrecut o schimbare față de volumele anterioare. Mai concludent, autorul și-a ales o nouă tematică și un alt mod de exprimare stilistică. Ajungând la capitolul doi „*Privighetorile nopții*”, la poemul „*un alt fel de poezie*”, cititorul va sesiza intenția autorului, ce vrea el să ne comunice

nouă, modul lui de gândire și de reprezentare al universului. Citez câteva strofe: „*eu însumi am să învăț/ cum să-mi scriu poezia despre morți,/ o poezie despre decapitați și putreziți,/ despre hoiturile lumii/ atârinate pe sub candelabrele nopții,/ unde câinii turbați de pe străzi/ adulmecă, leșuri și hoituri,/ am să învăț să mă disec/ cu toți morții din poeziile mele*”

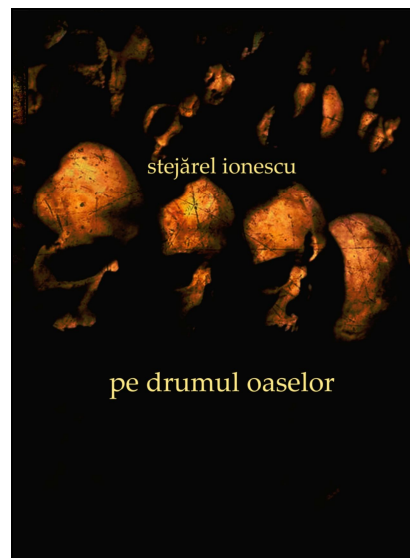
În general, poemele redau visurile de înăbușire, apăsătoare obsedante ale unei persoane care se află în pragul trecerii înspre moarte. Iată de aici și titlul volumului, de fapt ce se întâmplă după moarte cu corpul omenesc, ce rămâne din trupul nostru și unde ajunge acesta. Răspunsul este cunoscut, la odihna de veci, în cimitir. Pentru a ajunge acolo aceste, să zic așa, rămășițe ale corpului omenesc, parcurg un drum. Ce se întâmplă pe parcursul acestui drum este oglindit cu măiestrie artistică semnificativă de către autor.

Pot să afirm că folosește modul de reprezentare suprarealist utilizat de predecesorii din secolul trecut, de André Breton, Tristan Tzara, Gellu Naum și să amintesc pe cei recentți din melegurile noastre, pe Marcel Turcu și Ion Scorobete.

Modul de reprezentare a lui Stejărel Ionescu înlocuiește relațiile firești dintre persoane sau substanțe cu un alt tip de raporturi, să le spunem „aleatorii”, „imprevizibile”, cum este și existența. Termenul de suprarealist se referă la un alt tip de realitate decât cel cu care suntem noi, – oamenii de rând, obișnuiți. Este una ideală, esențială, de cele mai multe ori imperceptibilă simțurilor noastre. Avem acces la ea doar cu ajutorul subconștientului nostru. Pentru antici, era lumea spiritelor, a duhurilor și a zeilor. Pentru mistici, poate fi lumea Divinității eterne. Pentru omul obișnuit – e lumea basmelor copilăriei, lumea visurilor pe care o dorește inconștient și o simte aproape, dar și lumea de dincolo de pragul morții, de care se teme. Versurile autorului negând imaginea cunoscută de noi, a realității cotidiene, ne fac cunoscută o altă realitate sau, mai bine spus, o altă înfățișare a realității noastre, care ne poate speria, nedumeri sau a ne da simțăminte obsedante apăsătoare.

Această atmosferă apăsătoare ni se prezintă în poezia „*Nocturna*”, în care prin turla bisericii umblă lumini multicolore, se aud zgomote, mii de zgomote, crucile se mișcă printre morminte, morții joacă canastă, o cucuvea își face preludivul în nucul din sat.

În *Premiul existenței mele*, auto-

rul spune că locuiește întotdeauna în lumea pierdută a existenței sale.

Tablourile acestea suprarealiste se pot contempla și în alte poeme ca în poezia „*Noaptea hibernează*” și anume: s-au aprins ruguri prin cimitire, visul nostru e îndeplinit, în sfârșit, cripta gropilor comune rămâne divină și nemuritoare, închisă în globul de lumină.

În poemul „*Umbrele tăcerii*”, autorul întrebă pe cititor: cum ar fi oare mai bine să-l scriu poemul, acum pentru moarte sau după ce trec în moarte îl scriu pentru viață, voi ce părere aveți? Apoi ne răspunde chiar autorul: îmi las primul condei cu care am început să scriu aceste mâzgăleli, care la început s-au dovedit a fi anoste, însă cu trecerea vremii ele s-au transformat în niște cărți citite de tot mai multe persoane.

În poezia „*Scrisoarea*”, autorul primește o scrisoare de la Bacovia, în plic gășind o cheie, cerând să îi deschidă mormântul. Apoi se spune că nu se mai fac sicrie și nici cruci, cadavrele erau duse la groapă tot de cadavre, coșceagiul murise și el și era deja un cadavru fără cruce.

În poezia „*Apele mele*”, poetul spune că apele sale sunt fără maluri, ele curg continuu în interiorul său ca o simfonie a sufletului.

Aceste tablouri sumbre, neliniștitoare, se pot enumera și mai departe. Ele arată un mod de reprezentare artistică și chiar și filozofică al universului prin strădanile poetului Stejărel Ionescu.

Sper, așa cum speră și autorul în poemul „*Umbrele tăcerii*”, că volumul de față nu este anost și că va fi citit de tot mai multe persoane. Vă recomand cu căldură să faceți acest lucru și fără simțăminte obsedante sperietoare la parcurgerea rândurilor.

ANDREI POGÁNY

Omul e propriul său cuvânt. Un cuvânt angajat în fața existenței. Autentic. Un cuvânt galactic, precum înșiruirea tuturor poemelor pe care le cuprinde, nerostite încă...

Și omul, cu întreaga sa viață, se lipește de silabele cuvântului său, așa cum e nedezlipită carnea de piele ori sângele de inima care-l pulsează.

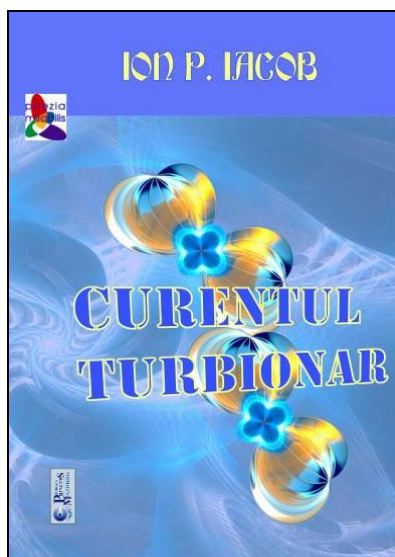
Și iată cum acest cuvânt, imens, e universul poetic în care se rostuiesc toate sunetele unei vieți.

.....
Am în fața ochilor o carte, *Curentul turbionar*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2013. Autorul, poetul Ion P. Iacob, este la a doua sa carte de versuri, având ca abordare lirică anterioară, volumul de debut editorial, *Spitalul Filantropia*, Casa de Editură „Panteon”, Piatra Neamț, 1994.

Autorul este, precum un „poet damnat”, sfârtecat lăuntric de trăiri contrarii. Muza sa lirică mustește de candoare, de inocență și puritate; totodată însă, sufletul autorului e bântuit de angoase, spaime terifiante, deriziuni și fășii zimțate din sfâșiate măști de cinism ori însângerați spini de tristețe. În aceleași poeme, adeseori, stările afective contrare se zbat unele într-altele, fac adevărate rocade de șah, mereu schimbându-și spațiile de o inefabilă rezistență și de o expresivitate densă, de factură existențialistă.

Poezia însăși e definită de către autor ca fiind o stare ce deține controlul total „pe harta gerului”... „*într-un tremolo delicat al vântului / peste conturul abia întrezărit al norilor / poezia/ are totul / sub control / pe harta gerului/ unde o stea rătăcită / palpiată / și / iată / un fals portret / în plină singurătate / aproape de inima / aces-tei clipe/ premergătoare / altei vieți plină / de șoapte: / ca-ntr-un hotel decrepit / în mine / mai iernează o noapte*” (*În mine mai iernează o noapte*).

Poetul, fiind de altfel solară, a ajuns prins nolens-volens, prin „*gâlceava cu sine*”, în robia beznelor nocturn-lunatic, din care izbucnește pe alocuri, precum un gheizer, întreg stratul refulat al sensibilității sale exacerbate: „*a filtrat lumina / până a ajuns la esență / în robia întunericului // acum victorios / și orb / cerșește / de la propria umbră*” („*Despre poet, profet în țara lui*”)... sau: „*unul*

câte unul / dispar din tabelul elementelor / unul câte unul / luând cu ei / aburul / de pe luciul oglinzii // prietenii / lasă în urma lor / o amintire încețoșată / în mlaștina căreia / mă afund / puțin câte puțin” („*”).

Cunoașterea prin „poesis” coincide cu o acerbă și neliniștită căutare de sine, cu o neconținută definire a eului mocnind printre meandre existențiale: „*eu sunt o entitate / cu reguli clare / precise / locuit / de vremelnicie / printre poeme nescrie / sunt liber / și refuz / eternitatea*” („*Pământul de sub care, trezit de zgomot, încep să cuvânt*”)... sau: „*nu mă revendică / nimeni // cine / și-ar pune mintea / cu un teren/ minat*” („*”)... ori: „*milioane / de oameni / pe lângă care / trec neatent // clipe / în care legitimez / străinul / care ocupă acum / cartea mea de identitate*” („*”).

O frică subversivă a limitelor capacității umane, de rezistență în fața intemperțiilor de tot felul, îi frisonază imaginația... „*capete acoperite / cu diademe de zăpadă / siluete prin ceața stradală / și frica / mi-a împrumutat pentru o clipă chipul: // într-o zi de luni / un bătrân / care tra-versează strada / populată de huni*” („*Teama de moarte și de ulcioarele sparte, frica de aparatele domestice, mici reparații, idiosincrazii și alte nerozii folositoare poetului într-o reluare din papirusurile vechi*”).

Poetul are o stringentă nevoie de spații întinse de acțiune, are claustrofobia semnelor de limitare a respirației lirice: „*nu știu să pun / un punct / o virgulă / ceva acolo / pentru / că mi-e frică / s-ar putea ca după / cea nenumită / să apară / să trăiți / am ieșit din serviciul de zi / și de*

noapte / și nu contează / cântecul este aici interzis / sirenele au corzile sugrumate / și nu este niciun indicator / niciun semn care să trădeze mările moarte” („*Lucrurile finite*”).

Viața este o neașteptată înșiruire de răscruci iscate printre versuri albe, printre silabe, printre sunete, printre rime căutate, găsite ori pierdute în buzunarul zilei de mâine... în vreme ce ea, „*cea nenumită*”, pândește neconținut, veghind la colțul fiecărei clipe, dincolo de presiunea vieții, a poeziei, a speranței... „*în toate celulele mele / ea șapă câte o gaură neagră / și șapă și șapă / în lumină / până unde poate pătrunde / la granița / dintre / nicăieri și niciunde*” („*Despre cea nenumită*”).

Definit între vis și realitate, poetul se apără de propriul său lirism prin grimase cotidiene, care-i supun ființa unei dedublări intrinseci, înger și demon, entuziast și blazat, inocent și cinic, ancorat într-o revoluție a Verbului liric și, concomitent, într-o stare de spleen. Profil antic și post-modern, răstignit între zbor și angoasă, între anxietate și uitare de sine, între subconștienta invidii și o generozitate și certitudine de zeu, autorul „neltește” tandru și acid la ridicarea propriei sale catedrale, închinată Poesis-ului. Căci ce altceva mai sublim poate caracteriza și aureola un autor de versuri decât o îngenunchiere fastuoasă, dar și smerită, discretă, însă și ostentativă, în fața Verbului stăpânitor a toate și al miezului de ceară fierbinte, de smirnă și tămâie, de pe cealaltă emisferă, nevăzută, a propriei sale ființe?

Poetul e într-o continuă trecere, o trecere împletită cu inocența începuturilor, unde „înțelesul” depășește „înțelesurile”, până la a ajunge „golul” care primește și acoperă totul... „*golite de sens – / gări mici care-mi păstrează / copilăria*” („*”).

Candoarea unor stări apuse, a unor trăiri inefabile colorează neori discret, sincer și parcă aromitor, cu o lumină intangibilă, fundalul existenței: „*lumina care se revarsă / e un cântec / un halou discret / o lovitură surdă / în ușa toamnei / prin ceața / care se deșiră ca viața / într-o zi / când desenezi / singurătatea / dintr-o respirație / pe fereastra brumată // e modul de a spune celorlalți / din afară // intrați / sunt încă viu / până diseară*” („*Ascuns în lumina gutuilor*”). →

PERSIDA RUGU

De la o încredere adolescentină în sine până la ispita îndoielilor e doar un pas... „marele poet / care ardea mocnit / în mine/ era bogat // râuri livezi albine // marele poet / era sărac // ură deznădejde ruine// marele poet / oare a existat?” („Ură deznădejde ruine”).

O greață existențială se mișcă, insidios, printre ramuri de silabe: „sunt condamnat la greață / nu mă pot exprima / călăii pe care i-aș înfiera / sunt aici / și mă țin în viață” („*”)... sau: „mine antipersonal / antitanc / antecamerele poemului / în care agonizez / sunt pline / desigur / de mine / cocoțat / pe gardul poemului / mă binoclez / în tranșeele altora / ce să văd / peste tot / numai ruine // într-o zi / am să mă satur de mine” („Semănătorul de mine”).

Ancorat în „cutia candorii”, nevăzută și neuzită, părelnică, umbra poetului zămislește îngeri... „ar putea fi / o adiere din trecut // din prezentul / care mă ocolește // o fărâmă din viitor/ îngerul meu / păzitor” („*”)... sau: „o viață / a trudit îngerul / ca să devină om // o viață de om / cât o iluminare / de înger” („*”)... ori: „pe scara îngerului / fină și precisă / pe scara îngerului / eu / sunt treapta lipsă” („Scara lui Iacob”)...

Dincolo de orice încartuire plăsmuită de om, puterea cuvântului răzbate, mereu triumfătoare, precum seva vieții eterne.

Această forță, răzvrătită și izbăvitoare, prinde rădăcini adânci în „Curentul turbionar”, poemul care dă și titlul volumului de versuri: „pentru că nu știam nimic / despre trădările celeste din poem / am început să meșteresc / limba de lemn / pe care o scoate acum / spre mine / păpușa hindusă” („Curentul turbionar”).

Și iată cum poetul Ion P. Iacob, dându-se pe sine, cu toate contradicțiile sale interne, sudate într-o structură de eșafodaj sui-generis, realizează cuprinderea unui întreg univers uman, unitar printr-o complexă diversitate ideatic-afectivă și atitudinală, în fiecare poem al anterior amintitei cărți, despre care vorbim; există așadar, în acest volum de versuri, multiple realități paralele traversate de autor și unite într-un conglomerat specific, cu trăiri și expresivitate artistică recunoscutibile, universuri legate ombilical prin suflul poetic al autorului, tărâm liric propriu și cu un glas aparte.

„Curentul turbionar” este respirația unui suflet contorsionat, labirintic, dens în trăirile sale incendiare, imprezibil până la prezibilitate în imprezibilitatea sa, lacom de cogniție, de cuprindere a vieții „ca pe o pradă”, de adrenalină virtuală și, totodată, de o permanentă și impetuoasă dorință de a accede în acel spațiu sacru, aproape de nepătruns, al isihiei.

Ascuns în sine, ca într-o scoică a perlei mnezice, autorul se caută cu asiduitate în pădurea silabelor gândite, simțite ori rostite sau scrise parcă prin scrijelirea până la sânge a eului propriu, până la țipătul mut al lui Munch.

Un joc inedit cu timpul se așează, cuminte, în spațiul locuit de alte versuri, precum în poemul intitulat „În salonul de gheață”, având ca subtitlu: „poem muzical cu indicații scenice”...

Respectivele sugestii din finalul poemului implică o situație a versurilor pe o scenă imaginară, în alternanța unor timpuri apuse și a unor spații îndepărtat-apropiate inimii și imaginației autorului.

Minunile nu țin mult, ci doar „trei mii de clipe”, o perioadă care permite transformarea oricărui miracol într-un coșmar. Cele două fețe ale țesăturii vieții sunt, așadar, interșanjabile.

Trimiterile livrești aduc o notă de „frățietate de breaslă” în sanctuarul gândurilor: „viața e / marele critic / și nu m-a indexat / în nicio carte // există / o șansă/ pentru fiecare // și o moarte” („Cervantes este om și acceptă orice vecinătate”. „În bibliotecă”).

Asocierea strânsă a fiilor de cărți pe rafturi, conglomeratul ideilor siameze nu certifică nota de indestructibilitate a comunității omenești... „în curtea interioară / a blocului meu / un câine / străin / e un poem / plin de oase / (adio ossi di sepie / adio montale) / care mă privește / cu un ochi hămesit / adulmecă manuscrise / și nu le atinge/ – s-a ales praful / de sentimentul meu / de comuniune – / eram în stare / să-i arăt/ concret / un oscior o vertebră / un deget/ amprenta mea olografă / pielea tatuată cu stele / un text apocrif / despre poet / când se naște / trag de el / ca de-o halcă de carne // când se

naște un poem / mă nasc / și eu sunt / țipătul” („Adio Montale”).

Expresie lirică a aforismului blagian, ca într-o simetrică măsură a balanței adevărului, rezistența expectanței omenești este fragilă, inconstantă, vulnerabil supusă eroziunii timpului... „asemeni unui tren / cu trasee și orare prestabilite / Miracolul / pe care-l așteptam / m-a găsit / în sfârșit / îmbătrânit bolnav plictisit // fără să țină seama că cineva / ar putea trage semnalul de alarmă / că ar putea / să alunece de pe șine / miracolul care m-a găsit / a plecat așa cum a venit: / îmbătrânit bolnav plictisit” („Minunea pe care o așteptam”).

Imaginile curg, voluptuos căutătoare de sine. Această acerbă dezghecare a egoului, până la cele mai subtile straturi ale esenței eului poetic, stă sub semnul zodiacal al scorpiionului, zămisind parcă dorința de sublimare a actului cotidian, a trăirilor diurne, a melanjului social, a modului de existență de zi cu zi a poetului.

Motto-urile poemelor sunt smulse din sine însuși, din propria creație a autorului, de parcă temerea coabitării cu sintagmele altor autori ar fi stăpână pe propria curte a casei cărții sale.

Poetul se dispersează mereu în matricea oceanului cercetării și redării de sine, ca o „repetabilă povară” a propriei nașteri întru cuvânt, întru trăire afectivă și întru cogniție: „eu eu eu / eu eu eu / eu // un gramofon stricat / pe care-l repară / mereu / Dumnezeu” („Gramofonul”).

Aflat la o vârstă a maturității, poetul Ion P. Iacob e într-o neobosită creștere lirică, într-o incendiară și, în același timp, minuțioasă căutare de sensuri, într-o depășire a propriilor zăgazuri existențiale, într-o rodnică plămădire a rosturilor cuvântului „ce exprimă adevărul”...

Iată coordonatele complementar-structurale ale versurilor iacobiene, un năvalnic, un impetuos verb poetic, o agresivă și auto-agresivă atitudine de receptare și procesare și de sublimare a cotidianului și, în același timp, în mod paradoxal parcă, o tandră comuniune cu suferința, o exigent-resemnată abordare a umanității, o candidă și jertfelnică îmbrățișare a lumii întregi, prin vitraliul poeziei.

Pe Rio Costa - balade erotice

Este un truism să spui că viața unei cărți se derulează între coperti, menite, parcă, a-i feri cu grijă interiorul de posibile primejdii. Sunt, însă, cazuri destul de rare, în care povestea începe încă de la coperti. Un astfel de caz, fără notă peiorativă, dar nici admirativă, pur și simplu ca o constatare, este cel al cărții **Pe Rio Costa-balade erotice** de **Dorin N. Uritescu**, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2014.

Pe coperta a patra a cărții este inserată o fotografie rustică, realizată în anul 1958, cu autorul la 14-15 ani, alături de un prieten, care pare a spune povestea lui Tom Sawyer și a prietenului în năzdrăvăni, Huckle-berry Finn, sau mai exact a altui Tom Sawyer și a altui Huckleberry Finn. Și nu în satul american "St. Petersburg", de pe malul râului Mississippi, ci pe "Rio Costa", loc de peripeții, vise și, ulterior, de amoruri, în localitatea de naștere a autorului, satul Vinerea, de lângă Cugir, "la o fugă de cal de Cigmăul lui Ion Budai-Deleanu". Trimiterea la povestea lui Mark Twain nu este întâmplătoare, pe lângă imaginea relevantă de pe copertă, existând în carte și descrierea versificată a autorului: *Mlaștină întinsă între Rio Costa și Mur, / Înșesată de trestii multe și groase, / Cu buturugi putrezite și rădăcini de sălcii întoarse...* (**Nufărul vânat de pe Rio Costa**).

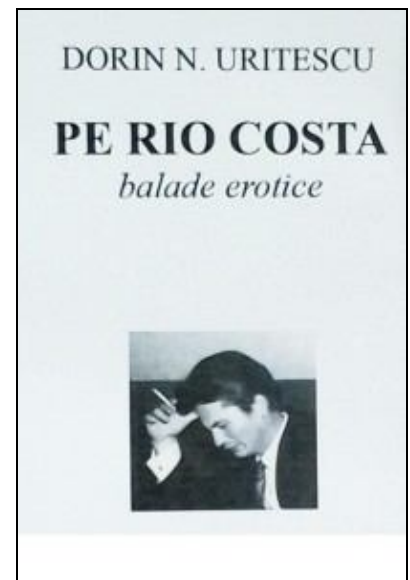
Coperta întâi exprimă vizual "saltul calitativ" al "cumulărilor cantitative" (pentru a fi în tonul dialecticii timpurilor de atunci), sugerând conținutul, adică preocuparea preponderentă a autorului față de sexul frumos, în relații dezbrăcate de inhibiții și complexe.

Subtitlul, „balade erotice”, este însă, doar în parte justificativ, **Dorin N. Uritescu** trăind „supliciile” și altor realități, conjuncturale sau de sistem, specific respectivului timp.

Și, totuși, nu vorbesc despre un roman sau o nuvelă, ci despre o carte de poezie. Paradoxal, epicul este cel care ocupă o poziție de „primadonă”, autorul povestind versificat: emoții, aventuri, situații în care a fost pus sau și le-a premeditat, cu exactitate de ceasornic elvețian și cu trimiteri bruște sau subtile la „mărimile” zilelor de atunci, sau la personaje de finețe, reminiscențe ale lecturilor sale. Uneori cu fală, alteori cu revoltă bicherească (ardelenism, însemnând șmecherie de admirat), mai ales că viața junimii sale s-a petrecut în perioada proletcultistă, și în anii imediați, care i-au urmat, umorul și șăgălnicia luând locul încrâncenării, în cele mai multe cazuri. Autorul specifică, de altfel, că baladele

sale erotice i-au fost interzise de „cenzura comunistă, în 1969”. Eu cred că a avut noroc, fiindcă dacă prezenta o astfel de carte cu vreo 6-7 ani mai devreme, nu numai că nu avea nicio șansă să fie publicată, dar putea face și pușcărie. Desigur, nu din vina sa, ci a vremurilor și a opticii potențailor vremurilor, anii 1968-69 fiind anii unei relative deschideri, unde comunismul de tip bolșevic o fost înlocuit de unul național, mai permisiv. Exemplificatoare sunt și versurile: *...Ele nu știau să afișeze o pagină a rezistenței rurale, / A ștersului undeva cu cele dezbătute-n jurnale, / Frecau de zor izmenele bărbaților gros imprimate, / Negre tăciune, cu plumbul din portretele lui Stalin, / Ale lui Dej și ale articolelor de lămurire, deșarte, / Din Scânteia, Adevărul și Pentru libertate!...* (**Saveta de la Podul-cu-capre**). Sau: *...După un an, doi, s-a instalat cumplitul socialism...* (**Fata de „După grădini”**). Sau: *Țărâncile și-au adevcat și ele limbajul, / Mai ales, când le era amenințat mariajul / (De către utemistele de la sculărie, / Cu salopete mulate pe trup, nu cu fote și ie)* (**Emancipare cu schepsis pe Rio Costa**). Ar părea, la o privire superficială, că Dorin N. Uritescu a fost în tinerețe un disident. Nu, nu a fost. A fost un tânăr, excesiv de sincer (și în această carte), bășcălios cât se poate, luând totul în răspăr, mai puțin impulsurile erotice, cu finalitate sexuală. În poemul amintit anterior, acesta descrie țărâni veniți la oraș să ajungă *proletari*, vorbind despre *dictatura proletariatului și electrificare* etc. etc., folosind limbajul de lemn al epocii, povestind și despre *utemistele*, cele care *cereau soților să fie lucizi, vigilenți*, dar care sfârșeau într-un final, mulțumite, cu...șaua pusă. Spune poetul în finalul poemului: *Ele pe Rio Costa înspăimântate fugeau / Și nu știau soții de ce liniștite / și indulgente, de-acolo, se întorceau*. Desigur, vina i se subînțelege. Altădată spune: *Am dus-o pe Rio Costa la scaldătoare...* Și acolo etc. etc.

Modern, îmbrăcându-se *malagamba*, dansând *jving și samba*, dar și pragmatic, știind ce vrea, acest „am dus-o” al autorului poate fi prelungit și multiplicat cu nume proprii sau de poreclă, ale iubirilor sau cuceririlor pasagere: „Carmen”; „frumoasa Constanța, fata de „După grădini”; „O stagiară, buclătată și creată profesoară”; „Eva, (cea) deșteaptă și frumoasă”; „Delia, studenta plină de temperament”; „Catrine, din Franța, prezență sezonieră”; „Frumoasa Ana, fata cea mare a văduvei fără alint de pe Lupșă”; „Ciobănița”; „tovarășa secretară de partid, nedespărțită de-o mapă”; „furtunoasa Saveta”; „Huna”; „Bianca, olimpica de la Brașov”; „Katia, de rusă”; „Tamara marxist-vagantă”; „Valentina, de la Baia-Mare” etc.

*Acolo, femeile – schimbătoare moral, în funcție de mediu – veneau / Și se dezlănțuiau cu o dezinvoltură cotropitor de excitantă..., fiecare fiind iubită în cadrul unui context premeditat sau întâmplător, locul fiind totdeauna același, Rio Costa, unde mai pe îndelete sau în pripă, autorul a cules „Florile Ispitei”. Spune într-un poem: *Îți șopteam în scoica de la ureche / Închipuiri erotice fără pereche, / Te sărutam cu buzele răsfrânte, / Cărnoase, arzând, întreaga-ți făptură...**

(**Fata de pe deal**).

Uneori, povestirile versificate au nuanțe ceva mai lirice, cu trimiteri la personaje ce au marcat, prin exemplul personal, istoria omenirii: *Te urmăream pe tine, Mucius Scaevola, / Ținându-ți mâna deasupra focului, / Întinzând coarda voinței și-a norocului...* (**Urmașul legionarilor romani**). Alteori, nostalgia anotimpului precede povestea, ca un preambul, ca o evitare de intrare bruscă în epic: *Bolborosesc apele cu spume, ciudat, / Pe Rio Costa, noaptea, în miezul verii, / Vin căprioarele la adăpat. / Prin trestii, se strecoară hainii braco-nierii.* (**Braconieri pe Rio Costa**).

Grafica din interiorul volumului, cu femei în ipostaze provocatoare, lascive, este în consonanță cu erotismul baladelor.

Anii au trecut și locul supliciilor carnale a suferit o ...regularizare de curs și un dig, vremea *săpând adânc (și) în trupul firii* autorului, astfel că acestuia nu i-a mai rămas decât Rio Costa, cel din minte și inimă, și, desigur, regretul, cererea de iertare adresată acestui loc, așa cum spune, *că nu te-am putut salva*.

Aceasta este „cartea din sertar” cu care **Dorin N. Uritescu** își recuperează mental, dar și scriptic, scriitoricește, anii adolescenței și primei tinereți, ani plini de teribilisme și triumfătoare nepăsare, de întrebări erotice și de acțiuni diriguite de hormonii în fierbere.

RĂZVAN DUCAN

„Fenomenul Traianus”

După un debut în măsură să deschidă perspective mai mult decât promițătoare (*Poemele regretelor târzii*, 1995; *Risipitorul de iubire*, 1995; *Un clopot pentru Basarabia*, 1996), Traian Vasilcău (Traianus), născut la 2 aprilie 1969 în satul Vișoara, raionul Edineț, Basarabia, va reuși să-și contureze într-un timp foarte scurt un profil de o indicibilă specificitate. Absolvent al Facultății de Istorie și Etnopedagogie a Universității de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, președinte al Societății Culturale „Pasărea Phoenix” și membru al Uniunii Scriitorilor din România și Moldova, Traian Vasilcău a ales calea unei eterne risipiri intelectuale, implicându-se neobosit și profitabil în proiecte culturale – literare de mare anvergură, cum este, bunăoară, și acela de director al „Dicționarului scriitorilor români contemporani de pretutindeni” și al „Antologiei poeziei românești în mileniul III.”

Acaparat în bună măsură de poezie, în ultimul său volum de versuri (*Sfeșnic în rugăciune*, Chișinău, Noto-graf Prim, 2012, 56 p.), Traian Vasilcău îmbrățișează temele majore ale existenței (stările – limită, viața și moartea, relația cu Dumnezeu), comunicând ceremonios o stare de profundă trăire a misterelor lumii: „Spre Tine, Doamne, fruntea mea se-nalță / Și trupu-mi în genunchi stă doborât, / Oricât alerg, nu mă ajung / Și-n zori, trezit de moartea mea, / Straiu-mi visez, cusut de-o stea” sau „Murire, tu, ce-mi știi îmbrățișarea, / Veciei mele fii moștenitoarea”. Alteori, în versuri precum cele din *Cântec revoltat și Râul*, aceeași substanță reflexivă predominant este pusă în legătură cu statutul poetului în vremuri resimțite ca fiind de mare cumpănă („Să nu te stingi de-nsingurare / Și cântecele să nu-ți mai frângi, / Și chiar de ești boltă-n surpare / Să nu mai plângi!” sau „Între noi e un râu, unde plânsul nu-și are vacanță, / Și să fii în Cuvânt este tot ce nu am merit.”). Se observă aici instituirea unor stări de spirit exprimate direct, sub semnul identificării cu esența divină, fără balastul livresc interminabil, cu întrebări puse în mod explicit: „Am izbândit! Suntem durerea / Acestui neam uitat de astre. / Se-navuțește doar Puterea / Pe seama lacrimilor noastre. // Am izbândit! Doamne - ferește / Să credem că n-avem vreun rost. / Țara din noi mai prohodește / Pân' și tăcerile ce-au fost.” În alte poeme, elaborate în forme deja familiare, păstrând aceeași caligrafie fină și

pregnant senzorială (*Poemul lacrimii, Mi-e închinare sau Psalm*), aspectul de confesiune de la limitele exprimării rămâne dominant („Păcătoșul mare care sunt, / Mă sfințesc în catedrala lumii. / Mi-i puțină viața pe pământ, Mi-i prea multă veșnicia lumii.”), vibrațiile metafizice și tonalitățile orfice, oferind versurilor acea stare tulburătoare a suferinței de care este cuprins omul modern, tot mai singur într-o pustietate cosmică: „Încerc să mă revărs nemărginirii / Și dacă am greșit, dar am greșit!, / Cocor în anticamera lubirii / Ingenuncheat, ca un monah în schit...” Plămădite într-o retorică grav reflexivă a însingurării, dincolo de diversitatea motivelor lirice, asemenea versuri surprind cu deosebire printr-o atmosferă de reculeasă intimitate și de temperată fervoare psalmică, semn al unei perpetue dileme dramatice, spre care, într-o tentație cu misticul, eul liric tinde spre un „dincolo veșnic”. Din alte poeme forțează amintirea (*Poem cu mama, Bradul interzis, Alt psalm cu mama, Diamantul binecuvântării* și, cu deosebire, *Paștele*), Traian Vasilcău oferind prin acestea o viziune sumbră a unei existențe familiare: „Satele plâng în întuneric, mamă, / Visul pălecat e așteptat la porți. / În noaptea asta nimeni să nu doarmă, / Că Dumnezeu va învia la porți.” O imagine a mamei apare deodată în prim-plan, critică și zguduitoare: „Atunci ai să revii acasă, mamă, / Se va întoarce tata înapoi / Și fi-vom cu surâsul lui de-o seamă, / Simțind cum urcă Paștele în noi.” În același timbru se înscrie și *Diamantul binecuvântării*, în care privirea se înalță de la nivelul zero, teluric, la o proiecție cosmică, cadrul devenind dintr-o dată dominat și luminat de imaginea spiritualizată a mamei: „Și-n clipa când se ridică, / Cerul la loc se înalță, / Iar lacrima pe fața sa / Ca diamantul strălucă..” Păstrat mai degrabă în spiritul unei tradiții și cu mult mai departe de valorile succesive de depoetizări din ultimii ani, poetul Traian Vasilcău se înfățișează în ipostaza unui poet romantic întârziat, de o străveche distincție, cu un timbru de o mare puritate și profunzime a versului. Scrise cu sinceritate, într-o frumoasă limbă românească, cu inflexiuni folclorice, în tânguirii de bocet („M-aș ascunde-n voi. N-am unde! / Strigu-mi moartea, - numi răspunde!” sau „Blestem clipa, lacrim ora.”), într-o metrică a colinzilor și baladelor populare, cu întorsături de frază arhaică, fără să excludă însă și o notă de modernitate, în măsură să modifice versul, personalizându-l și potențându-i nota specifică.

Alte poeme cu adevărat memorabile, precum *Autumnală, Elegie de ultimă toamnă, Psalmul sfinției, Psalm pentru îngeri*, sunt plămădite din cele mai insolite combinații, de la formulările stilistice de tip eminescian, cu înfiorate viziuni cosmice, la achiziții din Lucian Blaga („Murmurul universului e-n toate, / Păzește-te de sine și apoi / Din tine fugi în grabă, fugi de moarte.”), Arghezi, Pillat și, nu în ultimul rând, din Ioan Alexandru sau Grigore Vieru, în poeme evocatoare de mici dimensiuni, într-un registru imagistic foarte variat. Alteori, sub semnul unor convingeri etice confirmând consecvența crezului poeticului stau și versurile din mai lungul poem *Cântec pentru dacii noștri*, alături de cele din *Bocet în seară* sau *Smerit* („Trăind în lume, să fii nelumesc, / Eu momentul lacrimii zidesc”) sau din *Blestem actual* („Foaie verde, noroc n-are / Soarta mea ce-n van o port. / Țara noastră-i de de vânzare, / Țara noastră-i de export.”), unde, în versuri mai aspre, cu accente „încărcate de «românism»”, asemenea celor din volumele sale anterioare, poetul, suflet larg și lucid, „apără ideea de Țară (o idee lucrătoare) și numește Basarabia «o fată orfană văduvită de cântecul cerului».”

Dincolo de modul poetic în sine, poezia lui Traian Vasilcău (Traianus), prin ceea ce îi e propriu, își va câștiga treptat o situare esențială în peisajul tot mai complex și nuanțat al poeziei basarabene, în evoluția îndelungată a acesteia, de la numele de referință a unor poeți aparținând începutului de veac XX, Pan Halippa și Ion Buzdugan, până la Al. Robot sau George Meniuc, Aureliu Busuioc, Dumitru Matcovschi, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Leo Butnaru, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu, Valeriu Matei, Vlad Neagoe, Vasile Gârneț și Călina Trifan, pentru a-i aminti, într-o ordine aproape aleatorie, doar pe câțiva dintre aceștia.

MARIN IANCU

„Sfeșnic în rugăciune”

pentru țările noastre de azi,
pentru țara noastră unită de mâine

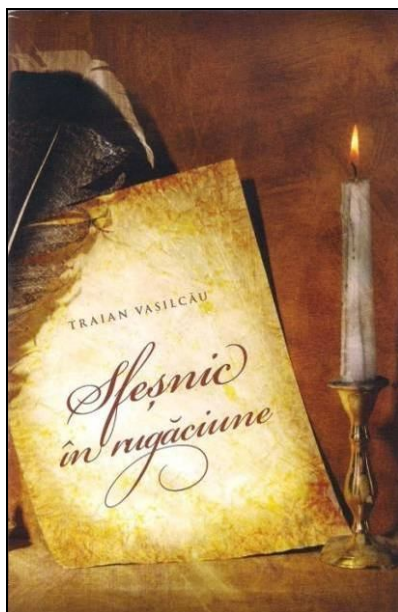
Categoric, **Traian Vasilcău** (n. 1969) este unul dintre „*blâzii păstori peste metafore*”, cum spunea un confrate poet, care a învățat să respire și să se hrănească cu poezie, probabil, înainte de a respira aer și de a da ce se cuvine „oastei burții”.

Citindu-i cartea, **Sfeșnic în rugăciune**, Ed. Notograf Prim, Chișinău, 2012, trimisă prin poștă, nu fără eforturi, de la Chișinău, la început de august 2014, i-am depistat imediat „boala”, dulcea boală, adică dragostea sa iremediabilă de limba și cultura română, limbă strunită aici inteligent și cu har, făcută să descopere noi orizonturi de simțire românească și universală, deopotrivă. Și prin aceasta să ne încânte, deversând cu generozitate adâncimi neexploitate de vers.

Iubirea de cuvântul și versul limbii române, de cultura și istoria neamului, complementară iubirii cristice, este plaja de subiecte predilecte, unde autorul își caută un spațiu de exprimare.

Atent la versificație, la sonoritatea rimelor, autorul acestei cărți nu face decât să îmbrace estetic (de o estetică sonoră) ceea ce vrea să exprime, într-o filosofie acaparantă și rafinată, ce se pierde în tradiție, în negura timpului.

Arhaic și modern în același timp, **Traian Vasilcău** a găsit „piatra filosofală” a îmbinării mesajului cu forma de transmitere a acestuia, dând astfel poemelor sale carate de prețiozitate. Greutatea apasă pe umerii celui care încearcă aceste rânduri de creionare sintetică a poeziei acestuia, fiindcă exemplele de arș poetica, fiind atât de abundente, îl pune în situația de a nu ști care sunt cele mai bune versuri și poeme, pentru a-și exemplifica gândurile exprimate. Pe de altă parte, ar fi cu totul necorect și neconstructiv, față de autor, de a mă încumeta în a-i fragmenta poeziile și a le reda trunchiat, doar din capriciul de a mă justifica în afirmații, pierzând în acest fel mesajul și magia întregului. De aceea, din respect pentru distinsul poet, îi voi reda, în finalul acestor gânduri, fără pretenții exhaustive, în întregime, un mic poem, fluorescență a preaplinului său de bucurie și emoție: *Noaptea mocnind, suspină-n drum și luna / Îi șterge plânsul, tace-ntotdeauna, / Deși în ea sunt stoluri de cuvinte. // Vai, ochii nopții parcă-ar fi morminte / Spre care-o să venim să ne cunune / Însingurările din rugăciune. // Iubito, ce-amiroși a primăvară, Noi suntem condamnați să*

fim o țară! (poezia **Poem cu țară** [variantă]).

Și ca o cireașă pe tort, sau poate ca musca în lapte, mă bag și eu în poem și întreb: Când vom fi „condamnați” să fim (iarăși) o țară? Sper că în timpul vieților noastre!

RĂZVAN DUCAN

APROAPE TRANSĂ, VASILCA

Textul are un caracter agrar sau narează povestea judecății lui „Siva” sau alte teme profane, încheindu-se cu urări tradiționale.

Obiceiul este pe cale de dispariție. Melodiile pot fi grupate în două tipuri: *a.* asemănătoare cu colinda, din punct de vedere ritmic și melodic, *b.* melodii cu formă mai dezvoltată, în formă ternară* sau pătrată, ritm regulat, cu preferință pentru modul (1, 5) mixolidic și ionic (mai rar hexacordii lidice sau eolice).

Rupându-mi piciorul stâng, am intrat în două transe și ceva – o scenometrie a operei lui Puși Dinulescu, o versiune după *The Rime of the Ancient Mariner* de Samuel Taylor Coleridge și, ceva-ceva, cunoștința cu Vasilca, în persoana lui Traian Vasilcău, pseudonimic, Traianus.

Am mai și citit tragedii de Seneca, traduse de Traian Diaconescu, *Viața lui Don Quijote și Sancho* de Miguel de Unamuno, în românește de Ileana Bucurenciu și Grigore Dima, Filocalia – Maxim Mărturisitorul, *Despre diferite locuri grele din sfânta Scriptură* în traducerea lui Dumitru Stăniloae, *Metafizica moravurilor* de Imanuel Kant, traducere de Rodica Croitoru,

Sfeșnic în rugăciune, de Traian Vasilcău ...

Trubaduresc, Traian Vasilcău arborează *Sfeșnic în rugăciune*, alternat cu fermecătoare (if) vers-versatilitate prin forme recurente nu doar cult-naiv-retorice: poem-cuvânt-psalm-închinare-simfopoem-cântec-elegie-clinchet-blestem-bocet. Unele dintre acestea sunt dedicate: Virgil Șerbu Cisteian, Nicolae Jelescu, Dorin Chirtoacă, Artur Silvestri, Ana Maria Tupan, Grigore Vieru.

Febril-felibru, doinind cu jele de pelerin, steag de-nsingurare – să-și uite schitul crinilor psaltirea –, arghezian: Tot crezând că am de toate / Am ajuns să n-am nici moarte; Doamne, mult ce mi-i rușine / C-avui trai de mărăcine, / Iubind pe fieștecine / Ca să mă iubească nime. – bacovian: Nîgea apocaliptic în cetate, / Nici părții nu erau, nîgea mereu, / Când patru mierle-n dolii îmbrăcate / M-au dus în cuibul lor din Dumnezeu. – păunescist: Iubito, ce-amiroși a primăvară, / Noi suntem condamnați să fim o țară – vierian: Deschide geamul, a-nflorit Vieru. – mult folcloric, neoșezătoresc, retro-patriotic, vates metric anecdotic și totuși în transă-crochiu-cu-Picu-Pătruț, altfel ultramodern arhaic basarabean, vates madrigalist în psalmi.

Mor și-nviiu ca o colindă (Vasilca?).

Rușinea de-a fi comunist nu-l prinde, / Râde prin somn, despot analfabet, / Și-ncrucșiându-și mâinile pe piept / Mai are-un gând cum să ne poată vinde // Țărului prim, Rusiei răpitoare / Cu mare-alai, pe veci, fără recurs! / Să revenim în gheare noi de urs, / Profund surăzători, fără-ncetare...

Blestem actual: Foaie verde, noroc n-are / Soarta mea ce-n van o port / Țara noastră-i de vânzare, / Țara noastră-i de export. // S-ar da primului ce are / Bani în pungă, vajnic lord, / Ca o țară de vânzare, / Ca o țară de export. // Ce n-aș da să fiu cel care / Cumpăra-o-aș de tot? // Să nu fie de vânzare, / Să nu fie de export! // Ca să spuneți fiecare // Fiecărui lord netot: // N-avem țară de vânzare, // N-avem țară de export!

Manifest veșnic actual: Care popor? Negânditoare plebe, / Care-a iubit o clipă și-a uitat, / Un trib civilizată, modernizat, / În care dorul desfrânării fierbe. // Care popor? incultă iobăgime, / Râvnind prin contrabandă chilipir. / De mendrele-i nu se mai miră nime. / Care popor? Divinizat martir, // La care ne-nchinăm – c-așa se cere, / Pe care-l venerăm, dar fără dor. / Popor ce-a fost în ireale ere / Și nu mai e deloc. Care popor?

GEORGE ANCA

În Picasso din Bocșa spre oriunde

„În Picasso din Bocșa spre oriunde” (Editura Palimpsest) este o carte scrisă de doi prieteni, Titus Suci (originar din Ibănești) și Vasile Bogdan, doi prieteni pentru care amicitia, vorba duioasă ori cu tâlc, buna dispoziție și dorința de rememorare sunt prioritare. Amintirile sunt de-a dreptul copleșitoare, iar cartea este, compozițional, inedită: un interviu realizat „în mers” pe ruta Timișoara-Bocșa și retur. Ea se constituie din flash-uri inedite, originale, afective, memorabile, numite, pe ici-pe colo, de autor „tablouri”, conturate când cu o pată roz de culoare, când cu pete gri, în funcție de stările afective ale intervievatului.

În mașina proprietate personală Citroen Xsara Picasso a lui Titus Suci, cei doi compun și recompun crâmpoșe de viață, realizând o călătorie atât reală cât și imaginară. Discuția dintre cei doi este atât de reconfortantă, atât de plăcută, atât de inedită încât, lecturând-o, m-am simțit pilită parcă pe bancheta din spate a lui „Picasso”, asistând la dialogul firesc, devenind părtașă la toate cele întâmplate. Mai întâi, iau harta și verific veridicitatea traseului real impus de cei doi, apoi, într-o stare de curiozitate și plăcere mă relaxez ascultând absolut totul, fără să-mi scape nici cel mai neînsemnat detaliu. Ceea ce aud mă fascinează, frazele curg firesc, fără poticneli, purtând în ele atâta miez, atâta trăire!

Picasso-ul, uneori, prinde viteză, alteori merge mai lent, uneori ia câte o curbă, alteori staționează, în funcție de trăirile celor doi. Toate aceste manevre le face conștient șoferul, ele fiind punctate de diferite întrebări, apoi răspunsuri. Șoferul nu este în pană de idei, el străbate cu lejeritate ruta binecunoscută, de altfel, ține bine direcția, dar stăpânește, în aceeași măsură și arta narațiunii, a dialogului, a descrierii și... de ce nu, chiar arta conversației? Vădit stimulat de curiozitatea reporterului, firul epic al intervievatului e întrerupt de reveniri asupra unor aspecte pentru a fi clarificate, de explicații suplimentare, rezumative, tocmai din dorința de a lămuri, de a prezenta cât se poate de clar unele situații. Frazele sobre, elegante, de mult bun simț ne

conduc spre un interlocutor care își respectă semenii. Coordonatele spațio-temporale dezvoltă o rememorare afectivă debordantă. Spațiile în care se desfășoară întâmplările sunt cuprinzătoare: Valea Gurghiului, Brașov, București, Timișoara, școală primară, gimnaziu, facultate, stadion, sală de clasă etc. Iată doar câteva reperi: „am trecut podul peste Timiș, intrăm în comuna Șag”, „apropo, suntem în Belinț”, „Am ieșit din Coștei”, „Ne apropiem de Dumbrava”, „Am trecut prin Dumbrava, prin Făget, acum traversăm linia ferată din Marginea”. Temporal, evenimentele s-au petrecut fie „la sfârșitul lui iulie”, „la vârsta de 5-6 ani”, „la 13-14 ani”, „trei zile și două nopți”, „în noiembrie 2010”, „în 2006”, „la 26 de ani”, „după alte trei împrejurări”, „din 2009”, și alte date, în funcție de modul în care sunt ele înregistrate și redate de memoria afectivă.

Luat din fața blocului de amic lui său pentru o deplasare la o manifestare literară ce avea loc în Bocșa, după sensul giratoriu din preajma unui mare magazin, Vasile Bogdan își pregătește aproape machinal reportofonul. Ieșind din Timișoara, cei doi prieteni: reporter și intervievat se îndreaptă spre orașul Bocșa. Surprinzător, nu e o călătorie nici cu peripeții, nici cu aventuri și totuși e o deplasare memorabilă. Deplasarea e una în care Titus Suci își va evoca parcursul biografic și profesional într-o cuceritoare confesiune literară. Marea artă a celui care răspunde la toate întrebările cu multă răbdare și înțelepciune constă tocmai în fluidizarea logică a firului epic întretăiat doar de dorința exprimată a reporterului de a afla mai multe detalii ale relatărilor. Mersul cu automobilul nu este un impediment pentru visare, pentru transpunere în alt timp, în alte locuri evocate: „– Deci, suntem după absolvirea facultății, în Bocșa”. (rep.), „– În București. La repartiții”. Hazardul, mai ales faptul că nu a luat la repartiție Brașovul, aducând și argumente în acest sens, l-a adus în Bocșa mai mult la dorința exprimată a unei kolege care obținuse un post în Bocșa, aceasta primind repartizarea în funcție de domiciliu. Se pot constata două reperi fundamentale în ce privește dimensiunea existențială a celui ce se lasă furat de întrebări. Existența sa e marcată de două gări: prima – cea din orașul unde a fost

profesor timp de 16 ani, adică a maturului, și a doua, în care a locuit, fiind pentru puțin timp acar, impiegat, șef de gară, adică a copilului de 5-6 ani, și atât de metaforic numite „gara dintre platani” și „gara dintre brazi”, poate nu întâmplător, platanul fiind simbolul semeției, bradul putând reprezenta cruditatea, puritatea, nevinovăția. Întrebarea: „– Te-ai adaptat greu, ai avut probleme cu integrarea în arealul bănățean?” – se pare că este una obișnuită pentru cel care își dezvoltă atât de sincer originea: „– Ardealul mi-e în sânge și acum!”, această afirmație fiind și un bun prilej de a rosti cu mândrie numele localității în care s-a născut, ori cele ale locurilor copilăriei.

Legat de copilărie, secvențele narate gravitează în jurul cuvântului „fabulos”: locul „fabulos” de care se simte etern legat – Ibănești, Hodac, Reghin. Oamenii acelor locuri sunt, de asemenea, „fabuloși”: unchiul Flore, verișoarele, Pociumb (porecla dată verișorului său) și chiar copilul de odinioară, Știulete, care este chiar scriitorul.

Pe parcursul călătoriei, se rememorează și timpul copilăriei în Urșiul de Sus și prima călătorie făcută cu trenul la Bocșa de proaspătul absolvent de facultate. Aflăm ceva mai târziu, în capitolele următoare, ce reprezintă drumul de întoarcere, de după manifestarea literară de la Bocșa, ținta călătoriei lor.

Într-una din mărturisirile făcute, Titus Suci ar fi dorit să devină un vestit fotbalist, străduindu-se mult în acest sens. →

CODRUȚA BĂCIUȚ

După felul în care răspunde întrebărilor ridicate la fileu, ar fi putut fi campion la tenis. Așadar, încet se conturează profilul moral al intervievatului. Mai întâi șofer, apoi sportiv, iar pe tot parcursul confesiunii, eul narativ este „copilul”, „tânărul”, „profesorul”, „directorul”, „maturul” sau, pur și simplu „eu”: „...el, copilul, tânărul, la urma urmei eu, deci nu vreau să crezi că sunt o tolbă de calități umane”.

Încă din prima parte, pentru a putea fi mai aproape de toți cei dragi evocați, intervievatul, deși călătoria se face cu automobilul, propune transpunerea în ficțional, cerând reporterului să se imagineze când pe un nor, când survolând cu elicopterul, când punând mașina pe pilotul automat, propunerea de a se despărți, autorul să-l însoțească pe tânărul ce descinde din Bocșa, iar interlocutorul să-și reia locul în „fotoliul celest de pe norul nostru”, sau „lăsăm norul, fotoliul de acolo, te plasez în birou, în colțul din dreapta față de ușă. Acolo, deoarece, lipsind al treilea scaun, dacă o să obosești te vei putea așeza pe partea lată a soclului bibliotecii”.

Treptat, ni se aduc în prezent prin tehnica memorării aspecte din copilărie și adolescență. Percepția afectivă a unor locuri, incursiunea în copilărie și adolescență se derulează firesc, sincer, coerent. Cel care vorbește coerent face mici pauze legate de unele amintiri ce conduc spre suspansuri explicabile. Viața de școlar în Timișoara e plină de picanterii: incidentul cu 2-iul luat la istorie și ceea ce a urmat - dorința de a învăța mai bine și de a nu ajunge la „țalaj” și „rindea”, mersul copilului la „mozie”, întâmplările de pe stadion, pățania din tabăra de pionieri de la Bobda. Copilul „scund, gras, crăcănat” și timid, dornic de a ajunge fotbalist devine bărbat când își înmormântează primul „VIS”. Totul continuă cu anii de liceu și de facultate, cu minunatele întâlniri ale celor ce își spuneau conspirativ „Șpionii”. Experiența ca profesor și chiar director de școală, la școala din Măgura, la cea din Vasiova din Bocșa ori de la Liceul sportiv din Timișoara îi oferă celui intervievat prilejul de a pleda pentru „adevăratul profesor de matematică”, făcând distincția clară dintre „profesor” și

„dascăl” și mărturisind că el a predat o „matematică umană”. Își dezvăluie calitățile de dascăl prin metodele pe care le-a utilizat marșând continuu pe ideea că „exigența pedagogică e o dovadă a dragostei pentru elev, nu aroganță didactică”, exemplificând, descriind, analizând.

Demne de amintit sunt definițiile pe care le dă, cel care a acumulat o experiență de viață, unor termeni precum: naivitate, pedagogie, exigență. La întrebarea pusă: „Între matematică și logică există vreo legătură?”, răspunsul este metaforic, însă de o profunzime deosebită: „Sunt ca mirele și mireasa în fața altarului”.

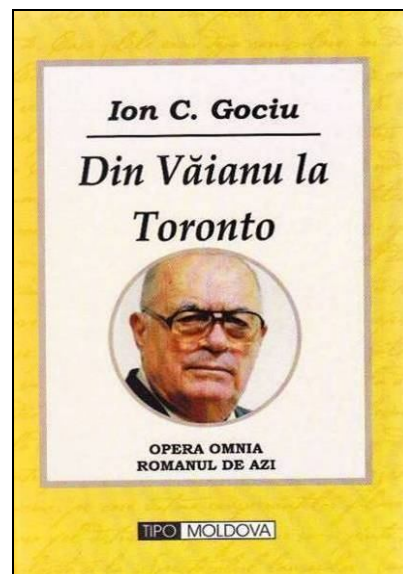
Adevărata împlinire a lui Titus Suciul o reprezintă ipostaza de scriitor. În acest registru se manifestă cu lejeritate: a întâlnit mari scriitori contemporani, a stat de vorbă cu ei, a scos o carte sub directa îndrumare a lui Fănuș Neagu, a realizat interviuri la Paris cu Paul Goma, George Astaloș și Virgil Tănase.

Interesant, pe parcursul călătoriei, celor doi nu le este foame ori sete, nu staționează pentru a se dezmoști, nu simt nevoia să poposească la un han, ori birt, ori restaurant, momente care ar perturba coerența confesiunii. Cei doi, în deplină concordantă de idei, trăiri, sentimente, își urmează drumul. Evident, nu lipsește din carte latura sentimentală, erotică, ce subliniază, încă o dată, sensibilitatea celui care rememorează.

În carte, Titus Suciul amintește de *lecția de dirigenție* primită de la nimeni altul decât de la tatăl său, de *lecția de morală, oferită de „rinocer”*, dar prin tot ceea ce spune ne dă nouă, cititorilor, o adevărată *lecție de admirație* față de toți oamenii pe care i-a cunoscut și cu care s-a împrietenit, chiar dacă fac parte din diferite domenii de activitate, unii marcându-i profilul de scriitor, alții amprentându-i destinul. Titus Suciul nu are răutăți față de nimeni, nu poartă dușmănie, nu are antipatii și poate și din acest punct de vedere, cât se poate de pacifist și tolerant, cartea emană o imensă dragoste de oameni, de carte, de viață.

Cartea este o mărturisire sinceră a trăirilor care ne face să descoperim și să redescoperim *omul* Titus Suciul.

Din Văianu la Toronto

I. Cât de frumos este să vorbești/să scrii despre domnul Ion C. Gociu! Și cum ai putea să n-o faci când ai în fața ochilor un bărbat atât de elegant și în fața ochilor minții un Om atât de profund și de educat.

Am făcut cunoștință cu domnia sa prin intermediul acestei minuni terorizante care e ... telefonul mobil. Era în 2010. Nu-mi amintesc luna și ziua. S-a prezentat militărește, s-a scuzat de deranj și m-a întrebat ce fac. I-am răspuns că sunt la Ciuperceni, la reședința mea de vacanță.

Rostind toponimul de mai sus, domnul Ion Gociu s-a entuziasmat. Mi-a spus că dumnealui e din Văianu și mi-a „recitat” o minieniclopedie de onomastică și toponimie: Spahii, Fometeștii, Lunguleștii, Novacii, Stolu, Coarba, Cornereva, Măiaș ...

În final, m-a invitat la lansarea/prezentarea primei sale cărți, rugându-mă să și spun ceva despre cele scrise între copertile ei. Cu prilejul lansării volumului „Din Văianu la Toronto”, l-am văzut „în carne și oase” pe cel care-mi făcuse o atât de frumoasă impresie în urma convorbirii noastre telefonice.

II. Personalitatea, adâncimea sufletească, sensibilitatea umană și artistică, profunzimea gândurilor și a sentimentelor, erudiția și simplitatea, dragostea pentru locurile natale și pentru tradiții, dar și incredibila deschidere spre universalitate și ubicuitate (ce-l caracterizează pe domnul Gociu) le-am descifrat numai după ce am citit cărțile →

prof. dr. GHEORGHE GORUN

autorului. De fapt, la același rezultat ajunge și distinsa doamnă Cornelia Gociu: „...În ultimii trei ani, de când îi citesc în premieră scrierile, îmi dau seama că am trăit (50 de ani – n.n.) alături de o persoană în sufletul căreia nu am pătruns. A fost și este ca un bunar (fântână – n.n.) adânc și misterios, în care dacă te uiți amețești, dar dacă vrei apă și o scoți, îți oferă spre băut cea mai pură și cea mai cristalină licoare”...

Coroborând superbe spuse ale soției domnului Ion Gociu cu excepționalul succes al cărților sale, desprindem două concluzii: a) dacă n-ar fi scris, dl. Gociu ar fi rămas – chiar și pentru doamna sa doar un bărbat frumos, un soț responsabil și protector și un model de onestitate pentru copiii amândurora; b) dacă dl. Gociu nu s-ar fi apucat de scris „republica literelor (nu numai cea din Gorj) ar fi fost mai săracă!

III. Fără tăgadă, activitatea scriitoricească a lui Ion Gociu poate face obiectul unui studiu de caz, căci începe să scrie abia când își încheie activitatea profesională activă, iar prima carte o publică la șaptezeci și șase) de ani. Ce ne spune acest fapt? În primul rând ne dezvăluie un intelectual deosebit de sensibil (în contrast, parcă cu formația militară) și un om extrem de responsabil care dorește să lase posterității un crâmpei din experiența sa de viață.

În al doilea rând, constatăm că ne aflăm în fața unui talent (nu numai de povestitor!) de a cărui producție intelectuală ne bucurăm noi, cititorii scrierilor lui Ion Gociu. În al treilea rând: facem cunoștință cu o memorie incredibilă și cu o conștiință neafectată în niciun fel de incredibile traume social – politice cu care autorul a fost contemporan. În sfârșit (dar nu în ultimul rând!), domnul Ion Gociu poate servi drept model pentru toate mințile înobilate de credință și de cultură, care au ceva de spus despre sine, despre lumea și despre vremurile pe care au cunoscut-o și pe care le-au trăit.

IV. Nu am nici pregătirea și (din acest motiv) nici căderea să mă pronunț asupra valorii literare a scrierilor lui Ion Gociu. Au făcut-o și o vor mai face cei îndreptățiți prin calificarea lor. Eu pot susține doar următoarele „teze” (pe care este posibil să nu le îmbrățișeze/accepte multă lume!): a) omul și opera sa

(operă în sensul de creație artistică, literară, filosofică, științifică etc...) nu se pot despărți decât din considerente/motive absconse; b) nu există obiectivitate în activitatea umană; toate părerile, gândurile, ideile sunt subiective. Sub imperiul acestor „teze” se află scurtele mele considerații despre scrierile literare ale autorului mai sus citat. Cu alte cuvinte: îmi place omul, îmi place viața lui, îmi plac faptele și cărțile sale.

Din perspectiva formației mele intelectuale aș încadra primul volum „Din Văianu la Toronto” în ceea ce specialiștii numesc literatură de frontieră.

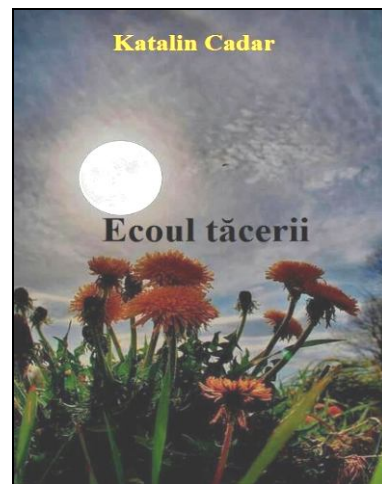
Fiind în primul rând un exercițiu de memorie, un volum cu veritabile accente autobiografice, volumul de mai sus e o savuroasă și impresionantă carte de memorialistică. I.C. Gociu își (re)memorează viața, oprindu-se asupra momentelor decisive ale acesteia între 10 mai 1934 și 24 noiembrie 1996. La 10 mai (ce zi importantă!) se naștea la Văianu, în Ciuperceni, iar la 26 noiembrie 1996 călca pe partea nordică a „pământului făgăduinței”. Începe prin a-și descrie cu lux de amănunte și cu umor fin venirea sa în această lume și încheie cu descrierea exhaustivă a călătoriei transatlantice. Între aceste două repere (cel al nașterii în „Țara frunzei de stejar” și cel al călătoriei în „Țara frunzei de arțar”) narațiunea e pigmentată cu numeroase informații de etnografie, folclor, etnologie etc. Toate acestea reușesc să prezinte într-o notă de mare veridicitate satul gorjenesc și civilizația rurală. Un sat cu oameni simpli și curați sufletește care se zbat din zori și până în nopți să-și asigure strictul necesar viețuirii în toți acei ani bezmetici, dominați de războaie, crize economice, frământări sociale și politice, colectivizare și stalinizare, teroare fizică și psihică. O civilizație a cărei dominantă era credința creștină și în care hoția și furtașagurile erau inexistente. (Nu știm câtă lume își amintește că atunci casele nu erau încuiate, iar pivnițele din vii ofereau, până la dezastrul colectivizării, un tâlv de vin trecătorului însetat!).

Reeditarea în Colecția “Opera omnia. Romanul de azi” vine să întărească cele spuse anterior și vă asigur că se citește cu sufletul la gură, pentru că autorul, înzestrat cu un talent literar deosebit, își

„mărturisește” în pagini memorabile – cu multă sensibilitate – nostalgia satului în care a văzut lumina zilei, iubirile și atracția eternului feminin, bucuria împlinirii dar și greutățile care i-au stat în drumul său spre vârf.

Scriind toate acestea, am găsit și răspunsul la întrebarea: Cum să nu-l respecti, să nu-l prețuiești, să nu-l iubești pe venerabilul Colonel Ion C. Gociu?

Ecoul tăcerii

„Ecoul tăcerii” reprezintă gândurile profunde ale poetei Katalin Cadar.

Cuvântul, mai presus de toate, a fost, este și va fi principalul mod de a ne exprima sentimentele, gândurile, trăirile. Prin cuvânt, reușim să evadăm din realitate, să ne construim o alta realitate, dar în principal să facem cunoscută celor din jur părerea noastră.

Prin cuvinte, Katalin își exprimă sentimentele în tăcere, împrăștiindu-le astfel spre cât mai multă lume, creând un ecou al sufletului ei. Astfel, a reușit să păsească, folosindu-se de picioarele minții, dărâmand toate piedicile pe care le-a întâlnit în cale, într-o lume în care ea este stăpâna supremă.

Cuvântul i-a dat posibilitatea să spargă carapacea trupului și i-a permis să zboare spre necunoscut prin cunoaștere și înțelegere. După cum chiar ea ne spune „Sub masca tăcerii se ascunde visul”, un vis pe care l-a văzut împlinit, înaintând prin necunoscut, descoperindu-l.

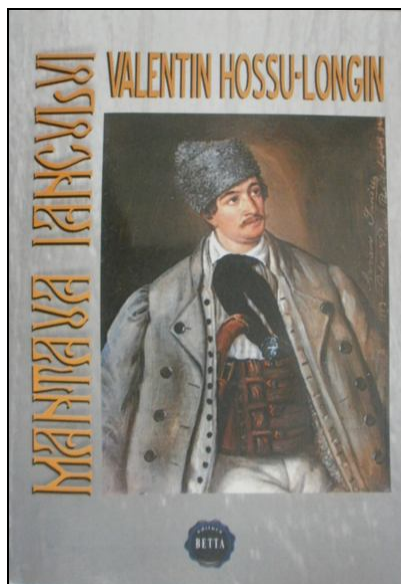
Fiecare poezie este ornată cu sentimente profunde de dragoste, de dor, de neputință, de înțelegere, dar mai ales de biruință. Această biruință a fost posibilă doar prin puterea cuvântului, cea mai bună modalitate de a învinge răul, de a face o lume mai bună, pentru o viață mai liniștită.

DIANA MIRCEA

Misterul „boli” lui Avram Iancu

Unele interpretări istoriografice ni-l prezintă pe Crăișorul Munților, Avram Iancu, ca pe un om cu mințile duse, cutreierând prin Apuseni, cântând din fluiet. Din vajnicul erou al românilor din timpul Revoluției de la 1848 în Transilvania, Avram Iancu ajunge un ostracizat, un om arătat cu degetul, un subiect de derădere, mai degrabă, decât de preamărire. Din partea extremiștilor maghiari, ne putem aștepta la acte de denigrare – în martie 2011, un lider al Gărzii Secuilor a spânzurat, în piața centrală din Miercurea Ciuc, o efigie a lui Avram Iancu pentru actele sale „antimaghiare” din 1848 –, însă percepția românească este cea care încă lasă de dorit. Cu toată faima dobândită prin actele curajoase din timpul Revoluției, pentru apărarea drepturilor moșilor și ale tuturor românilor transilvăneni, s-a insinuat sentința că Avram Iancu era alienat mintal, că nu mai voia onoruri și funcții și că ajunsese să fugă de lume, furișându-se, dintr-o localitate în alta, parcă pentru a i se pierde urma. Acest comportament ciudat pentru un om cultivat, deprins cu disciplina militară, și un conducător care a înflăcărat mulțimile de ardeleni asupra discursului său patriotic, este acceptat drept diagnostic pentru „nebulnia” Crăișorului care a durat timp de două decenii, din toamna lui 1852 până la moartea sa, din noaptea de 9 spre 10 septembrie 1872.

Socotind că „diagnosticul” nu este în concordanță cu statura mitică pe care eroul național și-a dobândit-o prin vitejie și ardoare în enunțarea viguroasă a idealurilor de libertate ale românilor ardeleni, Valentin Hossu-Longin întreprinde o cercetare inedită a unor documente ale vremii, trecute cu vederea de istoriografia tradițională – pagini de jurnal, relatări ale unor martori, scrisori, legende chiar. Concluzia pe care o avansează autorul volumului *Mantaua Iancului* este că „nebulnia” lui Avram Iancu era, în fapt, o diversiune, care convenea de minune detractorilor săi, mânați de ambiția de a „șterge din inimile și sufletele românilor chipul lui Iancu și în special idealurile pentru care îmbrăcase cămașa luptei”.

Cauza metamorfozării lui Avram Iancu, dintr-un spirit energic și activ, într-unul delăsător și suspicios, pare a fi incidentul din 17 august 1852, când revoluționarul de la '48 a fost arestat și dus sub escortă la Alba Iulia, unde un ofițer îl pune în lanțuri și-l maltratează, lovindu-l peste față. După Revoluție, Avram Iancu fusese pus sub urmărire pentru obstința cu care continua să revendice respectarea drepturilor românilor ardeleni. El pierduse încrederea că împăratul Francis Iosif I va da ascultare la memoriile pe care i le adresase, privind dreptul moșilor asupra pădurilor. Mai mult, refuzase decorațiile și onorurile împărătești și nici nu s-a prezentat în fața împăratului la chemarea acestuia, cu ocazia unei vizite prin Țara Moșilor. „Să se decoreze mai întâi națiunea cu împlinirea promisiunilor”, își motiva Avram Iancu refuzul de a mai da ochi cu împăratul. Urmează o perioadă grea, în care este defăimat, urgisit și batjocorit. Autoritățile imperiale, neputând să-l anihileze, au început să-l șicaneze și să acrediteze ideea că Avram Iancu e nebun. În consemnările sale din 1855, Alexandru Papiu Ilarian, „istoricul revoluției”, notează spusele unui moș: „Îmbie-l împăratul cu cruci de aur, cu bani mulți, cu dregătorii mari; dânsul nu vru să primească nici una, nici alta, ci zise «Împărate! Dă mai întâi muntenilor pădurile ce le apără ei, cu scump sângele lor»... De atunci e mâniaș împăratul pe Iancu și-l batjocoresc toți domni în tot timpul; iară Iancu, dacă a văzut ce fac cu dânsul, a zis că vrea să sufere și el

dimpună cu ceilalți munteni. De atunci vorbesc domni de el câte și mai câte, și-i zic că ar fi nebun.” Deznădăjduit și plin de durere, revoluționarul ajunge să strige „Nu mă lăsați, nu mă lăsați, că mă prind jandarmii!” Teama că arestul și înjosirea, din august 1852, s-ar putea repeta îl macină pe Avram Iancu peste ani. Istoricul George Barițiu, care a fost multă vreme în corespondență cu acesta, descrie, în 1865, reacția lui Avram Iancu la o propunere de a reveni la avocatură, ca să ajute poporul năpăstuit pe la tribunale și autoritățile politice. La 13 ani de la supliciu de la Alba Iulia, Iancu refuză propunerea, știind că este hăituit: „Hm, că doară n-ai vrea și d-ta ca să mă aresteze nemții austriaci?” Cu toate acestea, interlocorii săi, oameni însemnați în rândul românilor ardeleni, precum Alexandru Papiu Ilarian, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Valentin Hossu-Longin relatează, din întâlniri directe, sau din descrierile altora, despre comportamentul lui Avram Iancu ca fiind unul normal, atunci când se afla printre apropiați. Axente Sever, o altă personalitate devotată ideilor pașoptiste și dărz luptător alături de Avram Iancu, care a avut, și el, parte de persecuții și deznădejdi sporite de instaurarea dualismului austro-ungar, neagă cu putere presupusa „nebulnie” a Crăișorului: „De la 1852 încoace, pre care lumea cea rea, care n-a vorbit cu Iancu de aproape, nu i-a cunoscut aspirațiunile și dorințele și nu și-a putut explica urmările, a botezat-o nebunie, m-am întâlnit cu el de multe ori (...) l-am avut 6 săptămâni de oaspete în casa mea. Nu mi-a vorbit în nicio întâlnire și petrecere o singură vorbă smintită, n-am observat în toată purtarea lui cel mai mic semn de sminteală.”

Pornind de la aceste relatări, Valentin Hossu-Longin își consolidează argumentația cu o dezvoltare prețioasă, pentru stabilirea adevărului în privința „nebulniei” lui Avram Iancu. El aduce, în prim plan, mărturia lui Ioan Ciurileanu, un „viteaz tribun”, cum îl numea chiar Avram Iancu. Acesta relatează despre vizita împăratului la Câmpeni și refuzul acestuia de a-l primi pe Avram Iancu în chiar seara sosirii. În fața acestui afront, care îl repeta →

GABRIEL PLEȘEA

pe cel din 1850, când împăratul nu-l primise, pe el și pe membrii deputăției ardeleni, în audiență, ba chiar i s-a pus în vedere să părăsească Viena în timp de 24 de ore, Avram Iancu nu a mai vrut să se ducă la audiență, când a fost chemat a doua zi la împărat. Din acel moment, soarta lui Avram Iancu a fost pecetluită. Un comentariu al său privind inoportunitatea de a avea Transilvania zugrăvită pe Pajera imperială, alături de Ungaria a dus la arestarea și întemnițarea sa la Abrud, Alba Iulia și la Sibiu, unde a stat închis 6 săptămâni. În aceste circumstanțe, s-a căutat o soluție pentru a se evita detenția, chinurile și degradarea. Contribuția majoră a lui Valentin Hossu-Longin la elucidarea misterului bolii lui Avram Iancu este publicarea întocmai a declarației lui Ioan Ciurileanu: „Eu, întâlnindu-mă cu tatăl său, Alexandru Iancu, am consultat să mergă la Sibiu la Șaguna și să-i mijlocească eliberarea Iancului, declarând că Iancu e nebun. După ce l-au consultat doctorii că este smintit, prin mijlocirea Șagunii, Iancu a fost pus pe picior liber (s.a.). S-a dus la Vidra, la casa părintească. Acolo avea un fluier și continuu cânta din fluier doine și mergea prin orașele din munți, când la Abrud, când la Baia de Criș. Pretutindenea era bine primit de popor și de cărturari.”

Așadar, Avram Iancu a adoptat o mască tragică, de nebun, deci inofensiv pentru autorități, în schimbul libertății. A purtat această mască cu răbdare și demnitate, în așteptarea unor vremuri mai bune pentru românii ardeleni. S-a întâmplat ca masca de „nebunie” a lui Iancu să mai cadă din când în când, lăsând să se vadă adevăratul său chip nobil și neînfricoșat. Din nou, Valentin Hossu-Longin aduce la iveală mărturia, precum cea a Iuditei Secula, intitulată *Avram Iancu în societate*, în care, în 1860, eroul este descris ca o „statuă măreață, iar ținuta sa elegantă nu lăsa nimic de dorit.” Aron Densușianu, partizan al independenței Transilvaniei, profesor de latină și membru corespondent al Academiei Române, participă, însoțit de cumnata sa, violonista Elisa Circa, la Abrud în august 1865, la adunarea generală a Asociațiunii transilvane, prilej cu care cei doi îl întâlnesc pe Avram Iancu. La sfârșitul întrevederii, Elisa Circa remarcă: „Ne despărțirăm. Cuvintele

lui frumoase, purtarea foarte frumoasă cu doamnele ne făcu impresia cea mai plăcută, și credeam că nu poate să fie adevărat că ar fi atât de rătăcit la minte, cum auzisem.”

Valentin Hossu-Longin își intitulează cartea *Mantaua Iancului*, referindu-se la haina lungă militară pe care eroul o poartă în imaginile din epocă. Din manta nu a rămas decât partea de sus, deoarece, potrivit legendei, eroul a tăiat poalele și a dăruit bucata de postav gros unei femei sărmăne care se întorcea, prin zăpadă, de la cules vreascuri, ca să-și învelească pruncul. Aceeași soartă a avut-o și șuba căptușită cu blană pe care i-o dăruiseră prietenii în iarna lui 1871. Jumătatea de jos a șubei Avram Iancu o dăruise unui moș cu care mersese un drum mai lung pe șosea, ca să-i țină de cald. Devenită un simbol al generozității lui Avram Iancu, legenda manta a eroului este asemuită de semnatarul introducerii la volum, Emil Lungeanu, cu un adevărat „Sf. Giurgiul al moșilor”.

În afară de contribuția însemnată la elucidarea misterului „nebuniei” lui Avram Iancu, volumul *Mantaua Iancului* are și alte, multe, aspecte demne de semnalat. Capitolul „Să ne amintim de Blaj, domnule Eminescu!” reînvie periplusul tânărului Mihai Eminescu la Blaj, locul „de unde a răsărit soarele românismului”. La 16 ani, învățăcelul a pornit spre „Roma mică”, la îndemnul lui Aron Pumnul, cărturarul plâns de Eminescu la moartea sa în 1866: „Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină, / Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta; / C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină / Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină, / Se stinse-o dalbă stea”. Participant, alături de Avram Iancu la Revoluția de la '48, cărturarul, aflat pe patul de moarte, i-a cerut lui Eminescu să-l caute și să-l cunoască pe „Craiul Munților”. Imaginar, Valentin Hossu-Longin îl însoțește pe tânărul poet prin ținuturile blăjene, prilej pentru a evoca intensa activitate cultural-patriotică a cărturarilor Școlii Ardeleni. Dorința lui Aron Pumnul nu se împlinște, dar din însemnările pe care Eminescu le face referitor la destinul lui Avram Iancu se va închea „Geniu pustiu”, în care Craiul munților este personalizat în Toma Nour, eroul romanului. Soarta face ca Eminescu, implicat, asemenea lui Avram Iancu, în lupta pentru

afirmarea năzuințelor românilor, să devină, și el, o țintă pentru cancelariile țariste și austro-ungare. Precum în cazul lui Avram Iancu, lui Eminescu i se dezvăluie „boala” care îi aduce și sfârșitul. Meritul lui Hossu-Longin este de a sublinia această apropiere între destinele politice ale acestor doi patrioți ai neamului românesc.

O altă coordonată a volumului *Mantaua Iancului* este fundamentarea continuității românilor în Transilvania menită să documenteze validitatea doleanțelor naționale și motivele care l-au determinat pe Avram Iancu să adopte o poziție tranșantă în realizarea idealurilor de libertate. În acest scop, Valentin Hossu-Longin recurge la o amplă incursiune în istorie: de la așezările și cetățile dacilor, la cucerirea romană, la conviețuirea dacoromană, la încheierea primelor forme statale, „ducelele” lui Gelu, Glad și Menuromur, și descălecatul lui Dragoș în Moldova, ca apoi să ajungă la revendicările pentru drepturi ale românilor, manifestate în răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, și revoluția pașoptistă, în fruntea căreia s-a aflat Avram Iancu. Autorul continuă cu Mișcarea memorandistă, acțiunea națională desfășurată între 1892-1896, care a pregătit Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Această secțiune a volumului este un prețios manual de istorie, care ar trebui adoptat în programa școlară în locul manualelor „alternative”, ce se disting prin diluarea adevărului istoric, tocmai în aceste momente, când „barbarii de tirani” tânjesc, pe față, după vremurile de odinioară. Scrie autorul: „Cert este că pledoaria mea s-a născut din dorința de a repune în drepturi anumite pagini de istorie națională, de a fi de folos tinerei generații pentru care «trecutul» este o abstracție, încercând totodată un mod de a-i îndepărta de manele și tablete.”

Pentru *Mantaua Iancului*, îi datorăm mulțumirile noastre lui Valentin Hossu-Longin, care, parafrazând aprecierea lui D.R. Popescu în prezentarea volumului, s-a dovedit un „împătimit de istorie care să proslăvească Sfinții Neamului și ai Pietrei, cei care și-au făcut din munți o Țară!”

New York,
30 august 2014

Tortura, cartea mișcărilor studentești, nu-i o carte de răs...

La Editura Contemporary Literature Press, 2014, editată de Lidia Vianu, **cartea Tortura, pe înțelesul tuturor, memorii**, de Florin Constantin Pavlovici, s-a lansat oficial vineri 29 august 2014, dar volumul poate fi consultat oricând și pe internet, în limba engleză și în limba română, după cum citeșc pe un e-mail primit de la editură.

„Cartea apare într-un moment în care cititorul are cel mai mult nevoie să rădă”, spune Lidia Vianu, editoarea și prefătoarea.

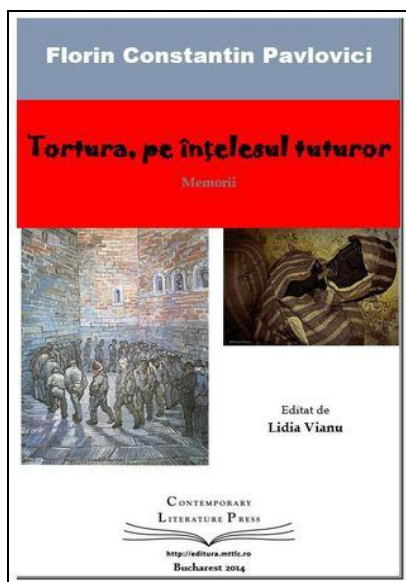
Să rădem de ce, ne întrebăm, și ne răspunde succint tot prefăța la carte: „Rădem de ființe dezbrăcate de tot ceea ce înseamnă dreptate, normalitate, de nevoia de „fericire în viitor”, de credința că cineva, cândva, le va elibera de coșmar. Rădem, mai ales, de privilegiații scenariului: de cei care crapă teste și sfarmă oase.

De ce rădem? De băte? De frigul inuman? De înfometare? De lagărul de muncă în care sunt exterminați de-a valma oameni de carte, studenți, preoți, țărani? De faptul că unii dintre ei se lasă zdrobiți și fraternizează cu tortionarii? Sau poate de descoperirea că pe alții tortura îi face mai frumoși decât ar fi ajuns ei altfel vreodată?

Rădem pentru că descoperim un adevăr pe care mulți îl crezuseră pierdut. Trăind în cel mai aberant, degradant și înspăimântător spațiu cu puțință, închisorile politice comuniste, eroii sunt anihilați de mizeria fizică, dar au un refugiu. Iar gândurile lor sunt în primul rând morale. Ei judecă lumea în ale cărei subterane se află. Judecata lor este fără drept de apel.

Fost deținut la numai 23 de ani, om de radio o viață întreagă după eliberare, Florin Pavlovici rupe tăcerea și face la 65 de ani un lucru pe care era hotărât până atunci să nu-l facă niciodată cât va trăi: ne explică Tortura așa încât noi să o înțelegem”, scrie semnatarul la 14 august 2014.

Până acum, volumul *Tortura, pe înțelesul tuturor, memorii* a apărut în trei ediții înainte de a fi preluat de Contemporary Literature Press: 1. Editura Cartier, Chișinău, 2001; 2. Editura Fundația Academia Civică, București, 2011 și 3. aceeași editură, 2012. Coperta: Vincent Van Gogh,

La ronde des prisonniers (după Gustave Doré).

Am citit pagini din ea. Ca și aceste trei ediții anterioare, ediția actuală nu-i o carte de răs, nici pentru noi, cititorii, nici pentru editor, decât doar la impropriu, vorbind figurativ, starea de captivitate a cuiva nu a stărnit zămbete niciodată, cu atât mai puțin în cazul de față, să devii deținut politic din aproximativă tinerețe. Din contra, cartea citită produce lacrimi, scrâșnete, acuzare toată nu numai din partea luptătorilor împotriva comunismului direct, ci și a urmașilor, a întregului popor urgisit. A noastră, a cititorilor, în primul rând! Deci, atenție cititori, chiar de la lansare, cartea despre tortura din închisorile comuniste produce lacrimi, că în lacrimi au sperat fericirea de mai târziu întemnițații regimului...

Dacă fericirea se lasă așteptată și după un sfert de secol de la marea speranță și dacă foștilor deținuți politici li se dă lunar o indemnizație echivalentă cu a persoanelor cu handicap, este, de asemenea, de condamnat, de plâns, nu de răs...

În definitiv, de ce să rădem, să rădem în hohote, cum ni se promite, pentru că, citind cartea, autorul relatează cum i se urca milițianul pe piept cu bocancii și îl bătea cu bastonul? Cum WC-ul lor era hârdăul unde și dormeau și mâncau? Cum visau că facă baie dar nu aveau apă și milițienii se distrau pe chestia asta?

...Anul 1956 este anul mișcărilor anticomuniste de masă, cele mai importante fiind manifestările studentești care au avut loc în Polonia, Ungaria, dar și în România,

cele din Timișoara, Cluj, București, Iași și Tg. Mureș, fiind cele mai active la noi.

Mișcărilor studentești au fost brutal reprimare de autoritățile timpului, iar numeroși studenți protestatari au fost arestați sau excluși din facultăți, mulți cu cariera distrusă pentru multă vreme.

Cu toate că ei nu au reușit să aducă modificări situației social-economice și politice a țării, mișcărilor studentești din 1956 au arătat că se poate protesta, că în România exista un puternic curent împotriva comunismului, unde, încă de pe atunci, intelectualitatea era dispusă să facă sacrificii pentru exprimarea punctului ei de vedere.

Mișcărilor din 1956 au avut ecou și câmp de exprimare și desfășurare și în 1968, când la 26 decembrie a fost convocată o ședință a Biroului CC al UTC, unde Ion Iliescu, la acea dată prim-secretar al UTC și Ministru al Tineretului, a prezentat o informare în care descriind desfășurarea evenimentelor arăta că la unele cămine studentești ușile fuseseră încuiate pentru a împiedica studenții să se alătore manifestanților, acuzând aspru pe organizatori, dar și pe participanții la „dezordinea studentească și socială a țării”.

Peste 10-12 ani, în 1978-1980, în fruntea celor care au dat ordine de reprimare a studenților angajați în noi mișcări protestatari, ca și după cei aproape 34 de ani din 1956, în 1990, același, devenit șeful Satului, a urmat linia dură a lui 1956 împotriva studenților, ordonând reprimarea brutală a „golanilor”, cum i-a denumit pe studenți și tinerimea în general, adunată în Piața Universității. Coincidență sau nu, un Alexandru Dincă, condamnat la închisoare pentru activitatea sa din 1956, în 1989, ajuns director al Ziarului liberal *Viitorul*, el a fost maltrat și toată redacția ziarului devastată de minierii chemați la București tocmai de Ion Iliescu, care le-a și mulțumit pentru activitatea de reprimare.

...Născut la 14 martie 1936 la Concești, județul Botoșani, fiu al Hertei și Dionisie Pavlovici, cadre didactice, Florin Constantin Pavlovici studiază jurnalistica la București, pe care o absolvă în 1958, este arestat în 1959, acuzat de uneltire contra →

ION N. OPREA

O nouă carte de Cioran în germană

Dacă după publicarea în 1991 – cu avizul autorului – a volumului „Îndreptar pătimiș”, scris între anii 1940-1944, la editura Humanitas, și apărut în traducere germană în 1995 la editura Suhrkamp, în traducerea lui Ferdinand Leopold, se credea că scrierile lui Cioran în română sunt toate publicate, s-a descoperit la Paris manuscrisul unui nou „breviar”, corectat apoi în „Îndreptar pătimiș”, care se dovedește a fi o continuare a celui dintâi.

Acest **Îndreptar pătimiș II*** a fost publicat în 2011 la Humanitas și în același an la Édition de l’Herne din Paris.

Cunoscutul „Îndreptar pătimiș” se încheie cu capitolul IV paragraful 70. În manuscrisul descoperit, acest paragraf 70 e reluat și continuat cu paragraful 71, după care urmează, pe rând, capitolele V, VI și VII, încheindu-se numerotarea la paragraful 140.

Manuscrisul original se găsește în Paris, în Bibliothèque Littéraire Jacques Doucet sub cota CRN Ms.4, fără titlu, foile 1-2; foile 3-100.

Primele două foi, scrise pe o singură parte cu cerneală albastră, include paragrafele 70 și 71, iar celelalte foi, scrise cu cerneală neagră, însumează paragrafele 72 până la 140.

De subliniat faptul că nu se știe când anume a fost scrisă această continuare a „Îndreptarului pătimiș”, tot ce se cunoaște e că Cioran a publicat fragmente din el în noiembrie 1948 în efemera revistă românească de literatură a exilului inaugurată de Mircea Eliade, „Luceafărul”, care după numai două numere își încetează apariția. Sub inițialele Z.P., publică Cioran 10 pagini din actualul „Îndreptar pătimiș II”.

Temele puse în discuție de Cioran în această carte sunt cele eterne: destin, viață și moarte, singurătate, plictiseală, muzică și dragoste.

Deja în paragraful 71 intitulat „Despre nenoroc”, vorbește despre... români și, din păcate, tot la modul negativ: „O creatură nerealizată este românul” (p. 16), „Conștiința naufragiului este fondul spiritual al valahilor” (p. 17), sau crede că noi este „țara neîmplinirii” (p. 17).

Cioran mai vorbește despre „Teama de singurătate” (p.19): „Tu îl întrebi pe Dumnezeu. De ce să nu ne salveze el veșnic? El tace. El tace așa de mult!” (p. 19)

Cioran îl invocă pe Dumnezeu și cu alte prilejuri: „Doamne! În universul tău nu văd nimic altceva decât frigul” (p. 21) sau: „Doamne! Toarnă muzică în univers...” (p. 24)

Cu privire la dragoste, afirmă, printre altele: „Fără dragoste este totul nimic. Totuși unde este dragostea care ne vindecă pe veci de noi înșine? Eva e absentă” (p. 22), iar în altă parte: „Dragostea este eșec metafizic” (p. 81).

Muzica îl încântă și-l fărâncează pe Cioran și în această carte (pp. 59-61), pentru ca în altă parte să sintetizeze: „Muzică: lacrimi sonore; dragoste: voluptos plâns al cârnii” (p. 98).

Cu privire la timp, comentează: „Și de ce nu are timpul voce, de ce nu cântă timpul?” (p. 25) sau „Și timpul meu este dușmanul meu” (p. 35).

Pentru Cioran, „Plictiseala este absolutul triumf al identității” (p. 27) iar „Ezitatea între a fi și a nu fi face viața suportabilă” (p. 51).

Privitor la filosofie și la cultură, se dovedește tot sceptic: „Cuvinte și iarăși cuvinte. Aceasta-i toată filosofia” (p. 45), „Cultura este cea mai măreață și ineficientă încercare de evadare ce a fost vreodată gândită” (p.45). Iar mai departe: „Filosofia exprimă abstract adierea fiecărei simțiri – altfel nu este filosofie. Poezia o cântă, altfel nu e poezie. În fine, îndrăgostiții o trăiesc” (p. 54).

Discutând despre dualitatea trup-suflet, acordă sufletului prioritate.

Interesantă, prin varietate, în contextual de ansamblu, este „Inscripție pe o imaginară lespede de mormânt” (p.91).

Memorabil este paradoxul: „Prea dragă mi-a fost viața; eu nu mai pot să trăiesc” (p. 94).

Cioran pune la un moment dat în ecuație comportamentul de cuceritor al lui Napoleon, încercând să-l înțeleagă (pp. 32-34).

Amintiți în carte sunt Plutarh (p. 52), Eschil (pp. 72-74) și Shakespeare (p. 74).

De asemenea, filosoful nostru se referă și la Egiptul antic (pp. 37-38) și budismul japonez (p. 58).

În concluzie, o carte complexă, care vine să întregască profilul filosofic al lui Cioran..

Traducerea, de loc ușoară, este făcută cu multă aplicație de către Leopold Ferdinand, cel care a tradus toate cărțile din română ale lui Cioran (mai puțin „Schimbarea la față a României”, rămasă până în prezent netradusă în germană).

Ferdinand Leopold s-a născut în 1960 la București, a studiat indianistică,

filosofie și teologie la Heidelberg, trăiește acum în Hamburg, face traduceri din română și franceză și a tradus din operele lui E.M. Cioran, Mircea Eliade, Philippe Brossard, Marco Paso și Mircea Cărtărescu. Pentru traducerea romanului „Aripa dreaptă” din trilogia „Orbitor” i s-a acordat în 2013 bursa de traducător din orașul și cantonul Zug/Elveția dotată cu 50.000 franci elvețieni.

MIRCEA M. POP
Heidelberg

*E. M. Cioran: **Leidenschaftlicher Leitfaden II**. Aus dem Rumänischen von Ferdinand Leopold, Suhrkamp Verlag, Berlin, Erste Auflage, 2013, 110 p.

Tortura, cartea mișcărilor

→ordinii social-comuniste, și condamnat de Tribunalul Militar București la cinci ani de închisoare.

Execută condamnarea la Jilava și Gherla, la lagărele de muncă din Balta Mare a Brăilei, la Salcia, și Delta Dunării, Periprava, la tăiat stuf, este eliberat în 1964, odată cu majoritatea încarceratilor.

El este autorul cărților *Bazele Terorii*, pentru care i s-a decernat Premiul pentru debut al UR, și *Frica și pânda*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2009, 232 p.

După ani și ani, de abia în zilele noastre, în iunie 2014, citim în ziare și vedem la televizor primele informații despre trimiterea în judecată a torționarilor, mai întâi a lui Alexandru Vișinescu, fost comandant al Penitenciarului Râmnicu Sărat, iar în august a lui Ioan Fecior, fost conducător al Coloniei de muncă de la Periprava, în perioada 1 august 1958-1 noiembrie 1963, care pedepsea deținuții fie prin bătăi, fie legându-i de copaci cu cătușele timp de mai multe ore, lăsându-i în arșița soarelui, în frig sau sub bătaia vântului, fapte nici acestea de răș...

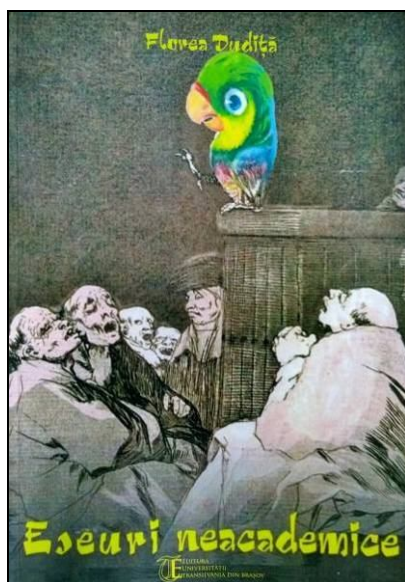
Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER) atrage atenția – astfel de fapte înseamnă responsabilitate și aducere aminte cu seriozitate, acuzarea, condamnarea ca și executarea cer fidelitate în tratarea corectă a circumstanțelor...

PAIDEIA

Neacademice, cum le anunță Florea Dudiță, *eseurile* din cartea de față – **Eseuri neacademice**, Editura Universității Transilvania Brașov, 2014 – vizează totuși o *propedeutică* și sunt apoi, desfecate din strânsoarea conceptului, ceea ce spiritul galic ar numi lumea rațională a unui moralist. Scurte provocări ale minții, sunt adică menite a o pune în lucrare; pot fi socotite totdeodată numai introduceri la studii viitoare, severe și acribioase, țintind completitudinea unor discipline ale spiritului, formula fastuoasă a sistemului ideistic. Ar viza deopotrivă, din câte un mic unghi al particularului sau cotidianului (aspecte culese de oriunde, observații, replici din dialogul interior sau al străzii), deschideri către lucrarea gândirii, a științei (cu precădere în aspectele ei *pluri și transdisciplinare*). Sunt, cu alte cuvinte, opinii, mai degrabă însă îndemnuri la învățare; ele ar fi așadar, în intenția foarte serioasă, gravă a eseistului, un imbold la construcția *paideică*, autorul încercând a avertiza, între solicitările agresive și obscure ale noului secol, asupra nevoii de renaștere a conceptului de *paideea* al vechilor greci (romanii l-au preluat cu termenul mai cunoscut *humanitas*), un concept, cum spuneam, lucrător, întrucât reclamă educarea spiritului prin cultivarea filosofiei și a științelor, a meditațiilor morale. Un demers generos, de actualitate, necesar în confuzia cu care se confruntă lumea începutului de mileniu.

Un epistemolog al vremurilor noastre, Howard Gardner, subliniază și el necesitatea în contemporaneitate a abordărilor paideice, pregătitoare adică, vorbind, la sfârșitul secolului XX, de *maturizarea cunoașterii*: o vârstă ce ar presupune ca obligatorie (după el) articularea unui *ansamblu de discipline de dată recentă, care cercetează funcționarea minții umane*. Un ansamblu de discipline centrate de fapt pe teorii ale comunicării (dimensiunea esențială, după opinia mea, a ființei), deci și ale limbajelor și pe teorii ale învățării. (Constituirea acestui ansamblu, cum se știe, deja a început și un bilanț al unei etape, avea să se petreacă în anii

80 ai veacului trecut la Abația Royaumont, într-o dezbatere organizată în jurul lui Jean Piaget și a goșistului american Noam Chomsky – la discuții, între alții, participând Jacques Monod, autorul ontologiei hazardului, apoi Francois Jacob, Massimo Piatelli-Palarnini, Jerry Fodor, Seymour Papert).

Eseurile neacademice ale lui Florea Dudiță sunt concepute și ele pe dimensiunile exemplare ale personalității umane, pe deschiderea acesteia către instruire și cunoaștere sumarul fiind, iată, chiar frunzărit la întâmplare, concludent: *Despre conversație, Despre iubirea de sine, Despre iubirea aproapelui, Despre înțelepciune, Despre erudiție și ignoranță, Despre vârsta geniilor, Despre bătrânețe, Despre cărți* etc. Fiecare temă, cum se vede, e inițiată, în maniera tratatisticii antice dar și a moralistilor, prin prepoziția *despre*: vor sta astfel sub semnul bun al relativului, al aproximării, al încercării (ca să revenim la accețiunea etimologică a eseului).

Știința, meditația filosofică abstrusă, spre a redeveni accesibile, îndură, după ce trece epoca marilor sisteme, o descătușare de sub porunca teroreticului și, cum s-ar spune, în evii modernității își transferă ideile și obsesiile în albia reflecțiilor morale care, prin seducția beletristică, vor chema fără de piedici interesul, comprehensiunea, apropierea; asigură impactul.

Un exemplu în ordine, din secolul trecut, e opera eseistică și literară a lui Albert Camus, un filosof de esență tare dar care poartă

emblema, de aceeași eminență, a moralistului, a marelui moralist.

Această metamorfoză a filosofiei și științei așa-zicând absolute a fost un proces complex, istoria filosofiei l-a consemnat bine, nu e inutil a-l înfățișa și aci pe scurt. De la Descartes la *Fenomenologia* lui Edmund Husserl filosofia modernă e preocupată, în formularea acesteia din urmă, de *conștiință ca regiune a unei științe absolute* (această sarcină supremă a filosofiei va funcționa apoi retroactiv și asupra filosofiei antice, captată sub cupola arogantei științificității). Așadar, din dimineața filosofilor, prin aristotelism, la idealismul german, istoria filosofiei e captivă în conceptul de știință: *philosophia ca știință absolută*, Hegel însuși botezându-și **Fenomenologia Spiritului** drept *sistem al științei*; nu însă *sistemul științelor* – nu, prin urmare, o sinteză ordonatoare a științelor particulare, ceea ce e vizat aci numaidecât fiind întregul. Dar această severitate teoretică în curând nemulțumește, în veacul al XIX-lea științele se revoltă și, dezertând de la ispita speculativă, se vor apleca exclusiv asupra aspectelor experimentale. Așa cum s-a remarcat, științele invadând orgolios și intratabil realul, filosofiei îi va fi rezervată umilinta reducerei – deopotrivă a redefinirii, a reinventării: situată în inactual, nu-i rămâne decât reconsiderarea; își va restatornici în secolul trecut, cu M. Heidegger mai întâi, sarcina: filosofia, metafizica se auto-construiesc, vor trece, renunțând la prerogative, în *lotul gândirii*. De la *știință a ființei*, cum încă gânditorul de la Freiburg o aprecia la 1927, filosofia devine, cu același Martin Heidegger, *întrebare* privitoare la ființă.

Tot astfel, în cazul reflecției morale. *Meditațiile* din această ordine sunt *întrebătoare*, Florea Dudiță însuși (cu întinsa sa operă de autor de maxime, redactate tematic, el aflându-se deja aici) e convins, aidoma vechiului moralist ori înțelepciunilor de pretutindenii, că aserțiunile despre lume, despre ființă și aspectele acesteia nu sunt valide decât dacă au urmat întrebării juste, arta filosofării, ori, dacă vrem, a conversației rezonabile e de a pune *întrebarea dreaptă*.

Mai mult de atât: numai →

A.I. BRUMARU

întrebarea dreaptă ar scoate din vrajă și de sub blesteme lumea întreagă (cum ne învață, de exemplu, în **Parsifal**, Richard Wagner). Reflecția morală, spre deosebire de încruntatul studiu, de tratatul doct și fastidios, nu exclude umorul, din contra, va trebui să-l cultive, aci umorul nu e dispus în direcția amuzamentului, spre a câștiga *rating*, dar e parte din scriitura eseistică.

Un umor desigur special (potrivit temelor sensibile, delicate, precum, iată, bătrânețea, din bucata cu același titlu, din **Despre iubirea aproapei**, din **Despre criticii de artă** etc.), un umor adică discret, abia detectabil, de extracție intelectuală, însoțit așadar totdeauna de ironie, de autoironie: umor cărturăresc, intelectualizant – *comicus intellectualis* (dacă voi fi nimerit expresia).

Erudiția eseurilor din cartea de față (*neacademice* totuși), e ascunsă, necăutată; recuperând adică literă și spirit din bibliografii rar cercetate (vezi aci și voluminosul *indice de nume*) e, la Florea Dudiță, mereu în afara pedanteriei sau a retoricii de fală.

E o erudiție ce demonstrează numai o știință de carte neifosată, firească precum folclorul sau înțelepciunea bătrână. Nu e dinadins întinsă: e aleasă, electivă, sprijinind demonstrația ori deschizând o perspectivă.

Așa cum am mai spus și cu prilejul altor apariții editoriale ale lui Florea Dudiță o propunere originală a autorului în arta alcătuirii cărții a fost asocierea la lumea textului a imaginilor, a semnelor și expresiei grafice, pe linia interferențelor ideatice, astfel ca dintr-o carte să vorbească mai multe voci deodată: limbaj de idei, însă și limbajul liniei și punctelor, rostirea tănuțită a graficii.

Pentru **Eseurile neacademice** scriitorul s-a oprit la Francisco de Goya, între iberici, alături de Velásquez, pictorul regal prin excelență, dar care, spre deosebire de antecedentul său (cu vorba lui Eugenio d'Ors, memorabilul său biograf), are și *ceasul nerușinării*.

Acesta e ceasul, din viața și opera marelui pictor, populat de **Capricii**: o serie care, notează d'Ors, spre deosebire de **Familia lui Carol al IV-lea**, este ca o „colecție indiscretă de note și memorii a

secolului acestuia, dintre acele documente intime pe care moștenitorii le descoperă în sertarele de la biroul defunctului și, dacă sunt pioși, le ard”.

Dar cu **Capriciile (Caprichos)** începe a fi cunoscut Goya gravorul („Opera **Capriciilor** mele – se adresa pictorul unui ministru al lui Carol IV – cuprinde optzeci de planșe gravate în acvaforte de mâna mea.

S-a vândut publicului doar două zile, pe o uncie de aur volumul/.../. Străinii sunt primii care doresc să cumpere, și din teamă să nu cadă în mâinile lor, după moartea mea vreau să le dăruiesc regelui, stăpânul meu, spre a fi calcografiate”).

Capriciile (în înșiruirea epică a lui Eugenio d'Ors – „Bețivul, care nici măcar nu izbutește să-și tragă pantalonii în timp ce-i arde casa. Femeile care-i jumulesc pe bărbați. Acelea care-i dau cu mătura afară după ce i-au jumulit /.../ Două scufii. Un dos de om. Două mantii peste două trupuri goale. *Ssst.* Și tu, ipocritule, de ce îți ascunzi cei doi săculeți cu bani?”

O față frumoasă în închisoare. De ce? *Fiindcă a fost prea simțitoare.* Etc.) sunt lucrări în acvaforte, câteodată ușor colorate – urmând, într-o perioadă de maximă ebuliție artistică, de performanță, unui stadiu de copiere în gravură („proastă”, zice d'Ors) a picturilor ecvestre ale lui Velásquez.

Caprichos sunt urmate de alte trei serii de gravuri geniale: **Los Desastres de la guerra**, **La Tauromaquia**, **Los Proverbios o Disparates**.

Gravurile lui Francisco de Goya au caracter literar (ceea ce a sesizat cu pătrundere și Florea Dudiță, preluând procedura): fiecare imagine poartă dedesubt o explicație, o legendă. „Uneori – apreciază biograful său – aceste legende te ajută să înțelegi. Alteori, însă, mai curând te încurcă”.

TU DORMI ȘI MORI

tu dormi și mori – cinchită pe-elegie:
va fi în univers ce n-a fost scris să fie –
și printre rebeliuni de constelații
grozav mai știu eu a schimba punctuații

mi-e milă de iubire – cum cerșește
cum caută-anume cer – și nu găsește:
potop de corbi îmi croncăne murirea
a fi prohod li-e munților menirea

tu – piept boier ce-ngădui dilatarea
a Duh de om – până la zee marea –
de ce te târguiești pentr-un suspin

de ce nu dăruiești coroanei înc-un spin?
...aș vrea să plâng pe brăul lui Saturn
dar a sunat un ceas greșit în turn...

STRIGĂTUL VÂNZĂRII

mistice vrajbe-iscat-au vânt al toamnei
ce fost-a an – e agonie-a doamnei
vineții nori ard brațele nădejzii:
pustiul damnat și arat de primejdii

exasperări în vacuum de-asfalturi
ciori decernând apocalipse calpe
biblii continuă-a ieși din șpalturi
dar Duhul e-ncălțare pentru talpe

ți-ai scos cuvânt uscat din dicționar
apoi l-ai aruncat terorilor hârtiei:
de ce-i iubirea formă-a nebuniei

iar tu mă uiți – mă ștergi din calendar?
...pe strada toamnei vând pepeni și
cuțite
iar strigătul vânzării trezește umbre-
ispite...

VENERA ȘI APOCALIPSA

femei-popice hrentuiesc văzduhul
asimetriei devin sfruntări de lege
din toată-alcătuirea iese duhul:
pe zebra străzii doar un câine trece

și sufocați și comprimați de urbe
oamenii-s umbre-n câmpuri elizee
arhitectura Lui stă să se surpe
sexul și-orbirea: schingiuiți pe-alee

iubirea ta s-a spânzurat la poartă
păiațele-o bocesc – hoinari pe uliți
trec cei învinși – incendiul numit soartă

ne luminează moartea ca pe-o artă
...vino spre mine – pasăre pe umăr:
n-aș vrea-n Apocalipsă pe Venera s-o
supăr!

ADRIAN BOTEZ

Sensuri logice și istorice ale monarhiei române

Monarhia română a reprezentat unul din cele mai strălucite momente din istoria țării noastre, capitol care a dat un sens și o vigoare. României. Cu alte cuvinte, i-a dat o demnitate pe care generațiile contemporane, educate în spirit republican, o invidiază într-un fel, neînțelegându-i totuși valoarea și rolul său de modernizare.

Despre regalitatea românească s-a scris atât cât a fost posibil după căderea regimului ceaușist. S-a scris mai mult sau mai puțin obiectiv, unele adevăruri istorice au fost scoase la iveală, dar în mod cert un lucru s-a înțeles cât se poate de clar: monarhia a însemnat garanția independenței și suveranității României. Poate nu întâmplător, în zilele noastre, monarhia îmbracă tot mai des forma unei curiozități în rândurile acelor amatori bine intenționați dornici să cunoască mai bine diferitele tipuri de cărmuire statală.

Din mulțimea cărților care s-au scris pe marginea monarhiei din România, se remarcă într-o lumină cu totul nouă și edificatoare volumul semnat de Alteța Sa Regală Prințul Paul al României intitulat *Un omagiu regal adus României de stră-nepotul MS Regele Ferdinand ASR Prințul Paul al României*.

Este unul din cele mai pătrunzătoare volume care s-au scris în ultimii ani despre monarhia română, mai ales ca urmare a documentelor inedite care se află între paginile lui. Este un omagiu cu adevărat regal pe care Alteța Sa Regală Prințul Paul îl aduce României, demonstrându-și astfel fidelitatea față de sângele regal pe care l-a moștenit și nu în ultimul rând față de meleagurile românești care i-au marcat profund conștiința și preocupările.

Cartea pe care o aduc în discuție se impune din mai multe puncte de vedere, așa cum am căutat să specific în rândurile precedente, dar în primul rând pentru că autorul ei a înțeles însemnătatea concretă a istoriei, și anume: aceea de adevăr. Istoria înseamnă adevăr, care, oricât de ascuns ar fi, o dată și-o dată va ieși la lumină. Acesta este demersul pe care

Alteța Sa Regală Prințul Paul al României îl întreprinde în cartea sa, prezentând într-o manieră prietenoasă și echilibrată o gamă de aspecte necunoscute în legătură cu Familia Regală a României.

În fond, cât de bine este cunoscută în zilele noastre familia Lambrino, al cărei rol de modernizare în societatea românească a fost unul deosebit de important?

Or, cartea Alteței Sale Regale Prințul Paul surprinde prin delicatețe și nevoie de înțelegere istorică realitățile referitoare la relația dintre Regele Carol al II-lea și Ioana Valentina (Zizi) Lambrino, oferindu-ne nouă cititorilor prilejul de a face cunoștință cu unul din cele mai romantice episoade din istoria Familiei Regale Române. Episod romantic în primul rând ca urmare a faptului că dragostea și căsătoria lor au fost marcate de semnele interdicției din partea Familiei Regale, fiecare fiind nevoit să aleagă drumuri pe care probabil nu și le-ar fi dorit.

Și pentru a reîntregi acest adevăr captivant, Alteța Sa Regală Prințul Paul al României nu ezită să prezinte și o serie de scrisori referențiale dinspre Regele Carol al II-lea către Zizi Lambrino, accentuând și drama sentimentală datorată exilului pe care a trăit-o în acele momente Regele Carol al II-lea.

La fel de concret prezintă Alteța Sa Regală Prințul Paul al României și celelalte portrete regale, cum ar fi de exemplu Prințesa Elisabeta, viitoarea Regină a Greciei sau Prințesa Maria (Mignon), devenită ulterior Regina Iugoslaviei prin căsătoria cu Regele Alexandru I al Iugoslaviei.

Parcurgând paginile acestei cărți descoperim oameni și destine, caractere și atitudini, roluri care și-au spus atât de mult cuvântul în soarta Familiei Regale și a României, cum a fost, de exemplu, cazul Reginei Maria, soția Regelui Ferdinand al României, care a contribuit în mod fundamental la modernizarea și europeanizarea Regatului.

Pe de altă parte, această carte semnată de Alteța Sa Regală Prințul Paul al României ne ajută să pătrundem și dincolo de criteriile riguroase de cercetare istorică, introducându-ne într-o istorie mult mai dulce, una asemănătoare cu o

poveste, care însuflețește realitatea dăruită de tulburările specifice acelor vremuri. Mă refer din acest punct de vedere la așa-numita istorie amoroasă din interiorul Familiei Regale a României, evidențiată de câteva exemple grăitoare cum ar fi căsătoria anulată a Regelui Carol al II-lea cu Ioana Valentina Lambrino, pentru a nu mai vorbi de relația sa cu cea de-a treia și ultima soție, Elena Văcărescu, sau de relația Prințului Nicolae al României cu Ioana Dumitrescu Doletti.

Sunt foarte multe lucruri de spus în legătură cu volumul Alteței Sale Regale Prințul Paul al României, volum nuanțat mai ales de arhiva regală pe care a moștenit-o în principal de la tatăl său, Prințul Carol Grigore Mircea.

Vorbim cu certitudine de un volum care întrunește toate condițiile necesare unei cercetări istorice autentice, care se bazează pe un real efort de incursiune în istorie și pe o capacitate a autorului de a sintetiza atât de mult printr-un joc de cuvinte, imagini și documente.

Alteța Sa Regală Prințul Paul al României și-a înțeles fără doar și poate moștenirea și misiunea sa de a o transmite mai departe. Nu întâmplător a adus acest impresionant omagiu regal României prin cartea elaborată cu răbdare și meticulozitate de Alteța Sa Regală, iar noi la rândul nostru avem datoria morală de a extrage dintr-un asemenea omagiu regal devenirea într-o istorie.

TUDOR PETCU

Nicolae Cabel

(21.11.1943 la Buzău) a absolvit secția de Regie Film la „Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică I.L. Caragiale (IATC) din București în 1970, a fost angajat la Studioul Al. Sahia, unde a realizat peste 100 de filme documentare, este membru UCIN, scrie și publică (*Somnul pe râu* (proză) 1978, *Victor Iliu* (monografie) 1996, *O cometă în cușcă* (poeme) 1996, proză și versuri în 5 antologii, ultima carte publicată fiind *Lăstun, sub semnul Frunzei*).

N

un numulit novice, alt narval
și neaua-nimfă, nuri în nevedire,
naramz în naos, el, *Nadir* natal,
naiva nalbă-i nai în nemurire...

nubila noapte – un negoț, o nadă,
nisip noetic, nimbul neofit,
neantul neaș – numen și naiadă
și-n necrolog chiar nunul năimit...

nouarul narcoman – nomad năuc,
nu-mă-uita și-o nurcă la notar,
nedeie navigândă sub un nuc,

(necaz/nevastă, cât e necesar!)
chiar nursă-i norocită cu năbuc,
iar în *Nirvana* – nuduri și nectar...

O

pe orizontul orfic, ea, otava,
obscur orfevru-n obidit ozon,
ospățul ostioiește în octava
din octoihul, odă sub oblon...

ostrov oval, ondina spre olar,
odăjdii oleandre-n odeon,
ovaru-i ornice fără obrăzar,
ofrandă ostenită-n organon...

un oratoriu orb în oțetar
și-o odaliscă-n oarecând ocean
oficiază ort oracular,

ordalie-n opus obsidian
și octofor spre ocrotit osuar...
când *OUL* – obelisc olimpian...

P

paloș-porfir, pastel-palinodie
sau o paiată-n palidă pănușă,
alt papagal, pretinsă paremie
și-un panaceu când pâlpăie-n
păpușă...

paludic pelerin papal, panteră
cu un panaș – pauperă pepită – ,

pretinde pantofarului pateră
din plastilina pururi ponosită...

paludamentum la pieptiș peron
când pianola plânge-n păsărar...
e padișah pelticul patefon,

de păpădie pícáro-n penar,
pretinsul paladin din *Panteon*
și patrafir pelasgului *Pescar*...

S

singuratic, el, *Socrate*
serv solstițiului suav,
steaua și-a săltat pe spate
cu sudoare – spășit sclav...

semeț secol și savant,
siniliu și sepulcral,
cu sălaș într-un sextant
ne seduce sideral...

semnul sevei – somnifer,
solz secundeii la scadență,
sceptru searbăd în siaj,

saltimbanc, sordid străjer
și samsar – altă secvență...
stop! Socrate-i în sevraj!

V

velniș vagant, valpurgică velură,
vestigii vâlorind vitraliul verii,
valdrap vetust, vacantă velatură,
vertigo într-un viscol al vederii...

nici vampă în vorbire, nici vestală,
doar veac al vrajbei prin verbină,
e vânătoarea vârstelor venală
și-o vulpe de vânzare-n vizuină...

un vrăjitor visează o vendetă –
venin valsat în verbul cu vlăstare –
veleitar virgină, o vedetă,

cu volbură votează spre vânzare...
victoria-i de var într-o vignetă
pentru vătuiul vinei voluntare...

**(Din volumul în curs de
apariție *Alfasonete și alte poeme,
discret omagiu alfabetului Limbii
Române*)**

ACCIDENT

Bucuria geambașilor mistuie
somnul hergheliilor furate.

Copilul își amuțește părintele.
Următoarea eclipsă totală de soare
va avea loc aici în 2180
dar popoarele se perindă pentru
decapitare
în fața regilor orbi.

Se pare că viața aici
a fost un simplu accident.

TOTUL

marea e totul
neascunsul și taina
firescul și surpriza
pietre și nisipuri
umbra cerului și-a mea
viața și moartea
precum războiul

HAIFA DUS-ÎNTORS

Să nu ne jucăm de-a surpriza
Doar știam că suntem ceea ce
Suntem
Și nu ceea ce se spunea despre noi

Haifa a rămas pe locul ei rănită
Ca o carte de poeme cu titlurile
smulse
Negăsindu-și locul

Mai departe începem mai departe
Dus întors, dus-întors

EU, EVREUL

mă petrec prin lume
dușmanul mi-e ca umbra
trăgându-mă
spre ulițe neașteptate
după ceasurile soarelui
și ale nopții

dar eu, evreul, voi învăța oare
că umbra aceasta
dușman incolor ascuns în propria-i
pândă
lipit de existența mea
va dispărea doar odată cu mine
că nu Iov este eroul
ci trimisul Cerurilor
satana

ANDREI FISCHOF

Mit și simbol în Povestea lui Dănilă Prepeleac

Într-o primă lectură, se poate constata că Dănilă Prepeleac urmează două trasee distincte cu finalități diferite: primul se conturează prin universul profan având ca scop obținerea unor bunuri materiale (carul și boii de la târg) și integrarea lui Dănilă în orânduirea acestui univers, iar cel de-al doilea este unul spiritual, trebuind să conducă către iluminare, prin călugărie. În realitate, cele două trasee par să se abată de la finalitățile stabilite, astfel, la sfârșitul primului drum, Dănilă e mai sărac decât fusese, dar are un câștig spiritual („da! De-acum am prins eu minte... Numai ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde; când e brânză, nu-i bărbântă”), iar, la finalul celui de-al doilea drum, Dănilă pare a căpăta o bogăție materială (burduful de galbeni).

În plan simbolic, se observă o posibilă analogie între minte-brânză-galbeni și respectiv bărbântă³³-burduful din piele de bivol. În folclorul românesc, bivolul este conotat adesea negativ ca animal al spiritului răului sau ca un echivalent al lui („ziua fuge de bivol și noapte prinde pe dracul de carne”³⁴), această conotare negativă se face și prin opoziție cu boul ca animal benefic³⁵. Chiar dacă Dănilă afirmă că a mai căpătat ceva minte după experiența târgului, acest lucru pare a nu se susține căci urmează distrugerea carului și uciderea boilor fratelui său. „Minte”, cunoaștere nu obține decât în final, când se întoarce acasă cu burduful de galbeni, simbol al Soarelui atotcunoscător. Pe linia analogiei de mai sus, se poate observa înlocuirea „brânzei” cu „galbenii”, ceea ce constituie un salt calitativ. Dacă ar trebui să găsim pentru brânză (aliment alb) un corespondent în lumea metalelor, acesta ar fi argintul, semnificând lunarul, în timp ce galbenii

³³ bărbântă – vas mare de lemn, făcut din doage în care se păstrează mai ales laptele și brânzeturile (DEX)

³⁴ George Coșbuc, *Elementele literaturii populare*, editura Dacia, Cluj-Napoca 1986, p. 120

³⁵ Astfel în bocetul popular, bivolul se înscrie într-o serie de opoziții: „Și să nu-mi apuci/ Către mâna stângă/ Că-i cale nătângă/ Cu bivoli arată/ Cu spini semănată/ Și-n tot mese strânse/ Cu făclii stinse/ Dar tu să-mi apuci/ Către mâna dreaptă/ Că-i cale curată/ Cu boi albi arată/ Cu grău semănată/ Și-n tot mese întinse/ Cu făclii aprinse”, în Mihai Coman, *Bestiarul mitologic românesc*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996, p. 35

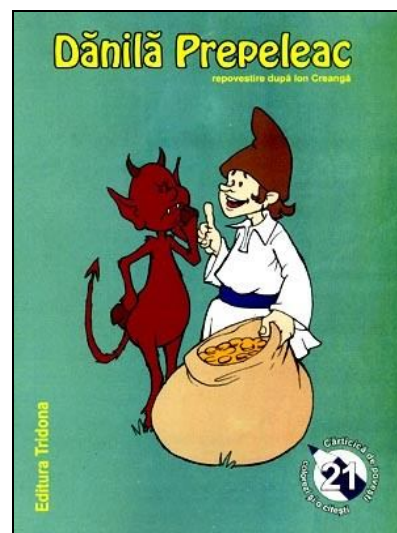
semnifică solarul³⁶. E o trecere de la noapte la zi, de la haos la cosmos pentru că această comparație cu brânza intervine în momentul în care Dănilă destructurase vechea lume, iar galbenii îi primește la sfârșit după ce o reorganizează. De asemenea, poate fi trecerea de la lipsa de diferențiere a materiei primordiale la lumea organizată, cosmicizată prin două etape, etape ce reliefează și treptele de cunoaștere. Se poate astfel vorbi de întoarcerea la origini, de lipsa de diferențiere a materiei din moment ce drumul spre târg reprezintă o anulare a tuturor valorilor, o punere sub semnul egal a unor lucruri foarte diferite (boii, carul, gânsacul, punga goală sunt cotați la același nivel, la același preț).

În ceea ce privește analogia bărbântă-burduf, se observă că vasul de lemn nu este decât o treaptă intermediară. El ar trebui să adăpostească mintea câștigată, ar fi un echivalent al trupului (fără să fie vorba aici de un trup obișnuit). De altfel, în mitologia universală se regăsește, printre încercările de antropogeneză, și o etapă în care omul e creat din lemn, această etapă este însă rareori cea finală care să-l mulțumească pe creator. Dănilă nu și-a asumat încă toate atributele Creatorului, de aceea, în acest stadiu, face o analogie care implică un ideal inferior.

Verbul „a vinde” semnifică și el o acțiune magică, reprezintă o schimbare de statut, dar are și o funcție apotropaică (asemănătoare cu practica de a vinde copiii bolnavi pentru a înșela moartea). De altfel, cel care vinde o face în folosul său și nu invers (cum procedează Dănilă în drumul său spre târg). Putem înțelege că, în finalul poveștii, personajul ar trebui să aibă de câștigat.

Nu uităm însă că Dănilă dobândește cunoaștere și un „trup” nou, acesta din urmă nu numai că este oferit de diavol, dar este făcut chiar din substanța acestuia, ceea ce nu intră nicidecum în contradicție cu mentalitatea populară care consideră că la crearea omului și a universului au

³⁶ Asocierea lună-argint-alb și, respectiv, soare-galben este curentă în folclorul românesc și nu numai. Legende relatează că într-o epocă arhaică Soarele era un împărat terestru cu capul de aur, iar sora sa – o fată cu capul de argint (în unele variante, ea locuiește în Mănăstirea Albă) și că, pentru a se împiedica nunta celor doi, fata e răpită și metamorfozată în Lună, apoi situată într-o poziție în care Soarele n-o mai poate ajunge – apud Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, editura Albatros, București, 1995, p. 254

participat atât forțele binelui, cât și cele ale întunericului. În esență, drumul lui Dănilă este unul magic-spiritual. Din puținele date oferite de text, putem încerca să reconstituim momentul când au loc întâmplările: pare a fi primăvara pentru că naratorul amintește „troscotul cel fraged și mândru de pe lângă drum”, Dănilă se plânge de boi: „Nu vreau să le mai port grija în spate: ba fân, ba ocol, ba să nu-i mănânce lupii” (aceste griji îl chinuie pe om mai ales pe timp de iarnă), nevoia de lemne sugerează și ea o vreme încă rece, chiar dacă vegetația și-a intrat deja în drepturi. Este exact momentul de trecere de la iarnă la primăvară. Anul nou agrar începe primăvara și e un timp al schimbărilor, al transformărilor.

Ordinea care exista până la acel moment nu pare a fi cea corectă, corespunde vârstei de fier. Lumea este dezechilibrată, Dănilă este sărac și are mulți copii, fratele său e bogat, însă nu are niciun copil. Dănilă are o pereche de boi mari și frumoși. Or, în mentalitate populară, „prezența lui [a bouului] într-o gospodărie constituie garanția bunei desfășurări a muncilor câmpului, oferă promisiunea bunăstării și asigură prestigiul social”³⁷. Acest lucru nu se petrece însă și în cazul lui Dănilă.

Primăvara este însă un moment propice de a reface ordinea lumii, reiterând actul primordial creaționist. Dar există credința, verificabilă și aici, că nimic nu poate să fie schimbat fără ca mai înainte să fie anihilat.

Drumul lui Dănilă semnifică o renunțare la material, o trecere în spiritual, iar literatura universală →

PROF. DR. CRISTINA CIOBANU
Colegiul Național „Costache Negri” Galați

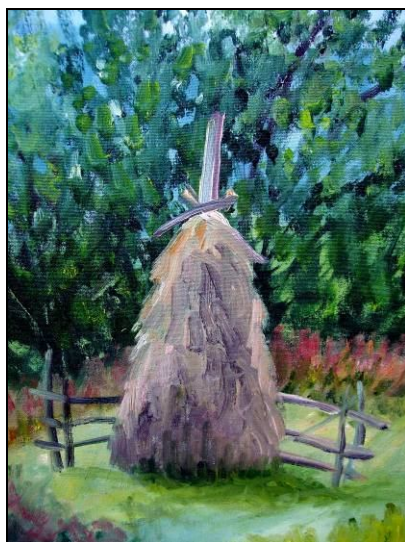
³⁷ Mihai Coman, op.cit., p. 31

→mai cunoaște asemenea „dezbrăcări” de materialitate, cea mai veche fiind regăsită în episodul coborârii zeiței Iștar în Infern, coborârea posibilă prin renunțarea la diferitele atribute ale puterii. Târgul în sine reprezintă un loc de evaluare care presupune și o schimbare de stare, prin vânzare sau cumpărare. Dănilă renunță întâi la boi și la car (care pot fi simboluri ale divinității, ale solarului, dar soarele prezentat e unul vechi al unei vârste revoluate, degradate), apoi la capră (un posibil animal diabolic). Capra care dă lapte și gânsacul de sămânță exprimă principiul feminin și, respectiv, principiul masculin de care Dănilă se eliberează pentru a ajunge la lipsa de delimitări primordială. La sfârșit nu rămâne decât cu o pungă goală, o formă goală care nu va fi umplută, ci va fi refuzată și ea pentru că aparține, de asemenea, trecutului, vârstei degradate.

Universul lui Dănilă este strâns legat de cel al fratelui său, de aceea o întoarcere la începuturi impune și o anulare simbolică a stării fratelui. Urmează deci distrugerea carului și uciderea boilor și aruncarea toporului în iaz (o trimitere simbolică la restul averii fratelui). Momentul aruncării toporului după lișițe în lac poate fi privit ca începutul propriu-zis al reconstruirii lumii. Gestul, deși eșuat, are intenția vânzătorii, iar, în concepție populară, vânzătoarea înseamnă o întemeiere de lume. Înainte de a discuta cum se realizează această reconstrucție a lumii, trebuie să mai remarcăm că drumul lui Dănilă este și unul inițiativ, dar acest drum n-ar avea valoare dacă cel care-l parcurge nu i-ar înțelege semnificațiile. După ce schimbă boii pe car, Dănilă zice „De-oiu fi eu Dănilă Prepeleac, am prăpădit boii, iar de n’oiu fi eu acela, apoi am găsit o căruță... Ba e Prepeleac, ba nu-i el...”. Acest dialog cu sine indică o conștientizare a depersonalizării suferite. Personajul se întoarce la origini și se pregătește să refacă gesturile Creatorului pentru a reinstaura ordinea în lume. Dănilă înțelege chiar expresiile figurate în sensul lor propriu, concret (acesta ține de puterea verbului creator de a materializa lumi), de aceea și cuvintele lui trebuie înțelese în același mod. Astfel, văzând rezultatul târguieților sale, Dănilă afirmă „dar parcă dracul mi-a luat mințile!” – așadar al doilea drum va fi unul de recuperare a ceea ce a pierdut. De aceea, nu se poate afirma niciun moment că burduful de galbeni este investit cu atributele diavolului, pentru că ei, de fapt, nu aparțin de drept spațiului malefic.

Întors de la târg, Dănilă explică „Bieții boișorii mei s-au dus ca pe gura lupului”. Comparația nu e gratuită. Întoarcerea la origini se face în diferite rituri inițiatice prin revenirea în pântecul animalului original din care s-a născut lumea³⁸. În acest sens, întoarcerea lui Dănilă de la târg reprezintă o renaștere. Înainte de plecarea în pădure, Dănilă mai remarcă o lipsă: „s-aduc niște lemne din pădure la nevastă și la copiii, că *n-au scânteie de foc în vatră, sărmanii!*” (s.n.). Dar ajuns în pădure, va înțelege că adusul lemnului nu este o soluție eficientă pentru revigorarea Soarelui și va trebui să caute alta. Dănilă dovedește că e conștient de ceea ce face, după omorârea boilor fratelui său, el își asumă responsabilitatea pentru ceea ce a făcut și, de asemenea, responsabilitatea de a refăce ordinea: „Eu cred că ce-i bine nu-i rău; Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă”. Se pare că Dănilă are conștiința acestui drum de spiritualizare, de dematerializare, pentru că, la un moment dat, afirmă „Se vede că mi-a luat cineva din urmă”, or această acțiune este suspectată de a produce moartea. Dănilă pare a ști că a trecut un prag spre o altă lume.

După despărțirea apelor, prin gestul simbolic al aruncării toporului, Dănilă introduce în pădurea aceasta, care aparține dracilor și care e o posibilă reprezentare a haosului, ideea de lumină, prin aducerea calului, animal solar. În felul acesta, Dănilă reconstituie un erou solar din *illo tempore*. Odată despărțite apele, urmează separarea apei de uscat pentru acest lucru erou „însamnă locul” cu o

Petru Birău, „Claia”, ulei pe pânză, 2000, 40x50cm

³⁸ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, editura Humanitas, București, 1995

cruce, e o creație pusă sub semnul sacralității.

Acesta este însă momentul în care apare diavolul și se opune creației, dar va sfârși prin a-l ajuta chiar fără a-și dori aceasta³⁹. Acest început și probele la care este supus Dănilă par a repeta cele 7 zile ale creației văzute însă din perspectiva gândirii populare impregnate de păgânism și tratate de Creangă în registru ludic.

Prima probă constă în înconjurarea iazului de trei ori. Dănilă înconjoară lacul călare, fapt care sugerează că stăpânește lumina, soarele, dar și că apele sunt separate de uscat.

A doua probă, Dănilă o lasă în seama „fîului” său, iepurele. Iepurele este un animal lunar, ce simbolizează timpul. Dănilă repetă gestul Creatorului care generează timpul (e fiul său), iar acesta, odată ce-și începe goana, nu mai poate fi oprit/ajuns. Iepurele este un animal funerar ce indică timpul ce se scurge spre moarte, dar reprezintă și „spiritul grâului”. Folosind această din urmă accepțiune, l-am putea bănuși pe Dănilă că a reușit să-l antreneze pe drac într-un ritual agrar, făcându-l să participe, fără voia sa, la asigurarea bunăstării lumii.

A treia probă este trecută de un strămoș, ursul, reprezentând forța de neînfrânt a omului primordial. Ursul apare însă, în mitologia românească, și ca donator al grâului. Se povestește că diavolul a cerut ca grâul să fie al lui; „nimeni nu poate și nu are curajul să i se opună, cu excepția ursului. Acesta face rămășag cu dracul că îl va întrece la secerat, cu condiția ca dracul să secere cu mâinile, iar el cu picioarele dinapoi. Ursul câștigă și-n felul acesta grâul rămâne sfânt, iar oamenii pot beneficia de roadele lui”⁴⁰. Acestea fiind amintite, s-ar ridica întrebarea dacă nu cumva ritualul pe care-l face Dănilă nu e și unul agrar, de aducere a fertilității, de recuperare a „aurului” grâului.

Se observă că Dănilă își asumă atât atributele strămoșului reprezentând trecutul, cât și pe cele ale urmașilor reprezentând viitorul, constituind astfel o unitate nesupusă timpului, închipuindu-l pe demiurg. Întrecerea directă cu Dănilă nu e solicitată decât la cea de-a patra probă: „cu tine și numai cu tine, m-oiu întrece din chiuit”, pentru că de data aceasta se măsoară puterea distructivă sau creatoare a →

³⁹ Este poate și motivul pentru care Vasile Lovinescu asociază, în *Creangă și creanga de aur* (Editura Cartea Românească, București, 1989), acest tip de diavol cu Mefistofel.

⁴⁰ Mihai Coman, op.cit., p. 54

cuvântului. Dracul se dovedește a fi forța dezorganizatoare a lumii, de aceea Dănilă trebuie să repună lumea în drepturile ei. Recurge, pentru aceasta, la un viclesug, îi leagă dracului ochii și urechile ceea ce reprezintă o anihilare a forței acestuia și o îndepărtare a lui de la cunoașterea lumii și totodată de la „misterul” stăpânirii haosului, de la misterul creațiunii. Dănilă, schițând, prin loviturile date, o cruce asupra diavolului, îi conferă acestuia un loc și o condiție în univers: „zvârcolindu-se ca șarpele, se aruncă în iaz”. Loviturile au un rol magic de restabilire a ordinii, căci dracul, pentru a chiui, „se crăcește c-un picior la asfințit și cu unul la răsărit, s-apucă zdravăn cu mânele de torțile cerului”, în încercarea de a-și afirma supremația asupra lumii, or tocmai acest lucru îl are în vedere și Dănilă când aplică loviturile, nelăsându-i dracului decât adâncul apelor pentru a-l stăpâni. I se recunoaște, în felul acesta, și diavolului dreptul de a exista în lume și poate chiar necesitatea de a o face, pentru că Dănilă însuși nu trasează o cruce completă, ci îi lasă o poartă de scăpare. Să mai adaugăm aici doar că însuși dracul recunoaște că a participat, fără voia lui, la un ritual magic: „nu-i de suguț cu vrăjitorul acesta”.

A cincea probă, cea a buzduganului, dovedește puterea

dracului asupra fierului, asupra acestui obiect lăsat moștenire de strămoșul său și valoarea lui pentru forțele răului. Dănilă îl convinge pe drac să renunțe la probă printr-o amenințare. Teama de a pierde un instrument atât de valoros și de a-l vedea folosit într-un scop benefic, adică de a-l lăsa fără putere și în „ceea lume” îl convinge pe diavol să renunțe. Dănilă, la acest început de lume, reinstituie o practică des folosită în popor, și anume îndepărtarea duhurilor rele prin amenințare și, respectiv, prin îmbunarea lor cu ajutorul fierului.

Când Dănilă trebuie să se întoarcă acasă, nu o va face oricum. În primul rând, e nevoit să plătească vamă și își va pierde un ochi (și ar trebui să amintim aici că nici Iștar nu părăsește Infernul fără a lăsa acolo ceva în schimb, iar cazul lui Odin care-și pierde ochiul pentru a descoperi sensul magic al runelor este iarăși arhicunoscut).

Drumul lui Dănilă a fost unul spiritual de coborâre în sine (o catabază), iar ieșirea (anabaza) presupune o rupere a legăturii cu adâncul. Dănilă suferă o „amputare”, semn că devine un inițiat. Dovada că proba buzduganului a fost trecută cu bine, o avem în final. Dănilă a intrat simbolic în posesia fierului și cu ajutorul acestuia („ragila și peptenii de pieptănat călți”) îl alungă pe drac din

spațiul gospodăriei, îl anihilează. Această ultimă probă, cea de-a șasea, a „blestemului”, este urmată de o lungă „zi a șaptea” a creației: „Dănilă Prepeleac, nemaifiind supărat de nimene și scăpând deasupra nevoii, a mâncat și a băut și s-a desfătat până la adânci bătrânețe”.

Astfel povestea aceasta a lui Dănilă Prepeleac redă într-un registru umoristic și ludic o istorie mitică ancestrală, reușind să-i păstreze sensul primar, chiar dacă o adaptează sensibilității omului modern care privește cu detașare universul credințelor străvechi.

Bibliografie

Coman, Mihai, *Bestiarul mitologic românesc*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.

Coșbuc, George, *Elementele literaturii populare*, editura Dacia, Cluj-Napoca 1986.

Eliade, Mircea, *Nașteri mistice*, editura Humanitas, București, 1995.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, editura Albastros, București, 1995.

Lovinescu, Vasile, *Creangă și creanga de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.

Festivalul-Concurs Național de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor”

În organizarea Centrului Județean de Cultură Dâmbovița, Societății Scriitorilor Târgovișteni, a Bibliotecii Județene „I.H. Rădulescu”, Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România, se desfășoară Concursul Național de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor”, cu patru secțiuni de creație (poezie, proză scurtă, eseu și teatru scurt), ajuns anul acesta la ediția a XLVI-a. Concursul se adresează creatorilor din toată țara, care nu au împlinit 40 de ani, indiferent dacă sunt membri ai uniunilor de creație ori au volume de autor.

Concursul urmărește să descopere, să sprijine și să promoveze o literatură de certă valoare umanist-estetică, deschisă tuturor abordărilor, căutărilor și inovațiilor din interiorul oricărui experiențe ale canonului specific românesc ori universal. Concurenții – care pot participa la una sau mai multe secțiuni - se vor prezenta la concurs cu un grupaj de maxim 10 titluri pentru secțiunea de

poezie, 3 proze, însumând maximum 8 pagini la secțiunea proză scurtă, 1-2 piese de teatru scurt (inclusiv piese pentru copii), pentru secțiunea teatru scurt. Se pot aborda teme la alegere. La secțiunea eseu (două lucrări de circa 4-5 pagini), tema este „Dinastia Văcăreștilor și literatura română premodernă la Târgoviște”.

Lucrările vor fi editate în word, cu caracter *Times New Roman*, corp 12, la un rând și jumătate. Acestea vor avea un motto, ce se va regăsi într-un plic închis, conținând un CV detaliat (numele concurentului, data nașterii, activitatea literară, adresa și, obligatoriu, numărul de telefon), și vor fi trimise prin poștă (imprimare pe hârtie și pe un CD), până la data de 25 octombrie 2014, pe adresa: Centrul Județean de Cultură Dâmbovița, str. A.I. Cuza nr.15, cod poștal 130007, Târgoviște. În cazul în care, lucrările vor fi trimise prin poșta electronică (e-mail – strategiicultural@yahoo.com), acestea vor fi însoțite de un motto, precum și de un CV (datele personale solicitate mai sus), organizatorii asigurând confidențialitatea acestora până ce juriul va delibera și va stabili premianții ediției.

Concurenții care au obținut un pre-

miu la una dintre secțiuni, în edițiile anterioare, se vor putea înscrie în concurs doar la o altă secțiune.

Concurenții care nu vor trimite toate datele de identificare (în special data nașterii) vor fi eliminați din concurs. Nu vor participa la concurs lucrările care vor fi trimise după 25 octombrie 2014, data poștei.

Premianții vor fi invitați de către organizatori în zilele 7 și 8 noiembrie 2014, la Târgoviște, la manifestările organizate în cadrul Festivalului-Concurs Național de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor”.

Premiile, în număr de 18, în valoare de circa 5000 lei, vor fi acordate concurenților, în vechea Cetate de Scaun, cu ocazia festivității de încheiere a concursului. De asemenea, lucrările premiate vor fi publicate într-un volum editat de Centrul Județean de Cultură Dâmbovița, în colaborare cu Editura „Bibliotheca”.

Relații suplimentare: **Centrul Județean de Cultură Dâmbovița** – telefon-0245/613112; e-mail – strategiicultural@yahoo.com sau pe pagina www.cjcd.ro (unde vor fi publicate și rezultatele finale).

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Alexandru Zub – Instituție Culturală Națională

De câteva decenii, cultura românească are în acad. Al. Zub un reper cultural-științific, dar și moral, absolut. Al. Zub urmează în linie directă modelul cultural Vasile Pârvan. Același asceză etică, același discurs științific riguros, aceeași austeritate existențială, aceeași responsabilitate maximă pentru Cuvânt, toate urmate de o extraordinară perseverență în a-și valoriza propriul destin.

Ajuns pe Olimp, de unde privește spre noi cu o imensă empatie, acad. Al. Zub ne-a oferit și încă ne oferă exemplul faptei ziditoare, cât și utilitatea sa istorică. Eșecul nostru personal trebuie valorizat și transformat în Destin, iar nu asimilat unei fatalități exterioare ce ne strivește - una dintre lecțiile înțeleptului ajuns, iată, la 80 de ani.

La începutul anilor '70, o mână de studenți ai facultății de istorie ieșene, însetați de cultură, dar încorsetați de o ideologie totalitară, am auzit de numele Domniei Sale întâia oară. Îl admiram și îl iubeam, totodată, căci tocmai aflasem de reclusiunea ce-i fusese impusă tânărului savant de regimul totalitar doar pentru că îndrăznise să apere unul dintre adevărurile noastre identitare, într-o vreme în care „un gol imens invadase timpul seminției”⁴¹ noastre. Pentru umplerea acestui gol imens, gol adâncit de o istorie ostilă, Al. Zub și-a așezat destinul întru realizarea, cu bună știință, a unor proiecte culturale majore, având credința că nu „litera faptelor”⁴² trebuie să primeze, cât „decelarea spiritului ce le animă”⁴³, ambele conducând la exercitarea „actului istoriografic într-o magistratură de maximă responsabilitate”⁴⁴.

Acest postulat acad. Al. Zub l-a practicat și îl practică în întreaga sa activitate cultural-științifică, având mereu ca obiectiv lungă evoluție a lucrurilor judecate cât mai riguros și raportate la adevărurile profunde ale realității umane. Al. Zub, așadar, nu a fost și nu este obsedat de *litera faptelor* (subl. ns.), ci de selecția acestora, fapte care au condus la construcția de sine, la un discurs istoriografic identitar având ca și câmp de analiză întreaga experiență umană.

După Al. Zub, istoricul are supremul privilegiu de a avea sub observație întregul câmp al Istoriei, de unde derivă obligația de a pune întrebări și să identifice răspunsuri, să schimbe perspectiva mereu, „dând târcoale

munțului cu o mie de fețe”⁴⁵. În concepția savantului, cunoașterea istorică astăzi nu mai poate fi asumată integral doar de unul singur (fie acesta un F. Braudel, un N. Iorga sau un Th. Mommsen), ci devine posibilă doar printr-un efort colectiv de cunoaștere – cuprins în ceea ce Domnia Sa numește „La Maison des Sciences de l’Homme”. Această „Casă a Științelor despre Om”, și în care istoricii, dacă își asumă menirea, ocupă o poziție privilegiată, trebuie să contribuie la o înțelegere cât mai aproape de adevăr a naturii umane. Pentru ca această înțelegere să fie posibilă, trebuie obligatoriu explicată adevărata natură a condiției umane. Dând răspunsuri la această dramatică interogație⁴⁶ urmează a fi definite seriile istorice (nu legile)⁴⁷ pe care omul le-a parcurs de-a lungul timpului, ca expresie absolută a unei singure umanități în ciuda unor modalități separate de a se exprima în Istorie⁴⁸.

Așadar, Al. Zub, ca și Martin Heidegger, a crezut mereu că Istoria nu începe de la fenomen, ci din înțelegerea sensului acestuia, de la aflarea „invariantului ascuns”⁴⁹, pe care, dacă îl identificăm, fenomenul se transformă în Destin. Din acest motiv, istoricul este predestinat să gândească Istoria, pentru ca apoi, de aici, să înceapă a-i depăna povestea. Căci, ne îmbărbătează înțeleptul, toate în Lume au rost, dincolo de om și istoria sa se află Dumnezeu, iar Dumnezeu cunoaște doar Istoria adevărată, deoarece El însuși este subiectul Istoriei⁵⁰.

Așa gândind Istoria, devenirea umană urmează a fi cercetată în raport direct cu gândirea cauzală⁵¹. De la gândirea cauzală, în fața istoricului (pe care Al. Zub, ca și N. Iorga, îl vede ca pe un înțelept, un bătrân prin experiență al neamului) derivă responsabilitatea de a arăta noilor generații drumul, calea cea bună prin care se obține o relație normală, armonioasă cu trecutul. Cu valorile definatorii ale trecutului, desigur, iar nu cu aberațiile acestuia, deoarece, ne spune Al. Zub, în Istorie orice →

PROF. DR. GICĂ MANOLE

⁴⁵ *Ibidem*, p. 173.

⁴⁶ *Ibidem*: „...e mai prețioasă neliniștea produsă de întrebare decât confortul unui răspuns, oricât de bine inspirat.”

⁴⁷ *Idem*, *Junimea. Implicații istoriografice*, Ed. Junimea, Iași, 1976, p. 36; *idem*, *De la seria istorică la istoria serială, în Cunoaștere de sine și integrare*, Ed. Junimea, Iași, 1986, pp. 32 – 39, unde Al. Zub subliniază prioritatea lui A. D. Xenopol în fundamentarea teoriei seriilor istorice. Iată cum sintetizează Al. Zub seria istorică xenopoliană: „un *tot* în care faptele de succesiune, specifice domeniului, se conexează cauzal, dând naștere unui sistem deosebit de acela al științelor de repetiție” (p. 35).

⁴⁸ „O infinitate de cioburi scânteietoare se oferă cunoașterii”, ne spune Albert Camus, în *Mitul lui Sisif*, Ed. RAO, București, 2001, p. 109, pentru ca să conchidă întunecat: „După atâtea secole de căutări, după atâtea abdicări ale atâtor gânditori... nimeni nu mai speră azi în adevărata cunoaștere.” Camus avea în vedere nu cunoașterea istorică, pe care a încercat să o explice (și justifice) în *Omul revoltat*, ci limitele cunoașterii de sine. Astfel, conchide el, „totdeauna îmi voi fi mie însumi străin” (*Ibidem*).

⁴⁹ Vezi Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, text integral, traducere din limba franceză de Maria Carпов, Ed. Meridiane, București, 1999, p. 9.

⁵⁰ Vezi Lucian Blaga, *Ființa istorică*, ediție îngrijită, note și postfață de Tudor Cățineanu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 238.

⁵¹ Vezi Raymond Aron, *Introducere în filozofia istoriei. Eseu despre limitele obiectivității istorice*, ediție nouă revăzută și adnotată Silvie Mesure, traducere din franceză de Horia Gănescu, Editura Humanitas, București, 1997, pp. 195 – 229.

⁴¹ Ștefan Afloroaei, *Întâmplare și destin*, Institutul European, Iași, 1993, p. 108.

⁴² Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, Ed. Junimea, Iași, 1974, p. 805

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Idem*, *Istorie și finalitate. În căutarea identității*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 209.

Scară la cer

Sfântul Mare Mucenic Mina

Veridicitatea unor amănunte din viața Sfântului Mina nu poate fi confirmată. Însă sunt de necontestat moartea sa martirică și viața ascetică și curată pe care a dus-o. La începutul secolului al V-lea, unui păstor i s-a descoperit locul mormântului Sfântului Mina. El a văzut cum unul din mieii bolnavi de râie a intrat în apă, apoi s-a culcat pe pământ și s-a vindecat imediat. Văzând minunea, păstorul a uns cu tină toate oile bolnave și acestea au fost vindecate. Răspândindu-se vestea, au venit numeroși bolnavi, tămăduindu-se de orice boală. Între aceștia s-a aflat și fiica împăratului Zenon, care a fost vindecată de lepră. Sfântul Mina i s-a arătat în vis, spunându-i că în acel loc se află înmormântat trupul său. În semn de recunoștință, împăratul a construit o frumoasă biserică, în care a așezat racla Sfântului. În jurul bisericii a construit mai multe clădiri, încât în scurt timp a apărut un nou oraș, numit Abu Mena, în Deșertul Mariout din Egipt.

Se știe că Sfântul Mina s-a născut în Egipt, dar nu se poate preciza cu exactitate data nașterii. Unii au spus anul 285. Cu siguranță s-a născut în a doua jumătate a secolului al III-lea. Și locul nașterii este cunoscut, Nakiyos, în apropiere de Memphis, străvechea capitală a faraonilor. Părinții Sfântului Mina erau creștini, de origine nobilă, dar nu aveau copii. Nu și-au pierdut nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu. Au continuat să se roage Lui să le dăruiască un copil. În timp ce participa la

sărbătoarea Maicii Domnului, rugându-se în fața unei icoane a Fecioarei Maria, Eufimia, mama Sfântului, a auzit o voce spunând „Amin”, „Așa să fie!”. Câteva luni mai târziu, a născut un băiat, pe care l-au botezat „Mina”, în amintirea cuvântului auzit înaintea icoanei.

Mina a rămas orfan de ambii părinți la o vârstă fragedă. Tatăl a murit când avea 11 ani, iar mama când a împlinit 14 ani. A intrat în armata imperială, în timpul tribunului Firmilian. Datorită originii nobile și reputației tatălui său, lui Mina i s-a încredințat un rang înalt. În armată s-a distins prin eroismul său. Mina însă nu a abandonat credința sa, comportându-se ca un adevărat creștin. Când Dioclețian a emis primul edict de persecutare a creștinilor, la 23 februarie 303, Mina a părăsit armata, aflată atunci în Turcia. Nu putea lua parte la masacrarea celor de o credință cu el. S-a retras în deșert, dedicându-se vieții sihăstrești.

Nu se știe cât timp a stat în singurătate. Tradiția spune că a înaintat atât de mult în viața ascetică, încât a fost înzestrat de Dumnezeu cu darul facerii de minuni.

Sfântul Mina a părăsit deșertul și a venit în cel mai apropiat oraș, Kütahya. Era ajunul unei mari sărbători. El a mărturisit fără ezitare că este creștin în fața mulțimii adunate pentru a celebra sărbătoarea păgână. A fost luat de soldați și dus înaintea prefectului Pyrrhus. Trebuia să aleagă între martiriu și apostazie (lepădarea de credință). Mina a îndurat neclintit toate torturile și în cele din urmă i s-a tăiat capul. Nu se cunoaște cu exactitate anul martiriului său. Unii cercetători înclină spre anul

304. Exemplul curajos oferit de Mina a dat curaj creștinilor, dar și multor păgâni, care s-au convertit și au suferit la rândul lor aceeași moarte ca el.

În anul 641, arabii au cucerit Egiptul, iar orașul de origine al Sfântului Mina a fost ruinat. În 1905, arheologii au descoperit vestigiile vechiului oraș. Patriarhul copt Chiril al VI-lea al Alexandriei a reînviat cultul Sfântului Mina, construindu-i o mănăstire, Abu Mena, în apropiere de vechiul loc. Moaștele au fost așezate acolo, iar de atunci a devenit un mare loc de atracție atât pentru turiști, cât și pentru pelerinii credincioși. Biserica Ortodoxă, îl prăznuiește la 11 noiembrie.

Strămoșii meleagurilor noastre aveau, în luna noiembrie, o zi în care invocau pe Sfântul Mina să îi scape de răufăcători, de hoți, de tâlhari, să recupereze lucrurile furate. Iar fetele se rugau pentru măritiş, socotindu-l pe sfânt, ocrotitorul fetelor de măritat. Acestea duceau lumânări la Biserică, punându-le în sfeșnice, pentru a întoarce spre „dânsele inimile celor doriți”. Ziua era petrecută în post negru, iar sărindarele date la Biserică erau „pentru vrăjmășie, măritiş, furt, moarte de om, pentru ca să se aleagă ceva în 40 de zile”.

Se spune că toți cei care au credință și se roagă la Sfântul Mina au șanse să recupereze măcar o parte din ce au pierdut. Dumnezeu mi-a dăruit și mie șansa de a mă ruga la sfintele sale moaște, și mă bucur că v-am regăsit pe dumneavoastră toți sănătoși.

**Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

→ supracreștere, orice exagerare înseamnă abaterea de la adevăr. Astfel ajunge istoricul în fața unei grave dileme de a identifica acest adevăr. Iar în Istorie, deși s-a susținut convingător că „omul este istorie”, adevărul se află undeva la mijloc și este extrem de dificil de cuantificat.

Istoricul, crede Al. Zub, întreaga sa viață și operă ne sunt exemple, trebuie să aleagă calea de mijloc și printr-un discurs ponderat să identifice răspunsuri rezonabile la atâtea întrebări ce se nasc din analiza trecutului recent sau mai vechi.

Discursul istoric autentic, afirmă acad. Al. Zub, cu toate că lumea contestă că din Istorie a învățat cineva vreodată, trebuie să fie unul pozitiv. Așa crezând, Al. Zub ne-a oferit o constantă și de necontestat lecție de măsură, analiza sa istorică reușind un admirabil echilibru între ieri și azi. Adevărata cunoaștere istorică este posibilă în viziunea lui Al. Zub prin renunțarea la compromisuri, prin așezarea lumii românești pe temeiuri normale, numai așa având posibilitatea să ne restabilim respectul față de sine. Ființa noastră morală alterată de două – trei generații de experiențe istorice nefaste poate fi vindecată dacă spunem mereu omului că vine din spirit divin, că, indiferent cât de

adânc a căzut, are posibilitatea de a se redresa în fiecare clipă. În aceasta constă esența lumii noastre: cunoaștere autentică de sine⁵² urmată obligatoriu de exigențele unui spirit critic, care să nu extrapoleze dimensiunea noastră negativă, ci să contribuie hotărâtor „la o extensie continuă de orizont”⁵³.

Cunoașterea istorică autentică, ca și Istoria însăși, postulează Al. Zub, sunt realizabile doar dacă împărțăm, practicăm și ne raportăm existența la „valori supraindividuale”⁵⁴, mărturisire de credință sub semnul căreia acad. Al. Zub și-a așezat neclintit întreaga existență, operă. Toate cele de mai sus mă îndreptătesc să afirm cu tărie că, la împlinirea vârstei de 80 de ani, acad. Al. Zub binemerită statutul de Instituție Culturală Națională.

⁵² Al. Zub, *Istorie și finalitate*, p. 173; idem, *Cunoaștere de sine și integrare*, pp. 188 – 194.

⁵³ *Ibidem*. Vezi și p. 37, unde se afirmă „căci nu trecutul în sine interesează până la urmă, ci trecutul raportat la nevoile prezentului și la perspectiva dezvoltării viitoare.”

⁵⁴ *Ibidem*, p. 29

Convorbiri duhovnicești

Î.P.S. Ioan Selejan, Arhiepiscopul Munților

„Mântuitorul nostru Iisus Hristos ne arată *desăvârșita libertate* pe care o are omul.”

Luminița Cornea: În zilele de 19-21 septembrie 2014, s-au sărbătorit, la Centrul Eparhial și la catedrala episcopală din Miercurea-Ciuc, douăzeci de ani de existență a Episcopiei Covasnei și Harghitei. Înaltpreasfinția Voastră ați participat la toate etapele *Sesiunii Naționale de Comunicări Științifice „Românii din sud-estul Transilvaniei. Istorie. Cultură. Civilizație”*, ediția a XX-a, dedicată împlinirii a două decenii de la înființarea Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei. Duminică 21 septembrie 2014, la sfârșitul Sfintei Liturghii arhieresti, ați marcat, în cuvântul de învățătură, câteva idei importante și deosebit de actuale, pornind de la evanghelia zilei.

Î.P.S. Ioan: După o călătorie de douăzeci de ani spre cer, treaptă cu treaptă, ne aflăm cu toții, în aceste zile, la Miercurea-Ciuc, spre a privi puțin înapoi și apoi a privi înainte către Poarta Cerului. Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în evanghelia de astăzi, ne arată *desăvârșita libertate* pe care o are omul. Astăzi în lumea tehnicită, omul se apropie mai mult de robot decât de esența bucuriei lui Dumnezeu. Astăzi, omul seamănă mai mult cu mașina decât cu creatura aceea vie și liberă a lui Dumnezeu. Astăzi, în loc să ne aruncăm ancora conștiinței noastre în izvorul Sfințelor Scripturi, cu ajutorul tehnicii, de multe ori, ne legăm la mâini, ne legăm aripile și nu mai putem să ne urcăm către cerul bucuriei lui Dumnezeu. Dar Hristos nu ne oprește și spune: *Cel ce voiește să vină după mine!* Acesta este îndemnul celei mai mari libertăți a omului. Cel ce voiește! Pe nimeni n-a obligat Biserica lui Dumnezeu, de două mii de ani, să vină cu forța la biserică sau să facă fapte bune. De voiești, să vii după Hristos. Dacă voiești, să faci fapte bune. Dacă voiești... Vedeți câtă libertate i-a dat Dumnezeu omului?! Maximă!

L.C.: Totuși, Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, libertatea ce presupune? Mai ales astăzi, când se vorbește atâta despre libertate.

Î.P.S. Ioan: Libertatea presupune o mare responsabilitate. Pentru orice faptă făcută aici, pe pământ, bună sau rea, răspunzi în fața lui Dumnezeu, pentru că ai făcut-o, dacă ai vrut. *Dacă ai vrut, ai făcut fapta aceea.*

Prin urmare, e bine să conștientizăm mereu: cum ne-a creat pe noi Dumnezeu? Cu aripile legate sau avem aripile dezlegate, pentru a ne ridica de pe această minunată planetă albastră spre veșnicia Cerului și spre deplinătatea iubirii lui Dumnezeu? Dacă vrei, iubite frate și iubită soră, iubește! Iubește-L pe Dumnezeu, iubește pe semenii tăi, dacă voiești.

Vă îndemn să nu urăți, să nu dezbinăți, chiar dacă sunteți liberi a face lucrul acesta, ci iubiți, mângâiați, cercetați pe cei care sunt, pe lângă frațiiile voastre, în necazuri și nevoi.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, în predica aceasta ați legat strict contextul evangheliei cu istoria Episcopiei. Mă refer la ultima parte din sfânta evanghelia: „Adevărat grăiesc vouă că sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea Împărăția lui Dumnezeu venind întru putere.” (Marcu 9,1)

Î.P.S. Ioan: În contextul acestei evanghelii, ne spune Mântuitorul că dintre cei ce sunteți acum de față, vor fi printre voi unii care nu vor gusta moartea. Faptul acesta m-a făcut să mă gândesc și să mă întorc la cele petrecute aici, în urmă cu douăzeci de ani. Mă bucur că mulți, dintre cei ce atunci au fost aici, sunt și astăzi în viață. Dumnezeu să binecuvinteze viețile tuturor celor ce au fost prezenți la această sărbătoare a noastră, să aibă mereu aripile sufletului deschise larg, pentru a se înălța până la Poarta Raiului bucuriei lui Dumnezeu.

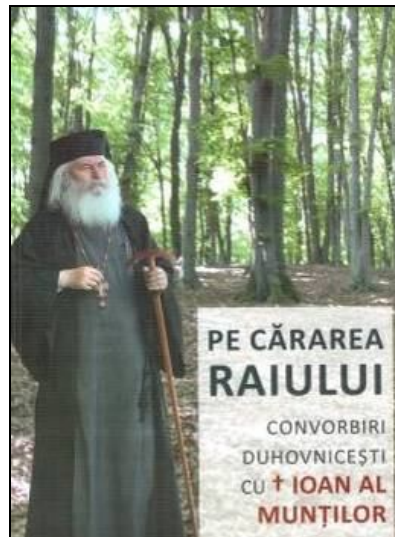
Binecuvântat să fie Dumnezeu că celor care și-au pus nădejdea în noi, întâi bunul Dumnezeu și apoi oamnei, le-am putut arăta că ținem până astăzi crucea pe această catedrală→

Petru Birău, „Peisaj la Cimpă”,
acrylic pe pânză, 2013, 50 x 70 cm

Cărți noi

PE CĂRAREA RAIULUI

La Editura Sophia din București, a apărut, volumul „*Pe cărarea Raiului - convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, Arhiepiscopul Munților*”, realizate de prof. dr. Luminița Cornea, 356 de pagini, ediția a II-a, revăzută și adăugită.

O carte tămăduitoare și ziditoare de suflet din care cititorii revistei *Vatra veche* au avut bucuria să se înfrupte, număr de număr, de câțiva ani, în cadrul rubricii „*Documentele continuității*”. O carte care merită să stea la loc de cinste în biblioteca sufletului.

Notăm un fragment din însemnarea Î.P.S. Ioan aflată pe coperta a IV-a a volumului: „*Drumul nostru pe sub soare este scurt, iar drumul până la poarta Raiului este de o prescură. Dacă îți iei ca merinde o prescură, când vei pleca din lumea aceasta, ea îți va ajunge până la poarta Raiului. Aici, Dumnezeu își hrănește fiii cu prescură, iar în Rai cu lumina harului dumnezeiesc. Aici prescură, acolo lumină!*” (L.C.)

→episcopală din Miercurea-Ciuc și am pus atâtea cruci, cu preoții și credincioșii, pe bisericile și mănăstirile din Episcopia noastră. Sfânta Cruce este stindardul Bisericii și atâta timp cât, pe aceste meleaguri, va mai fi Sfântă Cruce pe sfințele noastre biserici românești va însemna că încă în acest pământ binecuvântat de aici, din munți, bate o inimă de creștin ortodox român care se roagă lui Dumnezeu în graiul nostru dulce românesc.

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Asterisc

Lucrarea Sfințirii

Familie de vrednici slujitori întru credința strămoșească –
Pr. Emil Pop și prof. Valeria Pop

Lucrarea Sfințirii este titlul cărții scrise de preotul Emil Pop și profesoara Valeria Pop, apărută cu sprijinul nemijlocit al Înaltpreasfințitului Ioan, Arhiepiscop al Covasnei și Harghitei, la Editura Nico din Târgu-Mureș (295 de pagini).

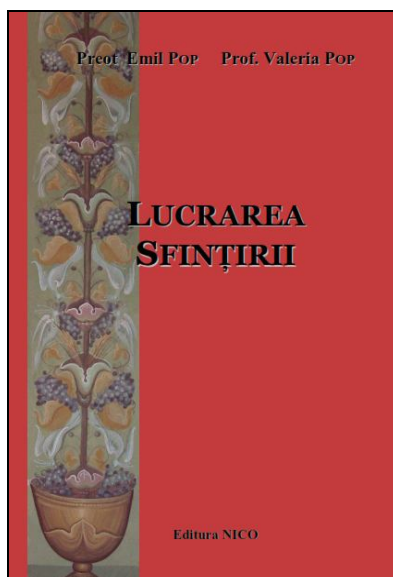
Este oare lucrarea sfințirii Bisericii Ortodoxe Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei din Miercurea-Ciuc? Sau este lucrarea sfințirii enoriașilor Bisericii „din Vale”, ce părea dată uitării în Miercurea-Ciuc? Sau este chiar lucrarea sfințirii ctitorilor acestei cărți?

Cu osârdie și vrednicie, Prea Cucernicul Părinte Emil Pop și distinsa-i preoteasă, profesoara Valeria Pop, au realizat încă un volum ce are în centru sfântul lăcaș din Miercurea-Ciuc, cunoscut de locuitori ca Biserica Ortodoxă Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei, sau numită mai pe scurt Biserica Ortodoxă Mică, sau, în limbaj familiar, Biserița „de Jos” ori Biserița „din Vale” – aceasta pentru că cealaltă biserică ortodoxă din Miercurea-Ciuc, devenită catedrală episcopală, este așezată, oarecum, pe deal.

Părintelui Emil îi place să scrie și să vorbească despre biserica în care slujește de 24 de ani și care a renăscut prin evlavia și truda credincioșilor călăuziți de harul lui Dumnezeu.

„Biserița din Vale”, ce părea, odinioară, dată uitării, ruinii și invaziei vegetale, a renăscut, devenind o bijuterie românească în inima localității Miercurea-Ciuc. „A fost un dor, apoi o zămislire a unui gând, apoi flacăra faptei, înfăptuirea, acțiunea durativă...”, declară părintele Emil, care recunoaște marele merit al înaintașului său, al ctitorului bisericii, părintele Isidor Vlad, evocându-i cu orice prilej, jertfa ziditoare.

Din anul 1990, părintele Emil a transmis credincioșilor o adevărată stare de efervescență, pentru a scoate din ruine „zidirea, înlăturând urmele profanării, restaurând ziduri, mobilier, dușumea etc. Cu mic, cu mare, credincioșii au purces la lucrarea cu dimensiunea ei

duhovnicească, harică” (p. 6). Lucrările de anvergură s-au declanșat după 21 septembrie 1994, data întemeierii Episcopiei Covasnei și Harghitei, a întronizării Preasfințitului Ioan Selejan. Dar, mărturisește părintele Emil: „Biserica mea este acum lucrătoare datorită strădaniilor și rezistenței bunilor creștini.

Cu voia Domnului, am putut apăra darul – amenințat cu demolarea – al ctitorului ei, preotul Isidor Vlad” (p. 101).

Într-un alt volum dedicat aceleiași biserici, *Ctitorii de lumină, ctitorii dăinuitoare* (2010), autorii, preotul Emil Pop și profesoara Valeria Pop, semnează un mesaj concis, pe coperta a patra, încheiat cu un extraordinar îndemn: „*În lut sau în piatră, în gând sau cuvânt, orice construcție omenească va dăinui dacă este ancorată divin, dacă s-a făcut întru slava lui Dumnezeu. / Biserica în care trăiește Hristos cel viu este omul care se învrednicește de bucuria comuniunii cu El. / Biserica în Biserica suntem chemați să devenim, în comunitatea binecuvântată, în care Dumnezeu se apropie de fiecare suflet, spre a-l întoarce către Sine, ducându-l din slavă în Slavă. / Să fim primitori ai harului, deschizându-ne inimile, spre a se umple de dragoste și recunoștința că ne-a învrednicit a ne împărtăși cu sfințele, cele fără de moarte, preacuratele și de viață făcătoarele Taine, spre a ne întări întru sfințenie. / Să ctitorim sufletele ca Biserica vie, primind darul desăvârșit care se pogoară de la Părintele Luminilor! / Ctitorie care*

va dăinui, ctitorie binecuvântată, să fie sufletele noastre!” Un minunat îndemn! O rugăciune șoptită în liniște și pace la ceas de seară!

În paginile de început ale volumului *Lucrarea Sfințirii*, autorii își îndeplinesc o datorie de suflet, menționând „cruguri aniversare și comemorări”, integrându-se atotcuprinzătoare mișcări spirituale ortodoxe a prăznirii martiriului Sfinților Brâncoveni, de la a căror mucenicie se numără trei veacuri. Desigur, se cudevaneau evidențiate date precum: doi ani de la resfințirea Bisericii „noastre”; 24 de ani de slujire, din 1990, în această biserică și 40 de ani de la hirotonirea părintelui Emil Pop; două decenii de la întemeierea Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei; 50 de ani de la plecarea la cele veșnice a părintelui Isidor Vlad; comemorarea a 75 de ani de la trecerea la cele veșnice a Patriarhului Miron Cristea „personalitate de prim rang a Bisericii Ortodoxe Române, zămislită pe meleagurile noastre” (p.9).

Titlurile capitolelor sunt lămuritoare: *Chemarea la sfințenie, „deschiderea cugetului bun către Dumnezeu”; Cuvinte de mântuire; Sărbătoarea ocrotitorilor parohiei noastre; Cuvinte de înfrățire, cuvinte de mângâiere; Cuvinte de limpezire.*

Puternice emoții duhovnicești produc cuvintele de învățătură ale Î.P.S. Ioan, la sfințirea Bisericii Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei, la slujba de acordare a distincției onorifice de Iconom Stavrofor părintelui Emil Pop, la sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel și la ultimul maslu de obște săvârșit în Postul Nașterii Mântuitorului, în biserica din Livezi, prin care Î.P.S. Ioan arată însemnătatea participării la slujbele religioase, în special la Sfânta Liturghie, pentru că biserica este „cărarea care duce spre raiul bucuriei în Dumnezeu” (p. 53).

Din capitolul *Cuvinte de înfrățire, cuvinte de mângâiere*, reținem, pentru rândurile de față, subcapitolele referitoare la poezia profesoarei Valeria Pop și *Convorbiri la Subcetate, cu Doinița Ana Dobreanu.* →

LUMINIȚA CORNEA

Poeta Valeria Pop are o predilecție specială pentru poemele de inspirație și trăire religioasă, volumul *Miride* este semnificativ pentru această tematică. Pr.prof.dr. Ovidiu Moceanu constatând că poeziile Valeriei Pop „sunt momente de foarte frumoasă poezie, profundă poezie” (p.72), mărturisește, în legătură cu poeziile volumului *Miride*, că „omul e ca o miridă, în acest univers, în creație, care se aduce jertfă și care trebuie să devină în stare de jertfă, pentru a se uni cu Cuvântul Întrupat” (p. 73). Ne-au plăcut spusele pline de rafinament și înțelepciune ale prof.dr.Valentin Marica, care își încheie cronică, intitulată *Poezia Valeriei Pop – Pogorâre și Înălțare*, în felul următor: „*Miridele* Valeriei Pop ne-au amintit cugetarea Sfântului Maxim Mărturisitorul: cel ce crede se teme; cel ce se teme se smerește; cel ce se smerește se îmblânzește; cel blând păzește poruncile; cel ce păzește poruncile se luminează; cel luminat se împărtășește de tainele Cuvântului Dumnezeiesc” (p. 78).

Poemul *Icoane plângând*, inclus în volumul *Lucrarea Sfințirii* (regretăm că nu sunt incluse mai multe poezii), evidențiază trăirea cu intensă acuitate a sentimentului zădărnicii, al înfrățirii cu natura și al speranței mântuitoare: „Când floarea se face rod / fac primul meu pas spre al raiului pod / că-n taina luminii mă topesc și viez / pătrunsă-n adânc de-al Înaltului crez” (p. 82).

Convorbirile preotului Emil Pop cu Doinița Ana Dobreanu, având în plan central satul natal al amândorura, Subcetate, ori dialogul părintelui cu jurnalistul Claudiu Târziu impresionează prin sinceritate și trăire autentică, prin evidențierea unor idei-îndemn spre mântuire: „ies în fața lumii cu slujirea mea ortodoxă”, „indiferent de etnie și confesiune, toți vrem același lucru; pace sufletească”, „dacă răspunzi cu rău la rău, îți atragi și mai mult rău”, „îi ajut pe toți să se împărtășească de frumusețea ortodoxiei”, „nu las răul să-și facă culcuș în inima mea”.

Cuvinte de limpezire, cel mai întins și substanțial capitol, cuprinde predici ale părintelui Emil la diverse pericope evanghelice, rostite, desigur, de-a lungul anului, în fața altarului „Biseriței din Vale”. Pornind de la explicarea textului evanghelic, părintele Emil Pop ajunge la creștinul din

zilele noastre pe care încearcă să-l lumineze întru credință, știindu-se că fiecare evanghelie ne spune, prin cuvânt, adevăruri fundamentale despre om. Pentru exemplificare am ales câteva citate semnificative: „Unește-ți mintea cu inima și ancorează-te sus, la Dumnezeu!”, „Toți oamenii de mare credință au fost luminați de Dumnezeu”, „Ar trebui să căutăm calea spre Dumnezeu nu numai când ne aflăm în suferință”, „Dacă atunci când dau roadele, mulțumim pentru roadele primite, înseamnă că am ajuns la credință”, „A te plictisi să știți că nu e creștinește. A te plictisi înseamnă că ești pe un drum greșit în viața ta”, „Dumnezeu vorbește în limba lui dumnezeiască. În ce măsură auzim noi această limbă a lui Dumnezeu, plină de semnificații, plină de lumină, plină de putere?”

Prin toate predicile – adevărate cuvinte de învățătură, cum pe bună dreptate sunt cunoscute – părintele Emil ne dăruiește o parte din inima sa, demonstrându-ne că omul se poate înălța prin trăire duhovnicească, prin credință. Foarte potrivit ni se pare portretul părintelui Emil realizat de Claudiu Târziu, într-un interviu din *Formula AS*. Considerăm-l atât de semnificativ, îl redăm: „*Pare rupt din icoană. Ochi blânzi, barbă albă, gesturi calme, voce domoală, zâmbet larg. Părintele Emil Pop, parohul bisericii Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei din Miercurea-Ciuc, este, pentru românii de acolo, omul care le pune balsam pe suflet, cel care le îndulcește exilul și îi îmbărbătează pentru a merge cu nădejde pe calea mântuirii*” (p. 114). Nu este mai prejos nici portretul profesoarei Valeria Pop – îl redăm pe cel din volum, așa cum l-a înfățișat Doinița Dobreanu: „*doamna Valeria, o femeie cu totul specială, prin blândețea, bunătatea, sensibilitatea, delicatețea, dăruirea, mărinimia și, nu în ultimul rând, inteligența ei, o corolă de calitate care asigură frumusețea caracterului său*” (p. 110).

În concluzie, *Lucrarea Sfințirii* este o carte în care găsim date despre istoria, avaturile și bucuriile actuale ale unei biserici din Miercurea-Ciuc, o carte în care găsim poezie de calitate, o carte în care găsim alese predici, toate, cuvinte semănate cu credință. O carte ce merită a fi cunoscută și citită! O carte care ne adapă sufletul cu apa cea vie!

Ancheta „Vatra veche”

CASA DOSOFTEI - cel mai vechi lăcaș de cultură din Iași

Casa Dosoftei este clădirea din centrul orașului Iași, aflată în imediata vecinătate a *Palatului Culturii*, care adăpostește, din 1970, secția de literatură română veche din cadrul *Muzeului de Literatură Română Iași*. Cunoscută de veacuri sub această denumire, *Casa Dosoftei* a fost construită, conform unor atestări documentare, în timpul domniei lui Antonie-Vodă Ruset și al activității marelui mitropolit – cărturar Sfântul Ierarh Dosoftei. În anul 1679, casa devine sediul celei de a doua tiparnițe din Iași, după aceea instalată de mitropolitul Varlaam în chiliile *Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi”*, unde acesta și-a tipărit *Cazania sau Cartea românească de învățătură*, prima tipăritură în limba română pe teritoriul Moldovei, datând din anul 1643. Odinioară, imobilul, cunoscut și sub denumirea de *Casa cu arcade*, făcea parte dintr-un ansamblu al *Curții Domnești*, împreună cu *Biserica Sfântul Nicolae Domnesc*, din apropiere, ctitorie a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare.

Casa Dosoftei, cel mai vechi lăcaș de cultură din Iași, a fost reședință mitropolitană în perioada 1671-1686, când mitropolit al Moldovei era Dosoftei. Ne amintim cuvintele cronicarului Ion Neculce, care-i realizează un exemplar portret:

„*Acest Dosofteiu nu era om prost de feliu lui și era neam de mazil: prea învățat, multe limbi știa: elinește, latinește, slavonește și altă adâncă carte și-nvățătură, deplin călugăr și cucernic și blând ca un miel. În țara noastră pe-această vreme nu era om ca acela...*” →

LUMINIȚA CORNEA

Ieșenii și-au exprimat recunoștința față de acest mare cărturar și prin ridicarea statuii lui în imediata apropiere a *Casei Dosoftei* (statuia, opera sculptorului I. Bârleanu).

În muzeu se află alături de *Cazania* lui Varlaam (amintită mai sus) și *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, tipărită la Uniev în anul 1673. Remarcând valoarea deosebită a acesteia, prin inspirația din poezia populară, savantul Nicolae Iorga afirma: „*Dosoftei avu îndrăzneala să caute poezia aiurea, acolo unde floarea ei se înălța de veacuri, bucurând un șir de oameni după altul, îmbălsămând viața grea a omului de la țară...*”

Vizitatorul *Casei Dosoftei* are privilegiul de a privi cel mai vechi manuscris românesc datat, o transcriere de mână a *Apostolului*, copiat de popa Bratu din Brașov în anul 1559-1560, după un text mai vechi.

Cărțile tipărite de Dosoftei în această clădire, începând cu anul 1679, au avut un rol hotărâtor în eliminarea limbii slavone din biserică și în definitivarea slujbei religioase ortodoxe în limba română. Cu toate că acest lucru s-a realizat târziu, s-a reușit pentru totdeauna: „*Din împrejurări vitrege, primele documente sigure și abundente (de limba română) sunt cu totul târzii, dintr-o vreme când graiul era de mult închegat. Uzul limbii slavone în biserică și în cancelarii a întârziat apariția textelor române*” (G. Călinescu).

Dosoftei – mitropolitul și-a dat seama de acest lucru, încât, după ce a tipărit la Uniev două cărți în limba română (*Psaltirea* și o carte de cult: *Acatistul Precestei*), tipărește altele, în noua sa tiparniță din Iași. Dintre acestea sunt expuse în muzeu: *Liturghia* (1679), *Psaltirea de-nțăles...* (1680), *Molitvenic de-nțăles* (1681), un alt *Molitvenic* și un *Liturghier* (1683), *Octoih sau osmoglasnic* (1683), *Viața și petrecerea sfinților*, în patru volume (1682-1686) și altele. Aceste cărți tipărite s-au răspândit în toate regiunile locuite de români.

Pe lângă tipăriturile lui Dosoftei, în muzeul ieșean de carte veche românească, pot fi admirate și alte piese rare, deosebit de interesante pentru evoluția limbii și istoriei culturii românești. Vizitatorul remarcă tipăriturile ieșite de sub tiparnița diaconului Coresi din Șcheii

Brașovului, din perioada 1577-1580, apoi distinge prezența unor cărți ieșite de sub teascurile tipografilor de la București și, în mod excepțional, *Biblia de la București* (1688) sau *Biblia lui Șerban*, prezentă în muzeu printr-un exemplar dăruit familiei Cantacuzino de Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu, în anul 1694, ori *Evanghelia* tipărită la Snagov, în 1697.

La toate aceste piese rare, și încă altele, se adaugă valoroase monumente de artă caligrafică și miniaturistică de limbă română, atât în versuri, cât și în proză, precum și letopisețele lui Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce (primele două, în copii de la începutul secolului al XVIII-lea), apoi *Letopisețul* lui Miron Costin, ediția M. Kogălniceanu, Iași, 1845. Privim, ca vizitatori, volume scrise de Dimitrie Cantemir: *Scrisoarea Moldovei*, Mănăstirea Neamț, 1825; *Hronicul vechimei a româno-moldovlahilor*, Iași, 1835, ori cele ale corifeilor *Școlii Ardelene: Istoria pentru începutul românilor în Dachia* de Petru Maior, apărută la Buda, în anul 1812; *Hronica românilor și a mai multor neamuri* de Gheorghe Șincai, apărută la Iași, în 1853; *Lexiconul de la Buda*, primul dicționar etimologic al limbii române, apărut la Buda, în 1825.

Un sector aparte al muzeului este dedicat „istoriilor” scrise de mână, de-a lungul timpurilor, în zona Moldovei. Astfel, este însemnarea diaconului Fedca de pe un *Minei*, copiat din porunca lui Ștefan cel Mare, sau un document din anul 1646, iscălit de Grigore Ureche, care se află lângă însemnări efectuate de Miron Costin și scrieri ale savantului domnitor Dimitrie Cantemir. Într-o altă vitrină, este o copie, din anul 1727, a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Pe coperta

unui volum din *Viața și petrecerea sfinților*, vizitatorul privește cu emoție însemnări făcute de mâna Poetului Mihai Eminescu.

Pe lângă fondul de carte veche românească, *Casa Dosoftei* deține tiparnița care a funcționat între anii 1679-1686, fiind cea de-a doua din Moldova, instalată chiar de către cărturarul-mitropolit Dosoftei, după ce vechea tiparniță a lui Varlaam a căzut pradă focului. Vizitatorul mai poate vedea în muzeu multe icoane - opere de artă de o desăvârșită măiestrie, precum și diverse alte obiecte, cum ar fi: călimara de buzunar, semn de carte din sec. al XVIII-lea, medalie emisă la inaugurarea statuii lui Miron Costin, busturile lui Dimitrie Cantemir, Miron Costin, Ion Neculce.

Muzeul amenajat în *Casa Dosoftei* constituie una dintre cele mai bogate și valoroase colecții de carte veche românească. Valoarea acesteia este inestimabilă. Așa cum Mihail Sadoveanu mărturisea că *Letopisețul* lui Ion Neculce constituie cartea lui de căpătâi, așa și cartea românească veche, în general, este fundamentul literaturii române: „*Năcazurile săracei Moldove, Neculce le-a avut scrise în inima lui, cum spune însuși, în marginile limbii simple și înțelepte. A adunat în cronica lui comori de frumuseți artistice. Letopisețul său mi-i carte de căpătâi, și de câte ori îl deschid mi se umple sufletul de plăceri rare...*” (Mihail Sadoveanu).

Între hotare

Sunt piatra uitată la margine de hotar
între hotarul cerului și cel al
pământului,
cea care adună apa din cântecul ploii
și mângâie rădăcinile ascunse ale
copacului
ce rodește vise doar
ca păienjenişul mușeniei
să nu-l cuprindă.

Zbor

Secunda de lumină
naște răzvrătirea din temnița
întunericului.
Îmi cresc gheare pe suflet, din gheare
îmi cresc aripi
și zbor peste golul ființei mele.
Apoi, îmi înfig ghearele
în scoarța propriei mele istorii
vândute
pentru un ciob de iubire.

Exil

Senină dar prudentă
m-am dezlipit de pedestalul
ce mă unea cu lumea ta
din globul de cristal,
sub falsitatea ninsorii de iluzii
am pornit pe drumul de întoarcere
spre originea ascunsă a esenței mele.

Femeie

Sunt acea particulă ce nu mai încap
în realitatea bărbatului.

Mi-am pierdut umbra în alcov
când m-am dăruit în goliciunea
iubirii.
Îmi Țes demnitatea
cu fâșii de durere și lumină
zburând cu aripi pe jumătate frânte
peste cimitirele de vise.

Căutare

Urme de pași pe nisipul clepsidrelor
dintr-o dimensiune cu amintiri
suspendate
de tremurul sacadat al aortei
caută încă să multiplie speranțe
răzvrătite împotriva singurătății.
Clipe rătăcite în neant
dispersate de vânt la marginea lumii,
sentimente deformate
ce nu se mai pot recicla în atelierul
maestrului Timp...
Vieții grăbite spre vârtejul din
Cosmos
Miracolul Iubirii îi mai cere o șansă.

ELISABETA BOȚAN

Ocean întors

Locul nostru

Oamenii au înfățișarea locurilor în care s-au născut. (Ion Dodu Bălan)

Suntem de-ai locului ce ne-a fost
punct de pornire, pe care străbunii
l-au creat prin vitejie și o continuă
jertfă, diplomație.

Cât timp românii sunt obligați de
viață să-și părăsească ținuturile
natale, să-și caute pâinea la alte vetre
este o dovadă de prea puțină
preocupare, reflecție, inteligență, a
celor cu responsabilități față de ei și
față de locul nostru al tuturor, față de
GRĂDINA MAICII DOMNULUI.

*Puterea, dăinuirea noastră,
rațiunea, acțiunea, pasiunea și atâtea
alte însușiri - mai mult, mai puțin
vizibile, antinomice își reformulează
punctele de pornire, certifică istoria,
o schimbă, ne caută mereu un alt loc
pe aceeași vată, cu greu și cu mult
noroc îl găsim. Ne-au găsit un loc în
UNIUNEA EUROPEANĂ.*

Atingerea care dă viață – așa și-a
imaginat incomparabilul Michelange-
lo Buonarroti că l-a creat Dumnezeu
pe Adam (vedeți fresca din Capela
Sixtină)..., apoi prin atingere i-a
oferit însuflețirea. Primul om era de o
mare robustețe, putere fizică și

spirituală. Față de imaginea ce stă
drept mărturie ne vedem pedepsiți,
involuati.... Parcă noi de cele mai
multe ori când ne atingem vrem să ne
aneantizăm, or noi, imaginea noastră
vie, ar trebui să fie înaintea creațiilor
care ne zugrăvesc..

*Sunt unii, chiar mulți, care
trăiesc din ajutoarele sociale primite
pentru creșterea copiilor. Pe de altă
parte, adesea auzi spunându-se „de
ce să aducem pe lume copii, locurile
sunt ocupate, va urma ca și ei,
urmașii să părăsească țara... să nu se
poată bucura?” Reflecția este de un
rar pesimism, adică a fi mamă și tată
înseamnă a fi partaș la aducerea pe
lume a unei ființe care intră în inse-
curitate materială, socială, se simte
de prisos. Raționamentul ar continua
cu singura soluție rezonabilă, adică
cu așteptarea momentelor potrivite,
despre care nu știm cât vor să
întârzie... Ce deznodământ!*

La ce ne gândim mai mult, la ce
visăm și cutezăm ? Să ne înalțe mai
sus propria dreptate, îndrăzneală,
iubirea adevărată de țară, de neam.

Să stea deoparte nechemații ad-
ministratori, pungașii, nefaștii gropari
ai viselor și bucuriilor noastre.

*Viața socială, creația, progresul
pierd mult din cauza nerușinaților
din jur ce ne mai sunt și concurenți*

*neloiali. Băgăreții noștri sfidători sunt
un pericol permanent în asumarea
dreptului la locul nostru. Bine, ei nu
s-au născut să-și cunoască locul,
dacă le spui pe numele pe care-l
merită, te alegi cu minciunile
pregătite dinainte, chiar cu variantele
în care știi să se automatizească.*

Puterea vinovată va răspunde
pentru nelegiuiri și neimplicări.
Bucuriile nu pot fi păstrate în casa
puterii vinovate. Ele încep să fie
înjosite, pedepsite de către lege, de
strigătele despre injustiție, imo-
ralitate, de multe alte nevolnice daune
prestate. Nedreptățile făcute, după
legea echilibrului, își cer despăgubirea.

*Legile juridice, normele morale
se zbat din răspuțeri să ne apere
locul, fac pași vizibili, întind mâna
UNIUNII EUROPENE, își țin cu greu
verticalitatea datorită intereselor
oligarhice. ... Și garanțiile, siguranța
acestora ne apar tot ca un loc comun
dat de unirea hotarelor noastre cu
acelea ale Uniunii Europene, de
scutul NATO. Umilinței i s-a găsit un
loc între virtuți, disproporționat de
mare, oare doar pentru ce i-a rămas
bun în ea și cât de sigură este granița
dinte bun și rău?*

DANIEL MUREȘAN

OAMENI PE CARE I-AM
CUNOSCUȚ

Adriana Bittel - scriitor și critic literar

Portret de Adelaida Mateescu

Am cunoscut-o pe Adriana Bittel exact acum 15 ani, în octombrie 1999, cu ocazia lansării primei mele cărți de povestiri scurte *Miniaturi de dincolo de Ocean* (Editura Arhaeus, 1999). Adriana urma să facă prezentarea cărții și am întâlnit-o în ziua lansării. Imediat am detectat un „ceva” la această doamnă a literaturii, care m-a atras ireversibil.

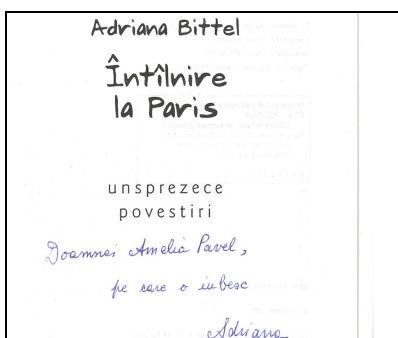
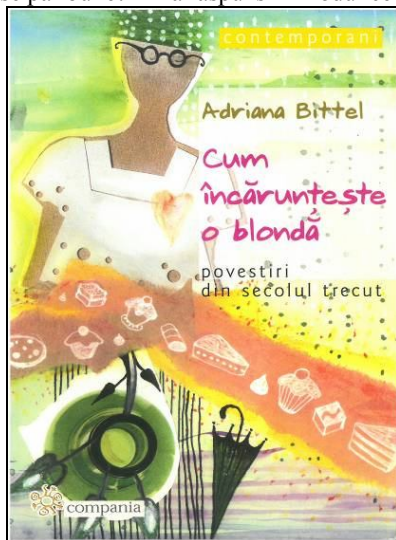
Mama mea, Amelia Pavel, care o cunoștea, mi-a vorbit foarte frumos despre ea, drept care am început imediat să-i citesc întâi rubrica din „România literară”, unde era în redacție și apoi recenziile de cărți din „Formula As”. Când au apărut cărțile ei *Întâlnire la Paris* (Editura Compania 2001) și *Cum încărunește o blondă* (Editura Compania 2006), le-am luat de la mama – cu ocazia unor vizite – și le-am „devorat”, așa spune.

Am regăsit în povestirile din cele două cărți întrebări pe care mi le pusesem și eu, am retrăit, citindu-le, atmosfera în care trăisem și eu, pe scurt, m-au emoționat profund. I-am cerut mamei numărul Adrianei Bittel și am sunat-o, în ciuda faptului că mama îmi spusese să n-o deranjez. Mi-am exprimat entuziasmul despre cărțile ei și ea mi-a răspuns că ar fi încântată să-i fac o vizită. Strada pe care locuia miera cunoscută de la fosta mea profesoară de armonie. Am vizitat-o pe Adriana de mai multe ori. Când îi duceam flori, le puneam într-un vas cu apă care a stat câteva zile într-o sticlă, ca să se elimine clorul, spunea ea. O pisică de toată frumusețea era prezentă la discuțiile noastre despre cărți, despre mama mea, despre mătușile ei, despre câte-n lună și în stele. Mi-a spus că nu scrie la calculator, ci, ca și prietenul nostru comun, profesorul și scriitorul Mihai Zamfir, scrie numai de mână.

M-am simțit bine cu ea, atât de bine de parcă aș fi cunoscut-o de o mie de ani. Iar biblioteca ei plină de cărți mi-aducea aminte de casa în care copilărisem, cu biblioteci tot atât de ticsite. Într-una din povestirile ei, nu-i mai știu titlul, scrisese despre nedumerirea ei referitoare la numele străzii *Sfântul Mina*: de ce nu se chema *Sfânta Mina*? Să fiu sinceră, și eu îmi pusesem aceeași întrebare în copilărie, cunoșteam strada, era pe lângă *Sfânta Vineri* (la numele ăsta nu-mi puneam întrebări, n-ar fi fost posibil în niciun caz să fie *Sfântul Vineri!*).

Cronicile ei literare erau, pentru mine, sursa de informații despre cărțile pe care le comandam din România. Odată, cu ocazia unei vizite la Montreal, am descoperit într-o librărie niște romane de Ludmila Ulițkaia. Mi-au plăcut la nebunie, nu auzisem de autoare și am sunat-o imediat pe Adriana să-i cer informații. Mi-a dat pe loc câteva titluri de cărți ale Ludmillei traduse în română și, după câțiva ani, mi-a spus la telefon să nu cumva să pierd romanul *Daniel Stein*, traducător al aceleia autoare. Câtă dreptate a avut! După lectură, romanul mi-a rămas definitiv în minte și în suflet.

Din felul în care Adriana Bittel scrie recenziile de carte am simțit pasiunea ei pentru lectură. Am întrebat-o într-o zi cum de toate cărțile pe care le citește i se par bune? Mi-a răspuns în modul cel

Adriana Bittel, dl Hanganu (editorul),
Muzeul Literaturii Române, 15 oct. 1999

mai firesc: nu scrie decât despre cărțile care i-au plăcut.

Dar Adriana nu e numai un excelent critic literar, ci și o scriitoare de mare talent. Naturalitatea și ușurința cu care „curg” povestirile cuceresc cititorul. În volumul *Întâlnire la Paris*, Adina Kenereș, o altă scriitoare, a adunat 11 povestiri publicate anterior de Adriana Bittel în alte volume și reviste literare. Cum spuneam, am cartea de la mama mea, cu dedicația Adrianei. Cele 11 povestiri sunt una mai frumoasă decât alta. Cea care cred că e autobiografică e *Tibia și Peroneul*, în care autoarea povestește cum și-a rupt piciorul într-un scrânciob. „Un consiliu de familie a hotărât să fiu dusă la cel mai renumit ortoped din București, doctorul Kuper. De cum l-am văzut, pe lângă faptul că am fost nedumerită că i se spune *doctorul cu păr* deși e chel, am simțit o primejdie, amplificată până la teroare când m-a întins pe un fel de albie rece și m-a legat cu niște curele”. Cât timp a stat în ghips, fetița a scris pe maculatură o poveste despre *Tibia*, o prințesă drăguță care s-a îndrăgostit de *Peroneu*, iar *Doctorul cu păr*, un fel de *Spân din Harap Alb*, le puneam bețe n roate. Tatăl fetiței, după ce a citit povestea, a venit la patul ei și i-a șoptit: „Bravo, fetițo, ai scris o poveste grozavă, sunt mândru de tine. Nimeni din familia mea nu și-a văzut numele tipărit. Dacă te faci scriitoare, mi-ar plăcea să semnezi cu numele tău de acum. Promiți?” Și, continuă autoarea, „două decenii mai târziu, când mi s-a condiționat publicarea cărții de debut de un pseudonim, m-am ținut tare.”

Adriana Bittel, cu talentul, discreția și modestia ei, i-a cucerit pe iubitorii de cărți. Și nu numai! Ajunge să căutăm numele ei pe Internet că să vedem cât este de apreciată.

Închei acest mic omagiu pentru Adriana cu aceleași cuvinte cu care ea a dedicat o carte mamei mele: „Doamnei Adriana Bittel, pe care o iubesc. Veronica”

VERONICA PAVEL LERNER
Toronto

Vicente Aleixandre

Celei moarte

Vii și te duci ușor ca marea,
trup niciodată mulțumit,
umbră fericită urcând ca aerul
care susține pasărea în zbor

Inimă bucurasă aprinsă-n noaptea
asta hibernală,
în spațiul acesta înalt și generos în
care-ai aripi,
în care buze lungi aproape ating
opuse orizonturi
ca un surâs prelung sau o subită
pasăre imensă

Vii și te duci ca fluturarea unei
mantele delicate,
ca amintirea nopții care fuge,
ca zgomotele zilei care acum se naște
aici, în dinții mei sau între buze.

Trup generos, apă hohotind,
apă-n cădere, tânăra cascadă
apă curată, simplă, de băut în zori,
când mâna vie încă simte cer cu stele.

Să piepteni spumele și umbra,
Să piepteni – nu – prezența
bucuroasă,
delir ajuns la culme când răsare ziua,
rumoarea vieții tale când respiri.

A iubi, a iubi, cum ar putea, tot cel
născut, să nu iubească?
cum să nu știe că inima-i cuprinsă-
ntre hotare,
că are formă, poate fi atinsă, cu
mâinile,
cu taina gurii, când niciodată nu
suspină?

Trup generos care mă-nlănțui,
tânăra liană, lumină care crește
țipăt al culorii când soarele răsare
sărut care sosește cu nume de sărut

Generosul tău trup care nu fuge,
rămâne-ntins, în liniște, ca umbra,
ca privirea supusă-a unei cărni
– aproape toată, pleoapă-nvinsă.

Totu-i covor sau iarbă, iubire sau
pedeapsă.
Să te iubesc cum te iubește fraged
iarba
pe care-o leagănă și-ndoaie vântul
cald,
un vânt cu forma pieptului acestui
care asupra ta, când plâng, respiră.

BIBLIOTECA BABEL

Octavio Paz

Apă nocturnă

Noaptea cu ochi de cal tremurători în
noapte,
noaptea cu ochi de apă pe câmp
cuprins de somn,
se-ascunde-n ochii tăi de cal
înfrigurat,
se-ascunde-n ochii tăi, în apa lor de
taină.

Ochi de apă de umbră,
ochii de apă de fântână,
ochii de apă de vis.

Tăcerea și singurătatea,
ca două animale mici aflate-n voia
lunii,
din acești ochi se-adapă,
din aceste ape.

Dacă deschizi ochii,
noaptea-și deschide porțile de mușchi,
regatul apei tainic se deschide,
al apei izvorând din centrul nopții.

Și dacă îi închizi,
un fluviu, curgând tăcut, alene,
lăuntru-l inundă, înaintează, te
întunecă:
în sufletul tău noaptea udă țărături.

În românește de
ANCA TĂNASE

Petru Birău, „Îngerul dimineții”,
acrylic pe pânză, 2014, 30 x 40 cm

Paul-Jean Toulet (1867-1920)

Copla CVII

Azi e duminică. Nuanțe de miere
urcă în eter.
Râsul copilului străpunge cu
patos sufletul arid.
Precum o gladiolă care a fost
lansată către cer
O orgă-n depărtare tace. E-o oră
fără niciun rid!

Copla CLI

Marea scânteia frumoasă ca o
fată de țigan
Sub volanele albastre unde fierul
scânteiază
Și mi-ai zis: „Mă plictisește
marea și mă tracăsează.
Vino: ora e mai dulce decât
umbra de platan”.

Copla LXXXXII

Și ce-i, se învârtește lumea, și
bolul meu, și-această carte
Din mână. Cerule, ia spune-mi,
trăiești beția mai departe?

Copla XXV

Această ploicea, Badura, unde
mi-e jindul mângâiere,
Spre-a-ți da emoții se tot duce
departe ca un mesager.
Privește cum se estompează și
cum se mistuie lejer,
Bătaie-a inimilor noastre, iubirii
vrajă grea-n tăcere.

Traduceri de
ION ROȘIORU

Am văzut sfârșitul lumii. Ușhuaia (VI)

Eram într-adevăr obosit și surprizele... una după alta.

Prima, că nu era frig, iar eu cărasem tot drumul după mine o ditamai jacheta cu puf de pinguin, specială pentru gheață și degerături. A doua: prețul camerei! Eu care crezusem că o să alerge localnicii după mine ca să mă roage să stau la ei și, când colo, dau de cazinou, pe de o parte, și camere care arată ca o locuință pentru nefamiști, pe de altă parte. La preț de Sheraton! Nu reușeam să le pun cap la cap. Ca să mă destind, am făcut un duș și-am ieșit „în oraș”. În orașul de la capătul lumii. Între timp, nu se schimbaseră prea multe. Lume, lume și un lung șir de mașini care ocupa strada pe toată lungimea și nu se mișca. Din când în când, claxoane.

„Da' de ce naiba mai vin pe strada asta, dacă e așa o aglomerație? - m-am întrebat în timp ce mă strecuram prin puhoi.

Apoi mi-am adus aminte de ceea ce văzusem în Arruba, o mică insulă din Marea Caraibilor. Era tot sâmbătă seara și strada principală, care avea cinci sute de metri în lungime și două sensuri de circulație, era plină de mașini, multe decapotabile, care efectiv se târau una după alta într-un cortegiu gălăgios. Ajunse la capătul străzii, întorceau și veneau în sens invers până trebuiau să întoarcă din nou, și uite-așa o țineau toată noaptea. Muzică dată tare, picioare bălângă-nindu-se afară din mașini, sticle vânturate în aer, strigăte, conversații între șirurile de vehicule, o hărmălaie veselă, puternic luminată de farurile puse pe fază lungă. Așa găseau de cuviință localnicii să-și petreacă sfârșitul de săptămână.

„Așa o fi și aici?”, mi-am zis. „Se arată unii altora, mai ales că vine Paștele.”

Era o chestie serioasă și specială cu Paștele care se apropia. Scaunul Pontifical fusese ocupat de către un argentinian, cardinalul Francisco. Mare târâboi, președinta Argentinei, hop la Roma. Pupături, felicitări. Am văzut poza când Papa Francisco a primit-o. Era îmbrăcată în negru. M-am întrebat dac-o fi fost aceeași

îmbrăcăminte pe care a purtat-o la funeraliile tovarășului Chavez, fiindcă nu trecuse mult timp de atunci. Câteodată, un deces de șef de stat pică bine, e și un prilej de economie... mai ales la criza din Argentina... Apoi, Paștele catolic cădea cu mult timp înaintea celui ortodox, care pica prin luna mai. Ei și-atunci, și mai mare târâboiul.

„Noi, ăștia, noi, catolicii, tot pe primul loc suntem! Până și Paștele ține cu noi!”

Pare o glumă, dar nu e. Am auzit câteva comentarii înfocate. Argentinienii nu se lasă, sunt înfocați. Și nu de azi de ieri. La cât de înfocată a fost Evita Peron, a rămas încă vie în amintirea multora. Pe tot globul! Avem operă, avem și film despre ea. Madona aproape că a cerșit să joace rolul Evitei. Melodia „Don't cry for me Argentina” a devenit șlagăr mondial. Che Gevara, alt înfocat, a vrut să exporte idei revoluționare pe continentul sud-american. Și el și-a găsit un sfârșit tragic, meschin, respins de către cel pe care l-a susținut și l-a ajutat: Fidel Castro!

Diferența e că demagogul și ipocritul cubanez încă mai trăiește, dacă mai trăiește, și nu l-or fi mumificat și pus în geam ca să înșele și după moarte „boborul”. Aceeași înfocare și în graba cu care Argentina a aruncat mânușa în fața imperiului britanic, provocând un război inutil și dureros din cauza insulelor Maldive. Cam așa e cu argentinienii.

Asta îmi trecea prin cap, în timp ce mă simțeam cuprins din ce în ce mai mult de un fel de teamă.

„Ce fac eu aici? Ce mă fac eu aici? Să mă duc la Polul Sud, (căci și asta îmi pusesem în gând) numai de

dragul jachetei mele cu puf de pinguin?”

Planul era ca, după „mirifica trăire” de la capătul lumii, să iau un autobuz și să plec în sus, ca să ajung la El Calafate, localitate renumită pentru ghețarii uriași, precum și pentru Tierra del Paine, locul und se afla masivul Fitz Roy. Văzusem asta în trecere, când frunzărisem superficial ghidul.

Deodată, m-am oprit. Cei care veneau din urmă, mai să dea peste mine, fiindcă loc de ocolit n-aveai. Mașinile blocau încă strada.

„Ei, fir-ar al naibii! Vin tocmai până aici, ca să rămân de căruță? M-am zbatut atâta pentru nimic?”

Și brusc, m-a apucat foamea. Și încă ce foame. Nu mâncasem mai nimic în autobuz, de emoție. Acum însă, se pare că emoția pâlise. M-am hotărât pe loc. Am început să caut cu ochii un restaurant. N-avem în nări decât miros de grătar. Mi-era poftă de un grătar bun, argentinian, cum mâncasem la Salta, în nordul țării. După câțiva pași, la capătul unor scări, ferestrele mari ale unui restaurant. În spatele uneia din ele, un proțap care arăta a stafliu de pictor, pe care era răstignit un miel. La vedere, în vitrină, cu jar de jur împrejur! Căpătase deja o culoare aurie, iar un bucătar care-i dădea târcoale, îl miruia cu un șomoiog de plante din care picura sos. Să cad jos de poftă, nu alta. Am intrat hotărât, mai să smulg ușa de sticlă din țâțâni. Zgomotul l-a făcut pe bucătar să ridice ochii. Din șomoiog, sosul curgea pe cărbuni, sfârâind. Mi-a zâmbit. Am zâmbit înapoi. O atmosferă plăcută, calmă, un bufet asortat cu de toate, la nasul meu. Am trecut liniștit pe lângă el, am ales o masă mai retrasă și m-am așezat.

– Senor?

Ospătarul s-a aplecat ușor spre mine. Muream de poftă, muream și de foame. M-am uitat, și am făcut cu mâna spre o tavă mare, plină de bucăți de miel proaspăt ciopârțite. Se duce și vine cu ea pe cărucior. Mi-am înfipit ochii-n hartane. M-am străduit să aleg calm, în timp ce în cap mi se dezlănțuia o nebunie:

„Nu aia... cealaltă... parcă aia era mai arsă... ba nu, tot asta... da' aia... uite ce frumos arată... nu astaaa...”

ALEXANDER BIBAC

Plecarea berzelor

Am trăit unele stări onirice, halucinante, pentru îndrăgostitul de natură din mine, care-mi dominaseră peisajul izvocean, pentru întâia oară până acum, încă de la începutul primăverii. Adică eu, care nu aş fi rezistat măcar câteva ceasuri fără a aburca munţii, printre pădurile mele dragi, „decor” al multor scrieri din opera-mi publicistică şi literară, tocmai eu... să renunţ la suişul potecilor pentru a urmări îndeaproape modul de viaţă al unor cocostârci, ciudate apariţii pe o perioadă atât de îndelungată pe meleagul nostru. Mutaţia climei! Dimineţile observam cuplul de păsări, cine ştie de pe unde venite, începând cu preocuparea lor de a-şi construi, cu atâta „artă!” şi migală cuibul într-un loc ferit de forfota maşinilor, apropiat de „muzica” apei Sucevei şi de munţii din zonă profilaţi spre zărilor albastre în zilele senine - în livada vecinului meu de casă, pe vârful unui stâlp al reţelei electrice. Cum drumul meu spre poştă nu trecea prea departe de cuib, îl observam bine de pe el. Într-o zi, am zărit şi capurile celor doi puşori. Am intrat şi în vară, dar drumurile mele cam toate se abăteau spre acea zonă ca atras de un miracol şi chiar nu greşesc sesizând creşterea puilor, în frumosul basm creat de mama natură, devenind, fireşte, tot mai mărişori în cuib. Încă de la naştere păziţi cu schimbul de părinţi lor, care zburau aidoma unor aeroplane pe deasupra codrilor, planând apoi pe vreo pajişte din poienile lor sau, uneori, chiar pe terenul cu iarbă necesită din vecinătatea locuinţei mele, putându-le admira de la mică distanţă, cum scormonesc cu ciocurile prin „covorul verde” căutarea hranei pentru cei doi puşori.

Şi tot aşa acum de Sf. Maria, când se spune în popor, ne va rămâne amintire plăcută, va trebui treptat să ne luăm rămas bun de la vară, în ciuda zilelor în care mai stăruie canicula. Curios, peste măsură, veni şi timpul când puii prinseră aripi, zărindu-le mai deunăzi pe terenul proprietate cu iarba deja recoltată, pentru hrana de peste iarnă a vitelor, căutându-şi hrana: râme, greieri, şopârle, broaşte - fără părinţi.

Fireşte, mi-am zis în sine, nu va mai trece multă apă prin albia Sucevei, acum cristalin curgătoare şi, odată cu începutul toamnei, la noi capricioasă de multe ori, primul val de frig va prilejui şi plecarea familiei de berze spre alte ţinuturi cu climă propice continuării vieţii lor, autorul acestor rânduri de „vis unic!”, din preajma acestor minunate păsări, urmărindu-le dacă va avea şansa, în chiar ziua când ne vor părăsi, cu gândul obsesiv că la anul... vor reveni!

Însă cocostârcii, din simţ de prevedere, au plecat mai de timpuriu, fără a le intui planul, lăsând ca amintire... cuibul gol!

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Petru Birău, „Finalitate, VI”, ulei pe pânză

O MÂNĂ, O PRIVIRE

Prinde fructul, îl priveşte, îl depărtează, îl apropie, apoi îl aşează la loc. Se depărtează puţin, apoi se ntoarce şi ia fructul în mână. Îl priveşte o clipă, apoi aşa, ca din întâmplare întrebă:

- Da' mai mari n-aveţi?

- Da' nu-s destul de mari, mamaie? Îl iei ca să-l mănânci sau să-l pui în vitrină?

Îl aşează la loc şi se depărtează. Face câţiva paşi şi se apropie de altă tarabă. Ia fructul şi-l priveşte depărtându-l ușor.

- Auzi, îl iei ca să-l mănânci sau să-l pictezi?

- Da' nu-i prea mic?

- La preţu' ăsta? Fugi de-aici! Un' mai vezi așa mari la preţu' ăsta?

Se depărtează tăcută, strângând într-o mână o plasă veche, decolorată, în care se conturează forma unei mici franzele. Dă roată tarabelor, priveşte mai de aproape, mai de departe marfa, neîncumetându-se să ceară.

- Auzi, mamaie, ai mai fost pe-aici. Ți-am spus că n-am mai mari.

Se depărtează tremurând, speriată de vocea ușor baritonală a vânzătorului. Încearcă să grăbească pasul, dar calea-i este tăiată de doi

copilandrii care se hârjonesc. Se oprește. Mă opresc și eu. Se sprijină de colțul unei tarabe, apoi încearcă să apuce un fruct căzut lângă ea.

- Lasă-l acolo, că-l ridic eu, spuse autoritar precupeța.

- Cu cât dai kilu'?

- Vrei să cumperi sau... numai așa, mă-ntrebi?

- Cumpăr, cumpăr, da' cu cât îl dai?

- 15 îi kilu'. Iei mai mult, mai scad.

Dă din cap și se întoarce.

M-apropii de vânzătoare și-o rog:

- Cântărește-mi, te rog, două kilograme.

- De-astea mari, da?

- Da, da, îi răspund absent, urmărind treniul vișiniu care se depărta încet. Iau repede plasa cu mere și grăbesc pasul. O ajung. Încet, îi pun mâna pe umăr:

- Doamnă, v-ați uitat plasa lângă tarabă.

Mă privește mirată, cu ochii umezi și, clipind des, încearcă să se opună:

- Nu, nu, nu-i a mea..., nu, nu...

- Ba da. Ați uitat-o lângă standul cu mere, ia amintiți-vă!

Îi pun plasa cu cele două kilograme de mere în mână și-o iau la fugă fără să mă mai uit înapoi. Alerg, alerg așa cum n-am mai făcut-o din adolescență, din anii în care...

Ajung târziu acasă, iar mama grijulie mă și ia în primire:

- Doamne, ce m-ai speriat! Unde ai întârziat? Te-a căutat Victor.

- Știi, m-am întâlnit cu dna D., ți-o amintești, nu? Profesoara mea de limba română. Era la cumpărături prin piață.

- Te-a recunoscut?

- O, da, am sporovăit de una, de alta...

- O fi în vârstă acum. Și cu pensia aia a lor de nimic... Măcar de i-ar fi trăit băiatul acela pe care-l înfiase...

- Lasă, mamă, nu te mai gândi acum. O duce bine, nu știu de ce te amărăști tu?

Întru în baie și mă privesc în oglindă: parcă nu-i chipul meu, încerc să-mi descopăr obraji, buzele, dar îmi apar degetele doamnei D., sucind și răsucind mărul, apropiindu-l, depărtându-l, aşezându-l la loc, luând altul, trecându-l dintr-o mână-ntr-alta, depărtându-se și iar apropiindu-se, privind fructele, luând... și...

MAGDALENA ORGHIDAN

Lanul

Alerg prin lanul cu valuri ca de râu,
pe cap port coroniță, galben chimir
la brâu.

Pun urechea la pământ și aud
șoptind:

– Am fost o boabă mai întâi,
pe urmă haină verde am primit,
când soarele de vară la mine-a
poposit,
hăinuța mea cea verde
îndată s-a îngălbenit
și aproape când nu mai credeam că
vii,

eu cu suratele mele, spice aurii,
am ales, pentru a nu știu câta oară,
pentru planetă și pentru tine,
să fim pâine pe masă, așa cum se
cuvine.

M-am înclinat și-am sărutat
pământul
care ne coace pâinea și ne prepară
untul.

Evantai

Pe colina de deasupra satului
se ridică cupola legănată
de vița de vie.

Înainte spre pista de unde,
în copilărie, plecam
cu ciubotele lăsate
printre ierburi de mătase.

Desfac cu o suflare
evantaiul languros
al vocilor mierlei
ce din înalt coboară
să ducă înlăuntrul lumii
vocale răsărite
din semințe.

Melancolie

Din ochii tăi de lumină
curg leneșe melancolii
pe corzi de mandolină,
eu mă mângâi
cu bujorii albi și roșii
din oala brună verde,
cei albi
pocnesc de tinerețe,

cei roșii
umbriți sunt de tristețe,
plini de parfumul greu
de sfârșit de visare.
Tu lângă oală brună-verde
înălți un ulcior grațios
din care încoronat un bonsai
strânge la piept
în liniștea parfumată
o însingurată prințesă
de mirifice și blânde sclipiri.

Doamne

Doamne, făgăduiește-mi
că frunzele alungate de timp
vor găsi crengile mamă,
că păsările vor mai ști
ciripituri mai noi, mai vii,
noaptea se vor cununa
cu lumina ce va învia
întregul Univers.

Doamne, făgăduiește-mi
că mii de copii,
alungați prea devreme de norii grei,
vor mai găsi la sânul mamei
poveștile cu Feți-Frumoși,
cu Ilene Cosânzene,
că somnul va fi mai dulce,
când aerul curat va unge
a lor nedesfăcute guri.

Bărăgan

Ochiul se avântă
în cârdul de ulii,
peste șesurile aplecate
de rodul bogat,
se intersectează
cu drumurile scăldate
de fluviile galbene
ale Bărăganului,
unde îmi legăn pașii
în dansul dropiilor
bronzate de azurii
peștilor din Călmățui,
mă întorc în Bărăganul
gânguritului dintâi.

MARIA MÂNZALĂ

Petru Birău, „Sat I”, acrylic
pe pânză, 52x42

Trup închiriat

înghițită de lumea în care trăiesc
stau ca într-o balenă eșuată pe țarm
cu urechea lipită de coaste
încerc să respir

amintirea unei mări încărunită de
meduze
mi se lipește de suflet
și nu mai știu
unde sunt
cine sunt
dacă am murit
sau încă sunt viu
sub maldărul de întâmplări
mă caut ore în șir

singura certitudine timpul
mi-a închiriat carnea
mă inundă revolta celulelor roșii
îndur sinuciderea
cu un păianjen surâzând pe buze
fără să mai încerc
azvârlirea din pânză

amiaza ultimei îmbrățișări

felia mea de realitate este o felină
zilnic se hrănește cu bucăți de
fericire crudă
prea crudă pentru a simți mierea
prelinsă
de pe buzele lunii pline de faguri
numai ea e singura în stare
să mulțumească freacă înimii
prin colții căreia de-atâtea ori am
defilat
cu privirile goale

până atunci ochii caută ziua
precum orbul /între ape/
destramă veșnicii de-o clipă
prin jungla împânzită de melci
cu cochiliile scoase

cândva voi fi mai mult
decât tăcerea gelatinoasă
în care cineva se pregătește să se
ridice
cu toate cuvintele desenate
în umbra ta

și la amiază
amiaza ultimei îmbrățișări
voi fi un pescăruș
cu aripile întoarse
către tine mereu

MIHAELA AIONESEI

(Târgu Secuiesc)

Premiul revistei *Vatra veche* la
Festivalul Național de Literatură
Aghata Grigorescu-Bacovia, 2014

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Vă mulțumesc mult pentru această răs-fățare literară! Mult succes în continuare! Cu respect,

Maria Crocy
Sorbona

Stimate domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru noul număr al revistei *Vatra veche*. Ca de obicei, un număr bogat, în care ai ce să citești. Numai bine,

Mihaela Mudure

Mulțumiri pentru raza de lumină care mai risipește din ceața tot mai apăsătoare ce pare să cuprindă lumea în care trăim.

Doru Moțoc

Mulțumim frumos pentru revistă. Continuăm prezentarea acesteia și pe site-urile scoala-online.eu, pentru o mai bună evidențiere a revistei.

Este un lucru minunat că aveți timp să ne oferiți o astfel de revistă.

Corina și Bogdan Simeanu

Vă mulțumesc mult, d-nule Băciuț! Într-adevăr, bună revistă!

Nicolette Orhidan

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc. Veți avea la sfârșitul săptămânii un eseu.

Dumitru Velea

Felicități! O revistă din ce în ce mai bună!

Erwin Tigla

Mulțumesc, Nicolae!

Fie-ți jertfa binecuvântată!

Nicolae Nicoară-Horia

Mulțumesc, Poete. Sănătate și poftă de toate cele bune!

Ianoș Turcanu

Nicolae, îți mulțumesc din inimă. VATRA TA CEA VECHE este atât de nouă și de frumoasă, de proaspătă, ca întotdeauna... Împlinești o muncă admirabilă, căreia sunt onorat să mă alătur. Dar te întreb, la rândul meu: nu ai putea / vrea să vii între 17-19 octombrie la Baia Mare, unde - împreună cu câțiva dintre înțelepții mei prieteni - am decis să ne întâlnim sub egida AROSS, pentru a desluși și face vii ARHETIPURILE SPIRITULUI ROMÂNESC? Adică să continuăm / configurăm printr-un pas concret strategiile de aducere aminte și resuscitare a tradiției spirituale? Ah, adică tocmai a VETREI VECHI?

Acum plec pentru două săptămâni în străinătate, tot pe direcția semioticii. La întoarcere însă, doresc din toată ființa să începem colaborarea. MANUALUL OMULUI, pe care Ariștia mi l-a dăruit, așteaptă să își deschidă filele.

În 10 octombrie, se împlinesc un an de la Plecare, Ei, plecare pe care aș dori să o marchez printr-o sugestivă REDIVIVA. Îți sunt dator pentru această șansă, pe care

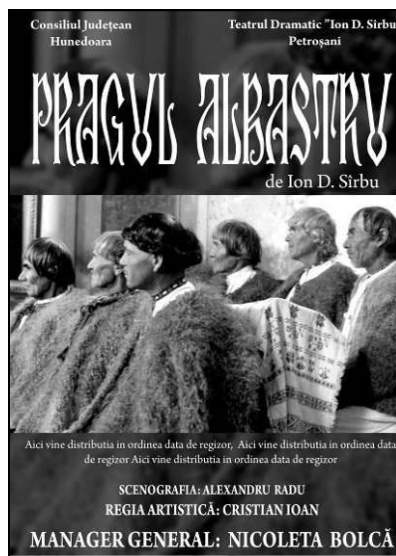
îmi doresc mult să o susțin cu fidelitate și constanță. Până atunci, cu tot dragul.

Traian

PS. Cu gândul că ne vom revedea la Baia Mare...

Dragă Nicu,
Mulțumindu-ți pentru „Vatră” - pe care mi-am permis să o împrăstii prin țară și cele străinătăți pe la prieteni - îți trimit afișul premierei mele de la Teatrul I.D.Sîrbu cu piesa aceluiași, autor nemaijucat în România de 25 de ani. La Tg.Mureș se joacă alina nelega .... (minusculele îmi aparțin!) Luni sau marți, dacă vei fi în urbe, îți voi face o vizită. Cu multă prietenie,

Cristian

Mii de mulțumiri, o duminică bună,

Mariana Zavati Gardner

Ca de obicei, un număr "plin"! L-am distribuit prietenilor mei. Țin s-o felicit pe doamna Balazs Klara - o explozie de culori tonice! Numai bune!

Andra Dumitrescu

Mult stimat dle Nicolae Băciuț,
Mulțumesc mult pentru revistă - e o surpriză dintre cele mai frumoase de fiecare dată.. Vă mulțumesc, așadar, și pentru publicarea versurilor mele...

Vreau să vă rog ca să-mi expediați atașat versuri din creația dvs. (ar putea fi o antologie a dvs.), pentru o ulterioară hermeneutică literară, care va fi parte din cartea pe care o pregătesc spre editare în luna octombrie.... În prealabil, materialul inclus va fi expedit în adresa protagonistului...

Cu prețuire,

Lidia Grosu

Regularitatea cu care primesc și citesc revista dvs. seamănă cu plimbările lui Kant de la ora 4 fix: punctualitate ireproșabilă, siguranță culturală, dez-însingurare minunată. Mulțumiri.

Irina Iorga

Mulțumiri pentru nr. 9 al revistei. Ca de fiecare dată, de toată lauda. Sănătate și împliniri.

Veronica Oșorheian

Mulțumesc frumos, dragă domnule Băciuț, pentru frumoasa Revistă. Ne-a apărut și nouă aici la Val-David Antologia trilinguală (franceză/ engleză/ spaniolă) "Les cahiers de Val-David", pe care v-o trimit pe Amazon, pentru a o semnala în Revista dumneavoastră.

Cu drag

Flavia Cosma

Multe mulțumiri și toate urările de bine,

Toma Pavel

Mulțumesc mult de revistă!

Cu stimă și respect,

Mirona Popescu Ioanovicu

Mulțumesc pentru deosebita amabilitate.

Cu stimă,

Vasile Moldovanu

Mulțumesc, am citit cu interes.

BU

Onorat, vă mulțumesc din suflet, distinse maestre, Nicolae Băciuț!

Perivădeanu Vica

Mulțumesc frumos, Nicolae! Superb număr de revista!

P.S.: Duminică e ziua mea de relaxare, când mă răsfaț citind "The Sunday Times" și revista culturală "Vatra veche"!

Daniela Bullas

Vă mulțumesc din toată inima pentru cele 18 carate ale revistei „Vatra veche”.

În attach, capitolul „Băciuț”, din viitoarea-mi carte, „Pagini de istorie literară valahă de mâine”...

Sănătate și fericire!

Ion Pachia Tatomirescu,

dac-pandur tot de la piramida extraplată...

Stimate domnule redactor-șef Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc din nou pentru răspunsul la mesajul meu ceea ce denotă un lucru deja apreciat de mine și sper că și de alți colaboratori, adică faptul că vă „găsiți timp” în lipsa căruia poate s-ar zădărnici la unii speranțele... Eu, din nou, cu o lucrare, vai, despre minunatele berze urmărite de mine (din primăvară până la plecarea lor) cu cei doi pușori născuți „la noi!!!” până la zborul lor alături de părinți spre țările cu climă propice habitatului lor. O scriere tip „Non multa, sed multum”, care cred că va fi citită cu plăcere de către oricine.

Dar banii, sper că au ajuns cu bine onorându-mi costul trudei la revistă pe trimestru IV 2014, fericindu-mă cu alte numere ale prestigioasei dumneavoastră publicații, VATRA VECHE.

Clipe frumoase!

Decebal Alexandru Seul

Mulțumesc, Domnule Nicolae Băciuț.

Îmi produceți o emoționantă bucurie.

Ioan Grosescu

Mii de mulțumiri! F. reusit!

Dimovici

Domnule Director,
Felicitări pentru revistă. Complexă,
profundă și ziditoare. Sper că ajunge și în
bibliotecile universitare.

Cu prețuire și doriri de bine,

Conf. univ. dr. Vasile Timiș

Mulțumesc mult! O voi citi cu mare
plăcere!

Claudia Vașloban

Vă salut, cu mult respect !

Mulțumesc frumos ! Am răsfoit-o deja!

Sănătate și spor pe mai departe !

Doamne-ajută!

Chifu Panaite

Îți mulțumesc foarte mult. Să ai și tu parte
(și cred că ai) de bucuria pe care mi-ai
făcut-o.

Vera

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Întors din concediu, am gasit matreialul
RV 9/2014 care prezintă articole, studii,
poeme etc., foarte interesante, prezentând
personalități culturale de vază pe plan
național și internațional. Felicitări pentru
acest număr foarte reușit.

Salutări cordiale din Viena, al dv.,

Hans Dama

Sunteți dn nou la Înălțime ! Felicitări !

Mărginean Paul

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț,
...Vă mulțumesc mult, cu adâncă
reverență, atât pentru trimiterea
excelentei reviste a domniei voastre,
"VATRA VECHIE" (nr. 9/2014), cât și
pentru publicarea grupajului din versurile
mele, de la pagina 56!

Doamne,-ajută-ne, ocrotește-ne și ne
călăuzește, înspre Sfântă Lumina Ta!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și
caldă prietenie și frăție întru Duh,

Adrian Botez

Mulțumesc pentru Nichita. Pagină
frumoasă, număr consistent, interesant,
inclusiv picturile. Felicitări! Sănătate,

M.N.R.

Mulțumesc mult pentru revistă și pentru
articolul publicat! Vă îmbrățișez, cu toată
frumusețea zilelor însorite de toamnă și cu
toată avalanșa de nuanțe arămii!

Să aveți un anotimp frumos!

Cu deosebită prețuire,

Corina-Lucia Costea

Am primit! E un număr bun! Mai ales că
am și eu un interviu în el... Vă mai trimit
unul, dacă nu e cu supărare. Acum ar fi
sub beneficiu de inventar. Dar se vede că
nu cei din UE ne fac praf pe noi, ci noi ne
facem praf unii pe alții... Atunci chiar Da-
niela Zeca, directoarea canalului Cultural
și cumnata lui Liviu Maior, a refuzat să
dea pe post interviu... Deși negocierea
preliminară arată că francezii ar fi acordat
României, pe ARTE, în cazul unui acord
direct, 30% din programele vizibile la
nivel european, și n-ar mai fi apărut în
grămada de 10% acordată împreună
tuturor fostelor țări din Est... Sic transit...

Ecaterina Țărâlungă

Dragă Nicu,

Îmi persistă în minte și inimă
Simpozionul internațional - Orheiul Vechi
(a 50 Km de Chișinău), desfășurat în vara
aceasta, 3-10 august, 2014 de aceea îmi
permit să-ți trimit o fotografie din care se
lecturează țările participante și numele
artiștilor.

Cu bine,

Suzana

Distinse Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru revista *Vatra veche*
și pentru faptul că nu uitați a o trimite
cititorilor Domniei Voastre care vă
apreciază și vă respectă. Cu prețuire,

Constanța Abălășei

Buna ziua, domnule Băciuț,

Abia acum am deschis *Vatra veche*, am
răsfoit și m-am bucurat de încă un număr
frumos și interesant.

Vă mulțumesc pentru că mă țineți aproape
și vă doresc succes pe mai departe.

Voi citi, pe rând, ca de obicei, fiecare
pagină cu bucurie.

Melania,

cu gânduri de BINE!

Număr excepțional! Păcat că nu am
încăput și eu în el!

Ioan Marinescu

Stimate d-le Băciuț,

Foarte mulțumesc pentru numărul 9 al
Vetrei vechi. Am apreciat în mod special
ilustrațiile, iar poezia dv. dedicată zilei
limbii române m-a încântat!

Vă felicit din toată inima!

Cu aleasă stimă,

Veronica Pavel Lerner

Canada

Salut Nicule!

Îți mai trimit niște versuri care sper să
apară în acest an în volum.

Pot să-ți trimit și proză.

Sau, dacă am cărți, cronică de carte.

La Drăgan fiind, adică la țară, nu prea am
nici bani, nici cărți despre care să scriu.

Revista ta este excelentă. O bucurie.
Succes!

Cele bune!

Ioan Negru

Domnule Băciuț, ceea ce îndrăznesc să vă
trimit acum în atașament, este articolul
mai scurt despre "Jocul celor o sută de
frunze", cartea dl. V. Vosganian. Cel mai
lung se află pe blogul domniei sale și va fi
publicat în "Viața românească".

Ceea ce vă rog este în ce măsură îl
veți putea publica în "Vatra veche".

Vă rog să confirmați primirea docu-
mentului.

Cu mulțumiri anticipate, al dvs.,

Nicolae Suciu

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru revista *Vatra veche*
nr. 9/2014, un număr bogat, cu multe
surprize, cu texte de valoare. Felicitări
pentru efortul depus, pentru perseverență
și pentru modul cum este editată revista.
De reținut multe cronici sau poezii,
diversitatea autorilor face din revistă un
exemplu pentru modul în care sunt puse
în lumină valorile românești!

Am postat revista pe blog, revista este în
mod constant accesată și citită.

O zi frumoasă,

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru nr. 9/2014 al revistei!
Impresie excelentă de la prima vedere și
"răsfoire"! Ne-ați dat din nou "de citit" și
"de privit"! Și de gândit!... Timp nu ne
puteți da, urmează să ne procurăm! :)

Cum tocmai sunt la capitolul "editări de
fotografii", profit și vă trimit cea mai
recentă poză a mea (am văzut că ați
căutat...), un instantaneu surprins pe
stradă, la 1 sept. 2014, din care am
făcut un decupaj, cu gândul să-l puteți
folosi "la un caz"...

Toate cele bune,

Sânziana Batiște

Vă mulțumesc mult, că nu ne-ați uitat.
Lectura acestei reviste înseamnă pentru
noi o reală și permanentă plăcere.

Cu toată considerația,

Familia Ionescu

„O, ce mare bucurie!" - ca o
Bunăvestire.

Cordiale mulțumiri, distinse domnule
Nicolae Băciuț, pentru găzduire!

M-am învățat cu *Vatra veche* ca o nevoie
de aer, apă, pământ și foc, grecii având
denumirea/termenul „apeiron". Iar
învățătură „aista" n-are dezvăț!!!

Pohtesc una bucată (nr. 9) contra-cost, pe
adresa (...)

Vasile Popovici

Vatra veche se poate citi și pe
[http://cititordeproza.ning.com/forum/topic
s/vatra-veche-9-2014](http://cititordeproza.ning.com/forum/topic/s/vatra-veche-9-2014)
e-manuel

<http://cititordeproza.ning.com/>

<http://www.netvibes.com/cititor-de-proza>

[https://www.rebelmouse.com/Cititor_de](https://www.rebelmouse.com/Cititor_de_Proza/)

[Proza/https://www.facebook.com/cititor.](https://www.facebook.com/cititor.de.proza.republica)

[de.proza.republica](https://www.facebook.com/cititor.de.proza.republica)

Excelsior

Luciana Lăpușneanu

Luciana Lăpușneanu s-a născut la 15 octombrie 2001 la Brăila într-o familie tradițională de medici, atât părinții, cât și ambii bunici din partea tatălui fiind medici de renume în Brăila. Încă de mică, se dovedește a fi un copil precoce, cu o inteligență nativă și cu o capacitate uluitoare de a reține informații mult peste nivelul vârstei ei. Așa se face că la nici 3 ani este selectată pentru emisiunea „Copiii spun lucruri trăsnete” reușind să impresioneze și să delecteze spectatorii și telespectatorii lui Virgil Ianțu prin maturitatea și spontaneitatea răspunsurilor date.

Urmează școala primară la Brăila, având ca învățător pe Mihaela Teșileanu, iar în prezent este elevă în clasa a VII-a la Școala Gimnazială „Ion Creangă” Brăila, având ca profesor diriginte pe Angela Olaru, profesoara de limba și literatura română, cea care va descoperi talentul ei literar, deși toate rezultatele de până atunci erau legate de matematică (obținuse deja o mențiune la Concursul Național Gazeta matematică – Viitori Olimpici). Este absolventă a Programului Internațional de cursuri în limba engleză la Universitatea Cambridge U.K – College Sir Edward & Sir Henry, promoția august 2012 și august 2013, fiind pasionată în egală măsură și de studiul limbii germane.

Lectura rămâne, însă, pasiunea care o definește și o împlinește, așa cum ea însăși va mărturisi. Este președinta CSE (Consiliul Școlar al Elevilor), are numai note și medii de 10, are un frate de 8 ani, pe care îl iubește și îl protejează, niște părinți și bunici minunați care îi sunt alături în tot ceea ce întreprinde.

Dintre hobby-uri, amintim artele marțiale (deține centura neagră la Karate Traditional), ski, snowboard, înot, dans, calatoriile. A călătorit mult în țară (Alba-Iulia, Iași, Brașov, Bistrița, Turda, Petroșani, Tulcea, Arad, Sibiu etc.), dar și în străinătate: Anglia, Franța, Grecia, Malta, Turcia, Bulgaria, Slovenia, Slovacia, Croația etc.

Pe plan literar, Luciana începe să se remarce la concursurile de gen încă din clasa a V-a, obținând numeroase premii județene, naționale și chiar internaționale, dintre care se cuvine să amintim doar premiile I și II la Concursul Național „Ion Creangă”, Concursul Național „Mihai Eminescu” Brăila, Concursul Național „Marin Sorescu”, Vâlcea, Concursul Național „Popas la Poarta Neagră”, Brăila, Concursul Internațional Eminesciana, Iași etc. De

asemenea, tot Luciana a reprezentat Brăila la Olimpiadele Naționale de la Iași, Focșani, Bistrița, atât în clasa a V-a cât și în clasa a VI-a, obținând rezultate deosebite.

Întrebată ce lucruri ar vrea să mai adauge, Luciana a mai spus: „Sunt fericită că am părinți și bunici minunați pe care îi iubesc, că am colegi și prieteni OK, mă bucur că sunt înconjurată mereu de oameni deosebiți de la care pot învăța multe lucruri bune, că am avut șansa să îl cunosc personal pe scriitorul și academicianul Solomon Marcus cu care sunt încântată să corespund și, mai târziu, aș vrea să urmez tradiția familiei mele, devenind și eu medic”.

ANGELA OLARU

COPILĂRIE CU CHIP DE COPIL BLÂND...

Timpul trece, minutele și orele se iroiesc și nimic important nu mi se întâmplă. Aș vrea să număr clipele, dar timpul trece-n grabă. Să mă ascund după nori unde știu că sălășluiește veșnicia... și să rămân acolo fără să mă mai cert cu timpul... Dar simt că sunt prizonieră între pereții timpului.. Zilele atârnă târâgănat pe ceasornic... iar maestrul lumii mă duce cu gândul cât mai departe... departe chiar de mine... Acum sunt o perlă într-o scoică care își schimbă culoarea prin magia timpului, acum mirarea mea copilărească mă readuce în prezent... și invoc din nou și din nou... timpul... Oh, timp etern, oprește-ți zborul să mai pot sorbi câteva picături din mirajul copilăriei...!!! **Copilărie cu chip de copil blând**, cu ochii mari, albaștri și umezi, cu un zâmbet larg și sincer odihnindu-se pe o figură nevi-

novată... Undeva, acolo înlăuntrul micului meu suflet, acolo unde toate emoțiile ființei mele se întâlnesc, doar acolo se află lumea viselor, a amintirilor și a bucuriilor. Candela sufletului meu pâlpâie cald într-un trup firav și suav, dar cu o minte ageră hrănind setea de cunoaștere și însuflețind lumea basmelor, ca o fâlfăire șerpuitoare în care lucrurile și cuvintele se transformă în actori pe scena copilăriei mele... Mă întreb adesea unde aș putea găsi miresmele și culorile florilor... iar răspunsul nu se lasă așteptat, convingându-mă iar și iar... Unde? În oceanul copilăriei... Acolo unde îți păstrezi sufletul neîntinat, acolo unde poți muta munții din loc, acolo unde poți scurta distanțele... unde te poți transforma în personaje de basm... unde jucăriile prind viață, unde fetițele devin prințese într-un palat de cleștar așteptându-și prințul călare pe un cal înaripat... unde băieții se cred bravi cavaleri care se luptă cu zmeii și cu balaurii înfricoșători... Acolo e tărâmul magic al copilăriei!!!

Copilăria mea... și-a ta...și-a voastră... și-a lui... Da, copilăria... cea mai dulce treaptă a vieții, dar și cea mai ușoară pradă a timpului... a nemilosului timp. De ce a mai trecut o secundă și încă una, de ce a mai trecut încă o oră și chiar o zi din viața mea? Dar și din viața voastră, a celor din jurul meu, ca și a celor pe care nu-i cunosc. Timpul se scurge ca nisipul dintr-o clepsidră și nimic nu mai poate fi rețrăit. Clepsidra se poate întoarce și numărătoarea poate reînțepe. Viața, însă, e diferită... Întâmplările, unice. Le trăiești o dată, te bucuri de ele și doar atât, nimic mai mult. Toate sunt trecătoare, de la secunde, minute, până la anotimpuri, ani, decenii. Te mângâi o vreme cu amintirile... apoi viața merge înainte!

Frunzele cad, zăpezile se topesc, soarele apune, iar toate îmbracă amprenta sângeroasă a trecerii timpului. Asistăm neputincioși cum defilează anotimpurile prin viața noastră unul câte unul, așa.. fără măcar să ne consulte... Ce-ar fi ca vara să dureze o veșnicie? Ne-ar fi dor de iarnă, de florile de gheață, de strălucirea lor. Ce-ar fi ca iarna să dureze o veșnicie? Ne-ar fi dor de vară, de apă, de răsăritul soarelui... de mirosul ierbii crude... Nu, viața merge înainte și anotimpurile se succed și se succed... →

LUCIANA LĂPUȘNEANU

aproape matematic, coordonate atent de „o putere absolută”... nevăzută... neștiută de nimeni.

Cum ar fi ca într-o dimineață, când perdeaua zorilor se trage în-cet... timpul să se fi oprit în loc? Toa-te ceasurile din lume să fi împietrit, toate inimile să fi înghețat?? Copiii să rămână pe veci copii, omida să nu se mai transforme niciodată în fluture și ochii înlăcrimați să nu mai privească niciodată senini??? Nu ar fi cumplit...??? Un scenariu sinistru, scos, parcă, din cele mai urâte vise... din cele mai adânci abisuri....Asta ar fi, așa s-ar numi! Să ne bucurăm de viață! Să iubim viața cu toate bucuriile pe care le revarsă generos...! Să ne bucurăm de darul vieții și mai ales de prieteni... de prietenii adevărați, care dau culoarea și farmecul din ea.. Prieteni??? Neprieteni???

Să putem descoperi prietenii adevărați, iată întrebarea cu care se luptă copilul din sufletul meu... din visele mele!!

În vis sau poate în realitate, nici nu mai are importanță când, am cerut cu împrumut condeiul îngerului meu păzitor. M-a cercetat atent, apoi mi l-a dat cu strângere de inimă... Cerneala lui ca și cuvintele scrise cu el erau neobișnuite. Puteau fi citite doar de cei care mă iubesc și nedeslușite de cei care nu mă iubesc.... în ciuda literelor mari de-o șchioapă care triumfau...!

Un gând m-a fulgerat pe dată... Evrika!!! A doua zi ușa camerei mele găzduia următoarea sentință: *”Dacă poți citi aceste, rânduri înseamnă că faci parte din sufletul meu”*. Și minunea nu a întârziat.... unii dintre cei care îmi treceau pragul citeau și râdeau fericiți de ideea mea.... alții nici măcar nu bănuiau câte ceva din misterul inscripționat pe ușa mea... Nu înțelegeau nici unii nici alții nimic... eu, însă, pierdeam amici, dar mă îmbogățeam cu prieteni adevărați care se instalau în inima mea... acolo unde îi păstrez și acum!! Fără îngerul meu păzitor nimic nu ar fi fost posibil... Și timpul trece, trece nemilos... Lecția, însă, rămâne unică: nu voi mai irosi nici măcar în vis minutele și orele dăruite într-o zi de îngerul meu.

VIAȚA MERGE ÎNAINTE...!

**PREMIUL I la CONCURSUL
NAȚIONAL MIHAI EMINESCU
BRĂILA, 2014**

Scriitori copii

Nota 6: Demolarea

A fost odată ca niciodată... un copil care a privit. Nu așa cum privește Mihai Eminescu furnicarul oraș, ci cu un amestec de tristețe, înstrăinare și regret, din care regretul este dominant. Însă ce a privit, sau mai bine zis, ce privește și în momentul acesta, (fiindcă în cărți nu există diferență între trecut sau prezent și nici în lumea reală, un exemplu ar fi că atunci când dorim să cercetăm trecutul îl aducem prin diferite căi în prezent, dezgropându-l, ca să reușim să evocăm amintirile trebuind să le retrăim, să le tratăm ca și când ar fi din prezent, să le transformăm chiar în prezent.) nu e foarte greu de imaginat.

O școală. Mai degrabă o casă mică, cu un acoperiș vechi. Prima școală din Gherla, vizavi de ce mai rămăsese din prima și singura biserică din Candia, cartierul vechi de mai mult de șapte sute de ani în care locuiam eu, construit lângă penitenciarul și mai vechi, care fusese la început așezare romană și care servise ulterior drept cetate și mai târziu ca închisoare(și ce mai închisoare, vorba aceea: „ Du-te la Gherla!”) prin care aveam să mă simt mai apropiat ca niciodată de Vasile Voiculescu, de Radu Gyr și de alții care fuseseră închiși aici, la nici cizeci de metri de mine. Cartier care fusese format, la început, din câteva colibe în care locuiau negustorii care intrau în garnizoana romană ca să își vândă marfa și care după apusul soarelui erau dați afară.

Și ce mai rămăsese din prima biserică din Gherla (mai bine zis din satul care mai târziu avea să devină oraș, Candia)?

Un pedestal de piatră cu un Hristos negru pe o cruce neagră, făcută acum câteva decenii. Un Iisus care ieșea din relief, cu pieptul și una dintre gambe cojite, crucea fiind înscrisă într-un cerc care cel mai probabil reprezintă infinitatea, nemurirea. Cea mai frumoasă cruce pe care o văzusem până atunci. Atâta rămăsese. Cât despre biserică, era cu sute de ani mai veche decât crucea. Și bunicii îmi povesteau de ea, poate chiar și străbunicii se rugaseră în ea.

O cruce. Nimic altceva. Nimeni nu a scris despre ea. Nimeni nu a vorbit, când vine vorba de istoria orașului, de ea. Parcă nici nu a existat vreodată. Apare doar într-un desen din 1735 realizat de Johann Conrad von Weiss, lângă cetatea ajunsă pușcărie, însă nu am de unde ști dacă sigur a fost ea sau e altă biserică.

Demolată ca să poată fi construit un drum. Acum, și prima școală era demolată, acoperișul fiind rupt țigla cu țigla, bârnele sparte și aruncate în curte, cărămizile fărâmițate, la urmă rămânând doar începutul acelei case: fundația.

A fost odată.... ca niciodată până acum, ca să spunem așa, o casă. Prima școală. Și din ea nu mai rămăsese după prima zi decât hornul, care fusese împins și distrus peste câteva ore, sau care urmează să fie distrus, amintirea lui rămânând vie în mintea copilului care privea, și plafonul care era spart treptat, cu un baros de către un muncitor. Acțiunea asta se petrecea cred acum câteva decenii, ca să se repete în prezent. De unde mi-am dat seama de asta?

Dubioasă mi s-a părut o bucată de zid clădită din mai multe pietre puse unele peste alte, înconjurată numai de cărămizi mari, vechi poate numai de două decenii. Și cred că atâta a mai rămas din clădirea inițială. Un zid.

– Hah, din biserică altar și din școală.... zid de piatră!

Ca niciodată până atunci a fost odată un oraș care tăcea, în timp ce istoria îi era distrusă. Niciun fel de agitație, nicio specie de larmă, de protest, fiindcă oamenii sunt conștienți că oricât se agită, nu →

SEPTIMIU MOLDOVAN

sunt băgați în seamă. Asta era cel mai trist, că lumea tăcea și încă tace, nepăsătoare, neputincioasă, știind că nu au ce să facă, că proprietarul acelei case a făcut o alegere și nu se mai poate da înapoi.

Și totuși, sunt multe probleme atât cu orașul cât și cu populația care nu au fost încă rezolvate, multe alegeri greșite de la care nu se mai poate da înapoi, multe case vechi care sunt demolate fiindcă proprietarii nu mai pot ori nu mai vor să locuiască în ele, multe vestigii distruse, multe amintiri pierdute, multe lucruri care mai trebuie să aștepte, fiindcă nu sunt bani, ori nu e interes, pentru renovarea și conservarea lor. Păcat...

Construim drumuri noi, case noi, clădiri noi, școli noi, biserici noi... și uităm tot ce e vechi, tot ce e trecut. Încă mai putem salva multe și cred că ar trebui să fie o învățătură de minte pentru toți faptul că din unele dintre primele clădiri ale unui oraș nu a mai rămas aproape nimic și nu va mai rămâne nici amintirea. Și de ce? Fiindcă nu ne pasă.

„Haide, ce mai, bordeiu’ ăla într-o rână... ce naiba să facem cu el. Îl dăm jos, că numai urâtește cartieru’...”. Și de ce ajung toate în paragină? Cred că am spus mai sus *de ce* și mereu acest răspuns va fi motivul principal pentru problemele noastre.

Ne uităm trecutul, fără să fim conștienți că viitorul va deveni trecut, că trecutul reprezintă un viitor visat înainte să se întâmple. Tot ce e nou va deveni vechi. Speranța mea e că ce e nou cum nu va ajunge să fie uitat peste câteva secole.

A fost odată o nouă casă. Pe o scândură ce aparține gardului cineva care a privit va scrie „casă nouă peste fundație veche, și nu orice fundație”. Cu timpul, după ce autorul anonim va muri, împreună cu toți cei care știuseră ce clădire fusese construită pe acea misterioasă fundație amintirea trecutului ei se va șterge iar misterul va rămâne fără rezolvare. Și atunci, din toată această poveste va rămâne doar începutul: „A fost odată...”.

Când nu mă vede nimeni

Umblu cu un arbore agățat de pleoape.

Plantat în memorie,

Consumă sinapse și materie cenușie.

Ramurile lui scriu cu mâna mea Rânduri la foc automat.

Paginile fac fotosintează

Când le acoperă umbra degetelor Înceleștate pe pix.

Îmi înmuguresc pupilele,

Din clavicule explodează

Flori de tei.

Sunt pe cale de dispariție.

Toți vor să mă prelucreze.

Mă închid în plicuri de ceai,

Mă fierb, mă beau,

Mă realimentez.

Se holbează la mine,

Mă jupoaie.

Am fugit de la birou din cauza ferăstraielor,

A defrișării, a oamenilor.

M-au scobit și umplut de clișee,

Care mi-au sugrumat pieptul

Și sfărâmat coastele.

M-am plantat lângă statuia lui

Mihai,

L-am readus la viață

Și în schimb mă lasă să îi scriu

în palmă

Când nu mă vede nimeni.

MARIA-ELIZA LIȚĂ,

Clasa a X-a,

COLEGIUL NAȚIONAL

IENĂCHIȚĂ VĂCĂRESCU

CENACLUL LITERAR „RADU

PETRESCU”, PALATUL

COPIILOR, TÂRGOVIȘTE

Petru Birău, „Măr”, acrylic pe pânză

Afiș cultural

COLOCVIILE DE LA NICULA

Mănăstirea Nicula a fost gazda „Colocviilor de la Nicula”, inițiate de pr. Ioan Morar și ajunse și ajunse la ediția a V-a, organizatori principali fiind Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA – Despărțământul „Ioan Alexandru” și Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului”, de la Nicula.

Manifestarea s-a bucurat de participarea Î.P.S. Andreicuț, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, care a oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă, urmată de un parastas.

Colocviul a cuprins comunicări, dezbateri, lecturi din operele celor evocați la edițiile anterioare, recitaluri muzicale, din repertoriul Grupului Vocal „Duhul Transilvaniei, al Parohiei Ortodoxe „Sfântul Ioan Botezătorul”, din Gherla, recitaluri poetice...

Lucările colocviilor au avut ca amfitrioni pe pr. Ioan Morar și părintele Nicolae Moldovan, starețul Mănăstirii de la Nicula.

CRĂCIUNUL COPILĂRIEI

Editura „Cezara” din Tg.Mureș, în parteneriat cu cotidianul „Răsunetul” și revista „Vatra veche”, anunță editarea unui volum ce va cuprinde amintirile **SCRIITORILOR** despre **CRĂCIUNUL COPILĂRIEI**.

Scriitorii care doresc să apară în acest volum sunt rugați să trimită **TEXTELE** (la dimensiuni rezonabile) până în data de 10 octombrie 2014 pe adresele: Valentin Marica, Radio România Tg.Mureș, B-dul 1 Decembrie 1918 nr.109, Tg.Mureș sau valentin_marica@yahoo.it

Festivalul literar internațional „Romeo și Julieta la Mizil”

Pe www.romeojulietalamizil.ro, în perioada 10.09.- 25.12.2014 se fac înscrierile la Festivalul Internațional de Poezie și Epigramă „Romeo și Julieta la Mizil”, ed. a VIII-a. Concurenții se pot înscrie și prin poștă, pe adresa: prof. Laurențiu Bădicioiu, Liceul Teoretic „Grigore Tocilescu”, str. N. Bălcescu, nr. 131, Mizil, Prahova, cod 105800. Pot participa românii din toată lumea, peste 14 ani. Premiile totale ale sunt de 4000 de lei.

Am primit, mulțumesc și
felicități, stimate maestre,
Nicolae Băciuț, „Vatra veche”
nr. 9, fiind cu gândul spre
numărul zece, știind că:
„Vremea vine, vremea trece”
„Vatra”-i tot de nota zece!

VASILE LARCO

ÎN TOAMNA BOGATĂ

Pe deal, în luncă ori la șes,
E treaba-n toi, sunt care pline,
Și tineretu-i la cules
De roade... dar prin țări străine.

S-A MĂRIT NOAPTEA

Cu liniștea să nu glumiți,
Munciți, aveți mărețe fapte,
Iar noaptea-ntreagă s-o dormiți...
La fel ca paznicii de noapte!

ANOMALII

E trist, ca faptul ne-mpăcării,
Să mori și printre vii să nu revii;
De foame pe Grânarul țării,
De sete, pe cărarea dinspre vii!

PLAFONARE

Urmașii, splendide comori,
Învață, totul să rețină,
De se ajunge, uneori,
„Să-nvețe oul pe găină”!

DIN NOU ALEGERI

Mai credem încă în minuni,
Când sunt alegeri, se-nțelege,
Și-i vom alege pe cei buni...
De vom avea de unde-alege.

URMĂRIRE (fabulă)

Un brotac îndrăgostit
Oful său și-a povestit:

– Mi-am prins draga mea de
mână
Și ea, pleosc! Drept în fântână.
Sar și eu, să-i fac pe plac
Și din puț mă văd în lac.
Fără caznă, la necaz,
Ne-am trezit din lac în iaz.
Și din iaz în heleșteu,
Iar din el, un pic mai greu,
În pârâu
Și în râu,
Iar din fluviul cel mai mare
În nemărginita mare.

E aieva, ori visezi?
Nici nu știi ce să mai crezi.

MORALA

Cel gelos, căzând în el,
Ahtiat cătând o vină,
Cum să iasă la lumină
Din cețosul lui tunel?

GÂND NOSTALGIC

Foarte rău o fost odată,
Când era bunica fată;
Oamenii tot sărăceau...
Căci munceau și nu furau!

FRUMOASEI ASISTENTE DE LA CARDIOLOGIE

Cu tratamentul nu sunt de acord,
Oricât ar fi de eficace;
Mi-ai pus, duduie, monopol pe
cord,
Dar lasă-mi inima în pace!

RUȘINE NEȘTEARSĂ

Căutătorii în gunoaie
Sunt oameni care nu au bani
Și s-ar părea că, nici dușmani,
Așa cum unii au, o droaie.

Destui sunt dintre ei orfani,
N-au liniște pe ger sau ploaie,
Căutătorii în gunoaie
Sunt oameni care nu au bani.

Nu știu de tuns și nici de baie,
Dar unor dintre barosani,
Ce sunt cu ei contemporani
Spre-averi elanul nu le taie,

Căutătorii în gunoaie.

MULȚUMIM LUI DUMNEZEU

Omule, Doamne-ți mulțumește
Că i-ai dat lumină, soare,
Că vorbește și gândește,
Și-i întruna în mișcare.

Pentru tot ce-l înconjoară:
Apă, aer și verdeață,
Pentru toamnă, iarnă, vară,
Pentru tot ce-nseamnă viață.

Pentru pace și iubire,
Pâine, fructe, lapte, vin,
Pentru-un dram de fericire,
Cu iubirea din cămin.

Pentru tot îți mulțumește,
Însă iartă-l pe ateu,
Că de TINE - și amintește
Doar atunci când dă de greu!

AFACERISTULUI NECINSTIT

Cum se mai întoarce roata
Spun concis doar într-o strofă:
Când strângi banii cu **găleata**
Poți ușor s-ajungi în... **cofă!**

SFAT CONJUGAL

Oricărui soț, în luna cea de
miere,
Ce e cuprins de-al geloziei val,
Din săptămâna **chioară** i se cere
Să-și pună zilnic **ochelari... de
cal!**

DUPĂ NUNTA DE AUR

E o strașnică plăcere
Când merg soții să se culce;
Luna nu o fi de **miere**,
Dar în schimb... e somnul **dulce**.

AVATAR POLITIC ȘI ISTORIC

Comunismul, pot să jur,
Fost-a ca o piață rea:
Teoretic, aur pur,
Practic, însă, tinichea!

PRECEPT

La icoană-i de păstrat
Ghidul de învățătură:
Teoria ți s-a dat,
Însă practica se fură!

VASILE LARCO

Expo **LUMILE LUI MAXIMILIAN TOMOZEI**

Maximilian Tomozei se întoarce la Bistrița cu „Lumi”-le sale, așa cum le-a văzut cu ochiul său de artist fotograf.

La sfârșitul lui octombrie (28) va expune aici o selecție din numeroasele sale lucrări.

Maximilian Tomozei s-a născut la Bistrița în 1986. După studii făcute la București, urmează din 2002 cursuri specializate de fotografie și infografie la Paris. De atunci, fotografiază fără încetare.

Locuiește la Paris și lucrează pe proiecte orientate în cea mai mare parte către reflectarea amprentei societății moderne și funcționarea acesteia.

Participări la expoziții:

2013 Stupefy – One Giant Arm
Gallery – Bristol

2013 Ocean – The Photocopy Club
– Hong Kong

2007 Prague – City Hall Gallery
15th – Paris

2006 Journeys – Espace Lomon
Gallery – Paris

Evenimente:

2014: Finalist pentru bursa de talent portrait # 58 organizată de Photographie.com și Biblioteca națională Franceza cu seria Intelity.

2013: International Photography Awards (Lucie Foundation) / Deeper perspective / Mention d'honneur avec la série Intelity

*

Maximilian Tomozei fotografiază granița subțire dintre lumi.

Lumea de aici și lumea de dincolo, lumea foșnitoare și lumea înghețată, împietrită.

Lumea bucuriei care devine sfârșit de poveste, lumea visului și lumea treziei.

Discreția și chiar austeritatea compozițiilor, cel mai ades în

alb/negru fac să împingă înțelesurile la suprafață și să creeze o emotivitate a semitonurilor.

Tema satului ardelean părăsit, a caselor în ruină luate în stăpânire de ierburi și pânze de paianjeni, a călărețului solitar și a ceasloavelor vechi, lăsate deschise într-un colț de biserică, are misterul ei.

Nu e numai un sat părăsit din care toți. Locuitorii au plecat (e vorba despre Jacu Românesc, caz concret, real și tragic în istoria mai recentă a miezului de Transilvanie) e vorba despre absență în general, despre ce se petrece atunci când omul se retrage și paragina se instalează atotstăpânitoare.

Correspondentul acestei însingurări rurale este lumea marilor orașe ale Occidentului, cu zarva lor cea goală, cu lumea privită în mișcare, instantaneul care folosește vagul, neterminatul, de parcă fotograful s-ar fi decis să fotografieze părelnicia.

Sunt gesturi, obiecte, expresii, sunt adeseori compoziții gândite îndelung, premeditat, dar care se adună toate într-o impresie de general, de părelnicie și anxietate absorbantă, de întrebare nelămurită despre ce suntem. Să zicem că privitorul se poate simți suspendat și între aceste lumi, iremediabil triste, iremediabil despărțite și iremediabil asemănătoare.

Nu cred eu însămi în expozițiile cu mesaj, căci dacă ar fi să găsim mesajul acestei alăturări, acela ar fi unul pesimist. Sau poate nu, poate acele fotografii în care culoarea se insinuează cu atâta parcimonie înseamnă o translație, o sugestie de ieșire din singurătate, o mână întinsă suav pe pervazul melancoliei.

CLEOPATRA LORINȚIU

Fotografia ca sentiment

Într-o lume care a dat multora, prin tehnologie, sentimentul că au ei niște înzestrări de care nu știau, vine Maximilian Tomozei să demonstreze că fotografia e artă numai dacă autorul fotografiei e artist autentic.

Oricine, din întâmplare, poate obține niște fotografii cu valențe artistice. Apăsatul pe buton se poate face și cu ochii închiși, cu rezultate... mulțumitoare.

Maximilian Tomozei contrazice toate aceste etichete, supraestimări, reușind să realizeze fotografii în cel mai profund sens al artisticului.

Ochiul lui știe să decupeze semnificativul din ne semnificativ, știe să scoată poezie din ceea ce puțini văd poezie, știe să scoată lacrimă din ceea ce unii văd doar stropi de ploaie.

Am pariat pe artistul Maximilian Tomozei, oferindu-i prilejul să se confrunte cu cei care prețuiesc arta, ilustrând integral un număr din *Vatra veche* cu lucrările lui. Am pariat pe un câștigător, unul care mereu ne va surprinde prin ceea ce ne va propune, fie că e vorba de un sat uitat de lume și de Dumnezeu („Jacul Românesc”), fie că e vorba de luminile și umbrele Parisului.

În alb și negru „Lumi”-le lui Maximilian Tomozei vorbesc despre noi, cei care n-am putut să fim, cei care nu mai putem să fim.

Prin fotografiile sale, Maximilian Tomozei se crede o clipă în rolul lui Dumnezeu, creatorul de lumi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Imaginea care se întâmplă

Dacă este adevărat (și este!) că frumusețea stă în ochiul care o vede, fluxul emoțional călătorește odată cu lumina de la obiectul fotografat până la obiectivul fotografic și, de acolo, la retina bromată (și brumată) cu argint. O ușă care nu s-a mai deschis demult și care nu se va mai deschide niciodată prin încremenirea ei ne dă timpul de dinainte și de după clicul declanșatorului.

Arta fotografică a lui Maximilian Tomozei face ca imaginea să se întâmple, să iasă din nemișcare, să capete succesiune temporală care duce și aduce un fior artistic specific acestui magician al luminii.

DANIEL DRĂGAN

Grigorescu și impactul picturii sale asupra istoriei artei

Chiar dacă se spune că imitația e fundamentul culturii, arta mare nu a însemnat niciodată simpla imitare sau copiere a naturii, ci interpretarea ei prin simțămintele artistului. Pe temelia unui astfel de principiu pare că și-a construit marele pictor național, Nicolae Grigorescu, grandioasa operă.

Un pictor de o simplitate exemplară

Considerat atât în vremea sa, cât și azi, un pictor de geniu, **Nicolae Grigorescu** s-a impus definitiv în arta românească și a rămas în istoria artei noastre, dar și în cea universală drept cel dintâi fondator al picturii moderne românești. A reprezentat un reper pentru artiștii primelor decenii ale secolului XX, aflați în căutarea modalității de identificare și evidențiere a valorilor spiritualității românești. Influența asupra contemporanilor avea să marcheze și evoluția generațiilor ce i-au urmat, creația sa inaugurând o tradiție picturală manifestată în mai multe genuri. Dovedește o afinitate specială pentru peisaj, abordează o largă diversitate de teme ale genului, codificând în compozițiile sale nota specifică a colțului de lume surprins. Despre Corot se spunea că „a pictat nu natura, ci dragostea lui pentru ea” și așa îndrăzni să afirm că același lucru se poate spune și despre Grigorescu. Fără a fi cătuși de puțin un boem și disprețuind în sinea lui și mai mult decât Aman și Tătărescu oficialitățile și mentalitatea vremii, **Maestrul de la Câmpina** a găsit modalitatea de a trăi mai autentic și mai potrivit cu felul de artă cultivat de el.

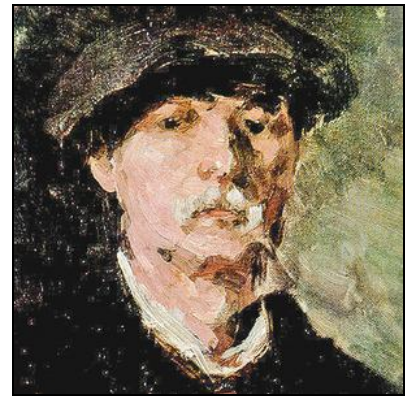
Oamenii de rând – eroii operei sale

Fugea de orice invitație oficială, preferând, și în anii tinereții și în cei de glorie și în apusul activității, traiul printre *oamenii de rând – eroii operei sale*. Cutreiera mai tot anul satele, trăind în sânul naturii cu o *simplitate exemplară*. De aceea, a trăit și a creat mai adevărat decât mulți contemporani ca Aman, Tătărescu sau Mirea, dovedind o tărie de caracter și o consecvență pilduitoare. Operele lor păleau în comparație cu peisajele și

scenele încărcate de adevărul vieții, bogăția multicoloră a naturii, iar variațiile atmosferei erau oglindite cu atâta măiestrie de Grigorescu, încât clasicizantul Aman părea a aparține trecutului. Grigorescu începea să devină un idol și chiar pentru cumpătatul și lucidul Luchian prestigiul maestrului era nețărmurit. Dându-și seama de talentul lui Grigorescu, pe care niciun pictor de bunăcredință nu-l mai putea tăgădui, Aman, deși opus ca temperament și formație artei acestuia, a propus să i se decerneze **Medalia Clasa I** la Expoziția din 1870, când prezida juriul. Merită menționat și faptul că odată cu apariția artei moderne s-a ivit, cum era firesc, și critica de artă. Poate în mod surprinzător pentru unii, de începuturile criticii de artă se leagă numele lui **Mihail Kogălniceanu**, susținător al lui Grigorescu. Astfel, *primul critic* și-a spus cuvântul, în scris, asupra artei vremii în revista condusă de el, binecunoscuta „*Dacie Literară*”.

Și se ivi o artă nouă ...

La acele vremuri, arta lui Grigorescu se dovedea prea nouă pentru înrădăcinatele concepții ale unora, pe care ascensiunea maestrului îi irita. În acest sens, au început să circule zvonuri precum cel din spatele zidurilor Școlii de Arte Frumoase, care suna astfel: „*Cine se ia după Grigorescu, ca el are să ajungă – un amator.*” Timpul, însă, a avut grijă să demonstreze contrariul. Priveau cu toții cum se ivește o artă vie, luminoasă, puternică, ce pune în umbră ceea ce se crease până atunci. Lucrările lui erau uimitor de noi și desprinse din cea mai vie realitate. Cu toate că ar fi vrut

să-și dea învățătura mai departe și cu toate că studenții de la pictură au solicitat includerea maestrului în rândul profesorilor, lui Grigorescu nu i-au oferit o catedră la Școala de Belle Arte. Conducerea școlii, în frunte cu Aman și Tătărescu, a optat în favoarea discipolului lor G. D. Mirea, pictor academic, portretist îndemânat, dar fără vocație în peisaje și compoziții. În Mirea și-au văzut ei continuatorul, un continuator al tradiției pur academice însă. Cu toate că oficial nu a predat, de fapt Grigorescu a fost „părintele” multor tineri pictori și apoi a unor generații întregi de artiști aflați în căutarea propriului drum în artă. În acest sens, cel mai elocvent exemplu e însuși **Luchian**, în care Grigorescu și-a văzut, în sfârșit, *succesorul*, iar el a afirmat cu convingere odată: „*Grigorescu a știut totdeauna ce face...*” El, Maestrul de la Câmpina, te face să te întrebi: oare cine are o mai întinsă și variată gamă de preocupări și viziuni decât Grigorescu?” Se dovedește peisagist neîntrecut, portretist iscusit, ridicându-se în unele portrete până la măiestria lui Rembrandt, remarcabil pictor de interioare, ca și de naturi moarte cu flori și vânat. În locul alegoriilor populare cu heruvimi și amorași dolofani preferate de alții, Grigorescu prefera chipul „nespectaculos”, dar adevărat al unui bătrân sau frumusețea vie a unei tinere muntence. Și adevărul e că se bucura de un prestigiu neegalat de alt pictor. Ca un adevărat virtuoz, așa cum amintesc unele mărturii, maestrul picta și câte cinci tablouri pe zi. Criticul elvețian William Ritter se declara uimit de rapiditatea cu care lucra maestrul. Pe Grigorescu lumea îl cunoaște mai ales ca reporter de război pe câmpul de luptă al Războiului de Independență din 1877. În anul 1886 și în anii următori se formaseră și se războiau →

COSMINA MARCELA OLTEAN

două tabere: una pentru Grigorescu, alta împotriva lui. Deși se cuvenea ca maestrul să îndrume pașii tineretului, se spunea că nu era al școlii. Profesorii se fereau totuși a-l defăima în public, dar pieziș la arta lui se refereau când vorbeau cu studenții despre tablourile neterminate, de lipsa de finisaj, de imprecizia desenului. Dar cu toate aceste critici false, înrâurirea sa ajungea tot mai mare și mai vădită. Din cauză că Stăncescu fusese preferat la bursă, dar eșuând apoi cu arta sa, Grigorescu a luat în 1857 drumul mănăstirilor din Neamț, pictând mai târziu Agapia. Și-a întârziat așadar formarea patru ani și abia în 1861, datorită prețuirii lui Kogălniceanu primește și el bursă. La Paris, a avut cinstea de a i se corecta un desen chiar de către **Ingres**. Apreciat încă de la expoziția din 1870, cea din 1873 l-a consacrat. În fața pânzelor lui Grigorescu, **Andreescu** capătă înțelegerea marii arte, și sub acest imbold, își statornicește drumul. O vor mai face și alții... Exemplu de demnitate și înaltă ținută morală, disprețuind și laudele și ponegririle, Grigorescu a câștigat respectul și admirația tinerilor pictori prin simplitatea și firescul purtării, atât de rare și atunci și acum. Datorită însușirilor de care dispunea, Grigorescu a folosit cele mai diferite învățături și tehnici, dându-le viață proprie, mereu contopindu-le, îmbogățindu-le, adâncindu-le și simplificându-le. El și-a găsit, după două decenii de căutări și strădanii, stilul propriu, prin care se deosebește de toți pictorii lumii și datorită căruia a înfățișat atât de adevărat și de adânc viața oamenilor din patria sa.

Lecturi și zile **FLOAREA (II)**

Peste câțva timp, Lucian Blaga care, deși renunță la panism, nu renunță și „la o spiritualizare mitică a naturii, contrar lui Reis” (Pessoa), (D. Flămând, *Pessoa, Opera poetică*, p. 23), scrie: „Tâlcul florilor nu-i rodul” (L. Blaga, *Tâlcuri, Nebănuitele trepte*, 1943), ca o continuare a „simplificării” rolului florii, a mesajului său în această lume, de-a seduce, tămădui, bucura „Vrăjit un munte în amiază / se apropie de-o floare.” (Blaga, *Extaz*). Un mesaj simplu ca și al oricărui alt lucru fără vreun „pic de neșles ocult” (Pessoa, XXXIX), acela deci, de *purtătoare* de parfum și culoare, pentru că „florile nu au nici parfum nici culoare”. Culoarea și parfumul sunt lucruri independente de floare pentru că așa cum „Culoarea de pe aripile fluturilor e cea care are culoare” și „...par-fumul are parfum în parfumul flori-lor”, „Iar floarea e numai floare” (XL), desigur altfel de cum o vedem/percepem noi pentru a ne menaja/satisfacă simțurile, pentru a le da „Iluzia a ceea ce le-ar face plăcere-re...”. E vorba desigur despre imperfecțiunea omului, dar și aceasta și are rostul său în lume – diversitatea – necesară „Atâta vreme cât ochii și urechile nu ni se închid”).

Floarea albastră și filosofia germană sunt ceva mai departe, în timp ce mușcata roșie este aici...

Mulți vecini din cele patru blocuri care închid micul parc vin de la țară. Cu nostalgia mușcatei roșii din fereastră. În apartamentele cu geamurile spre soare, vreo șase, șapte, înfloresc sănătoase, o mulțime de mușcate, fericindu-și “stăpânii” și „întristându-ne” pe noi cei cu camerele orientate spre nord, ale căror mușcate se ofilesc: crește o frunză firavă în vârful tulpinii, cea de jos se usucă, înmugurește un semn de floare, dar pierde înainte de vreme... În primăvară, am luat cu greu o decizie: s-o păstrez în casă n-are rost și mă gândeam la soarta ei de câte ori luam un medicament, s-o arunc fără a-i acorda o șansă, nu puteam... Ea nu voia să moară, eu n-o lăsam să trăiască. În fața blocului e un strat în care vecina (și ea de la țară) răsădește flori, le îngrijește până când un băiat le duce iubitei (în cazul cel mai romantic...) ori le mănâncă...; o fată își bătea partenerul cu una din cele mai

frumoase flori pentru că acesta n-o atinsese... nici măcar c-o floare! Preferam s-o mănânce o vacă... Vecina a găsit un loc pentru mușcată, a udat-o la început, dar cum vara a fost destul de umedă, în puțin timp floarea s-a transformat ca prin minune: frunze verzi, sănătoase au apărut pe tulpinele firave, apoi acestea s-au îngroșat și la scurt timp izbucniră primele flori de un roșu aprins! O ploaie cu gheață a pus-o la pământ, dar cineva a ridicat-o și sprijinit-o cu o creangă detrandafir sălbatic cu spini. Floarea are apărare. Floarea fusese remarcată în noul spațiu... vital! Nimeni n-a rupt-o, cei care trec prin fața blocului sau pe trotuar întorc privirea spre ea ca și cum ar saluta-o și se bucură să o revadă. Semn al soarelui și al verii. Ce va face/ce voi face la toamnă? S-o duc în casă unde nu-i place ori s-o las să moară de frig împreună cu vecinele de-o vară?... Fără nicio intenție de „romantizare” a subiectului, îmi amintesc de floarea pe care Micul Prinț o lăsase pe planeta sa... Asteroizidul B612, pentru a pleca să cunoască lumea. După un an de călătorie, Micul Prinț dorea să se reîntoarcă pentru a avea grijă de floarea față de care se simțea responsabil: „– Tu sais... ma fleur... j'en suis responsable! Et elle est tellement faible! Et elle est tellement naïve. Elle a quatre épines de rien du tout pour la protéger contre le monde...” Acum corpul i se pare prea greu prințului: „– Tu comprends. C'est trop loin. Je ne peux pas emporter ce corps-là. C'est trop lourd”, iar soluția va fi mușcătura șarpelui galben... Floarea-l așteaptă, crede el. Oare mai trăiește? Chiar dacă nu, ea înseamnă acel *ceva* care te leagă de un loc, *ceva* care dă un sens vieții. Floarea de pe planeta Micului Prinț nu acceptă să trăiască sub globul de sticlă, ceea ce o apropie de florile lui Pessoa. Are curajul să rămână singură, nu-i egoistă: „– Ne traîne pas comme ça, c'est agaçant. Tu as décidé de partir. Va -t'en.”, dar e orgolioasă în sensul „bun” al cuvântului „Car elle ne voulait pas qu'il la vit pleurer”, căci spre deosebire de florile lui Pessoa care trăiesc doar pentru ele, floarea de pe Asteroizidul B612 este afectată de plecarea prințului... După un an, ea mai trăiește poate doar în inima acestuia, iar mica planetă o fi fost devorată de baobabi...

IULIAN DĂMĂCUȘ
citindu-l pe Fernando Pessoa

PETRU BIRĂU ARTĂ ȘI LITERATURĂ

Pictor, publicist. Profesor de Educație plastică la Colegiul Tehnic „Constantin Brâncuși”, Petrila,

Născut la 12 mai 1966 în localitatea Cimpa, jud. Hunedoara.

Studii: Școala de Muzică și Arte Plastice Petroșani; Universitatea „Constantin Brâncuși” Târgu-Jiu, specializarea Pedagogia Artelor Plastice și Decorative; Licență în Arte vizuale la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca; Cursuri postuniversitare de Psiho-pedagogie, nivelul I și II, la Universitatea din Petroșani; Masterat în Psihologie la Universitatea „Spiru Haret” București; Masterat în Pictură la Universitatea de Vest din Timișoara; Doctorand în Arte vizuale la Universitatea de Vest din Timișoara.

EXPOZIȚII PERSONALE DE ARTĂ PLASTICĂ (selectiv): 1993 – Cluj-Napoca, Muzeul satului; 1994 – Cluj-Napoca, Casa Matei Corvin; 1997 – Petroșani, foaierea Teatrului Dramatic „Ion D. Sîrbu”; 1999 – Hunedoara, Galeria de artă „Concordia” a Casei de Cultură; 2004 – Deva, Galeria de artă „Forma” a UAP; 2007 – Paris, sediul Ambasadei României din Paris, Salonul de aur al Palatului Behague; Narbonne, Capelle des Penitents Bleus, împreună cu Linda Bastide; Armissan, Casa de Cultură a orașului, împreună cu Linda Bastide; Gruissan, sediul Primăriei orașului, împreună cu Linda Bastide; 2011 – Târgu-Jiu, Galeria municipale de artă; Narbonne, Mediateca orașului Narbonne, Galeria „Pierre Reverdy”.

EXPOZIȚII COLECTIVE ȘI DE GRUP (SELECTIV): 1995 – Petroșani, sala de expoziții a Teatrului Dramatic „Ion D. Sîrbu”; 2000 – Lupeni, Galeria de artă „Apollo”; – Deva, Galeria de artă „Forma” a UAP filiala Deva; 2001 – Petroșani, sala de arte vizuale a Teatrului Dramatic „Ion D. Sîrbu”; 2002 – Deva, Galeria de artă „Forma” a UAP filiala Deva; 2005 – Petrila, sediul Asociației Culturale „Les amis de la France”; 2006 – Petroșani, Casa de Cultură a Studenților; 2007 – Târgu-Jiu, Galeria de artă a UAP Târgu-Jiu; – Petrila, Casa de Cultură „Ladislau Schmidt”; 2009 – Târgu-Jiu, Galeria Municipale de Artă; 2010 – Timișoara, Casa artelor, Galeria Pygmalion; 2011– Târgu-Jiu, Galeria Municipale de Artă; – Râmnicu Vâlcea, Centrul de Expoziții și Evenimente „Sofianu”; - Deva, Galeria de artă „Forma” a UAP; 2012 – Luc sur Orbieu, Galeria „Ernest Ferroul”; – Chișinău, Centrul expozițional „Constantin Brâncuși”; 2013 – Petroșani, Casa de Cultură a Studenților, Expoziția Internațională

„Geneze II”, acrilic pe pânză, 2013,
40 x 90 cm

de Arte Vizuale „Început”, organizată de Fundația Culturală „Janza Art Inter Cultural”; – Kronach (Germania), Galerie im Landratsamt, Expoziția Internațională de Arte Vizuale „Început”, organizată de Fundația Culturală „Janza Art Inter Cultural”.

CĂRȚI PUBLICATE: „Pântecele chitului”, publicistică, Editura „Călăuza”, Deva, 2002; „Povestea puului de lup”, povești pentru copii, Editura „Emia”, Deva, 2003; „Multiplii și submultiplii cuvântului”, publicistică, Editura „Clusium”, Cluj-Napoca 2004; „Păianjenul din fântână”, povești pentru copii, Editura „Călăuza v.b.”, Deva, 2005; „Al. Florin Țene, literatura ca mod de viață”, studiu biografic, Editura „Eurograph”, Cluj-Napoca, 2005; „Risipiri – în lumea artelor”, publicistică, Editura „Emia”, Deva, 2008; „Din lumea momârlanilor”, proză, în colaborare cu Dumitru Gălășan Jieț, Editura „Confluențe”, Petrila, 2009. Membru în: Uniunea Artiștilor Plastici din România, Asociația Scriitorilor din județul Hunedoara, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, Asociația culturală „Codex Aureus” București, Liga Scriitorilor din România, Comitetul de Consilieri în Cercetare al Institutului Biografic American din Carolina de Nord, Asociația culturală „Les amis de la France” Petrila, Fundația Culturală „Ion D. Sîrbu” Petroșani.

MEMBRU DE ONOARE ÎN: Asociația „Arts’Missan”, Armissan (Franța) (din 2007).

REDACTOR LA: „Revista de etnografie, antropologie și folclor”, „Confluențe literare internaționale”, „Codex Aureus”.

REFERINȚE ÎN DICȚIONARE: Maria Razba „Personalități hunedorene”, ediția a II-a, Editura „Emia”, Deva, 2004; Constantin Toni Dârțu „Personalități române și faptele lor, 1950-2000”, vol. IV, VI, XIV, XXVIII, Casa de Editură Venus, Iași, 2003-2008; „The Contemporary Who’s Who of Professionals”, edițiile 2003-2004, 2004-2005, American Biographical Institute, USA; Boris Crăciun, Daniela Crăciun-Costin „Dicționarul scriitorilor români de azi”, Editura Porțile Orientului, Iași, 2011; Anda Dejeu „Liga Scriitorilor Români. Dicționar biobibliografic”, vol. 1, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2011.

Vatra veche dialog cu pictorul Petru Birău

... sentimentul că ești tu însuși în ceea ce faci...

Dorina Brândușa Landén – *Ocupă istoria ta personală și culturală un loc important în munca ta de creație, cum ar fi faptul că te tragi din ținutul momârlanilor? Sunt picturile tale despre tine însuși? Mă gândeam la ultimele picturi ale lui Picasso, când acesta s-a întors spre copilăria sa și s-a pictat ca mușchetar. Cred că este o metaforă fantastică. Ceea ce este real despre tine și despre istoria ta te face diferit. Aceasta îți oferă locul. Este uimitor cum cu cât mai personal este ceea ce reușești să "prinzi" în creația ta cu atât mai mult acest "ceva" devine universal...*

Petru Birău – Da, cu siguranță cel mai important loc în creația mea îl ocupă universul satului, al satului momârlănesc, cu tot ce a păstrat el autentic și chiar teza mea de doctorat la care lucrez acum este tot despre acest spațiu, cu raportare directă la costumele populare de aici ca sursă de inspirație. Din păcate, de multe ori am avut de suferit din această cauză. Unii jurnaliști au scris despre mine că aș fi pictor naiv. Dl. Dumitru Velea a înțeles foarte bine ceea ce fac și a scris acel album de referință, după vreo doi ani în care m-a vizitat la Cimpa, deși mă cunoștea de pe când aveam 20 de ani. De asemenea, dl. Nica Ioachim, fost Rector al Universității de Arte și Design din Cluj, și regretatul critic Radu Ionescu m-au încurajat mult să nu mă îndepărtez de „lumea mea”. Dar acest atașament al meu față de spiritualitatea satului poate fi ușor interpretat ca neputință în a aborda altă manieră. Acest lucru nu mă afectează însă.

Dorina Brândușa Landén – *Una dintre preocupările tale principale ca artist pare a fi aceea de a aduce o schimbare în percepția privitorului spre un status primar, mai contemplativ – spre un nivel de conștientizare cu experiență preponderentă în cultura populară care are o mai mare afinitate pentru lumea naturală. Cum poate fi susținută permanent o astfel de experiență în mijlocul presiunilor societății moderne?*

Petru Birău – Întotdeauna am considerat arta ca o compensare. Dincolo de talent ori de însușirea unui meșteșug, arta înseamnă pasiune. Lucrând în învățământ, am văzut mulți copii talentați, despre care la un moment dat credeam că vor urma drumul artei, dar de pe la 15-16 ani renunțau. Nu aveau pasiune. Și am văzut alți copii mai puțin talentați, dar care de pe la 15 ani au început să deseneze cu o dăruire pe care nu o bănuiam și au insistat să-i învăț, chiar dacă nu aveau cine știe ce înclinații. Unii dintre ei mai desenează încă și-mi mai trimit desene pe e-mail, să mă bucur de ele. Chiar dacă nu au făcut o carieră artistică, arta a rămas pentru ei o bucurie, un mod de relaxare. Acesta ar trebui să fie rolul artei. „Eu vă ofer bucurie curată”, spunea Brâncuși. Asta caut și eu în lucrările mele, bucuria, bucuria de a picta, bucuria de a contempla, bucuria începuturilor, chiar dacă nu întotdeauna reușesc. Când izbutesc, mai mult sau mai puțin conștient, să transpun această bucurie într-o lucrare, ea este foarte ușor percepută de către cineva care privește

tabloul. Cu câțiva ani în urmă, fascinat de strălucirea galbenului dintr-o tufă de narcise pe care le aveam în grădină, am luat o pânză mică și le-am reprodus cu rapiditate. După un timp nu mi-a mai plăcut lucrarea, mi se părea prea simplă, dar totuși, neavând alta la îndemână, am dus-o într-o expoziție. La vernisaj, am văzut o doamnă revenind mereu în fața lucrării și privind-o îndelung. Când m-am apropiat mi-a spus: „Cât de electrizante sunt!”. Văzând succesul, am reluat de zeci de ori subiectul. Niciodată nu am mai reușit să surprind acea strălucire. Momentele artei sunt unice.

Dorina Brândușa Landén – *Munca ta, chiar dacă este foarte specifică în sursele sale de inspirație, nu dă toate răspunsurile. Este o formă "de încărcat", foarte completă dar care nu-mi spune mie, receptorului, tot ce trebuie să știu. Eu pot avea propriile interpretări. Eu sunt interesată de rolul de autor al operei de artă și de cel de receptor al operei de artă. Ambele pot da și lua lucruri diferite. Aici se creează o falie între viziunea autorului și cea a receptorului. Poate că din această falie s-au născut acele catalogări a creației tale ca pictură naivă. Există, desigur, un sentiment de responsabilitate: receptorul este la fel de responsabil ca și autorul. Tu, ca receptor, ai proiecta propria-ți viziune în opera unui alt autor?*

Petru Birău – Disensiuni între viziunile oamenilor față de același obiect au fost și vor fi întotdeauna, pentru că fiecare individ are propria identitate spirituală, care este alcătuită din mentalitate, temperament, caracter și nivel de educație diferite. Nici fizic nu suntem identici unii cu alții. Dar eu consider că atunci când este vorba de un artist profesionist, care a făcut o pregătire de specialitate sau are o experiență bogată în domeniu, acela știe ce face, nu-și va bate joc de ceea ce a clădit poate cu multă trudă și investiție, în ani de zile petrecuți prin facultățile de artă și prin ateliere, iar încrederea publicului sau a receptorului trebuie să fie necondiționată. Picasso, atunci când s-a spus despre compoziția sa „Cap de taur”, alcătuită dintr-un ghidon și o șa de bicicletă, că aceea nu este o sculptură, a răspuns: „Adică eu nu știu ce este o sculptură?” Era răspunsul celui care știa ce înseamnă arta. Artă nu trebuie înțeleasă pe deplin și nici nu ar putea fi. Ea trebuie să fie admirată, căutată, prețuită, pentru că ea vine de dincolo de percepțiile umane. Dacă unui om fără educație temeinică de specialitate i se pare că înțelege pe deplin o lucrare, acolo nu este artă. →

**Interviu realizat de
DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN**

Dorina Brândușa Landén – *Ce simți tu în legătură cu interesul/lipsa de interes pentru cultura populară ca sursă de inspirație în arta modernă contemporană?*

Petru Birău – În ultima vreme, am constatat o creștere a interesului pentru cultura populară. Se sărbătoresc zile ale iei, au loc festivaluri ale creatorilor populari etc. Acest gen de interes a mai fost și în trecut, chiar în perioada interbelică și mai târziu, dar nu prea rezolvă problema culturii populare, pentru că sunt tot mai puțini creatorii autentici, majoritatea lor venind din mediul urban, care nu are nicio legătură. Despre cultura populară ca sursă în arta modernă contemporană pot spune că lucrurile stau și mai rău. Există chiar anumite curente împotriva acestei surse de inspirație, care o consideră anacronică, arhaică, de factură incultă etc. Doar câțiva critici mai în vârstă o înțeleg ca sevă perpetuă ce pulsează în venele nevăzute ale spiritului românesc, de care mulți doresc să se debaraseze. Degeaba aș picta eu să zicem ca și Jenny Saville sau Alex Kanevski (chiar dacă pot). Acea spiritualitate care este caracteristică pentru ei, pe mine nu mă caracterizează, nu este spiritualitatea mea, cu care m-am născut și care este formată pe matricea strămoșilor de-a lungul a sute de ani. Aș face doar forme fără fond. La fel s-ar întâmpla, sunt sigur, dacă aceștia ar încerca să picteze un momârlan bătrân, să zicem. Exprimăm cu adevărat doar ceea ce spiritualitatea noastră a asimilat din experiențele multor generații dinaintea noastră și cazul lui Brâncuși este cel mai elocvent poate din întreaga istorie a artelor.

Dorina Brândușa Landén – *Pictura ta atinge o micro - lume personală, cum e seria portretelor, dintre acestea cele ale mamei, a cărei imagine se poate recunoaște și în Arhaică I și II, sunt lucrări foarte private, ating viața ta personală... Care este logica din spatele modului în care același model, real, familial, este reprezentat în teme diferite?*

Petru Birău – Portretul mamei a însemnat pentru mine o regăsire, de fapt regăsirea universului copilăriei cu întreaga bucurie ce ține de această perioadă. Am încercat de multe ori să o reprezint pe mama în lucrări, ea fiind printre puținele „modele” pe care le aveam disponibile în tinerețe pe când începeam să pictez și o chinuiam ore întregi în care îmi „poza”. Adevărata reprezentare a mamei am realizat-o însă abia începând cu anul 2010, când întâmplător am descoperit acasă o fotografie veche

„Pasărea sufletului I”, acrilic pe pânză, 50x70

„Armonie disonantă”, ulei pe pânză, 50x 70 cm, 2010

din anul 1940, cu ea la vârsta de 16 ani. Am trăit o revelație în fața acelei fotografii. O vedeam pe mama așa cum aș fi dorit să o cunosc, pentru că atunci când m-a născut avea 42 de ani. Am realizat peste 200 de variante, colaje, desene sau picturi după această fotografie. M-am descoperit în ea pe mine, cu tot entuziasmul și toată bucuria vieții de la acea vârstă la care credeam că întreaga lume se învâртеște în jurul meu. Pornind de la această fotografie, am elaborat și o lucrare de disertație sub coordonarea d-nei Profesor Universitar Doctor Dana Constantin, la Universitatea de Vest din Timișoara, unde am absolvit masterul în pictură și cred că am făcut o lucrare bună.

Dorina Brândușa Landén – *Ce formă a conștiinței de sine aplici în procesul de creație?*

Petru Birău – Conștiința în actul de creație reprezintă sentimentul că ești tu însuși în ceea ce faci. Când încerci să faci o lucrare sub imboldul altor atracții, cum ar fi un stil, pe care poți să-l îndrăgești pe parcursul lucrului, dar care să fie cu totul și cu totul străin de simțirile proprii, o modă, o prea mare atașare față de un subiect, succesul, toate acestea conduc la pierderea identității, adică a ceea ce ai ca particularitate, ceea ce vine din spiritualitatea unică pe care o ai ca și creație Divină. Dacă ne uităm la operele lui Brâncuși, ele nu seamănă între ele, chiar dacă sunt din aceeași perioadă, pot fi ușor considerate ca aparținând unor autori diferiți (de aici și multitudinea de falsuri care au fost făcute), dar ele au cu toate acestea un factor comun esențial și anume rădăcina, seva care vine prin aceste rădăcini, spiritualitatea pur românească din care se nutresc. Copacii pot fi plantați și replantați sau altoiți, doar dacă au rădăcină. Dacă le tăiem rădăcina ei nu se mai prind. Brâncuși a fost unul care nu și-a tăiat rădăcinile, așa cum au obiceiul artiștii din zilele noastre, dimpotrivă le-a cultivat, le-a îngrijit și le-a extins, chiar dacă s-a mutat din locurile natale. Lucrările sale care au revoluționat arta își au obârșia în cele mai vechi forme, cum sunt masa, poarta, stâlpul, oul, fusul, pasărea, animalul etc. Prin împrejurările vieții, nu m-am mutat niciodată din satul natal, am muncit într-o mină, am ținut și mai țin animale, așa au fost conjuncturile, nu am fost și nu sunt prea descurcăreț în viață, dar s-a dovedit că tocmai asta a fost o șansă pentru mine. Seva omului este spiritualitatea, care vine din rădăcinile bine crescute în solul culturii strămoșești. De aceea, am căutat subiectul „Matrice” în ceea ce ține de gândirea arhaică, de →

mentalul străvechi. Nu mă pot lăuda că am descoperit marile taine ale culturii populare, dar pot spune că această căutare, acest drum este unul fascinant, care mă îndeamnă în creație.

Dorina Brândușa Landén – *Poți să ne spui ceva despre modul în care crezi un sens, o noimă, în pictura ta?*

Petru Birău – Singurul sens al creației artistice îl văd în bucuria, în uimirea omului față de ceea ce aduce el nou și unic în lume, ca produs al spiritualității sale.

Dorina Brândușa Landén – Arta e o parte integrantă a activităților politice și sociale. E rolul tău, ca artist, unul contemplativ sau există o tendință activă? Doar toți ne dorim ca arta, creația noastră, să facă o diferență...

Petru Birău – Creația, dacă este cu adevărat artă, face oricum diferența și omul creator, omul activ, care nu poate sta degeaba, nu poate fi nepăsător. La cel care vrea să facă, se cunoaște imediat, dacă are în el gândul curat de a dărui bucuria pe care o resimte atunci când creează. Deci artistul, ca și profesorul trebuie să aibă un rol stimulator, de încurajare pentru cei din jur, de îndemnare într-un frumos, de cultivare a spiritului.

Dorina Brândușa Landén – *Cum ai descrie relația ta cu temele și culorile pe care le-ai folosit în picturile tale mai recente?*

Petru Birău – În lucrările mele din ultima perioadă, am dorit să abordez o anumită sobrietate, așa cum este cea a straielor populare momărlănești, din care m-am inspirat. De aici o renunțare, oarecum, la bogăția cromatică, dar asta va fi doar pentru o vreme.

Cercetările mele din domeniul artelor țin tot de spectacolul culorilor și al luminii, ca la toți pictorii de altfel, numai că vreau să leg cumva rigoarea, acuratețea contrastului alb-negru din costumul popular al momărlanilor cu o anume gamă cromatică, cu anumite tonuri și prin acestea treptat să revin la culorile pure, pe un alt palier. Sper să reușesc.

Dorina Brândușa Landén – *Ești profesor. Influențează aceasta în vreun fel creația ta? În definitiv, este așa de ușor să cazi în didacticism...*

Petru Birău – Da, sunt profesor de Educație plastică la Colegiul Tehnic „Constantin Brâncuși” din Petrila și pot spune fără rețineră că am învățat foarte multe de la elevii mei. Doresc să nu cad niciodată în didacticism și să rămân receptiv la bucuria copiilor pentru artă. Poate singura adevărată.

Dorina Brândușa Landén – *Îți place spontaneitatea și ce crezi despre spontaneitatea în artă?*

Petru Birău – În multe cazuri, am ales un subiect sau o temă și mi-am imaginat cum ar arăta transpus pe pânză. Atunci când am trecut la înfăptuire, rezultatul a fost însă dezamăgitor pentru mine.

Este dacă vreți ca atunci când admirăm măreția unui peisaj, să zicem de munte și entuziaști îl fotografiem, dar fotografia nu va reuși niciodată să înfățișeze în totalitate acea măreție pe care noi o vedem.

În multe rânduri m-am străduit prin tehnică sau poate prin talent și am făcut unele lucrări bune. Doar bune, atât. Au fost însă și cazuri când rezultatul a întrecut cu mult ceea ce-mi puteam imagina legat de un subiect și mi-am dat seama că arta înseamnă de fapt minune. Ea vine de la Dumnezeu, ca un dar pentru noi.

MATRICI ARHAICE

Petru Birău, „Matrice arhaică I”, ulei pe pânză

Petru Birău, Matrice arhaică II, 2011, ulei pe pânză

Petru Birău, „Matrice arhaică III”, ulei pe pânză, 2010

Petru Birău, „Finalitate VII”, tehnică mixtă, 2008

OCHIUL CICLOPULUI

Petru Birău, „Compoziție 2”,
ulei pe pânză 100x 80 cm, 2011

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC
Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru,
Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița
Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian
Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-
Baia, Vasile Gribincea, Marin Iancu, Alexandru
Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr

Literatură și film

CRUISING

În 1970, un jurnalist de la *New York Times* – Gerard Walker – publică un thriller intitulat *Cruising*, despre un polițist infiltrat în mediul gay sado-maso din New York, pentru a identifica un ucigaș în serie. Spielberg e atras de acest roman realist, crud, sulfuros și merge urgent în saunele homo să se documenteze. Proiectul său nu se finalizează, dar în 1979 regizorul William Friedkin realizează ecranizarea, cu Al Pacino și Paul Sorvino. Filmul său redă o atmosferă incendiară, fără nimic vulgar, sugerând artistic ceea ce ar fi putut deveni licențios.

Polițistul sub acoperire – Steve – cunoaște subsoluri periculoase, incredibile, dar și parcurile nocturne ale întâlnirilor dezlănțuite. Adrenalina sporește, lumina bleu e în ton cu misterul. Ne amintim de *Filiera franceză* – un alt film al lui Friedkin – care respecta aceeași gradă de spectaculoasă a suspensului. De ce a fost ales Steve, alias Al Pacino? Deoarece ucigașul e atras de o asemenea structură fizică. Steve se îndepărtează de iubita sa Nancy prin povara secretului de serviciu. E tot mai obosit, scârbit, speriat, derutat. Căpitanul Edelson îl întâlnește periodic, îl remontează psihic și așteaptă un final pozitiv.

Regizorul descrie în culori reținute cluburile de noapte, pândă, fără accente moralizatoare. Jocul lui Pacino frizează o dezinvoltură tulburătoare. Au trecut mulți ani de la premiera filmului, însă nimic vetust ori penibil nu apare în prospețimea imaginilor, a discursului filmic. Romanul lui Walker a fost pur și simplu onorat de propunerea lui Friedkin.

ALEXANDRU JURCAN

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu,
Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan
Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron,
Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe
Nicolae Șincan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela
Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada),
Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel),
Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela
Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton
(SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac
(Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), Ognean
Stamboliev (Bulgaria), M.N. Rusu (New York)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2014 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

